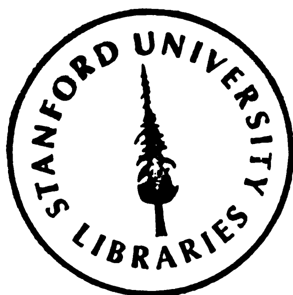
Pflegera-
Moravského
SPISY.
I.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

NÁRODNÍ BIBLIOTÉKA.

VÝBOR PRACÍ
ČELNĚJŠÍCH SPISOVATELŮ ČESKOSLOVENSKÝCH.

DÍL SEDMÝ.

SPISY GUST. PFLEGERA-MORAVSKÉHO.

SVAZEK PRVNÍ.

V PRAZE.
NAKLADATEL KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.
1871.

Gust. Pflegera-Moravského

SEBRANÉ SPISY.

SVAZEK PRVNÍ.

Spisy dramatické.

Telegram. — Kapitola I., II. a III. — Ona mne miluje. — Della Rosa. — Boleslav Ryšavý.

Básně výpravné.

Mramorový palác. — Poslední vůle. — Smíření. — Výprava — Panna Lichtnická. — Vojvoda. — Chorá paní.

V PRAZE.

NAKLADATEL KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1871.

Národní knihtiskárna: I. L. Kober v Praze.

Velectěné paní

KAROLÍNĚ LEVINSKÉ

věnuje

tyto dramatické listy

spisovatel.

TELEGRAM.

VESELOHRA V JEDNOM JEDNÁNÍ.

(1865.)

Osoby.

Loučovský, bohatý soukromník.
Ludmila, jeho dcera.
Semilský, statkář.
Příborský, vlastník venkovského hospodářství.
Emma, jeho paní.
Obratný, úředník při telegrafu.
Kasír při železnici.
Sklepník.
Konduktor.

Děj v čekárně malé stanice na železnici.

V pravo a v levo vždy od obecenstva.

Čekárna na nádraží. Na zad veliké okno; v pravo a v levo od okna dvéře. Do pravé kulisy dvéře do jiné síně. Do levé kulisy ku předu dvéře do kanceláře telegrafního úřadu s nápisem „Telegrafenamt“. Vedle těchto dveří do zadu lože kasíra s nápisem „Cassa“. V levo v popředí prostřený stůl, na němž kuverty a sklenice. V pravo v popředí jiný prostřený stůl, na němž košík s cukrovinami a zvonek. U stolů pohovky a židle.

Výstup 1.

Semilský (vystoupí, maje letní svrchník na rameně přehozený, zadními dveřmi v levo, ohlíží se a nespatřiv nikoho, s velikou nevrlostí:)

Ještě tu není! Nemyslil jsem, že tu budu dříve. — Co jsem jen tak spěchal? Do Ameriky přijdu ještě dosti časně. (Sedne na pohovku a odloží letní svrchník.) Moje psaní zajisté obdržel! Teď bych jen rád věděl, jak účinkovalo. — Ona si to nedala vymluvit, musil jsem jí povolit. A tak jsem se rozhodnul k tomuto podskoku! — Avava! (Zívá.) Já do Ameriky! Já jsem rád, že jsem v Evropě! Ačkoli mně tato úloha trochu nepohodlna, budu mít přece velikou zásluhu, podaří-li se mi to! Zlomím odpor otcův a vyhojím zároveň blouznivosť dcerušky. (Vstane.) Ona se do mne horoucně zamilovala, to je pravda; jen aby ji to nepřešlo! . . . Ale ne, ona vidí ve mně svůj

ideál, ideál totiž pikantnosti, něco prý anglického, něco tak bezstarostně amerikánského. No dobře! Já o tom nikdy nepřemýšlel. (Sedne si opět velmi nedbale na pohovku.) Člověk má jiné starosti, když sdědil po otci trochu zadlužený statek a nechce přijíti docela na mizinu! A proto jsem si s tou Amerikou dodal odvahy. Ludmila myslí, že si vystavíme chaloupku někde na Savaně! S tou chaloupkou se mýlí — já právě tak nevypadám, abych se spokojil s chaloupkou na Savaně mezi Indiány a divochy. A ten její otec! Já ho nikdy neviděl, on se mi všady vyhýbal, poněvadž nemůže vidět směnku, co přestal být kupcem, a pověsť mu donesla, že prý obíhá ode mne několik takových kolkovaných papírků! (Vstane opět.) Avšak doufám, že se s ním dnes seznámím, on musí povolit, dcera přijde k tomu — ta na něho dorostla, vždyť jí proto držel gouvernantku! (Ohlíží se.) Pořád nikdo? Ani ona, ani on! To je k zoufání! (Dívá se na hodinky.) Mám času dost. Projdu se v nádraží na to osudné setkání. (Vezme svrchník a odejde zadními dveřmi v levo.)

Výstup 2.

Vystoupí dveřmi v pravo ze zadu **Příborský** a jeho paní **Emma**, jenž má letní cestovní šaty a červený šál.

Přib. (pustí svou paní napřed do síně a volá ze dveří). Jeď hezky pomalu do města, Josefe, ať si koně oddechnou!... Toť jsme uháněli, jakoby to šlo o závod. Máme ještě pochvíli, než přijede vídeňský vlak! Můžeš trošku odložit. (Pomáhá Emmě ze šálu.)

Emma. Děkuji, Adolfe, ty jsi dnes obzvláště laskav. (Odloží šál na židli.)

Příb. Jak bych nebyl, když jsi také dnes tak přívětiva!

Emma. To že's mi neodepřel této radosti. A ten novomodní červený šál k tomu! — Ó moje matinka nebude vědět co dělat samým překvapením! Měla jsem jí psát.

Příb. Neměj starosti! Ty jí přineseš k svátku přání sama a obvyklé dárky odevzdáš jí zase vlastnoručně, jak's to činívala. — Škoda, že mne neodkladné práce zdržují, já bych rád jel s tebou!

Emma. Já bez tebe dlouho nevydržím. Ale ty's mne připomenul na dárky! (Ohlíží se.) Ty můj Bože! samým spěchem zapomněla jsem na malý vak ve voze!

Příb. (se smíchem). To je arci velmi pěkné! — Posečkej tady, já se pustím za Josefem a hned se vrátím. (Odběhne zadními dveřmi v pravo.)

Výstup 3.

Emma (sama, volá za Příborským. Adolfe! Adolfe! Už je pryč! Pro mou roztržitosť musí takový kus cesty! Můj Bože! Nevím, jak to u matinky vydržím bez něho! On je tak dobrý! Někdy arci trochu zabouří; se žárlivostí mu nesmím přijít. — A ti lidé se přece jen všickni mýlili. Říkali mi, že je Adolf větroplach, že mi nebude věren, že prý měl dříve důvěrnou známosť! Ale oni mi ho záviděli. Ovšem ve velikém městě mají mužští mnoho příležitosti, to je pravda. — Proto taky nechci do Prahy. Zůstaneme raději na svém statečku. On si tu hledí pilně svých záležitostí, vede si hospodářství, a já ho ve všem podle sil svých podporuji! — A tak jsem šťastna!

Výstup 4.

Příborský. Emma.

Příb. (se vrátí drže v ruce malý kožený vak). Tu jsem, ženuško. Ten zpropadený člověk mne prohnal! (Ohlíží se.) Kam pak jenom dáme ten přívěsek?* Není tu nikoho? (Uchopí zvonek na stole.) He! Sklepníku?! (Zvoní.)

Výstup 5.**

Předešlí. **Sklepník.** Později **kasír** v loži.

Sklepník (vystoupí z pravé strany). Někdo zvonil? Co poroučíte, pane?

Příb. Buďte tak laskav, příteli, a uschovejte nám tu maličkosť.

Sklepník. Buďte bez starosti. (Vezme vak.)

Příb. (k Emmě). Já vezmu hned lístky! Nemusíme se pak zdržovat! (Jde ku loži kasíra.) Pane, já bych rád . . .

Kasír (z lože). 's ist noch genug Zeit.

Příb. To je snad jedno! Vždyť můžete peníze přijmout teď anebo později!

Kasír (z lože). Das verstehen Sie nicht. (Zmizí.)

Příb. Je velmi zdvořilý ten pán a šetří rovnoprávnosti jako všickni, kteří úřadují na našich železnicích. (K Emmě.) Podíváme se raději, jede-li už vlak! (Podá Emmě rámě a odejde s ní zadními dveřmi v pravo.)

* Emma. Příborský.
** Příborský. Sklepník. Emma.

Výstup 6.

Sklepník (sám, dívaje se za odcházejícími).

Ti mají nějak na spěch! (Obrací vak na vše strany.) Tuto maličkosť dám sem do kanceláře. Snad něco za to ukápne! (Chce do dveří v levo, v tom vystoupí Obratný.)

Výstup 7.

Obratný. Sklepník.

Obratný (vystoupí z kanceláře.) No, konečně trošku pokoje! Člověk je tu jako na štvanici! Už čtyry hodiny, a já ještě neobědval! — Sklepníku, něco k jídlu!

Sklepník. Hned, pane Obratný! Mám tu ale komisí! Tuto maličkosť mi dali uschovat. Moh' bych ji dát k vám do kanceláře?

Obratný. Ke všem čertům dejte a přineste mi něco k jídlu a k pití!

Sklepník. Hned, pane Obratný! (Odnese vak do kanceláře a hned se vrátí. Hned jsem zde! (Odběhne dveřmi v pravo.)

Výstup 8.

Obratný (sám; sedne si ke stolu v levo a chystá se k jídlu).

To je proklatý úřad! Celý den ani chvilku pokoje! Pořád abych byl u aparátu, a přece naděje, že stát a země jsou spaseny nějakou dobrou finanční operací, je marna! Ostatek se musím ohlídnout, zdali mne nikdo neslyšel. (Ohlíží se.) Jsem úřadník — jsme v konstitučním státě a máme svobodu myšlének!

Výstup 9.

Obratný. Sklepník.

Sklepník (přiběhne nesa talíř s jídlem a láhev, postaví oboje na stůl a dívá se pak oknem do nádraží.) Musel jsem to dát ohřát — bylo to všecko už studené!

Obratný. Tak, teď musím jíst studenou telecí kýtu k vůli proklaté kočce, která si vyvrkla nohu! Paní baronka telegrafovala honem pro chirurga! (Pustí se do jídla a do pití.) Po kočce přišel zatýkač na člověka, který okradl několik svatých obrázků. Sotva jsem odbyl zloděje...

(Slyšeti z telegrafního úřadu zvonek.)

U všech čertů! Dnes se věru pro službu nenajím! To je zvonek telegrafu z vídeňské strany.

(Zvonění se opakuje.)

Můj ty bože! Ten má naspěch. No, vždyť jsem zde! Vždyť odpovím! (Rychle odejde v levo.)

Výstup 10.

Sklepník. Emma.

Emma (vystoupí zadními dveřmi v pravo). Tu jsem! Byla to hezká procházka! Adolf zatím chce obstarat zavazadla a řekl mi, abych zde na něho počkala, abych si oddechla. Škoda, že nemůže Adolf se mnou! Pak by radosť shledání-se s drahou matinkou byla ještě větší! — (Sedne si ke stolu na pravo, upravuje si šat a pojídá cukrovinek.)

Výstup 11.

Obratný. Sklepník (v pozadí). **Emma**.

Obratný (vystoupí z levé strany; drží v ruce dva listy a za čtení sedne si ke stolu, kde seděl dříve a pokračuje v jídle.) Tu to máme! Vídeňský vlak se opozdil u Brna, přijede o celé půl hodiny později! Což to by ušlo, to se stává nyní velmi často, lokomotivy jsou ve velmi francouzsko-společnostném rozpoložení a kulhají každou chvíli! Ale tohle! To mi dělá vrtochy! To je pěkný telegrámek: „Dnes wird ankommen fliehende dcera do Ameriky. Prosím, anzuhalten. Statur prostřední mit šál a bagáže. V patách komme ich Vater Loučovský.“ To se musí říci, ten telegrafuje upřímně a bez okolků, jasně a správně a podle zákonu demonstrativně německy. Co si mám počít? Musím dát aviso úřadu, aby prohlíželi všecky cestující dámy se šály, jichž k naší štací právě mnoho nepřichází. (Uzří Emmu.) Aj! zde mladá dáma, vedle na stolici šál. U všech čertů! Snad by to?... (Vstane.) Mně něco napadá! (K Emmě.) Vy cestujete?

Emma (poněkud v nesnázích). Vaše otázka, pane...

Obratný (jde blíže). Ona je v nesnázích! — Dovolte!... Cestujete sama?

Emma. Pane, vy jste nešetrný! Nikdo vám nedává práva...

Obratný. Smím se ptát, kam jedete?

Emma. To je moje tajemství, pane!

Obratný. Tajemství, pravíte? Dobře! Dobře! (Obrátí se k sklepníkovi.) Sklepníku!

Sklepník.* Co se vám líbí? (Přistoupí.)

* Sklepník. Obratný. Emma.

Obratný (dívá se významně na Emmu). Nevíte, co to za dámu?

Sklepník. Nevím, ale je velmi hezká.

Emma (v nesnázích). Ti lidé mne urážejí! Kde je jen Adolf tak dlouho?

Obratný. Je tu sama?

Sklepník. Přijela před chvílí s mladým nějakým pánem v tom největším cválu.

Obratný. S mladým pánem? V největším cválu?

Sklepník. Myslil jsem, že koně strhnou! Dělali, jakoby měli tuze naspěch. A sotva přišli, chtěli hned lístky, ačkoli je dávno ještě času dost. Ten vak je té dámy.

Obratný. Ten vak, jejž jste dal do kanceláře?

Sklepník. Ano, a ti lidičky měli se k sobě velmi důvěrně a tykali si!

Obratný. Tak? To jsou oni! To udělám krátký proces! Sklepníku, nechte nás tu samy. Já mám co jednat s tou dámou.

Sklepník. S tou dámou?

Obratný. Úřední tajemství.

Sklepník. Dobře, dobře! To je as pěkné tajemství. Zde, ve veřejné restauraci! (Odejde zadními dveřmi v pravo.)

Výstup 12.

Obratný. Emma.

Emma. Já tu déle nevydržím! Já půjdu za Adolfem! (Vzchopí se a chce odejít.)

Obratný. Aha! Ona chce pryč! Ona nemá dobré svědomí! (K Emmě). Prosím, slečno, prosím, račte posečkati! Račte mi říci svoje jmeno!

Emma. Nemyslím, že to moje povinnosť!

Obratný. Uvidíme, uvidíme! Avšak prozatím musíte, slečno, bez okolků se mnou do této síně...

Emma. Ne, to neslýchané, pane...

Obratný. Nic to není platné, slečno. Přišel rozkaz, aby vás zde zadrželi. Máte legitimaci?

Emma. Co vám napadá, pane, já jedu...

Obratný. Víme už, kam jedete. Račte do této síně vstoupit, slečno...

Emma. Pane, co to má býti?

Obratný. Vy nemáte legitimaci...

Emma. Můj manžel vás...

Obratný. Známe takové věci... Vy se vydáváte za paní, vy jí nejste...

Emma. Vy mne urážíte...

Obratný. Vidím, že je slečna velmi cvičena! Nemohu vám nijak pomoci! Račte vstoupití sem do té síně, než se úředně proti vám zakročí a než přijede pan otec.

Emma. Můj otec? Já otce již nemám...

Obratný. Že nemáte otce? Vy tedy zapíráte i svého otce? Tím jste dokázala, že jsem přišel na tu pravou! Prosím vás, bez okolků... (Chopí Emmu za ruku a vede ji v pravo do síně.)

Emma. To je neslýchané! Vy toho budete litovat, pane, já ustupuji toliko násilí... (Vstoupí v pravo do síně.)

Obratný (zavře za Emmou a schová klíč).

Výstup 13.

Obratný (sám).

To je pěkná expedice! Není na tom dost, že jsem úředníkem při telegrafu, ještě sem a tam zastávám z dobré vůle tak *brevi manu* místo policejního komisaře, než úřad

v blízkém městě zakročí. A zde je velmi neobyčejný případ, málem by byl přišel telegram pozdě. Ubohý otec! Je mně ho srdečně líto! Aby ta bezbožná dívka neprchla, úřadoval jsem tedy hned! Však já si to zodpovím! — Tak! To mě to rozehřálo! Ne, taková osoba zapře i vlastního otce, aby mohla prchnouti s milánkem. (Sedne ke stolu, aby dojedl.)

Výstup 14.

Obratný. Příborský.

Příb. (rychle vstoupí zadními dveřmi v pravo). Tu jsem, milá Eminko, všecko je v nejlepším pořádku! (Ohlíží se a nevidí Emmu.) Co to? Vždyť jsem přece řekl, aby zde na mne počkala! (Spatří Obratného.) Ah! Dovolte, pane, neviděl jste tu chvíli mladou dámu?

Obratný. Mladou dámu?

Příb. Ano, před chvílí sem vstoupila v cestovním obleku...

Obratný (stranou.) Ah! Snad to není ten pávek, s kterým ujíždí? — Uvidíme! (K Příborskému.) Viděl, pane, mladou dámu jsem viděl zde, před chvilkou.

Příb. Moji paní!

Obratný (stranou.) Jeho paní! Ano, on s ní cestuje jako se svou paní! (Nahlas.) Pane, vaši *paní* jsem neviděl!

Příb. Pane, vy mluvíte podivně, viděl jste ji a zas jste ji neviděl! Prosím na zdvořilou otázku za zdvořilou odpověď!

Obratný. S takovými pány zacházím věru jak náleží.

Příb. Co to znamená?

Obratný (*vstane*). Co to znamená? Že je ubohá oběť *vaší lehkovážnosti* zachráněna!

Přib. Pane, děláte si ze mne žerty? Je-li tomu tak, pak je to velmi nevčasné, anebo velmi nestydaté!

Obratný. Zapovídám si vaše urážky! Nemám času, abych se od vás dal poučovat! Ubohá dívka je v bezpečí, zůstane pod mou ochranou a pod ochranou úřadu, až se pro ni dostaví její otec! (Kvapně odejde v levo.)

Výstup 15.

Příborský (sám).

Ale, pane, slyšte pak... To musí být... Už je ten tam! — Až se dostaví její otec? — Moje paní v bezpečí?! Ubohá dívka? Její otec? Ten chlap se zbláznil! Kde je moje paní? — S tím člověkem zde není nic! Co si počít? Nejlíp bude, když půjdu na úřad a toho blázna dám zavřít! A to rychle, než přijede vlak! (Odejde zadními dveřmi v pravo.)

Výstup 16.

Vystoupí zadními dveřmi v levo Loučovský v bluze a v spodkách z ruského plátna, široký slaměný klobouk na hlavě; na levé ruce má plaid. Za ním v patách Sklepník.

Loučovský. Je dobře, příteli, je dobře! Řekněte kočímu, aby zajel do města do hostince „u modré rukavice". Já v tom spěchu na všecko zapomněl! — Ale počkejte, příteli, řekněte mu, aby počkal „u modré rukavice", až se vrátím, či vlastně až se vrátíme. Počkejte, příteli! Ještě mu řekněte, ano, ano — chtěl jsem říci — řekněte mu, aby pokrmil! Že nemusí však tuze mnoho pít, aby *zůstal střízlivým*! Tak! Tak! Teď je to vše! *Běžte! Běžte, příteli!*

Sklepník. Všecko vyřídím! (Stranou.) To je celá litanije! Kdybych si všecko pamatoval, zapomenu na to poslední. — Ať se opije! Dá alespoň něco vydělat! (Odběhne.)

Výstup 17.

Loučovský (sám; odkládá plaid).

To je hezká mela! To bych si byl přece do smrti nepomyslil! A ti lidé! To bude něco pro naše okolí!... Ale, ano. Tak to je! Ty proklaté gouvernantky! Ó, že mi moje žena zemřela! Vše by bylo jinak! Sám ďábel mi dal tu radu s tou gouvernantkou! To byla taková osoba, já ji nemohl nikdy vystát! Samé básně, samé romány, samé kreslení, samé cesty v hlavě! A vším tím načichla moje Ludmila tak, že mi vyvedla tento čertovský kousek! Udělat si takovou známosť s člověkem, kterého ani neznám! Leda, že jsem slýchal, co nadělal dluhů! — On prý je statkář! Vem čert ty jeho statky, však mu na nich nic nepatří! To bylo věčných mrzutostí k vůli tomu člověku! — Ještě štěstí, že mne neznámý můj přítel na to upozornil. (Vytáhne psaní z tobolky.) Kdo to jen je? Žádný podpis! A ruka cizá! — „Milý pane! Náhodou dovídám se o úmyslu vaší slečny dcery. Že nechcete milence jejího připustit do svého domu, chce ona opustit necitného otce“ — necitného otce, bezbožné dítě — „a prchnout do Ameriky. Chcete-li zameziti neštěstí toto, pospěšte rychle zejtra k odpolednímu vlaku do Zákupic. Tam sejíti se má s milencem svým. Váš oddaný přítel.“ To je to celé nadělení! — Th, th, th... Já to ale tomu gouvernantovanému děvčeti pokazím! Zajisté už je zde — a můj telegram účinkoval — *anebo teprv přijde,* za to budu účinkovati já! Půjdu na *úřad! (Ohlíží se.) Ah!* Tady je tabule! „Telegrafenamt“!

Ano, Amt! To je vidět, že jsme v Čechách! Zde se amtíruje v první zemské řeči! (Jde ke dveřím a klepá.)

Obratný (za scenou). Kdo to?

Loučovský. Odpusťte, pane!

Výstup 18.

Obratný. Loučovský.

Obratný (vystoupí). Tak už nemám dnes ani chvilky pokoje! (Nevrle.) Co si přejete, pane?

Loučovský. Odpusťte, odpusťte! Přicházím v úředních záležitostech! Přišel dnes telegram z Nového Města?

Obratný. Kdož pak si to pamatuje! Co to za telegram?

Loučovský (polohlasem.) Vy víte, pane, o takových věcech nerádo se mluví nahlas! Stran mé dcery, která uprchla se svým milencem! Děvče je hodné! Měla gouvernantku! Ale ten...

Obratný. Věřím rád, pane! Ano, telegram přišel před chvílí, a ti plaší ptáčkové také už přilítli! Zde v této síni jsem tu ubohou dívku zadržel a právě jsem chtěl poslati k úřadu! On nesmírně zuřil.

Loučovský. Oh! totě převýborné! Jen když mám ji! O něho se nestarám! Dobře, dobře, pane! Avšak co se týče toho úředního ohlášení — toho není více potřebí, já jsem její otec!

Obratný. Jak vám libo! Zde v těchto dveřích... Zde je klíč! *(Dává mu klíč. — Je slyšet zvonění zvonku z vedlejší síně.)* Odpusťte, pane, znamení mne už zase volá! — *Ten dnešní den* mne přivede k zoufání! (Odejde v levo.)

Výstup 19.

Loučovský (sám).

Tedy moje drahá dceruška v kleci! Ó to zlopověstné dítě! Musím se na ni hněvat! A to hodně hněvat! Musím jí tak vymluvit, až se jí celá ta Amerika z hlavy vykouří! Snad si přece dá říci; jen ať ten proklatý Semilský mi nepřijde do cesty! Jsem žádostiv, co nyní učiní! Tedy k dceři, já ji musím celou svou otcovskou vážností pokořit — já jí řeknu, že jí útěk není nic platen, že ji mám telegrafem v ruce! (Jde ku dveřím v pravo a otevře.) Nu, můj holoubku, pojď ven, jsi na svobodě, ale pod mojí ochranou!

Výstup 20.

Loučovský. Emma (nechajíc otevřeny dvéře).

Emma (vystoupí). Konečně, Adolfe! (Uzří Loučovského) Ah! Ty můj Bože! Kdo to?

Loučovský (odvrácen). Já, drahá dceruško! Já! Toho se's nenadála? Je-li pravda! (Obrátí se a dívá se na Emmu, celý udiven.) To není moje dcera!... Jak sem přicházíte? Kdo jste?

Emma. Odpusťte, pane, myslila jsem...

Loučovský. Kde je moje dcera? Ona musí býti zde! (Dívá se do síně na pravo, celý uděšen.) Kam vedou ony dvéře z té síně?

Emma. Do nádraží!

Loučovský. Ona tedy ze síně té uprchla?

Emma. Uprchla?

Loučovský. S tím mladým mužem, jenž sem právě přijel.

Emma. Co to pravíte?

Loučovský. Ten mladý muž... Vždyť mimo něho nikdo nepřijel na štaci.

Emma. Ten mladý muž...

Loučovský. Ano, on chce uprchnout s dámou...

Emma (zmámená). Ty věčný bože! To nemůže být. Vždyť je...

Loučovský. Co je?

Emma (s výkřikem). On je mým manželem!

Loučovský (omráčen). Vaším... manželem? To je... tedy... ženat?

Emma. Ano, já jsem jeho žena už celý rok!

Loučovský (v největším úžasu). Vy pravíte, že jste jeho žena už celý rok?... To není možná!... To je ten největší podvodník, jakého jsem kdy na světě poznal — či já ho vlastně ještě ani neznám!... Prosím vás pro boha, jak sem přicházíte?

Emma. Já jedu na návštěvu k své matce!

Loučovský. A co vás zatím doprovází, abyste odjela k své matce... on svádí jinou dívku... mou ubohou dceru!

Emma (vzkřikne). Vaši dceru?!

Loučovský. Ano... mou dceru... on vás chce odstranit, aby se s ní mohl bez překážky sejít, zde — na tomto místě! On se vás chce zbavit, aby s ní mohl uprchnout!

Emma. Světice boží! To není možná!

Loučovský. Ano, je to možná! Takovému člověku je všecko možná! . . . Zde z tohoto listu (vytáhne psaní z kapsy) jsem se dověděl, že s ním uprchne za hranice, aby se tam mohla s ním dát oddat!

Emma (omdlévá). Můj bože! Mne opouštějí smysly!

Loučovský (zastrčí psaní do kapsy). Nedělejte si z toho nic, tak je to také dobře! Vy poznáváte alespoň svého čistého pana manžela! A já, já dokážu své dceři, že si ho nemůže nikdy vzít za muže, že ji oklamal, že ji zradil!

Emma. Tedy lidé měli přece pravdu, že mi nebude věren! Ta první jeho láska je tedy vaše dcera?

Loučovský. Bezpochyby, měl-li on vůbec nějakou první lásku. Vždyť vidíte, že miluje najednou dvě!

Emma. Ó ten licoměrník! A proto nechtěl jeti se mnou! Proto předstíral práce v hospodářství!

Loučovský. Tak je máte, ty novomodní manžely! Samý podvod, samý klam! Avšak všecko to překazím! Já jim ten svatební výlet opepřím!

Emma (v nesnázích). Prosím vás, drahý pane!... Mně je velmi zle! Doveďte mě sem do té síně, já se musím zotavit...

Loučovský (s pohnutím). Můj ty bože! Srdce mi puká, když se na ni podívám!... To ji potkalo neočekávaně! Pojďte, pojďte, drahá paní! Tam se zotavíte! Já zatím vyčíhám ten povedený párek! Ručím vám za to, že váš manžel a moje nešťastná dcera neodjedou za hranice! Jen se poněkud upokojte! (Odvádí Emmu, která sotva se držíc na nohou odejde do síně na pravo.)

Výstup 21.

Loučovský (sám; dovedl Emmu ku dveřím a vrátí se).

Jsem věru celý bez sebe! (Utírá si pot a sedne na pohovku.) To je pěkné nadělení!... Má dcera napolo unešena od ženatého člověka!... Slibovati dívce sňatek a utíkati s ní za hranice k vůli vdávkám, když je ženat, to,

to přesahuje všecko! A k tomu ke všemu je to moje zaslepená dcera, kterou tak hanebným způsobem oklamal! (Vzchopí se.) Však ty mi neujdeš! Ale jen moudře, moudře! (Zadní dvéře v pravo se otvírají.) Ah! Někdo přichází!

Výstup 22.

Loučovský. Příborský.

Příborský (vystoupí celý rozčilený). To je pěkné! Na úřadě ani živé duše! Je prý v sousedním městečku nějaká slavnosť, a všickni úředníci tam odešli! (Uzří Loučovského.) Ah! zde je někdo! Snad je z okolí! Snad je z města a zná se tu! Odpusťte, pane...

Loučovský (dívá se s podezřením na Příborského; stranou). Co je to za mladíka? Je na rozpacích! (K Příborskému.) Co žádáte, pane?

Příborský. Jsem u velikých nesnázích a rád bych se s někým poradil! Vy právě vypadáte tak, že k vám mám jakousi důvěru!

Loučovský. Že jste v nesnázích?

Příborský. Tak jest! Přicházím právě z města! Pomyslete si, pane! Před chvílí se mi tu něco přihodilo, co si nijak nemohu vysvětlit. Doprovázím ženu, která jede na návštěvu k své matce!

Loučovský (s výrazem úžasu a podezření). Tak?! Tak?! Na návštěvu k své matce? (Stranou.) To jest on! Ten šibal! Teď ho poznávám!

Příborský. Pomyslete si, co se mi nestalo! Co jsem zatím obstarával zavazadla...

Loučovský. Vím všecko, vím všecko, pane... Vy máte tuze na spěch, je-li pravda?

Příborský. Jak, vy víte? Ano, mám velmi na spěch.... Vlak co nevidět přijede, a moje ubohá žena...

Loučovský (ironicky). Ano, vaše ubohá žena... Vlak co nevidět přijede...

Příborský. Ano, a moje ubohá žena nějakým nedorozuměním...

Loučovský. Ano, známe to, nějakým nedorozuměním...

Příborský. Pane, že to znáte? Vy opakujete moje slova takovým způsobem...

Loučovský. Ano, já to znám a opakuji vaše slova...

Příborský. Co to je?

Loučovský. Co to je? Že jste nepřišel s tou svou povídačkou na toho pravého, rozumíte? Víte, kdo já jsem? Já jsem se o vás nikdy nestaral, já vás nikdy poznati nechtěl, ale teď jsem vás poznal v celé vaší pravé povaze, vy, vy Mormone!

Příborský. Pane, jak se můžete...?

Loučovský. Všecko vám povím. Vy se opovažujete rušiti mír mého rodinného života, vy se neostýcháte svésti zbloudilou dívku! Vy jste jí pomátl rozum tak, že jste ji přemluvil k útěku. Vy jí slibujete, že si ji vezmete? Víte vy, pane...

Příborský (s udivením). Přisám bůh, já nic nevím, já vám nerozumím!

*Loučovský.** Jen se nepřetvařujte! Přede mnou se máte ovšem co přetvařovat... Ale to vám víc nepomůže! Víte, kdo já jsem?

Příborský. Bůh mi odpusť všecky hříchy! Já nevím...

* Příborský. Loučovský.

Loučovský. Nuže dobře! Tedy vám to povím! Já jsem otec...

Příborský (s rostoucí netrpělivostí). No dobře, já o tom nepochybuji.

Loučovský. Že o tom nepochybujete? Vy mi to můžete říci tak do očí?

Příborský. Ano, ano, ano! U všech čertů, ano! Co chcete ode mne?

Loučovský. Svou dceru chci od vás! Kde je moje dcera? Vy jste ji v městě u někoho ze svých čistých známých ukryl! Na tom místě půjdete se mnou!

Příborský (v nesnázích). Co vám to napadá?

Loučovský (chopí Příborského za rameno). Vy půjdete se mnou! Vy mne povedete k ní!

Výstup 23.

Předešlí. Emma.

Emma (vystoupí ze síně na pravo). Já to v té síni nemohu vydržet! Mne to dusí! (Spatří Příborskeho, s výkřikem.) Ach, můj manžel!

Příborský (obrátí se). Ah! Zde jsi! Konečně přicházíš? (Běží k ní.) *

Emma. Pryč ode mne! Nech mne, já s tebou nechci více mluvit!...

Příborský (s úžasem). Co to má být?

Emma. Ó jen se dělej překvapeným! Však ty dobře víš, oč se tu jedná!

Příborský (s rostoucím rozčilením). Oč se tu jedná? Můj ty bože! Já to vskutku nevím!

* Loučovský. *Příborský.* Emma.

Emma. Ó, s takovou mi nepřicházej! Vždyť měli ti lidé přece jen pravdu, když mi říkali, že jsi větroplach, že's nezapomněl na svou první lásku!... A teď, teď mne chce odstranit, aby mohl za mými zády... (Vypukne v pláč.) Ah! já to nesnesu!

Příborský. Ale ženuško!...

Emma. Já nechci s tebou více mluvit... To jsou tedy ty přísahy, že mne miluješ, to jsou ty přísahy, že tvoje první láska byla toliko hříčkou, že na ni více nevzpomínáš?... Ó já nešťastnice!

Příborský. Vzpamatuj se, poslyš přece...

Emma (zacpe si uši). * Ne, ne, ne, nechci nic slyšet!... (K Loučovskému.) Jak jsem vám povděčna, že jste mi otevřel oči! (Pláče.)

Loučovský (v nesnázích). Drahá paní! Nemáte věru zač děkovat! Vždyť je to moje dcera...

Příborský. To je tedy všeho toho příčina? Pane, vy jste mé ženě namluvil...

Loučovský. Že jsem jí co namluvil, pane? Já vím předobře, že jste s mojí dcerou proti mé vůli začal milostné pletichy — já to vím dobře. Kde je moje dcera, kde je moje dcera, pravím! Já ji od vás žádám!

Příborský. Teď mi přechází už trpělivosť! Pane, vy jste se pominul s smysly! (Uchopí klobouk a chce ven.)

Loučovský ** (chytí ho za ruku). Oho, pane, oho! Tak se odtuď nedostanete! Já půjdu s vámi, já vás více nepustím! Já chci svou dceru!

Příborský (nedbaje na Loučovského snaží se mu vymknouti se). Pusťte mne, já musím ven na čerstvé povětří, sic tu pozbudu poslední špetky rozumu.

* *Loučovský. Emma.* Příborský.
** *Emma. Loučovský.* Příborský.

Loučovský (od Příborského vlečen). A já vás nepustím, vy musíte se mnou k mé dceři! Já... já... chci od vás svou dceru... já... (Vykulí se za Příborským zadními dveřmi v pravo.)

Výstup 24.

Emma (sama).

Ó mužové, mužové!... Tedy on je přec také takový jako všickni! Kdyby jen té první lásky nebylo!... Můj ty bože, jaký to život mám nyní před sebou!... Dobře! Když mne chtěl z domu dostat, tu se odeberu navždy ku své matce!... Ubohá matinka!... Chtěla jsem ji způsobiti radostné překvapení, a z radosti mé vykvětl zatím nejhlubší zármutek! Nechci se s ním více setkati — až přijede vlak, usednu rychle do vozu a pak... (Slyšeti poštovní trubku.) Oh! netušila jsem, že ten dnešní krásný den se mi tak hrozně, hrozně skončí. (Sklesne na sedadlo v pravo a zakryje si šátkem tvář.)

Výstup 25.

Ludmila Emma.

Ludmila (objeví se v zadních dveřích v levo, vystoupí v cestovním obleku s bičíkem v pravé ruce a s červeným šálem přes rameno; ohlíží se). Jak pozoruji, jsem tu dřív, než on! Musí tu však být co nevidět, vlak co nejdříve přijede! Počkám! (Odkládajíc na pohovku v levo spatří Emmu.) Oh! Zde dáma! A jak se zdá, ve špatném rozmaru! Dobrý večer, paničko!

Emma (utírá si rychle oči a vstane). Děkuji, milá dámo, *odpusťte, že...*

Ludmila. Vy mně odpusťte, že jsem vás vyrušila! Avšak viděla jsem, že vaše zábava není veselá; považuju to za svou povinnosť, abych vás vyrazila! Těch smutných chvil je v životě tolik, že musíme býti rádi, když nás někdo přivede na veselé myšlénky. Vy čekáte na vlak?

Emma. Tak jest.

Ludmila. Na kterou stranu jedete?

Emma (s přemáháním). Já jedu na sever!

Ludmila. To se právě dobře hodí. Moje cesta vede právě tím směrem! Já jedu za hranice!

Emma. Za hranice?

Ludmila. Ano, do Ameriky!

Emma (s udivením). Do Ameriky?

Ludmila. Je vám to divno? Nejedu sama, milá paničko! Čekám tu na svého průvodčího! Umluvili jsme se písemně, že se tu dnes v tuto hodinu sejdeme! Ale prosím vás, co je vám? Vy blednete...?

Emma. Nic, nic, dostávám často závrať. (Stranou.) Oh! To je ta ubohá svedená dívka!

Ludmila. Zde máte flakon... dejte sem šátek! (Kápne na šátek Emmě.) Tak! To působí dobře na nervy.

Emma. Děkuji vám, nechci, nemám toho potřebí. (Stranou.) Z její ruky! Ty můj Bože!

Ludmila. Nebuďte bláhová, milá paní! Člověk musí míti všelikých prostředků po ruce, aby těm bezbožným mužům imponoval!

Emma. Ó, to máte pravdu!

Ludmila. Ah! z toho poznávám, že nejste svobodna!

Emma. Bohužel, že nejsem! Neměla bych o tom mluviti s vámi!

Ludmila. Vám je zajisté váš manžel nevěren?!

Emma (stranou). Kéž jsem se s ní nikdy nesetkala! (Nahlas.) Prosím vás, milá dámo, promiňte mi odpověď!

Ludmila (sedne na pohovku v levo). Nepovažujte to za neskromnosť, že se vás tak tážu. Je to soucit s vámi, poněvadž vidím, že jste zarmoucena! Přála bych si, abyste měla ve mne důvěru! Tedy váš manžel?...

Emma. Óh, vzpomínka na mého manžela naplňuje mi srdce hořkostí! Kdybyste k tomu všemu věděla...

Ludmila (hraje s bičíkem). Ó ráda bych toho Don Juana znala... já bych ho skrotila, já bych ho uvrhla k svým nohoum, v prachu by se musil přede mnou svíjeti!... Já...

Emma (stranou). Oh! To je hrozné ponížení pro mne!... (Nahlas.) Vy byste ho ráda znala? Snad jste ho již poznala!

Ludmila. Poznala?

Emma. Snad vám přisáhal svou lásku!

Ludmila. Že mi přisáhal svou lásku? Já vám nerozumím.

Emma. Snad vám slíbil, že vám podá svou ruku?

Ludmila (rychle se vzchopí). Co to pravíte?

Emma. Snad vám slíbil, učiniti tak za hranicemi.

Ludmila. Můj Bože!

Emma. Vy jste na útěku!

Ludmila (ulekne se). Jak to víte?

Emma. Vy jste hanebně oklamána!

Ludmila. Já oklamána?

Emma. Víte, kdo je váš svůdce?

Ludmila. Proč se mne takto tážete?

Emma. On vám přislíbil manželství?

Ludmila. Ano, a *on* musí splnit svůj slib, jakmile *se dostaneme za hranice.*

Emma. To se nikdy nestane!

Ludmila. To se stane, (s hrdostí) ráda bych viděla, kdo nám v tom může bránit?

Emma. Váš otec!

Ludmila. Jak? Můj otec? Můj papínek tomu *chtěl* bránit, a nebylo mu to nic platné. Já mám také vůli. Já miluji svého papínka, avšak ještě více miluji budoucího svého manžela. Papínek mne k tomuto kroku přinutil.

Emma. A pro to pro všecko přece si vás nevezme, on vás přece sklamal!

Ludmila. Že mne sklamal? Prosím vás, milá dámo, jak to všecko víte?

Emma. Dověděla jsem se o tom bohužel! z nejlepšího pramene. Třeba jste se šťastně dostala za hranice, vy si ho nikdy nevezmete.

Ludmila. Mimo otce nemůže mně nikdo bránit.

Emma. A přece někdo!

Ludmila. Přece někdo?

Emma. On sám!

Ludmila. On sám? Co tím chcete říci?

Emma. On sám, poněvadž je už ženat!

Ludmila (celá užaslá). Co to pravíte? On že je ženat?

Emma. Věříte tomu, že vás oklamal?

Ludmila. Ten podvodník! Já ho uškrtím, já ho zardousím, já ho otrávím...

Emma. Pro bůh, vzpamatujte se! Nechtějte se dopustit žádného tak strašného zločinu!

Ludmila. Tak mne tedy sklamal?! Proto jsem toužila neustále po svobodné Americe, abych se dala tak hanebným způsobem oklamat?... A kde je ta bezbožnice, *která mně* ukradla jeho ruku, když on mi ukradl mé *srdce? Já se musím* pomstít na obou!

Emma (stranou). To by ještě scházelo! (Nahlas.) Upokojte se, ubohá dívko! Vy šílíte!

Ludmila. Rcete mi, znáte ji? Já ji chci vidět! Já ji chci vidět, a kdyby byla v Kanadě, ano kdyby byla až na nejzazším konci Australije, já ji musím vidět!

Emma. Ah, že nemusíte jít tak daleko, abyste ji spatřila! Ano, ubohá dívko, vizte sem, na mne, na svou družku v žalu, na mne, (s pláčem) jsem to já, já, nejnešťastnější žena na celém světě!

Ludmila (celá udivená). Vy jste žena mého milence? A ten člověk mi sliboval manželství! Ten Mormon! On svolil k tomu, když jsem mu učinila návrh, že uprchneme do Ameriky! Ano, do Ameriky; tam chtěl snad opět svrhnout se sebe ženu a manžela, tam chtěl se potřetí oženit!... Ó mužové! Vy jste horší nežli jestřábi, nežli šakali, nežli sami tigři! Avšak dobře, my se staneme tigřicemi a pomstíme se na vás, my vás roztrháme!...

Emma (v úzkosti). Ale prosím vás, nešťastná dívko, upokojte se!

Ludmila. Řekněte mi, vy moje sokyně, jak sem přicházíte, abyste mne svrhla s nebes mé lásky, abyste mne zároveň zachránila před peklem jeho nevěrnosti?

Emma. Ó že *já* vám to musím povědít! Pod záminkou, abych osobně složila přání matce své k svátku, doprovodil mne sem a chce mne jen odstraniti, abych jeho hanebným zámyslům nebyla v cestě!

Ludmila. To je hrozné! To je neslýchané! Proto vyhledával neustále záminky! Proto stavěl se tak často rozmrzelým, roztržitým! A já? Jak tu stojím ponížena, oklamána, *zničena!* A můj drahocenný papínek! Oh! *Nesmím na to pomysliti!* On měl pravdu, on to tušil!... *To je k zbláznění!* Avšak dobře! Dobře! Tito tyranov

společnosti lidské nás vyzvali k boji, k ukrutnému boji, v němž rozhodne se otázka, máme-li býti otrokyněmi nebo svobodnými občankami! Avšak dobře! Oni jsou Jih a my jsme Sever! Nuže, Lincolne, zde vzývám tvého mocného ducha! Přispěj nám ubohým otrokyním devatenáctého století ku pomoci! Chceme se mstíti za všecku porobu! Chceme se státi svobodnými! Chceme zrušiti dosavadní zákony, chceme zrušiti manželství... chceme...

Emma. Ne, nikoli! Zrušit manželství nechci...

Ludmila. On vás oklamal, hanebně oklamal! Chcete ještě zákony manželství?

Emma. To se dám raději rozvést....

Ludmila. Rozvedení nebude více potřebí, když zákony přestanou.

Emma. A co se s ním stane?

Ludmila. On si mne pak musí vzít!

Emma (uděšená). Ne, nikoli, nikoli, on si vás nesmí nikdy vzít.

Ludmila. Ano, máte pravdu, já ho nechci. On vám porušil věrnosť, on by ji porušil také mně.... Avšak pomstít se musíme. Z nepřítelkyň stanou se spojenci, my obě složíme své síly a tak zvítězíme nad těmi tyrany.

Emma. Co zamýšlíte?

Ludmila. Vy půjdete se mnou! Ano, já se vrátím k svému otci! Na jeho statku rozložíme se táborem, abychom k sobě připoutaly všecky mužské z celého okolí, z celé vlasti. Oni se musí pro nás bláznit, střílet, vraždit, topit, až celé jejich pokolení zahyne a novému lepšímu *postoupí místo.* Pojďte, vy nešťastnice! Osud si nás vy*volil k pomstě. Nuže,* my jdeme. Černý osude, bychom *vykonaly svoji úlohu!*

Emma. Nuže, staň se tak, ačkoli tomu všemu ještě dobře nerozumím.

(V unešení obě odkvapí zadními dveřmi na pravo.)

Výstup 26.

Vystoupí zadními dveřmi na levo **Loučovský** celý uřícený, široký slaměný klobouk v ruce, veden od **Semilského**.

Semilský. No, tu jsme, milý pane. Vy jste se šeredně unavil. A posadíte se v poli na mez, kde vítr tak silně fouká!! Odpočiňte si!

Loučovský (sedne si na pohovku v levo). Jak bych se neunavil! Někoho jsem doprovázel! (Stranou.) On mně upláchnul! Tak pospíchal, že jsem mu nemohl postačit! A fič! Byl ten tam! (Nahlas.) Fufu! To je parno! To jsem se hezky spotil!... Děkuji vám, drahý pane, za vaši laskavosť!

Semilský. Prosím vás, to je povinnosť každého člověka! Koho mně dobrá náhoda...

Loučovský. Jmenuji se Loučovský z Michlova, nedaleko Nového Města.

Semilský (radostně překvapen). Pan Loučovský?... To mne velice těší. Slyšel jsem velmi mnoho o vás, pane, velmi mnoho! (Stranou.) On přijel... on je zde! Konečně tedy poznávám drahocenného papínka své amerikánské milenky. Nastává mi důležitá úloha! Nyní s chutí do toho! (Nahlas.) Prosím vás, drahý, milý pane, odpočiňte si! Vy cestujete dál?

Loučovský. Cestuji a necestuji. Mám vlastně velmi nepohodlnou expedici.

Semilský. To pozoruji, pane! A já pane, já mám také velmi nepohodlnou expedici! To cestování je velmi nepohodlné!

Loučovský. To vám věřím! (Utírá si pot.) Já jsem smrtelný nepřítel cestování.

Semilský (sedne si na pohovku v pravo). Ale, pane, dovolte mi otázku! Proč tedy vlastně cestujete?

Loučovský. Proč? To má své příčiny.

Semilský. To nahlížím. Já mám také své příčiny. Jste obchodník?

Loučovský. Býval jsem. Nyní jsem soukromník a statkář.

Semilský. Tak? Tedy konáte cesty po svých statcích?

Loučovský. Ano, po svých statcích! Ale vem čert takové cesty!

Semilský. Zajisté vás ošidil správec? Co? Ujel vám s kasou?

Loučovský. S kasou mi právě správec neujel, ale nějaký šibal ujel mi s něčím, co je mi dražší než kasa.

Semilský (s komickým úžasem). Šibal? To je mi divné! Dražší nežli kasa? To nemůže být. Já neznám nic dražšího na světě.

Loučovský. To je vidět, že jste rozumný člověk.

Semilský. V tom se vyznávám! Ale věřte, pane, rád bych věděl, co vás přimělo k tomu, v tomto parnu vydati se na objíždky?

Loučovský. Kdybych věděl, že se mohu bezpečit na vaši mlčelivosť...

Semilský. V tom ohledu mám se k službám!

Loučovský. Vy jste na první pohled ve mně vzbudil *jakousi důvěru!*

Semilský. To mne těší! Mám se k službám, chci vám pomoci...

Loučovský. Pomyslete si, pane, mám dceru...

Semilský. Vy máte dceru? Je mladá?

Loučovský. Ano, je jí dvacet let!

Semilský. U čerta! Nevěsta?

Loučovský. Nevěsta? Může být, a právě to dělá mi nejvíce starosti.

Semilský. Tomu nerozumím!

Loučovský. Považte si, že se udělala sama nevěstou, že se seznámila s člověkem, kterého ani neznám!

Semilský. Tak? To je divná, romantická známosť. Otec má přece v tom velké slovo?!

Loučovský. To má! A já je také mám! Já k tomu nechci svoliti! A to je právě ta příčina, proč jsem se vydal na cestu!

Semilský. Vy chcete milence své dcery seznat?

Loučovský. Ano. Je to podvodník, hanebný podvodník.

Semilský (v nesnázích). Divný to člověk! Věru, divný!

Loučovský. Pomyslete si, on vám přemluvil mou dceru, aby s ním uprchla

Semilský. On ji přemluvil, aby s ním uprchla! (Stranou.) To vlastně není pravda! Já ji nepřemluvil!

Loučovský. On ji přemluvil, aby s ním uprchla do Ameriky. Co *tomu* říkáte?

Semilský (vstane, s úsměchem). Co tomu říkám? Divím se tomu, divím se tomu velice!

Loučovský. Avšak já to překazím.

Semilský. Vy to překazíte? (Stranou.) To právě chci.

Loučovský. Já jsem telegrafoval, aby je zde zadrželi.

Semilský (překvapen). Vy jste telegrafoval? (Stranou.) Na telegraf jsem nevzpomněl! (Nahlas.) A jak účinkoval váš telegram?

Loučovský. Jsem skoro u cíle. Moje dcera a ten podvodník jsou už zde!

Semilský (s úsměvem). U čerta! No, a co nyní počnete?

Loučovský. Drahý pane, vy jste muž, vy se mi nabízíte k pomoci?

Semilský (s přechvatem). S radostí! To je vlastně voda na můj mlýn!

Loučovský. Na váš mlýn?

Semilský (vzpamatuje se). To jest, ano! Já jsem k vám v tu chvíli tak přilnul, jako byste byl mým otcem!

Loučovský. Dobře, dobře, příteli. (Vstane.) Dovolte, abych vás obejmul! (Obejme Semilského.) Vy jste mým andělem strážcem! Ale musíme na to schytra! Ten podvodník je prohnané chlapisko!

Semilský (s komickým pathosem). Prohnané chlapisko!?

Loučovský. Pomyslete si, on svedl moji dceru a je...

Semilský. (s komickým pathosem). Svedl vaši dceru a je...

Loučovský. On je už celý rok ženat!

Semilský (velmi překvapen). On je ženat? (Stranou.) Já jsem už celý rok ženat!

Loučovský. A jeho manželka, ta ubohá paní, je zde!

Semilský (s rostoucím překvapením). To nemůže být! (Stranou.) Moje manželka je zde!

Loučovský. A přec tak jest!

Semilský (stranou). To je pěkné! Jsem ženat, anebo nejsem ženat? Teď to sám ani nevím. Aha! Snad se *Ludmila vydává již za* mou manželku. (Směje se.) To je *geniální nápad.*

Loučovský. Teď jsem vám všecko řekl, teď mi poraďte!

Semilský (v nesnázích). Víte to jistě, že je vaše slečna dcera manželkou?

Loučovský. Moje slečna dcera manželkou? Jak to myslíte?

Semilský. Ah, ano, já jsem si to spletl! Víte to všecko jistě?

Loučovský. Vždyť jsem mluvil s manželkou toho podvodníka zde, na tomto místě. Zde v této síni byla zavřena, kdežto moje roztomilá dceruška upláchla, zůstavíc podle úmluvy ubohou paní svého svůdce místo sebe v zástavě.

Semilský (pořád s překvapením). U čerta! To si to pěkně navlíkli! Následkem telegramu ta nepravá zavřena — a on...

Loučovský. Ano, a on, ten hanebník, přece mi s dcerou upláchnul.

Semilský (s úžasem). S vaší dcerou?...

Loučovský. Ano, s mou dcerou! (Utírá si pot.)

Semilský (stranou). U čerta! Snad mě ta čiperná Amerikánka neobelstila? To jsem se dostal do hezké klece. Já jí tedy sloužil toliko za štít, pod nímž se ukrývá ten pravý Amerikán? (Nahlas kvapně.) Pane, já bych myslil, abychom se vydali na cestu a vyhledali toho pána, jenž pod jménem Semilský prchá s vaší dcerou!

Loučovský (vstane). Moje dcera nesmí pryč! Já budu telegrafovati na všecky strany.

Semilský. Ano, to učiníme. Já ji musím vysvobodit z drápů toho Mormona!

Loučovský. Kdybyste to dovedl, pak věru nevím, co bych... Já bych vám s chutí učinil návrh! Vidíte, pane, vy jste, zdá se, mladý, zachovalý člověk! Máte něco jmění?

Semilský. Mám statek!

Loučovský. Tak? Statek? Tím líp. Kdybych věděl, že byste nebral ohledu na to, že moje dcera uprchla s člověkem . . .

Semilský. To mně nevadí, to mně nevadí! (Stranou.) Teď si mne Ludmila musí schválně vzít!

Loučovský. A právě proto, aby on ji nedostal. . . . Rozumíte mi? . . . Co myslíte? Já bych vám věru svou dceru neodepřel!

Semilský. Vy, vy byste to učinil? Dejte se obejmout! (Obejme Loučovského; stranou.) Dobrý to člověk! Lepší než jsem se domníval! (Nahlas.) S velikou radostí! Vy jste mi přirost zrovna na srdce! Pro vás učiním vše!

(Je slyšet z nádraží zvonění.)

Loučovský. Ty můj bože! Znamení, že vlak přichází . . . Pospěšme si, honem, honem!

Semilský. Tedy rychle! Postavte se ku vchodu do nádraží, já přijdu hned za vámi!

Loučovský. Jak ho spatřím, chopím se ho, ale tentokráte mi neupláchne! Já udělám pekelný rámus! (Rychle odejde zadními dveřmi v levo.)

Výstup 27.

Semilský (sám, chodí sem a tam).

To je pěkné! Toho jsem se nenadál! Vida, vida! To bylo tedy všecko jen tak na oko? . . . To mne přivádí trochu z konceptu! . . . Ona místo mne vede jiného do zaslíbené země za oceánem? Ona je s to! Vem čert ty její amerikánské mravy! Ještě štěstí, že jsem tím psaním vyštval jejího otce na sebe, že jsem se dal od něho sám

pronásledovat! Přišel jsem alespoň v pravý čas! Ó já jí to překazím, té roztomilé Ludmile! Teprvé nyní stala se mi pikantní; a pro tento genialní kousek se ještě do ní zamiluji!

Výstup 28.

Semilský. Ludmila.

Semilský (chce odejít zadními dveřmi v levo, v tom vstoupí Ludmila ze zadu v pravo). Ah! Moje bývalá milenka!

Ludmila (rychle přiběhne). Vlak už přichází, a on se ani neukázal! Zůstavila jsem ubohou paní v zahradě; trochu se již zotavila! Oh! Že to tak musilo skončit! Dnes ráno myslila jsem, že zejtra budu přes hranice, a zatím... Ale dobře! Za to se pomstím na všech mužských ženatých a neženatých, mladých a starých.... (Uzří Semilského, s překvapením.) Ah! Tu je! Počíná si, jakoby se nebylo nic přihodilo. (S ironií.) Už jsi se dostavil, můj *drahý?*

Semilský (obrátí se k Ludmile, poněkud v nesnázích). Dostavil jsem se, ano, moje *předrahá!*

Ludmila. Vy se, pane, neostýcháte, takto se mnou mluviti?

Semilský (sedne si pohodlně na pohovku v levo, stranou). Zůstanu tady! Ta mi neuprchne! (Nahlas.) Ano, má drahá, já se neostýchám!

Ludmila. Oh! Tato lhostejnost mne více nerozhorlí! Vím všecko, všecko! (S vášnivostí.) Poznala jsem tvůj opravdu amerikánský podvod! Ó já bych tě zardousila!

Semilský (klidně). Prosím vás, milá Ludmilo, já si vlastně *nyní zapovídám* takovou důtklivou konversaci.

Když však vaše povaha už jinak nemůže, tu račtež, prosím, začíti u sebe!

Ludmila (vždy vášnivěji). Ó to je hrozné! Místo aby mně klesnul k nohoum, on mne ještě uráží. Dobře, dobře! Ty roznécuješ tímto chováním toliko moji pomstu! Nuže, já se pomstím strašlivě!

Semilský. Já bych vlastně nevěděl proč? (Stranou.) Snad se nedomnívá, že jsem psal otci?

Ludmila. Že nevíš proč?

Semilský (stranou). Ona nemá tušení o tom psaní, jako já jsem neměl tušení o jejím úskoku. (Nahlas.) Ludmilo! Nechme té komedije, vy mne nepřesvědčíte; a co se stalo, to se stalo.

Ludmila. Tak? Víš-li pak, že's mne hanebně oklamal, vydávaje se za svobodného muže? Víš-li pak, že jsi ženat?

Semilský (poněkud popuzen). U čerta, jsem už zase ženat? Ale vy jste svobodna, vy chcete pod štítem mého jména za oceán — a to k tomu se ženatým člověkem, jenž opouští k vůli vám svou ženu, snad i své děti, svou vlasť, všecko. To je horší, to je tisíckrát horší!

Ludmila. Svrchovaný Bože! Tedy se přiznáváš, že opouštíš ženu?

Semilský. Že opouštím ženu?

Ludmila. Já s ní mluvila!

Semilský. Vy jste mluvila s mou ženou?

Ludmila. Zde v této síni.

Semilský (ohlíží se po síni). Zde v této síni? Mně začíná jíti hlava kolem! To jsem se musil oženit v noci, *ve snách, ve spaní!* Já o tom nic nevím!

Ludmila. Ó jen se přetvařuj! Avšak rozhodly jsme *se, ona a já! Ona* se dá rozvest!

Semilský. Já, já nemám proti tomu nic. Ať se dá rozvest!

Ludmila. Ty si to přeješ? Avšak já ti to překazím!

Semilský (vstane). Milá slečno Amerikánko, teď mi již přechází trpělivosť. Všecky tyto vaše deklamace mne nezmatou.

Ludmila. Co to pravíte?

Semilský. Ó nestavte se tak nevinnou! Vždyť já dobře vím, že jste vy mne zradila, že jste to vy, jež zradila ubohou paní lehkovážného člověka, jenž...

Ludmila. Že jsem já zradila ubohou paní?...

Semilský. Ano, ano, zradila...

Ludmila. O nevyčítejte mi svůj vlastní hřích.

Semilský. Vy jste pěstovala poměr hříšné lásky s manželem!

Ludmila. Ano, s vámi, vy bezbožníku!

Semilský. U všech ďasů, tedy ano, a mimo to ještě s jiným manželem.

Ludmila. S jiným manželem?

Semilský. Ano, s manželem té ubohé paní...

Ludmila. Které paní?

Semilský. O které jste právě mluvila!

Ludmila. Vy třeštíte!

Semilský. To se znamenitě mýlíte! Vy to dobře víte, vy se umíte výborně přetvařovat!

(Z nádraží druhé znamení zvonu dvakrát po sobě.)

Ludmila. Můj Bože! Druhé znamení! A já ještě nemám jistotu!

Semilský. Ano, druhé znamení, a on ještě nejde. On nepřijde více, drahocenná dámo, ono se na něho číhá.

Ludmila. Na koho?

Semilský. Na toho vašeho manžela-milence! Ano, my ho lapnem, lapnem ho! Já a váš papínek!

Ludmila (vykřikne). Můj... papínek?

Semilský. Ano, váš papínek! On je zde, on vás stíhá na všecky úhly světa telegrafem. (Se zvláštním výrazem.) Na to jste neráčila vzpomenouti. (Stranou.) Ale já také ne!

Ludmila. Po mně je veta!

Semilský. Tak?... Vidíte, zde přestává všecka přetvářka. On se mi se vším svěřil! On s ním mluvil, on naň číhá, rozumíte? A víte, co bude vaší nepodařené výpravy do Ameriky konec?

Ludmila. Nechte mne!

Semilský. Všecko není nic platné! Konec bude, že si mne musíte vzít.

Ludmila. Zapovídám si takové úsměšky!

Semilský. Ano, vy jste chtěla cestovat pod mým jménem do Ameriky, vy musíte pod mým jménem cestovat alespoň životem.

Ludmila (celá rozčilená). Nikdy, nikdy, nikdy!

Semilský. Vy musíte!

Ludmila. Kdo mne může přinutit, abych si vzala vás!?

Semilský. Váš papínek!

Ludmila. To je přespříliš! Neurážejte mne déle!

Výstup 29.

Loučovský. Předešlí.

Loučovský (rychle vystoupí zadními dveřmi v levo). Pro boha vás prosím, co tu děláte? Již zvonili po druhé! Za pět minut přijede vlak, a kde nic tu nic! Ten chlap nejde! Snad se nedal s mou dcerou v jinou stranu?

Ludmila (uzří Loučovského). Ah! můj papínek!

Semilský. Nestarejte se, pane, už ji máme! Zde vám odevzdávám váš hledaný, předrahocenný poklad!

Loučovský (uzří Ludmilu). Ah! Ty nevděčnice! Tak se s tebou shledávám? Ty nejsi moje dcera, ty's pohanila můj dům, ty's uvedla moje poctivé jméno v špatnou pověsť.

Ludmila. * Můj otče! Ten hanebník mne strašlivě podvedl! Slyšte, otče, papínku!

Loučovský (hněvivě). Žádný otec, žádný papínek! ... Kde se přede mnou ten tvůj svůdce skrývá! Já ho rozdrtím! Kde je, mluv!

Ludmila. Papínku, já vám nerozumím!

Loučovský. Kde je, pravím?

Výstup 30.

Předešlí. Emma.

Emma (přiběhne celá ulekaná). Milá přítelkyně!

Semilský (obrátí se). Kdo to?

Emma. Ah! cizí cestující! (K Ludmile.) Já se musím někam skrýti.

Semilský. } Co to znamená?
Ludmila. } Co se ti stalo?

Emma. Můj manžel přichází!

Ludmila. Tvůj manžel?

Emma. Já ho nechci vidět.

Ludmila. Co to pravíš? Vždyť stojí před tebou?!

Emma. Kdo?

* *Loučovský.* Ludmila. Semilský.

Ludmila. Tvůj manžel! (Ukazuje na Semilského.)

Emma. Ten? Toho pána jsem nikdy neviděla!

Ludmila. To nemůže být!

Emma. Já ho neznám!

Ludmila. On tedy není tvým manželem?

Emma. Nikoli! Můj manžel... (S výkřikem.) Tu jest!

Ludmila (vzkříkne). Ah!

Výstup 31.

Předešlí. Příborský.

Příborský (vystoupí ze zadu v pravo, s kloboukem do čela vtlačeným, nedívaje se před sebe). Teď toho hněvu mám už dost! Pozoroval jsem, že vstoupila sem!

Loučovský (k Semilskému). To je ten svůdce mé dcery!

Semilský. Dobře! Buďte bez starosti! Já s ním promluvím.

Příborský (vzhledne a spatří Emmu). Nuže, Emmo?

Emma (rozčilena). Já pojedu k matce a nevrátím se více!

Loučovský (k Příborskému). Ano, pane, vaše paní má pravdu! Vy se jí nikdy nemůžete zodpověditi. Avšak do toho mi nic není! Já, já, já zadám žalobu na úřad!

Semilský (k Příborskému). Dovolte, pane! Vy jste chtěl s touto dámou do Ameriky? (Ukazuje na Ludmilu.) Dobře! dobře! Já jsem přítel tohoto starého pána, jejího otce!

Ludmila (stranou). Co to znamená?

Semilský. Já se chci pomstít za jeho uraženou čest! Rozumíte? U nás je souboj zapovězené ovoce, ale to nic nedělá, vy chcete bez toho za hranice, nuže já pojedu

s vámi místo této zbloudilé, ubohé dívky! (Ukazuje na Ludmilu.) A za hranicemi, tam si něco povíme, rozumíte? Jeden, dva, tři! (Dělá znamení šermování.)

Emma (v největší úzkosti). Můj bože, souboj!

Loučovský (k Semilskému). Ó děkuji vám, statečný mladíku! Děkuji vám za vaše přátelství!

Semilský (stranou). To jenom tak! Doufám, že to nepřijme!

Emma. Já tomu nepřipustím!

Ludmila. Prosím vás všecky, co to znamená? (K Příborskému.) Pane, znáte mne?

Příborský (jenž s rostoucím rozčilením sledoval předešlý výstup). Neznám, přisám bůh, neznám! Vím toliko, že jsem se octnul v blázinci!

Semilský. To se umluvili.

Loučovský. Ano, ano, umluvili se! (K Příborskému.) Znám to, pane, znám to. Vy jste honěný v takových věcech!

(Je slyšet písknutí a hukot lokomotivy.)

Semilský. Pomýšlejte raději na svou cestu, pane, vlak přijíždí!

Emma (v úzkosti k Příborskému). Pro všecky svaté! Ty nepojedeš!

Loučovský. Ta ubohá paní! (Utírá si slzy.) A ty, necitná dívko, neříkáš tomu nic?

Ludmila (stranou). Poznávám, že mne zaslepila moje vášeň! Zde se stal veliký omyl! (Nahlas.) Já vidím, že nyní skutečně z mé cesty do Ameriky není nic, poněvadž se můj průvodčí nechce ke mně znáti! Papínku, já se vám přiznávám, že jsem chtěla odejíti za oceán,

* *Loučovský.* Semilský. Ludmila. Příborský. Emma.

ale nikoli s tímto pánem (ukazuje na Příborského), nýbrž s tímto bezbožníkem (ukazuje na Semilského).

Loučovský (udiven). S tímto bezbožníkem?

Ludmila. Ano, papínku! Vy mlčíte, Semilský?

Loučovský. Semilský? Semilský? Kdo je ten Semilský?

Semilský (v nesnázích). Já, já nevím! (Stranou.) Teď nevím, kudy ven! Snadby Ludmila přece?... Anebo chce se ze všeho vyvlíknout?

Loučovský (k Příborskému). Jste vy ten pan Semilský?

Příborský. Já jsem Příborský, pane! Pozoruji, že jste v své zuřivosti nepřišel na toho pravého!

Semilský. Ano, pane Loučovský! Ten pravý Semilský jsem přece vlastně já.

Loučovský. Tak tedy vy? Semilský? Jehožto jsem stíhal telegramem?

Semilský. Váš telegram stihl, jak se zdá, někoho jiného, pane.

Loučovský. To aby všickni ďasi do toho! Vyť jste přece lepší, než vaše pověsť!

Semilský. Uznáváte to? (Stranou.) Teď musím všecko napravit, musím se sám před sebou rehabilitovat, abych zakryl tu blamáži s tím manželstvím! (Nahlas, s velikou ostentací.) A což teprva tomu řeknete, že ten dobrý váš přítel, jenž vás vyzval sem na cestu, jsem také já, že jsem tak učinil, abych vás jednou přece seznal! Jak se vám to líbí, drahá Ludmilo?

Ludmila. Co to znamená? *

Loučovský. To není možná!

* *Loučovský.* Semilský. Příborský. Emma. Ludmila.

Semilský. A přec tak jest. Já jsem to všecko tak navlík', abychom přišli konečně všickni jednou k cíli. Nemyslil jsem arci, že mne budete stíhat telegramem...

Loučovský. Jenž způsobil takový zmatek. U čerta, u čerta, že jsem se mohl tak zmýlit. Proto ale přece zůstane při tom, na čem jsme se smluvili. Ale vás, pane, (k Příborskému) prosím tisíckráte za odpuštění, a vás také, drahá paní.

Emma. Můj manžel nepojede tedy do Ameriky?

Příborský. Nikdy!

Emma (k Příborskému). A tvá první láska?

Příborský. Ó nenapravitelná Emmo! Budeš ještě žárliva?

Emma. Nebudu! (Klesne v náruč Příborského.)

Semilský (k Loučovskému). Pane, když nechcete, aby Ludmila uprchla na Savanu, musíme to skončit v Čechách! Nuže, co učiní ta slečna provdaná ženatému muži? Ona sice pravila, že si mne nikdy nevezme, ale nyní... *

Ludmila. Ó ty Mormone! Dříve ne, dokud se nedáš rozvest.

Výstup 22.

Předešlí. **Konduktor. Kasír** v loži.

Konduktor (vystoupí v zadu a volá). Meine Herren, einsteigen, einsteigen!

Loučovský. Honem! Einštajgovat! Einštajgovat! Pane Příborský, dovolte, abychom jeli s vámi k vaší matince! Budeme slavit její svátek všickni na počesť naší osudné známosti.

* *Loučovský. Semilský.* Ludmila. Emma. Příborský.

Příborský. Přijímám váš návrh s radostí!

Loučovský. Odtamtud musíte k nám! U nás pak budeme slavit zasnoubení těch dvou Amerikánů. Honem, lístky, lístky! Kam se pojede?

Emma. Do Němčic!

Loučovský (žene se ku kase). Pane kasíre, dejte nám (počítá:) jeden, dva, tři, čtyry, pět lístků do Němčic.

Kasír (z lože). Zwölf Gulden 27 kr. (Vydá lístky.)

(Z nádraží slyšet opět znamení zvoncem.)

Konduktor. Meine Herren, der Zug geht ab!

(Otevírá oboje dvéře v zadu a zmizí, je slyšet pískot lokomotivy.)

Loučovský. A my taky, my taky! Honem! (Rozdává lístky.)

Emma (k Ludmile). Zůstaneme v přátelství, drahá sokyně?

Ludmila (ukáže na Semilského). Když tady můj Amerikán dovolí...!

Semilský. O tom promluvíme ve vagonu!

Emma, *Ludmila* } (chystají se k odchodu do nádraží).

Výstup 23.

Předešlí. Sklepník.

Sklepník (přiběhne z dveří na pravo). U čerta, málem bych byl přišel o zpropitné! Pánové, je tu ještě vak! (Běží přes jeviště do telegrafního úřadu.)

Příborský. Ah! to je vak mé paní!

Sklepník (vyvlekne vak, sebere vše, co dámy odložily, jakož i plaid Loučovského a nese všecko za Příborským). Zde je! Právě se telegrafuje, že vlak odjíždí!

Příborský (dává mu zpropitné). Snad nás na budoucí štaci zase nezadrží?

Loučovský. To se doufám víc nestane, můj drahý příteli! Teď toho není víc potřebí! (Obrátí se a volá na sklepníka.) Řekněte našim kočím v městě, aby jel každý svou cestou domů! A teď honem do vagonu! (Odchází.) Já jsem tu jako na žhavém uhlí!

Příborský (ubírá se za Loučovským). Tedy šťastnou cestu! ... (Všickni odcházejí do nádraží.)

(Opona slítne.)

KAPITOLA I., II. A III.

VESELOHRA V JEDNOM JEDNÁNÍ.

(1866.)

Osoby.

Kolinský, rada.
Vladimír, jeho syn.
Vidimov, statkář.
Libinská, mladá vdova.
Julie Podmanická, dcera po důstojníku.
Marta, její komorná.
Jakub, sluha u Kolinských.

Děj v hlavním městě.

(V levo, v pravo od obecenstva.)

Zavřený elegantní salon. V zadu dvéře, podle nich po obou stranách malý elegantní stolek. Do levých kulis dvéře do komnat Vladimírových, do pravých kulis dvéře do komnat Kolinského. V popředí v levo elegantní stůl, na němž album a knihy skvostně vázané, vedlé pohovka. Na pravo elegantní stolek s fauteuilem. Na stolku všeliké spisy. V pravo docela v popředí okno s bohatými záclonami.

Výstup 1.

Jakub (vyletí celý udýchaný ze dveří v pravo, drží bílý kapesní šátek v ruce).

Světice na nebesích! To je dnes boží dopuštění! Mně jde hlava kolem! Ještě několik takových dní — a já jsem mučeníkem svého vlastního rozumu! (Utírá si šátkem čelo.) Já se zblázním!

Kolinský (za scenou). Jakube!

Jakub. Už mne zase volá! Teď mne poslal, abych se podíval, je-li už zapřažíno, a zase se mám vrátit. Pak mám doběhnout do hotelu a vyřídit, že bude svatební hostina v šest hodin. Pak mám běžet s kytkou k paní Libinské, mám objednat parukáře na tři čtvrti na tři, odtamtud mám běžet pro notáře, že budou křtiny v půl páté, ne... ne... křtiny ještě nebudou, oddavky budou...

Kol. (za scenou). Jakube!

Jak. Tu to máme! Zase volá! (Běží ku dveřím na zad, otevře rychle, podívá se v levo ven a rychle opět zavře.) Zaplať Pánbůh, je zapřažíno! (Běží ku dveřím na pravo.) Co ráčíte? (Dvéře se otevrou, Kolinský netrpělivě vstoupí.)

Výstup 2.

Jakub. Kolinský.

Kol. (elegantně ustrojený, oblíká si rukavice). Povídal jsem ti přec, aby's držel všecko v pořádku... Župan...

Jak. Ale v županu přec nepůjdete, milostpane...

Kol. Župan hodil's na můj nový frak; na frak nepověsil's můj nový železný kříž; já chci mít při svatbě kříž...

Jak. (stranou). Po svatbě si ho alespoň zaslouží!

Kol. Zde na kabátě mám pírko, tady (ukazuje na klobouk) na klobouku jsi zavadil o srsť, rukavici's mi napolo neobrátil, zmačkal's mně bílou vestu a kam's dal bílou kravatku?

Jak. (v nesnázích). Bílou kravatku? (Oprašuje Kolinskému šátkem pýří s kabátu.) Jakou bílou kravatku, milostpane?

Kol. (hledaje šátek v kapse u kabátu). Šátek's mi také nedal do pravé kapsy! (Vytáhne z levé kapsy u šosu bílou kravatku.)

Jak. (stranou, uleknut). Pro boha! To jsem to vyved'!

Kol. (dívá se na smačkanou kravatku). Jakube, ty jsi motovidlo! (Hodí mu kravatku.)

Jak. Prosím vás, milostpane, já nevím, já ji tam nedal, moh' bych na to přísahat!

Kol. (netrpělivý). Jdi mi pro šátek a zaopatři mi novou kravatu, a zavři mi dvéře pokoje z druhé strany; je otevříno!

Jak. Ty milý bože, kam pak jsem jen ten šátek dal? (Utírá si šátkem čelo jako dříve.)

Kol. Vždyť ho máš v ruce!

Jak. (vyjevený). To už nevím, co dělám!

Kol. Dej sem klobouk! (Jakub mu podá klobouk.) Honem, šátek! (Posadí klobouk, jenž mu spadne přes uši dolů; zlostně:) U všech čertů, chlape, teď toho mám dost!

Jak. Pro pána krále, já mu dal svůj vlastní klobouk a on mu trošku přiléhá; já se neznám! (Odběhne v pravo.)

Výstup 3.

Kolinský (sám).

Kol. (dívaje se za Jakubem). To to hezky začíná! Ten chlapík se z toho zblázní!... No, za to jsem já tak pokojný, tak klidný, ano, moh' bych říci, šťastný! Dlouho jsem se na tu svatbu rozmýšlel, až konečně ta dobrá myšlénka zvítězila. Nejsem ovšem více mlád, ale když pomyslím na svou nevěstu... Ta svatba dělá pravou sensaci! Hezká, mladá paní, bohatá k tomu... no, můj statek u Pardubic... Jak povídám, cítím se tak lehkým, tak svěžím... jako devatenáctiletý jinoch, ačkoli už mám pětadvacetiletého syna!... Ach ano, ten můj syn... Ten Vladimír.... Oh! nechci na to dnes mysleti.

Výstup 4.

Jakub (vyjde z pravé strany, nesa bílý šátek kapesní a dva černé klobouky). Kolinský.

Jak. (ztrápený a umdlený). Tu jsem, milostpane. Nesu raději všecko najednou, abych si to nesplet'. Já už nevidím, *dělají se mi mžitky.* — Dveře jsem zavřel a dal *jsem si klíč do kapsy.*

Kol. (vezme šátek a svůj klobouk). Jdi ke všem ďasům! (Posadí klobouk na hlavu.)

Jak. Hned, milostpane, hned půjdu! Ale dříve musím ještě vyřídit, že starý pán nechá žádat mladého pána, ne, teď jsem si to spletl... že mladý pán...

Kol. (netrpělivě). Co chce? Já nemám čas!

Jak. Volal na mne ze zahrady, abych ohlásil milostpánu, že chce s vámi mluvit.

Kol. Řekni mu, že nemám čas. A teď jdi po svých!

Jak. Ano, já už jdu; nejdříve k parukáři, aby přinesl hned svatební listinu, pak k notáři, aby přišel ve tři čtvrti na tři... pak... jen abych si to nespletl. (Posadí v roztržitosti klobouk na hlavu a odchází počítaje na prstech.)

Kol. (upravuje si ještě toilettu). No, nyní jsem hotov! (Dívá se za Jakubem a dá se do smíchu.) Ten Jakub ztratil hlavu! Nu ovšem, nastane mu podivné postavení! (Chce odejít. V tom otevrou se dvéře na levo, Vladimír vstoupí.)

Výstup 5.

Vladimír. Jakub. Kolinský.

Vlad. elegantně ustrojený). Prosím, otče, na chvilku!

Jak. (rychle se obrátí). Ale vždyť jsem řekl, že nemá milostpán času.

Kol. (rozhorlen). Ještě jsi zde? A co ten klobouk? Co je to za způsob?

Jak. Vždyť jsem vám už dal oba ty klobouky! (Stranou, rozmrzelým tonem). Ten starý pán je dnes k nevystání!

Vlad. (přistoupí k Jakubovi, stranou). Zastav se u slečny Podmanické a řekni jí, že se to dnes rozhodne!

Jak. Všecko vyřídím! Jen abych si to nesplet'. (Stranou.) Raději slečnu sem přivedu! Ať si to sami řeknou! (Odejde zadními dveřmi.)

Výstup 6.

Vladimír. Kolinský.

Vlad. (postoupí ku předu). Odpusťte, otče, ačkoli jste na odchodu...

Kol. Ano, jak vidíš; prosím tě, nezdržuj mne!

Vlad. Je mi líto, otče... avšak...

Kol. Prosím tě, synu, až po druhé! Farář na mne čeká...

Vlad. Nikoli, otče, není příznivějšího pro mne okamžení! Ano, nyní, kdežto *domnělé* štěstí vaše vám vítá, chci se pokusiti ještě jednou, abych dosáhl svolení vašeho i k štěstí svému!

Kol. (netrpělivě). Domýšlím se, co mi chceš... já... ty znáš mé zásady...

Vlad. Otče, vy se chcete opět oženit, vy chcete požívati opět domácího blaha, jež vám po dlouhá léta květlo, když moje matka...

Kol. (hněvivě). Synu, nedotýkej se dnešního dne tak nešetrným způsobem podobných věcí!

Vlad. Nechci vás tím urážet... ale dopřejte, aby i syn váš...

Kol. Nemůže to být... dívka je z chudých rodičů.

Vlad. A jiných důvodů nemáte? Není ona bohatší dary ducha a srdce, nežli královna? Vy víte, jak horoucí láskou plane k *ní* srdce moje!

Kol. *Do toho* mně nic není! Ty potřebuješ dámu

pro salon, která by se vší ctí representovala náš dům. Ale tak? Že byl otec její důstojníkem, že padl v boji? ...

Vlad. Nemyslil jsem, otče, že nejste šlechetný!

Kol. Synu, prosím tě, nehofmistruj mne! Ty znáš mou vůli; chceš-li proti ní jednat... čiň, co ti libo!

Vlad. Otče, vy mne přinutíte k tomu nejhoršímu!

Kol. Takové fráse mne k ničemu nepohnou. (Chce odejít.) Nezdržuj mne déle...

Vlad. Já vás nepustím, otče, dokud od vás neuslyším laskavějšího slova, právě v dnešní den...

Kol. Nezdržuj mne! Já mám jiné věci na starosti!

Vlad. (nevrle). Ovšem, ovšem; co ženich oplývající štěstím nemáte sluchu pro syna k vůli své nevěstě!

Kol. (zlostně). Do toho ti nic není! (Běhá po salonu.) Já mohu v té věci dělat, co chci, já si od svého dítěte nedám předpisovat...

Vlad. Dobře, otče, jen ať nelitujete kroku, v němž jste nebral poradu ani se svým vlastním dítětem, kroku to, nad nímž celý svět krčí ramenama.

Kol. U všech ďasů, zadrž, nechceš-li, abych v sobě zapřel úplně otce! (V největším rozčilení.) Nuže dobře! Dělej si, co chceš, ale ke mně se nehlas! (Sebere listiny se stolku a mačká všecko do kapsy svého kabátu.) Já tě nedržím! Já tě nedržím! (Odkvapí zadními dveřmi.)

Výstup 7.

Vladimír (sám).

To jsem věru neočekával! Že mého otce láska ještě tak zaslepiti může!... K vůli Libinské, která toliko *z marnivosti podává* mému otci ruku svou, která se po-

druhé chce vdát, aby mohla tím nenuceněji v společenském světě obcovat.... To je hrozné!.... Kdybych znal jen cestu, jakou bych otce svého k svolení přiměl... I tenkráte naděje mne sklamala!... Ubohá Julie!... Ona mne tak horoucně miluje a žárlí na každé slovo, na každý pohled... Doufal jsem, že jí přinesu šťastnější zprávu!... (Chce odejít zadními dveřmi, v tom se tyto otevřou, vstoupí Vidimov.)

Výstup 8.

Vladimír. Vidimov.

Vlad. (dívá se na Vidimova, probírá se z myšlének a pak s otevřenou náručí běží mu v ústrety). Vidimove!

Vid. (s otevřenou náručí). Vladimíre!

Vlad. Příteli!

Vid. Bratře! (Objímají se.)

Vlad. Jak sem přicházíš?

Vid. Tou nejšťastnější náhodou, příteli; ne, tak nesmím říci — neboť smrť bohatého strýce... (Odloží klobouk na malý stolek u dveří.)

Vlad. Bratr tvého otce?

Vid. Ano, neměl dětí, ale za to hezké jmění... Jsem najednou boháčem... jedu na svůj zděděný statek. Zároveň hledám nevěstu... a zastavil jsem se v hlavním městě. První, koho jsem chtěl navštívit, jsi ty!

Vlad. Buď mi tisíckráte vítán! (Vrhne se mu ještě jednou v náruč.)

Vid. Tys nějak elegický... Schází ti něco?

Vlad. Nemluv dále, příteli!

Vid. *Jak to?!* Opravdu?

Vlad. *Nač ti to tajit!* Jsem nesmírně nešťasten!

Vid. A proč? Jsi mlád! Žiješ jinak příjemně...

Vlad. Máme v domě svatbu!

Vid. Svatbu? Ty se ženíš? Nyní pochopuji ovšem tvůj zármutek!

Vlad. Nežertuj, příteli! Můj otec...

Vid. Je proti tomu? Nežeň se, on ví, proč ti to zrazuje!

Vlad. Nikoli já, můj otec má svatbu!

Vid. (ustrnut). Prosím tě, příteli, omdlím! (Vrhne se do fauteuilu u psacího stolku naproti Vladimírovi.) Ty můj první ministře na nebi! Svět ztrácí rozum! Odpusť mi, příteli! Ale historije člověčenstva začíná chodit po hlavě!

Vlad. To není všecko!

Vid. Já myslím, že toho dost! Prosím tě, příteli, je mladá? Bezpochyby! Starý vdovec jinak to neučiní!

Vlad. Máš pravdu! Mladá vdova...

Vid. Pak se ti lidé dobře k sobě hodí! On si chce vdovou vydobyt nebeského království! Nu, a ty's svoboden?

Vlad. Ovšem, avšak...

Vid. Avšak? To je tolik jako: jsem zamilován, ale otec tomu brání?

Vlad. Uhádl's!

Vid. Otec, který se žení, brání v lásce svému dítěti! To je ukrutník, to je Herodes, to je Nero, to je Muravěv!

Vlad. Rozdvojil jsem se s otcem; chci opustit dům, dám se na vojnu!

Vid. To počkej trošku; nastane všeobecná obrana, to tě beztoho vezmou.

Vlad. Ty žertuješ! Ty's jistě nemiloval...

Vid. (s komickou vážností). Hochu, to je zlá kapitola! Toho se nedotýkej, sic bych ti mohl povídati historiji, jak se člověk může dostat v nějakém kuse na divadlo!

Vlad. Nuže!

Vid. Chci přestat milovati, chci se vrhnout v náruč všeobecné reakce...

Vlad. Ty šťastný člověče!

Vid. Vezmi si příklad ze mne! S láskou těch ženských je jako s bývalou říšskou radou — brzy je užší, brzy je širší, nejhůř ale je, když nastane dualismus. Já na to na vše nic nedám! Co se týče tvého otce, který si chce vzíti mladou vdovu... to je teprvé to pravé neštěstí!... Chtěl bych mu vykreslit vše těmi nejčernějšími barvami, on by zajisté pozbyl všecku chuť...

Vlad. Kdyby's toho dokázal...

Vid. Tak? Příteli! Mně něco napadá! Tak se zbavíš své macechy a dopomůžeš si k své milence!

Vlad. (živě). Zlatý můj Vidimove, jak bych to dokázal?

Vid. Zamiluj se na oko do své budoucí matky... anebo hleď ji získat, aby se přimluvila u tvého krkavce otce za tebe — ona to na něm vymůže — za to ručím svým životem!

Vlad. Příteli, kdybych to mohl...

Vid. Uposlechni rady zkušeného muže!

Kol. (za scenou). Ano, můžeš vypřáhnout!

Vlad. Ah! můj otec přichází!

Výstup 9.

Vladimír. Vidimov. Kolinský.

Kol. (rychle vstoupí). To byla hořká expedice! Já, já do katechismu! Měl prý jsem chodit s Libinskou do katechismu *jako každý jiný* ženich! Já myslil, že mi zlostí *hlava shoří! (Spatří* Vidimova.)

Vid. (uklání se).

Kol. (uklání se). I můj ty bože! Nemýlím se? Pan Vidimov! Co dělá váš pan strýc, můj starý přítel!

Vid. Učinil velmi dobrý skutek, pane Kolinský! Udělal mne dědicem!

Kol. Ah! Mou kondolenci, pane, mou kondolenci! (Podává mu ruku.)

Vid. (s komickou vážností). Děkuji, pane, račtež přijmouti i moji kondolenci! Dověděl jsem se právě, že se chcete opět oženit!

Kol. Pane! (Stranou.) Jiní mně gratulují! (V nesnázích usedá do fauteuilu u pravého stolku.) Račtež odpustit, pane Vidimove, jsem unaven! Není libo? (Ukazuje na pohovku u stolu na levo.)

Vlad. (stojí po levé straně více v pozadí). Otec dělá, jakoby mne tu nebylo!

Vid. (sedne si na pohovku u stolku na levo). Odpusťte, pane rado, že jsem přišel v tak neobyčejnou dobu! Netušil jsem, že přijdu k vaší svatbě!

Kol. (stranou). Pořád mne vtipkuje! (Nahlas.) Ano, rozhodl jsem se k tomu po dlouhém uvažování... A což vy?

Vid. Já jsem si to všecko už odbyl!

Kol. Tedy už ženat?

Vid. Nikoli! Třikráte hnal jsem útokem, třikráte nalezl jsem svůj Králové Hradec! Nejprvé zamiloval jsem se do mladé dívky. Matka jí zemřela, když jí bylo asi deset let!

Vlad. (vzchopí se a naslouchá).

Vid. Byla to krásná dívka! Já ji ještě pořád vidím před sebou! Ty černé kučeravé vlasy, to krásné zápalné *oko... ten roztomilý* důlek ve tvářích!... Avšak co je *do všeho toho!...* Neměla jmění a tak...

Vlad. (stranou). Jako moje Julije!

Vid. Když bylo v nejlepším, tu přišla vojna, otec její musil do pole — bylať to dcera důstojníkova —

Vlad. (vztrhne se). Jak že?

Vid. (pokračuje). Otec její padl . . . Dívka zmizela — odjela prý sem do hlavního města — a já ji více nespatřil! To je kapitola I. mého života!

Vlad. (stranou). Právě jakoby to byla moje Julije! A přec to není možná!

Vid. Druhá kapitola začíná loňského roku na bále! Byla to tenkráte mladá vdova, vdova po vojenském komisaři . . .

Kol. (vztrhne se). Jak? Po vojenském komisaři?

Vid. Ano, pane rado, vdova mladá a bohatá, do které jsem se smrtelně zamiloval! Její muž, asi o dvě leta mladší než vy, pane rado, byl sešlý, avšak měl jmění; lidé říkali, že si ho jen proto vzala, že byl starý. Což já vím? On zemřel, ona se stala vdovou, já jsem ji spatřil na bále a — já složil zbraň! Mohu říci, že naše známosť stávala se každým dnem důvěrnější! Avšak já neměl žádného jmění, nechtěl jsem býti závislým od své paní . . . to vadilo naší vřelé lásce . . . vdova zmizela a odešla prý také sem do hlavního města. . . . Možná, že se zde vdá za jiného! To je konec kapitoly druhé.

Kol. (vyskočí). Vy pravíte, že byla vdova po vojenském komisaři?

Vid. Tak jest! Tu jednu jsem si nemoh' vzít, že neměla jmění, tu druhou, že měla jmění! Teď mám jmění, teď bych si je třeba obě vzal!

Kol. Vy žertujete! (Nepokojný.) *A vy jste měl s tou vdovou známosť důvěrnou?*

Vid. Ovšem, ovšem, pane rado! Jak jsem slyšel, chcete si také mladou vdovu vzít. Prosím vás, aby svému srdci nedala federativní zřízení!

Vlad. (stranou). To je divná povídka!

Vid. Na mne i tato nešťastná láska neměla účinku! Jak vidíte, jsem živ a zamiloval jsem se po třetí! Kapitola tato začíná však smutně! Neboť dívka, o které mluvím, ta mi pomátla rozum docela! A pomyslete si, já jsem ji viděl toliko jedenkráte, ale mám navždycky dost! Když jsem předevčírem vyjel z domu, abych se podíval na můj zděděný statek, tu přijedu na náměstí v Petrovicích. Vidím u pošty kočár. A když jedu okolo, tu vstupuje sličná dáma do vozu, já vidím tvář, malou ručinku a levou nožku... Ta levá její nožka mne opila!... Sotva se ohlídnu... dívka byla ta tam! Ve své zoufalosti volám na kočího, kam jedou. „Do hlavního města!" odpověděl! To mne napolo usmrtilo. Nemohl jsem za ní, měl jsem řízení u soudu, a pan okresní už na mne čekal! Moje dívka s tou čarovnou levou nožkou je ta tam! Ó mne pronásleduje strašlivý osud! Já ji od té chvíle více nespatřil. Tu máte kapitolu III. mého života! Jsem teď u kapitoly IV. Co bude obsahem kapitoly této, to sám bůh lásky ví!

Kol. (nepokojný). Vy vedete veselý život, pane Vidimove! Co se týče té vdovy...

Vid. (vstane a popojde do prostředka). Dívka nebo vdova, to je mi vše jedno.... Obě bych si vzal, a kdybych nalezl tu třetí... Vždyť je jedna krásnější než druhá... Užívej života svého, praví jeden řecký filosof, ale dej pozor, aby's.... (Zadrží, dívaje se upřeně z okna ven.) *Hrome!... (Rychle přiskočí.)* Nemýlím se... Svrchovaný *bože! To je ona!*

Vlad.
Kol. } (zároveň). To je ona! (Vrhnou se k oknu.)

Vid. Odpusťte, pane rado; odpusť, příteli! Já musím za ní!

Vlad.
Kol. } (zároveň). Kdo to je?

Vid. (uchopí klobouk). Moje kapitola III.! (Kvapně odejde zadními dveřmi.)

Výstup 10.

Kolinský. Vladimír.

Kol. (oddechne si). Jeho kapitola III.

Vlad. (oddechne si). Kapitola III.

Kol. (dívá se oknem). To je tedy ta neznámá!... Už je dole! On za ní uhání! Ona vsedá do vozu! On se ohlíží po jiném voze! Na blízku žádného není!... On utíká za vozem jejím... (Opět si oddychne.) Jen když to není ta vdova! Čert ví, co to je! Mně ta jeho povídka vjela do nohou! Ona je také vdova po vojenském komisaři! Ne, to nemůže být! Já musím všeho nechat, musím k ní, musím mít jistotu! (Uchopí klobouk a odkvapí zadními dveřmi.)

Výstup 11.

Vladimír (sám; chodil zatím v největším rozčilení po salonu).

Nemohu se upokojit.... Cítil jsem ránu od hlavy až k *patě. Ne... nemohu* tomu věřit.... A přece mne *ta myšlénka pronásleduje!* Ovšem, Julije přišla teprvé před

rokem sem do hlavního města! Ne, ne, to nemůže být!... A ta povídka s tou vdovou? Na otce působila tak, jako ta proklatá kapitola I. na mne! Ach! co je do všech povídek! Kdybych jen já mohl dosáhnouti svého cíle! V tom má Vidimov pravdu. Budu hledět, abych naklonil si macechu, budu dobývati lstí, když mi více jiné zbraně není po ruce!"...

Výstup 12.

Libinská. Vladimír.

Lib. (ve velmi elegantní toilettě; stranou). Ah! Můj budoucí syn! Ten mi nesmírně zde v domě vadí! Ta jeho zamilovaná pletka je mi velmi vítána. Musím se přičinit, abych ho dostala z domu! (Nahlas.) Dobrý den, Vladimíre! Tak v myšlénkách?

Vlad. (obrátí se, pozdraví). Dobrý den, paní Libinská! (Stranou.) Ta mi přichází vhod!

Lib. Jdu okolo; nemohla jsem odolat, chtěla jsem vidět, co dělá roztomilý můj ženich!

Vlad. Opustil právě dům! Nemýlím-li se, spěchal k vám!

Lib. To je mi líto, počkám, až se vrátí. A co vy, Vladimíre, tak mrzut... Nedělejte mi výčitky tím svým zármutkem... Alespoň dnes...

Vlad. Nemyslete, že dnešní den je příčinou mého smutku.

Lib. Nuže, tedy ukažte světu veselou tvář, tím se zavděčíte nenáviděné snad maceše!

Vlad. (*stranou*). Příležitosť mi vítá! (Nahlas.) Oh! Milá paní Libinská, kdybych vám tím učinil vděk...

Chtěl bych být až rozpustile veselým... ale... rozhněval jsem se s otcem...

Lib. Mohu se domyslit... Pozorovala jsem to už dlouho... ale...

Vlad. Oh! Ovšem, cítím to, že nezlomím vůli jeho. Jsemť proti jeho hněvu, proti jeho neústupnosti beze vší pomoci, beze vší podpory!

Lib. Nemyslete, že tak docela bez pomoci! Možná, že máte spojence, jehož se ani nenadáte, tajného spojence, který přeje vašemu štěstí.

Vlad. (poněkud překvapen). Mému štěstí? (Stranou.) Co to znamená?

Lib. Pravím vám, že vašemu štěstí!

Vlad. Snad i jeho snahy budou marny! Já však znám jistou osobu, která by mně byla nejmocnějším přímluvčím.

Lib. Ah! nejmocnějším? (Kvapně.) A kdo je to?

Vlad. To jste vy!

Lib. (překvapena). Já? Vaše macecha? A mám vám říci, kdo je ten váš tajný spojenec?

Vlad. Já vás o to žádám.

Lib. Ten tajný spojenec jsem já! (Usedne si na pohovku na levo.)

Vlad. Tedy nás oba vede jedno přání?

Lib. A to mi ručí za zdar! Já si myslím, když jsem já šťastna, proč bych měla viděti kolem sebe smutné tváře? Avšak, Vladimíre, bála jsem se bez vašeho vědomí... Čekala jsem, až sám...

Vlad. A proč?

Lib. (s úmyslem a jakoby dávala pozor, jak si počínati bude Vladimír). K vůli lidem! (Stranou.) Teď je nejlepší chvíle!

Vlad. *K vůli lidem?*

Lib. Ano, příteli! Nechci, aby se někdo dověděl, že já se přimlouvám u vašeho otce, aby svolil k svazku, který mu tak protivný; mohlo by se snad zdáti, že to činím ze zvláštních příčin.

Vlad. Já vám nerozumím!

Lib. Abych vás dostala z domu, abych vás zkrátila v dědictví!

Vlad. Na to jsem věru ani nepomyslil! Co je mi do řečí cizích lidí!

Lib. (stranou). Je láskou příliš zaslepen, nepochopuje mé záměry! (Nahlas.) Skutečně nedbáte na ně?

Vlad. Nedbám.

Lib. Ale já musím na ně dbát! Vždyť sám uznáte, že bych tím tratila na své pověsti!

Vlad. Tedy mně vlastně i co tajný spojenec nechcete pomoci?

Lib. Učiním to pod jednou výminkou: že nikomu se nezmíníte o naší rozmluvě ani slovem!

Vlad. Jak chcete!

Lib. (s koketerijí). A vy milujete Juliji Podmanickou?

Vlad. (rychle přistoupiv k Libinské usedne k ní na pohovku; vřele). Víc nežli svůj vlastní život.

Lib. Ona je krásná, ona je půvabná?

Vlad. (s unešením). Jako jarní den!

Lib. (podává mu ruku, jíž on rychle se uchopí). Já vám slibuji, že se stane vaší chotí!

Vlad. (stranou). Teď pustím poslední svou ránu! (Líbá její ruku.) Milostpaní, přijmete ode mne moje nejvřelejší díky... Toto políbení budiž vám znamením, že nezapomenu nikdy na tento okamžik!

(Při těchto slovech otevrou se zadní dvéře, objeví se Julije, za ní Marta, před oběma vejde Jakub.)

Výstup 14.

Vladimír (skloněn k Libinské na pohovce, vzadu **Julije**, **Marta**, **Jakub**, jenž nese velikou kytku v elegantním držadle).

Julije (spatří Vladimíra, celá polekána a sotva dýchajíc). Veliký bože! Co to pravil?
Marta (pohlídne ku předu). Ty umučený Ježíši!
Jakub (upustí kytku, spráskne rukama). A tohle je nadělení na den svatební! Já se celý třesu!

Vlad. (rychle se obrátí, běží k Juliji, v největších nesnázích). Julije!

Lib. (poněkud na rozpacích, hraje si s vějířem, stranou). To bude nemilý výstup! Ale co jsem chtěla, toho jsem dosáhla!

Jul. (přijde k sobě a odpuzuje Vladimíra). Nedotýkejte se mne, pane!

Vlad. (v největších nesnázích). Ale Julije!

Jul. Já nechci od vás žádné omluvy! Já jsem přišla, abych z úst vašich slyšela, jak se osud můj rozhodl! Nejkrásnější naděje mne sem sprovázely ... a toto strašné sklamání! Ó to je příliš! Vy, jenžto jste mi sliboval věrnosť a manželství, vy zatím ... Já to nesnesu! (Pláče.)

Vlad. Julije, upokoj se, to je nedorozumění ...

Jul. Nedorozumění? Myslíte, pane, že mne má láska zaslepila tak, že nevím, co vidím a slyším? Ó hanba vám!

Jak. (zvedne kytku a blíží se k Libinské, která u stolku v nesnázích hraje si s knihami). Milostpaní! (V komické bázni.) Tu svatební kytku mám odevzdat od pana Kolinského, ale od staršího! (Stranou.) Ona neslyší.

Vlad. (k Juliji). Jen se vzpamatuj! ... Kdyby's věděla, co to má za účel ...

Jul. (postupuje). Tentýž účel bezpochyby, jako když's přede mnou klečel a přisahal mně věrnosť! Vždyť tvoje lživá ústa nastokráte mámila mne sliby, že na ten okamžik nikdy nezapomeneš!

Jak. (jako dříve). Milostpaní, ten svatební bukét! (Stranou.) Já to tu nevydržím! (Utírá si rukávem čelo.) Fu! Je tu horko k udušení!

Lib. (vstane a chystá se k odchodu, stranou). Kdybych se jen mohla dostati pryč!

Jul. (postoupí až ku předu naproti Libinské). Ó zůstaňte, milostpaní! Zůstaňte, vy, jenžto v den svého sňatku...

Lib. Slečno, mírněte se, prosím!

Jul. Ano, tak musím! Ovšem, s tak chladnou krví já nemiluji, jako vy...

Vlad. (vstoupí mezi ně). Julije, prosím tě, poslyš!...

Jul. Pryč mi s očí!

Vlad. Jednalo se tu...

Jul. Mluv, oč se tu jednalo?

Vlad. Později vše ti vyložím, všecko, až paní Libinská k tomu svolí... (Stranou.) Já nevím, co mluvím!

Jul. Až ona svolí, paní Libinská! Ach ano, mělo to zůstati tajemstvím, je-li pravda? Paní Libinská, která povede dnes otce co svého ženicha k oltáři, chtěla se dříve poraditi se synem...

Lib. } (zároveň). Slečno!
Vlad. } Julije!

Jul. (s plačky). Ó nedám se zakřiknout! Znám to vaše tajemství! Dobře, že vím, koho jsem milovala! Chci na tebe zapomenout! Vám pak, švarná nevěsto, přeju štěstí k vaší nové lásce!

Lib. (jež v největším nepokoji poslouchala, rozčilena). Slečno, vidím, že vás opustily všecky smysly! Nemám toho potřebí, abych líbiti si dala hrubé urážky šílené dívky! (Rychle se vzchopí a odkvapí zadními dveřmi.)

Vlad. (běží za ní). Milostpaní! Odpusťte!... Už je pryč! To je naše neštěstí!

Jul. (klesne na pohovku a pláče). Neštěstí!? Na tebe ona nezanevře, ty milý, sladký její cukroušku! Já tě nechci nikdy více vidět! (Rychle vstane, s pohnutím.) Kochej se v náruči té nevěrné ženy! Ach, já to nepřečkám! (Umdlévajíc vrávorá ven.)

Marta. Slečinko! Slečinko! Vzpamatujte se! (Odejde rychle za ní.)

Výstup 15.

Vladimír. Jakub (s kytkou v ruce).

Vlad. (chce Juliji zadržet). Julije! Neodcházej tak! (Vrátí se.) Ó toto nedorozumění! (Chodí rychle po salonu.) Co jen počít!? Já musím k ní... musím ji upokojit... já jí všecko vyložím... Paní Libinská musí mi dovolit...

Jak. (chodí v zadu rychle po komnatě). To je učiněná bitka. (Drží si hlavu.) Moje hlava z toho třeští.... (Dívá se vyjevený na kytku.) A ta kytka?... Mám s tou kytkou k paní Libinské anebo nemám tam jít?

Vlad. (kvapně se zastaví). Kdo to tu je?

Jak. Já, milostpane, ale jenom tělesně, duši svou jsem už vypustil, já více nežiju, já jsem dvakrát po sobě mrtev!

Vlad. Přines mi klobouk!

Jak. Ano, milostpane, hned! (Stranou, obrací se po Vladimírovi, úzkostlivě.) Jen abych si to nespleť! (Odejde v levo.)

Výstup 16.

Vladimír (sám, rozčilený).

Prokletý to výstup! Ó! tento Vidimov je můj zlý duch. On celé to neštěstí na mne snesl!... Kdybych ho jen byl neuposlech'!...

Výstup 17.

Vidimov (vstoupí celý rozháraný). **Vladimír.**

Vid. (klobouk na hlavě, jakoby nevěděl, kde je). To je horší nežli česká otázka! To je ta nejsvrchovanější smůla! (Vzhlídne, uzří Vladimíra a smekne, dá klobouk na stolek u dveří.) Ah! příteli! Drahý příteli! Jak jsem rád, že jsem u tebe! Já jsem celý bez sebe! (Vrhne se na pohovku na pravo.)

Vlad. (vrhne se na pohovku na levo). Ah! Příteli, bratře, já jsem celý pryč!

Vid. (vzhlídne k Vladimírovi). To je hrozná sympathije osudu!

Vlad. Ty's mne přivedl s Libinskou do nejhroznější situace!

Vid. Ona si dala říci?... Tak jsou ty ženské! Ó ubohý Don Karlose! Nedělej si z toho nic!... Teď zajisté otec svolí k svatbě s tvou milenkou, za to ti ručím. Ale já!

Vlad. Co tebe potkalo?

Vid. Nic mne nepotkalo! To je právě k zbláznění! Ona je pryč!

Vlad. Ano, Julije právě odešla v zoufalství!

Vid. *Julije?* Ne, kapitola III. je pryč! Julije, nemýlím-li se, Julije byla kapitola I.

Vlad. Co to pravíš?

Vid. Příteli, prosím tě, poslyš! Já ji tu vidím z okna… běžím dolů a než dojdu na ulici, ona už sedá do vozu… Já zas nic jiného nevidím, nežli nožku… ale tentokráte to byla ta pravá…. Ah, ta nožka!… Ona sedne do vozu a je ta tam!… Běžel jsem ti za ní, volal na kočího, kočí ujížděl jako pruský červený husar!… Vozu nikde nebylo… Kdo za to, že nejsem anglický běhoun?… Já ji nedohonil… Ještě jednou takový závod s tou ujíždějící kapitolou, a já vypustím duši. Já vím, já to cítím, já tu kapitolu III. svého života nepřečtu.

Vlad. (s netrpělivostí). A jak se jmenovala tvoje kapitola I.?

Vid. Pro boha tě prosím, neptej se mne, já to už nevím; co jsem otevřel kapitolu III., kdyby's mne krájel, já si nevzpomenu!

Vlad. Tedy na ni víc nemyslíš?

Vid. Ne, příteli! ne! Přísahám ti to!

Vlad. (stranou). Teď je mi volněji!

Vid. Já vidím pořád před sebou tu její nožku! Hup, hup, hup! A už byla ve voze!

Vlad. A tu první více nemiluješ?

Vid. I ano, já je miluji vlastně všecky! To víš, když jsou ty knihy tak krásné, člověk by v nich pořád vězel, pořád by je četl! A příteli, věř mně, kdybych tu druhou nalezl, já bych si ji ihned vzal, jen abych nemusil myslit na tu třetí a na tu první!

Vlad. (vstane). Ty's hrozný člověk! Mně je z toho až horko! Kdyby's jen raďš nalezl tu třetí, ty by's pro ní zapomněl na tu první i na tu druhou!

Vid. Jednu naděj ještě mám! Považ si, příteli, v tom spěchu, v tom duševním pohnutí, v tom potu do-

stal jsem velkolepou myšlénku. Napadlo mi, abych se podíval na číslo vozu, do něhož ona vstoupila. Měl číslo... Hrome!.... Jaké měl číslo?... Ah! vždyť jsem si to zaznamenal do portefeuilu jako Hamlet, abych na to nezapomněl. (Sahá po knížce.) U čerta! kde je moje knížka s tím vozem? (Rychle vstane, ohledává všecky kapsy a ohlíží se po salonu.) Kriste pane! já ji zapomněl v restauraci, kde jsem dnes už po třetí snídal. — Ta honba, ten koňský dostih pro lásku... to hrozně svědčilo mému žaludku.... Honem! Já musím do restauraci, sic mně někdo toho fiakra ukradne! Chci se zeptat vozky, kam tu dámu dovez... S bohem, příteli! s bohem!

Vlad. (v netrpělivosti a rozčilen). Počkej na mne, já půjdu s tebou! (Hledá klobouk.) Kde je můj klobouk? (Stranou.) Já musím od Libinské k Juliji... Já ho mám v podezření... Jakube! Jakube!

Výstup 18.

Jakub (vyběhne ze dveří na levo). **Vladimír. Vidimov.**

Jak. (podává mu kytku). Co ještě poroučíte. milostpane?

Vlad. Můj klobouk!

Jak. Ah, klobouk. (Odběhne do komnaty v levo a hned se vrátí s kloboukem a bez kytky.) Tu jest!

Vlad. U všech čertů dělej! (Vytrhne mu klobouk.)

Vid. (netrpělivě). Nuže, pojď příteli, pojď! Já jsem *jako na trní! Půl* života za portefeuil, ale bez ministra! *(Vladimír a Vidimov* kvapně odejdou.)

Výstup 19.

Jakub (sám; vběhne do komnaty na levo a hned se zas vrátí s kytkou).

Jak. Já jsem tu kytku schválně tam nechal, abych si to s tím kloboukem nesplet'. (Sedne na pohovku na levo a drží kytku před sebou.) Ať mi někdo řekne, co jsem dnes všecko viděl! Já to nevím! V hlavě mám parní mlýn, v ruce držím už půl hodiny svatební kytku a nemohu ji udat! To bude hezké manželství, takové výstupky.... (Slyšet hodiny z vedlejšího pokoje.) To je už čtvrť na tři! V půl páté je svatba... Jestli jsem to jenom nesplet'!

Kol. (za scenou). Jakube, Jakube!

Jak. (vyskočí jako střela). Svrchovaný bože! Jakube, Jakube! Já si neoddechnu! Už jde zase starý pán, a podlé hlasu zdá se, jakoby šli čtyři! To se mu zajisté také něco přihodilo! (Křičí.) Tu jsem! Tu jsem!

Výstup 20.

Kolinský. Jakub.

Kol. (velmi kvapně vstoupí, odhodí klobouk, chodí velmi rozčilený po komnatě). Ona není doma... přes čtvrť hodiny jsem tam čekal... ona nepřišla... Ona prý vyšla do města... (Zamyslí se.) Kdybych věděl, že ten Vidimov měl zamilované pletky s mou nevěstou... já nevím, co bych učinil!... Neustále mne pronásleduje ta jeho proklatá povídka! Jen klidnou mysl! Jsem tak rozčilen... tak *nepokojný... Všecko* ve mně hraje... ale je mi docela *jinak než ráno! Ráno* jsem byl tak lehký... tak veselý...

nyní se celý třesu.... Jakube! U všech čertů, kde ten chlap vězí?... Já jsem se dosud na ničem neusnes', já nevím, co učiním... Jakube!... Pošlu tam Jakuba, aby se přesvědčil... Jakube!

Jak. (stojí před ním). Vždyť už čekám, co jste ráčil přijít.

Kol. (dívá se na něho, zlostně). Co chceš?

Jak. (uleknut). Vždyť jste na mne volal!

Kol. (sahá si na čelo). Aha, pravda! pravda! Já nevím, myšlénky mi lítají sem a tam... (K Jakubovi.) Ty půjdeš...

Jak. Ano, milostpane! Ale už je pozdě! Právě odbilo čtvrť na tři!

Kol. Čtvrť na tři? To není možná!... Ten čas strašlivě utíká... Tedy honem, Jakube!... (Dívá se naň.) Co to máš v ruce?

Jak. Prosím, kytku pro milostpaní Libinskou!

Kol. Vždyť jsi ji měl dávno odevzdat!

Jak. Já jsem ji ale nemohl odevzdat!

Kol. (s netrpělivostí). A proč?

Jak. Poněvadž... poněvadž... (Stranou.) Proč jsem ji vlastně nemoh' odevzdat?

Kol. (rozloben, chytí ho za límec). Budeš-li pak mluvit!? Ó já vím, něco se stalo?

Jak. (celý vyděšen). On mne uškrtí!... Ano, milostpane, něco se stalo, ale stalo se to hrozné!

Kol. (pustí Jakuba). Povídej!

Jak. Já jsem tam přišel, a milostpaní nebyla doma.

Kol. Kde byla?

Jak. To já nevím! Ale když jsem oběhal všecky komise, já dával pozor, abych si to nesplet', přišel jsem domů, a tu jsem viděl zde v tomto salonu...

Kol. (s rostoucím rozčilením). Co's viděl?

Jak. Já už ani nevím co, tak mne to zarazilo, tak mne to spletlo! Paní Libinská seděla na pohovce a...

Kol. Paní Libinská? Co dál?

Jak. Oni se líbali!

Kol. (vzkřikne). Oni se líbali!?

Jak. Ano, milostpane, on seděl vedlé ní a líbal jí horoucně ruku a mluvil o líbání.

Kol. To je neslýchané! To je ta nejsvrchovanější nestydatosť! Ona si s ním hodinu před sňatkem mým dala rendez-vous u mne, v mém obydlí, v tomto salonu!

Jak. Ano, to je všecko pravda, pane rado; a slečna Podmanická skoro omdlela!

Kol. Ona byla při tom?

Jak. Ovšem že byla. Měl jsem jí něco vyřídit od mladého pána; abych si to však nespletl, přivedl jsem ji raději k nám a přišel jsem k tomu nejlepšímu.

Kol. A že skoro omdlela? A proč omdlela?

Jak. Poněvadž ona ho miluje!...

Kol. Ona ho miluje! To je proklatý Don Juan! Já ho zastřelím, já ho zavraždím! (Po chvíli.) Tak ať si ji vezme, bude alespoň s ním pokoj! Ale vdovu ať mně nechá!

Jak. Mladý pán byl celý pryč!

Kol. On při tom také byl?

Jak. Ovšem že byl, a darmo slečně domlouval a těšil ji.

Kol. On jí ještě domlouval a těšil ji, kterou sám tak miluje? Ten dobrý hoch! Ano, on nezapírá přece svého otce. A co paní Libinská?

Jak. Paní Libinská? Podával jsem jí kytku, ona ji nevzala *a odešla.*

Kol. Ona tedy nevzala ode mne kytku? A co on?

Jak. On taky odešel; bezpochyby že šel za ní!

Kol. (vzkříkne). On šel za ní? To já nevydržím! On je snad u ní, snad...

Jak. Musil jsem mu dát klobouk!

Kol. Ty's mu ještě podal klobouk? Já tě vyhodím z domu, já tě vypovím ze služby!

Jak. Ale co pak jsem měl vlastně dělat?

Kol. Jdi mi s očí, ty mne otravuješ každým slovem, jdi mi, jdi! (Sklesne unavený na pohovku a utírá si pot.)

Jak. (uděšený). Už jdu! (Stranou, ukazuje na hlavu.) Tady už to začíná přeskakovat! (Jde k zadním dveřím, v tom se dvéře otevrou, Julije vstoupí.) Ty umučený pane! Slečna!

Výstup 21.

Jakub. Julije. Kolinský.

Jul. (k Jakubovi). Je pan rada doma?

Jak. (ukazuje na Kolinského). Je, milostslečno! (Stranou, ukazuje na čelo.) Ale je trochu... Ta svatba ho celého pomátla... (Pro sebe.) Půjdu hledat paní Libinskou! (Odejde zadními dveřmi.)

Výstup 22.

Kolinský. Julije.

Jul. (nesměle se přibližuje). Pane rado!

Kol. (obrátí se a rychle vstane). Kdo to? (Pozná Juliji, v nesnázích.) Co vás vede ke mně?

Jul. *Pane rado,* odpusťte mi, ale přicházím ve velmi *důležité záležitosti!*

Kol. Mohu se domyslit! Musím se vyznati, že mne vaše návštěva velmi překvapuje.

Jul. Přišla jsem, pane rado, abych vám dokázala, jak si vážím cti vašeho domu...

Kol. (počíná být nepokojným). Prosím vás, slečno, nepochybuji...

Jul. Ó ráda věřím, pane rado, toho byste se byl nikdy nenadál. Vy víte...?

Kol. Ano. Slyšel jsem, že se vás ujímal...

Jul. (překvapena). Ujímal? On mne oklamal! A proto přišla jsem k vám, pane rado...

Kol. Prosím vás, ke mně? Račte si sednout, ráčíte být unavena! (Sedne si na pohovku v pravo.)

Jul. (usedne si na pohovku v levo.) Ano, k vám, pane rado, ale dříve dejte mi slovo, že nevyzradíte, že jsem byla u vás. Jedná se tu, jak jsem pravila, o česť vašeho domu!

Kol. O česť mého domu? Nu arci!

Jul. (překvapena). Vy víte tedy o všem?

Kol. Povídal mi právě můj sluha, že za ní odešel!

Jul. Ó to je hrozný člověk! Jak jsem se v něm klamala! Ach, pane rado, byl to dobrý váš cit, že jste se vždy tomu opíral...

Kol. (udivený). Já opíral? Vždyť já o tom ničeho nevěděl!

Jul. Nevěděl? On mně tedy toliko předstíral, že k tomu nikdy nesvolíte? Toť příliš! (Pláče.) A zatím tak hanebným způsobem klamal mne i svého otce!

Kol. Svého otce? Co to pravíte?

Jul. Ach, ano, svého otce! Vás!

Kol. Mne, mne, mne? To nemůže být!

Jul. A je tomu přece tak! Sama jsem viděla, jak s Vladimírem laškovala! On ji líbal... (Zakryje si šátkem tvář.)

Kol. (vyskočí). Co to pravíte? Vladimír ji líbal?

Jul. Ano, Vladimír, váš syn!

Kol. (skoro bez sebe). Můj syn? Můj syn že laškoval s Libinskou a že ji líbal?... Nebesa! To je ta poslední rána! (Klesne na pohovku.)

Jul. Předvídala jsem vaše neštěstí, ale odhodlala jsem se přece k tomuto kroku. Chtěla jsem zachovati vaši čest...

Kol. Mou čest, ovšem... ale...

Lib. (venku). Je pan rada doma?

Kol. (vyskočí uleknut). Paní Libinská! Ach! Ještě ta!... Slečno... vy musíte pryč! Ona vás tu nesmí vidět... zapřísahám vás!... Ona nesmí vědět, že jste mi to sdělila.... Ona je strašlivá ženská! Ona by vás rozsápala!

Jul. (vstane, rozčilena). Máte pravdu! Ona nesmí zvědět, že jsem byla u vás...

Kol. Kudy jen vyjdete? (Ukazuje na levo.) Tudy! Ne, ne! To je komnata mého syna!... (Ukazuje na pravo.) Sem, sem!... To také nejde! To je má ložnice!... Ah! Fu, fu! to je mi horko!... Musíte přece jen sem! Půjdete asi dvěma komnatami a jste v zahradě, odtamtuď můžete na ulici... Tedy rychle pojďte, pojďte! To je poslední den mého života, já to nepřečkám! A za hodinu má být svatba! Mně hoří hlava! Mně hoří hlava! (Odejde rychle na pravo s Julijí.)

Výstup 23.

Libinská. Jakub (s kytkou).

Lib. (vstoupí rozčilena). Tak? Co to pravíš? (Ohlíží se.) Vždyť tu není!

Jak. (v nesnázích). Ano! (Stranou.) Naposled jsem vyvedl hloupost a spletl jsem si to! (Nahlas.) Já nevím, co se to s milostpánem děje — on je celý jiný.

Lib. Zvláště, co je tu ta dáma, je-li pravda? Viděl's ji?

Jak. (jako dříve). Nu, ovšem, ovšem! Vlastníma očima jsem ji viděl!... Oni museli odejít...

Lib. (živě chodí po salonu). To je neslýchané! Dnes, v den svatební! A jak to dovedl zatajit! Ani zdání jsem neměla, a taková věc mně tak brzy neujde!... Oh! ti staří mužští!... (Obrátí se k Jakubovi.) Je dobře, Jakube! Jdi!

Jak. (stranou). To se stahují mračna! Bude to hromové hospodářství! (Nahlas.) Co mám dělat s tou svatební kytkou?

Lib. Dones mně ji domů! Já přijdu hned!

Jak. (odchází, dívaje se zděšeně na paní Libinskou). Ta se chystá na strašlivou ránu! Někdo to zaplatí životem! (Odejde.)

Výstup 24.

Libinská. Kolinský (vystoupí z pravé strany).

Kol. (stranou). Já jsem skoro mrtev! Já se na ni nemohu ani podívat!

Lib. *(stranou). Ah! Tam ji tedy ukryl!... On je v nesnázích! Jakub měl pravdu!* (Nahlas.) Aj, pane ženichu,

jak se máte? Vy tak klidný? Tak pokojný? V tak důležitou hodinu?

Kol. (hledí se vzmužit). Já klidný? Já pokojný? Ovšem! Když člověk má důležitý krok před sebou. (Stranou.) Teď jí řeknu, že ze svatby nebude nic!

Lib. (zahne ke dveřím na pravé straně, kam odešla Julije). Ovšem! Velmi důležitý krok!

Kol. (vstoupí Libinské v cestu). Prosím vás, račte se posadit... Nejste unavena?

Lib. Unavena? Já? Nikoli! Ale vy mně přicházíte s takovým tonem... A za hodinu má být po svatbě...

Kol. (vzdychne si). Za hodinu... pravíte?... (Stranou.) Já se udusím! (Dívá se na hodinky.) Už jsou tři čtvrti na tři!

Lib. Ale řekněte mi, co vám je? Já vás nepoznávám?... Vy jste tak chladný... Přihodilo se vám snad něco v této komnatě? (Jde v pravo ke dveřím.)

Kol. (vskočí jí do cesty). Ne, nic se mi nepřihodilo. (Stranou.) Ona mne nepřipustí k slovu!

Lib. (stranou). Zajisté, ona je v jeho komnatě! (Nahlas.) Já se tam chci podívat!

Kol. Jak? Vy tam chcete? A proč?

Lib. Mám vás v podezření...

Kol. (staví se mírným). V podezření!... Aj, vy jste tak jista, že mne... že mne to až překvapuje! Ale pro to pro všecko... (Stranou.) Teď spustím! (Nahlas.) Pro to pro všecko nemáte vy k tomu příčiny!... Odpovězte mi toliko na otázku...

Lib. Co to znamená?

Kol. Kde jste byla před půl hodinou?

Lib. Zde, v tomto salonu!

Kol. (překvapen). Zde? (Stranou.) Ona se přiznává tak beze všech okolků? (Nahlas.) A on vám líbal ruku?

Lib. Nu ovšem! Vy to víte?

Kol. (rozčilený, stranou). Jak to povídá? (Nahlas.) Všecko vím! Všecko! A nyní, nyní je všemu konec! (Stranou.) Tak jsem to vyveď zkrátka! (Utírá si pot.)

Lib. Ale považte!... Je to známo v městě... Vladimír má tolik přátel... lidé by o tom mluvili...

Kol. Tak? Myslíte? Což nebude bez toho dost řečí o tom? Přestaňte mi, drahocenná paní! Já jsem ke všemu odhodlán, mně je vše jedno, ať si lidé mluví co chtějí! Zkrátka: máme po svatbě!

Lib. (překvapena). Co pravíte?

Kol. Že z našeho sňatku není nic! (Stranou.) Teď jsem pánem situace!

Lib. Z *našeho* sňatku? To mi dříve musíte udati příčinu! Myslíte, že já tak snadno ustoupím? To se mýlíte, pane!

Kol. (překvapen). Jak že?

Lib. Tomu já nikdy nepřipustím, aby leckdo stavil se mezi nás... abyste vy mne pohanil!

Kol. (rozčilený). A což vy? Nedávala jste mu naději? Mému vlastnímu synovi?

Lib. Ano, já to neupírám! Avšak když vám to není po vůli...

Kol. (rozhorlen). Nu, to by ještě scházelo, aby mi to bylo po vůli!

Lib. Tedy od toho upouštím! Nechci, aby byl příčinou našeho rozdvojení!

Kol. (stranou). Já bych z kůže vylít'! (Nahlas.) Tak? Tedy se ho spouštíte? Jste velmi milostivá... Ale proto přece nebude ze sňatku našeho nic!

Lib. (stranou). Teď mám jistotu! Ten starý hříšník se dal oblomit. (Nahlas.) Dobře, pane Kolinský! Vím,

co to znamená! Kdo je v této komnatě? (Jde ke dveřím v pravo.)

Kol. (vstoupí jí do cesty). Paní Libinská! Ani krok dále! (Stranou.) Kdybych jen věděl, je-li už pryč?

Lib. Tak? Nyní vím, proč v den samého sňatku chcete mne uvrhnouti v posměch celého města! Tu nevinnou známosť svého syna jen jste...

Kol. (u vytržení). Tu nevinnou známosť!...

Lib. Ano, tu známosť předstíráte, abyste mně jen ukryl jiné pletichy... Tím se nedám odstrašit... Naopak, vy mi musíte říci, že zde v této komnatě...

Kol. (v rostoucím rozčilení). Prosím vás, umírněte se. (Stranou.) To je divoká tigřice... To je Medea!...

Lib. Nedám se odbyt, chci vědět, kdo vás tak omámil, že se chcete odvážit...

Kol. Ale prosím vás...

Lib. (jde ku dveřím). V této komnatě je ženská!

Kol. (sklesne na pohovku). Ženská!... Teď je se mnou konec!

Lib. (přistoupí k němu). Já ji chci vidět!... Já chci poznat tu pěknou dámu, která v den vašeho sňatku vkrádá se do vašich komnat! Chci ji vidět... a to hned... sice povím městu historku...

Kol. (vyskočí, stranou). Toho jsem se bál! (Nahlas.) Prosím vás, upokojte se! Chci vám všecko vysvětlit! (Stranou.) Snad už je Podmanická pryč!

Lib. Neodmlouvejte!... Ta dáma... (Jde ku dveřím.)

Kol. Poslyšte... Můj syn...

Lib. Nechci o něm nic více slyšet. Ta dáma...

Kol. (odhodlaně). Vy se mýlíte, žádná dáma tu nebyla!...

(V tom se otevrou dvéře na pravo, objeví se na okamžik Julije.)

Jul. Pane Kolinský, dvéře jsou všady zavřeny! (Uzří paní Libinskou, vzkřikne.) Ah! (Zmizí a zavře za sebou dvéře.)

Kol. (potáceje se vykřikne). Vyskočte z okna!

Lib. (vrhne se ke Kolinskému). Že tu žádná dáma nebyla? Byl to tam ve dveřích váš stín? Byl to váš slaďounký hlásek, který volal, že jsou všady dvéře zavřeny? Aj, pane Kolinský, po druhé nezapomeňte na druhý klíč!

Kol. (zničený). Smilování, paní Libinská, smilování! Chci vám ji přivest, chci vám vše říci... prosím vás... Naše svatba bude se odbývat... ale prosím vás, mlčte! (Odejde v pravo.)

Výstup 25.

Libinská (sama, chodí rychle po salonu).

Všecky žíly ve mně hrajou! To jsem neočekávala! Avšak já musím přece dosáhnouti svého cíle... Na posměch nemohu být celému městu...

Výstup 26.

Vidimov (rychle vstoupí). Libinská.

Vid. (vstoupí, smekne a dá klobouk na stolek u dveří, aniž by viděl Libinskou). Tak, tu jsem opět. Portefeuil jsem šťastně nalezl; ale toho pravého ministra hledají dosud jiní! Vůz má číslo 3. Řekl jsem domácímu sluhovi, aby dával pozor, až přijede vůz číslo 3. a aby mně to ihned oznámil! Nyní se přece dopídím té prožluklé kapitoly III. (Spaří Libinskou.) Ah! Nejsem sám!

Lib. (obrátí se k Vidimovi, pro sebe). Jen s odvahou!

Vid. (patří na Libinskou, pak couvne a vzkřikne). Světice boží! To je ona! Moje kapitola II.! (Vrhne se k Libinské.) Milostpaní! Neklamou mne moje zraky? Vy jste to, ano, ani písemně, ani ústně, ale vy jste to osobně!

Lib. (stranou). Nebesa! Vidimov! Ah! V nejnepříhodnější chvíli! Po mně je veta! (Nahlas.) Pane Vidimove, co vás sem vede?

Vid. (unešen). Co mne sem vede? Vy, moje večernice, vy, moje první hvězdo ve velikém medvědu, jenž ukazuje na sever! Ó vy mne znáte, vy jste na mne nezapomněla!... Pamatujete se na tu soirée?... Ah! to bylo božské! Ten krásný měsíc... Já jsem měl tenkráte nové botky, oni mně tlačily... O já jsem si před vás klekl, (klesne jí k nohoum) jako nyní, uchopil jsem vás za tu něžnou ručinku... a víte, co jsem vám řekl?

Výstup 27.

Libinská. Vidimov. Kolinský (rychle vystoupí s Julijí z pravé strany).

Kol. (spatří Libinskou a Vidimova). Nebesa!
Jul. (spatří Libinskou a Vidimova). Ah!
Lib. (spatří Kolinského a Juliji). Já se udusím!

Kol. Teď je po mně! (Chytí se psacího stolku, aby se udržel.)
Jul. To je neslýchané!
Lib. Milenka vlastního syna!

Vid. (pořád klečí a dívá se sem a tam, zadívá se na Juliji, obrátí se na kolenou od Libinské k Juliji; pak vzkřikne v největším unešení). Svrchovaný bože! To je také ona! *To je moje* kapitola I.! Slečno... Či milostpaní!...

Jste vy to? Ano, vy, jak jsem vás někdy vídal ve snách! Či jste také vdovou jako paní Libinská? Pamatujete se, předrahá, na ten večer...

Jul. (k Vidimovi v udivení). Pane Vidimove!...

Výstup 28.

Vladimír (rychle vstoupí). Předešlí.

Vlad. (nevrle). Libinská není doma! (Vzhlídne a spatří Vidimova, jenž klečí mezi Libinskou a Julijí.) Ah! Vidimove! Co to znamená?

Vid. (obrátí se na kolenou). Příteli! Bratře! Nediv se; to je ona a to je také ona! (Ukazuje na Libinskou a na Juliji.) Kniha mého života se mi otevírá! Kapitolu I. a II. již jsem nalezl! Schází mně toliko kapitola III. (Vstane.)

Kol. (vrávorá a sklesne na pohovku). To je modrovous! To přesahuje síly pouhého smrtelníka!

Vlad. (k Libinské a k Juliji). Tedy je to přece pravda?

Vid. Všecko je pravda, příteli, ačkoli mně to přichází samému jako sen!

Lib. (k Vidimovi). Pane, od té doby, co jsem vás naposled viděla, změnilo se všecko. Moje srdce náleží jinému!

Jul. (k Vidimovi). Pane, vaše někdejší žerty vás neopravňují, činiti nároky...

Vid. Jak, milé dámy, vy mně vypovídáte lásku? Já se pomstím! (S komickým pathosem.) Já se pomstím!

Vlad. (s radostným výrazem). Ty's ho tedy nemilovala, Julije? Dej si říci, že jsem paní Libinskou toliko prosil o přímluvu její u mého otce!

Jul. (k Vladimírovi). Vladimíre! Jak jsem ti křivdila! (Podá mu ruku, již on uchopí a líbá. — K Libinské.) A zde paní Libinské, proti níž jsem pobouřila tvého otce! Odpusťte mně, vždyť máme stejný osud! (Ukazuje na Vidimova.)

Lib. Vy jste tedy způsobila tu neblahou změnu? (Ke Kolinskému.) Pane Kolinský, co tomu nyní říkáte?

Kol. (jenž byl s rostoucím udivením naslouchal). Co tomu říkám? Nic! Pranic! Mně to v hlavě víří jako listopadová vichřice! Já jsem bídnou obětí všeobecného klamu! Synu, můžeš-li se zodpověděti slečně Podmanické, pak si ji měj! Žeň se, žeň se, dokud můžeš věřiti ženským!

Vlad. a *Jul.* My jsme smířeni!

Kol. Tedy mějte si svatbu místo mne — já se ženit nebudu!

Lib. } Pane Kolinský! To nemůže být!
Vlad. } Otče, co to znamená?

Kol. To vysvětlí zde pan Vidimov!

Vid. (se smíchem). U všech kapitol mého života! To se mně to pěkně povedlo! Vladimíre, příteli, bratře! Neobrátil jsem svatbu vzhůru nohama? To je všecko k vůli tobě! Místo otce bude se ženit syn! (K Libinské.) Co vy tomu říkáte, milostpaní?

Lib. (stranou). Toť přespříliš! Pomstím se na tom starém slabochu ještě v poslední chvíli. (Nahlas, k Vidimovi s úmyslnou koketerií.) Chcete se se mnou smířit, jako se smířil váš přítel se svou nevěstou?

Kol. (lomí rukama). Ó ženské! Ženské!

Vid. (ustrnut). Milostpaní, vy byste mohla zapomenouti? Ó jak mne číníte šťa... (Chce jí podati ruku.)

Výstup 29.

Jakub (vletí celý udýchaný s kytkou v ruce). **Předešlí.**

Jak. (přeruší Vidimova volaje). Milostpane, už ho mám, už ho mám! Vůz číslo 3. přijel a čeká na vás.

Vid. (vyskočí radostí a rychle se obrátí.) Vůz číslo 3.? Hurá! Dnes mám ohromné štěstí!... (K Libinské.) Milostpaní, pro boha vás prosím, odpusťte!... Ale kniha mého života kvapí ku konci! (K Jakubovi.) Jakube, dej sem tu kytku!

Jak. Ta patří zde paní Libinské!

Vid. Svatební kytka patří mé kapitole I. Rychle, Jakube, dej kytku na pravé místo!

Lib. (v největších nesnázích). Toť nesnesitelné! Já zítra opustím město! (Odchází na zad.)

Kol. (v rozčilení). Pane Vidimove, vemte si s sebou kapitolu II.!

Vid. Lituji velice! Kapitolu II. musím přeskočit! A nyní za kapitolou III. mého života! S bohem! (Běží na zad, uchopí klobouk a rychle odchází.)

Kol., *Vlad.*, *Jul.* (každý se zvláštním výrazem). Za kapitolou III.? Kéž ji jen brzy nalezne!

Jak. (ohlíží se po Libinské, krade se pak k Juliji a podává jí kytku). Slečně kapitole I.! Abych si to nesplet'!

(Opona rychle spadne.)

ONA MNE MILUJE!

VESELOHRA VE DVOU JEDNÁNÍCH.

(1859.)

Osoby.

Paní Merlinská, bohatá vdova.
Lucije, její dcera.
Eugenije, Lucinina tetička.
Alfons z Vostruhova, statkář.
Sudík, aktuar.
Rejstřík, městský rada.
Kněhopásek, profesor.
Václav, sluha pana z Vostruhova.

Děj ve venkovském městě.

(V pravo a v levo vždy od obecenstva.)

Jednání první.

Salon u paní Merlinské; v zadu a po stranách dvéře; v levo stojací zrcadlo, pak stolek se ženskými pracemi, pohovka a židle; v pravo stolek s květinami.

Výstup 1.

Merlinská (v elegantním obleku, vstala od stolku, u něhož Lucije vyšívá).

Merl. No, neplač, dítě, neplač! Myslím, že si to nemusíš tak příliš bráti k srdci.

Luc. (s pláčem). Jak si nemám bráti k srdci, když...

Merl. Mlč už, dítě; já ti jen sdělila své náhledy.

Luc. (s pláčem). Ale matinko, jak pak jen mohu...

Merl. Mlč, prosím tě, nerozumné děcko. Ty se chováš, jakoby's ani nebyla z mé krve. Přece sedmnáct roků stará a posud tak nerozumna!

Luc. (pohlídne k matce). Už sedmnáct roků, matinko?

Merl. Bohužel, a ještě nevdána!

Luc. Ale bože, jak se vdáti, když mne ten pravý nechce?...

Merl. Nechce!!... Ty ale musíš chtít, bláhová! Kdybych já byla také nechtěla a pořád se upejpala jako ty...

Luc. Inu ano! Já si to tedy rozložím. A pak, až budu s celým svým rozumem hotova, co mi to pomůže? Vždyť tu v celém městě není ani jedinkého kloudného člověka...

Merl. Ani jedinkého člověka! Dítě, co to mluvíš? Nedej bůh, aby tě někdo slyšel! Což tu nemáš ženichů na výběr? Zde máš na příklad mladého Alfonse z Vostruhova; není to švarný muž? Nemá pěkné způsoby? Nenosí se podlé vybroušeného vkusu? Je vzdělaný a bohatý, je velice učený, a přece dovede také baviti všecka děvčata a zalíbiti se jim.

Luc. Bůh mne chraň, matinko! Ten vystřihnutý panáček z některého obrázkového modního žurnálu, ten by mi přišel krásně vhod! Dovede děvčata baviti, div nezívají! Nic jiného nedovede, než mluviti o Voltairovi, o Mahometu, a o samých básních a románech, kteréž prý byl nejednou pročetl! Co my tomu všemu rozumíme? Raděj bych si vyvolila starého Kněhopáska i s tím jeho křivým nosem!

Merl. I ty nezpůsobné děvče! Podívejme se, sotva sedmnáct roků, a tolik rozumu!

Luc. A před chvílí jste mi sama vyčítala, že jsem bláhová!

Merl. Také jí zůstaneš, neuposlechneš-li mé rady! Považ jen, že pan Rejstřík je také ještě mládenec, a k tomu v nejpěknějších letech. Ba arci, včera mi povídala paní purkmistrová, že nemá ještě ani čtyřicítku!

Luc. Ale šosy jeho fraku koukají do našeho století, jakoby se byly opozdily o padesát roků! A pak ta jeho zábava!... Můj bože! o ničem nemluví, leč o starých archivech a vzácných rejstříkách od molů dávno prolezlých; v těch se neustále probírá, jakoby tam hledal stopy svých vlastních praotců.

Merl. Když's tak moudrá, zlatá panenko, hledej si ženicha sama! Ale to ti povídám, zůstaneš-li starou pannou, jako tvoje tetka, pak se ke mně nehlas! To si pamatuj! (Rozhorlena odejde v levo.)

Výstup 2.

Lucije (sama).

Luc. (plačíc). Starou pannou! Jakoby ten důstojný stav choval v sobě něco hrozného! Ubohá tetko! Jaké výčitky snášeti musíš jen k vůli tomu, že nenalezlo po čtyřicet roků tvoje srdce nikoho, s nímž by se bylo srozumělo! A co mám já dělati? Ano, skoro všickni z těch krásných kandidátův od matinky navržených dělají, jakobych byla očarovala jejich srdce!... Ale jak jen... Ach! tetka musí dáti radu; ona je v tom cvičena, a její panenské oči jinak na vše se dívají, než oči mé matinky. S ní mohu volněji porozprávěti než s matinkou; ta se na mne hned rozhorší a vyčítá mi vzdorovitosť. Ale což pak mohu já za to, že na ty lidi se dívám jinýma očima než ona? Ah dobře, dobře! Tetka právě přichází ze zahrady. Hned s ní promluvím... Dobré jitro, tetičko!

Výstup 3.

Eugenije (s kytkou v ruce). Lucije.

Eug. (vstoupí). I dobré jitro, drahé dítě! Což pak tak rozhorlena? Co jste to měly za hádku, Lucinko? Slyšela jsem v zahradě hlas tvé matinky.

Luc. (s truchlým přízvukem). Opět mne plísnila, že nemám dosud žádného ženicha, a neuchopím-li se vhodné příležitosti, že zůstanu starou pannou!

Eug. Ty můj milý bože! (S hrůzou.) Starou pannou! Co to za hrozná slova! Bože, mně přichází zle! (Voní ke kytce.)

Luc. Ale jen se vzpamatujte, tetičko! Mám na někoho zavolat? (Stranou.) Musí to býti přece něco hrozného; vždyť lidé padají z toho do mdlob.

Eug. Ach!

Luc. Je vám už líp, tetičko?

Eug. Ať nikdy více přede mnou o tom nepromluvíš, Lucinko!

Luc. Tak! A já právě chtěla požádati vás o radu, jak bych tomu asi ušla, a koho bych si měla vyvoliti za ženicha.

Eug. Tak? To je jiná! Vidím, že's rozumné dítě. Pojď sem, ať tě políbím za tvou upřímnosť.

Luc. (přistoupí). Tedy se už nehněváte, tetičko?

Eug. (políbí ji). Taky jsem se nehněvala, Lucinko! Já jen tak myslila! A proto ti povídám, aby's neváhala, milé dítě, a hleděla dostati toho prvního, který se ti zalíbí! Ó já jsem neměla toho štěstí!

Luc. Ubohá tetičko! Tedy... tedy měla jste... jak pak bych to asi řekla... měla jste také někoho... ráda?...

Eug. Bláhová! Kterému pak děvčeti se to nestane? Ale osud, zlý osud nás rozvedl, a když si vzpomenu na den našeho rozchodu, tu mi srdce usedá...

Luc. Pro bůh, tetičko, snad se nezastřelil?

Eug. Ó to ne! Něco stokrát horšího ho potkalo, on se... v zoufalství *oženil.*

Luc. (soucitně). Můj bože! on se oženil!... Ze zoufalství!?...

Eug. Ano, ze zoufalství, poněvadž jsme nemohli býti svoji!...

Luc. A já se mám vdát! Mám si vyvolit nějakého ženicha, aby se mi konečně také oženil?

Eug. To musíš právě předejít.

Luc. Ale pro všecko vás prosím, jak to učiniti?

Eug. Hleď si pana Kněhopáska!... On je roztomilý člověk.

Luc. Ale má *strašlivé* jméno! Pomyslete si, tetičko, kdybych se stala paní Kněhopáskovou... já bych zoufala.

Eug. Co pak záleží na jménu! Tomu přivykneš! Vidíš, drahoušku, on je dobrý člověk; on je tichý, mírný, a zdá se, že se mu líbíš!... Nepozorovala's nikdy, že k tobě své krásné oči upírá?

Luc. Oh! ano, tetičko; on tak často činí, ale když se já na jeho vlasy podívám, tu se mi zdá jako liška...

Eug. To jest, on se chytře na tebe dívá.

Luc. Ano, mně se ale zdá, že přitom vypadá hloupě.

Eug. Nemluv jen tak neprozřetelně: takový chytrý pán! Vždyť by nemohl býti na latinských školách! A pak, jak pěkně hraje na piano!

Luc. Ano, to je pravda; on hraje vždycky svoje komposice: tu písně beze slov s latinskými názvy, tu zase římské elegije; onehdy hrál velikou fantasiji na kapitol a včera hrál zase zpěv Gothův nad Tiberou!

Eug. Nu vidíš, on je muž, jakých nenajdeš mnoho. Kdyby nebylo nepřemožitelných obtíží a překážek, nevím, zdali bych sama...

Luc. Ó já bych jej nezáviděla nikomu!

Eug. Z tebe mluví nezkušenosť, dítě; radím ti ještě jednou, aby's vše uvážila, co jsem ti pravila! Hleď dostati čepeček, než ti vlasy sešediví. Budeš jinak litovati, jako tvoje nešťastná tetka! Rozvaž si to, dítě, rozvaž! (Odejde.)

Výstup 4.

Lucije (sama).

Luc. (rozhorlena). Totě krásné! Ze samého rozvažování pozbývám skoro rovnováhy rozumu. Ano, starého profesora, který spíše zapomene svou latinu, než bych já se naučila čísti ze slabikáře jeho lásky!! Toho si vzíti?! Ať si ho tetka vezme, když se jí tak líbí! Ale já?... Arci, znělo by to pěkně, kdyby lidé přicházeli a nazývali mne „paní profesorová"; ano vypadala bych (dívá se do zrcadla) pěkně jako paní profesorová; ale dvě věci musily by býti jinaké, než jsou: profesor by musil býti tak starý, aby to nevypadalo, že jsem jeho dcera, a pak — pak by si musil dát překřtít to své hrozně neromantické jméno!... Ale což se musím vdáti — teď hned vdáti? Nemusím!... A přece mne to mrzí, když matinka mne plísní!... Tedy dobře, když musím, tu jsem konečně odhodlána. Ale vymstím se za to, vymstím, abych přece z té svatby něco měla!... Je prý tu ženichů na výběr!! Ano, jeden nosí sklíčka v oku, druhý má křivý nos a třetí je prý (směje se) čtyrycátník a tedy dosti mladý, ale tak rád probírá se v rejstříkách, žebych musila míti strach, aby se moli o něj nepokusili. Totě výběr!... krásný výběr! (Elegicky.) Jsme přece nešťastny na tom venkově; v tak malém městě tak málo ženichů a tak mnoho děvčat.

Tu je purkmistrovic Lína, doktorovic Tína, správcovic Mína, radovic Julije, soudcovic Albertina... Bože! kdo je vypočítá, a na sebe jsem zapomněla! A my se máme všecky vdát! A já nemám k tomu do vdavků ještě ani chuti. Ale matinka!... A teta!... Je to strašlivé!.. A k tomu ke všemu, jak si ti pánové počínají? Jako bysme snad měly býti rády, že si nás všímají! Však počkejte!... Já pomstím sebe a všecky své přítelkyně... Ale jak?... (Rozmýšlí se.) Ah!... Už to mám!... Bude-li mně někdo z těch lidí mluvit o lásce, já mu řeknu, že ho miluji. Budu ráda vidět, co z toho pojde!... Co to?... Někdo klopýtá přes schody!... To bude Kněhopásek... Ah! ten mi právě přichází vhod! (Běží ke dveřím.) Vítejte, vítejte, pane profesore!

Výstup 5.

Kněhopásek (ve fraku, má žluté rukavičky). Lucije.

Kněhop. (samé úklonky). Račte odpustit, že se osměluji, milostná holubinko! *Beatus ille, qui procul negotiis bobus*...

Luc. Pro pána boha, pane Kněhopásku, mluvte česky! Co jste to právě deklamoval?

Kněhop. Že šťasten ten, kdo vzdálen světa zorává bůvo... (Zadrží, stranou.) To jsem to krásně vyved'!...

Luc. No ano, a co to znamená *bobus?*

Kněhop. (v rozpaku). Bobus?... Ano, bobus... to je tolik jako bob... bob...

Luc. Aha! Rozumím! Že šťasten, kdo vzdálen světa hraje v boby, jako vy jste hrával, když jste byl ještě malý hošík? Tomu je už dlouho? (Směje se.)

Kněhop. (oddechne si, stranou). Bohu díky, ona nepozorovala mou neprozřetelnost. (Nahlas) Oh! ano! šťastné to doby! Praví tak Horác...

Luc. Prosím vás, pane profesore, nemoh' byste ty latináře nechat doma?

Kněhop. Ó jak rád bych vám řekl...

Luc. Tedy řekněte, ale po česku!...

Kněhop. Přicházím dnes spíše, drahá Lucinko, než jindy; nemohl jsem vydržeti doma, něco mi stále povídá... Ano... touha, kdy mi dopřáno bude, při piané seděti podlé vás...

Luc. (rozmarně). Oh! dnes nebude z našeho cvičení nic. Já mám dnes důležitější věci na mysli.

Kněhop. (uleknut). Důležitější věci?... A já vám chtěl zahráti elegiji na „zříceniny Karthaga".

Luc. (ustrašena). Milostivý bože! Zase!?

Kněhop. Proč se lekáte?

Luc. Já vám chtěla dnes, právě dnes něco sdělit!

Kněhop. Vy, vy mně něco sdělit? Oh! koho aneb čeho se to týče?

Luc. (ostýchavě). Koho se to... týče?... koho?... Vás, vás, pane Kněhopásku.

Kněhop. Že se to týče mne? Ó bože, mne, nehodného člověka! *Terque quaterque fortuna protectus*... Oh! zvěstujte mi to, sice samou blažeností se mi roztrhnou prsa.

Luc. (jako dříve). Vy jste dnes opět v proudu, pane Kněhopásku... Já bych... potřebovala dnes... vašeho rozvázaného jazyku... Nevím, kudy začít...

Kněhop. Ó Lucinko, vtělená poesije, začněte kde chcete, začněte jenom se mnou!...

Luc. (poškubuje v rozpaku šátek). Nuže tedy, pane Kněhopásku, poslyšte: Chci se... vdát!

Kněhop. Vdát?... (Vrávorá.) Pro všecka nebesa! Vdát?... Totě rána neočekávaná! Vy, vy, slečno, že se chcete vdát?

Luc. (jako dříve). Ano... ano... ale tuším, že to bude velmi nehezké ode mne... že...

Kněhop. (strápený). Vdát! Oh, miliony světů bych za to dal, kdybych věděl, kdo ten šťastný člověk, jemuž zoře vaší lásky zaplane. Kdo, kdo to jest?

Luc. Oh! Jak to mohu říci... vám tak do očí... vám, jenž jste se mně stal za poslední doby vždy dražším... vaše oddanosť mnou pohnula... vaše laskavosť mne okouzlila...

Kněhop. (ve vytržení). Ó světové nebeští! Hvězdy nebekružné! (Sklesne na koleno k nohoum Lucininým.) Nebes ráje otvírají se mi a opojují mne sladkým šílenstvím!... Je-li možná, Lucije? To, v co jsem tajně doufal, co se tak dlouho skrývalo ve vašem oku, to, o čem jsem noc co noc snil... to se mi konečně vyjevilo?

Luc. Ano, pane, ano, můj drahý Kněhopásku... Avšak, vstaňte, probůh, vstaňte! Někdo přichází.... Nesmí ještě nikdo zvěděti o tajném svazku našich srdcí... nikdo...

Kněhop. (velmi těžce vstává, podporuje si rukou koleno). Ó kéž, kéž bych až do soudného dne mohl klečeti před vámi...

Luc. Ach, vy tak těžko vstáváte; já vám pomohu! (Pomáhá mu.)

Kněhop. Oh ano, když je člověk přes čtyřicet, Lucije!... (Rychle se vzpamatovav.) Oh ano! Ano, chtěl jsem říci, že bych klečeti chtěl...

Luc. (s komickým pathosem). Já vám to věřím, drahý Kněhopásku! Avšak nyní odpustíte. Někdo přichází! S bohem, Kněhopásku! ... ale ... mlčet!

Kněhop. Ó rád půjdu, ještě jsem nikdy tak rád od vás neodcházel. Ven musím, ven, povídati všem slavíkům o svém štěstí, všemu světu hlásati o svém blahu! Ve zvuky musím vlíti všecku tu sladkou tíseň, krásnou rhapsodiji musím složit na Venuši! (Políbí Luciji ruku a prozpěvuje si odkvapí prostředkem.)

Luc. A hlásati svým žákům ve škole, že mám o jedno kolečko víc! Chudák! v tom víru zapomněl docela na svou latinu! ... To jsou mužští?! Haha! (Směje se.) No, zdař bůh! Půjde-li to tak dále, dostanu se snadně k cíli! A matinka bude mít velikou radosť ze mne, že si umím ženichy nadhánět! (Odejde se smíchem do pokoje na levo, načež je slyšet několik rázův na piano.)

Výstup 6.

Merlinská (přichází z pokoje na pravo), za ní Rejstřík.

Merl. Jen dále, pane rado, jen dále ... Ah! Lucije tu není; myslila jsem, že ji tu zastihnem'.

Rejst. Nemýlím-li se, hraje slečna na piano.

Merl. Aha! Bezpochyby že se pan profesor s ní cvičí.

Rejst. To vlastně nic neškodí, milostpaní! O čem jsem chtěl mluviti se slečnou, o tom nyní promluvím s vámi!

Merl. Těším se z vaší upřímnosti, pane Rejstříku!

Rejst. Prosím, račte říci raději: pane rado! Moje jméno mně někdy vadí!

Merl. Odpusťte tedy, pane rado, a počněte hned bez okolků!

Rejst. Přicházím, paní Merlinská, abych požádal ve vší pokoře o krásnou ruku slečny Lucije, nemá-li nic proti mně, ačkoli mně moje jméno někdy vadí.

Merl. Vy mne skutečně činíte šťastnou, pane rado! Avšak než vám dám svoje svolení, musíte se přece o své štěstí pokusiti sám u mé dcery!

Rejst. To učiním, až se ubezpečím, že nemáte nic proti tomu, že žádám o ruku slečny Lucije.

Merl. Oh naopak, naopak! Ráda bych, abyste si to odbyl raději hned. (Jde ke dveřím na levo a dívá se do pokoje.) Ah! Lucije je sama. Myslela jsem, že je tam ještě pan profesor. Nuže, já vás zůstavuji, ohlédněte se po svém štěstí! Zatím s bohem a na brzkou shledanou! (Odejde prostředkem.)

Výstup 7.

Rejstřík (sám).

Rejstřík (ukloniv se Merlinské). Tak! Tedy k útoku! (Stahuje si kabát a vestu.) Nebylo mi arci nikdy ještě tak zle okolo srdce! Houfy černého papíru na svém psacím stolku, ohromné fascikly zaprášené právnické moudrosti zmohl jsem jako mouchy; avšak s akty mého srdce nejde to od místa! Hm, hm! (Kašle.) Jak mám asi začít? Jaké číslo exhibitu mám dáti první své otázce, abych se hned zapsati mohl v protokol jejího srdce? Zdá se, že celá registratura mého ostrovtipu je tak zaprášena, že ji ani smeták vší mé odvahy více neoprášÍ! Rado! rado! Seber všecky hlasy votirujících otázek a udělej

z toho krásné konklusum lásky! No, s chutí do toho! Je to sice zapletený proces, avšak já se kapitalní replikou přece dostanu k žádoucímu rozsudku. (Ohlíží se po sobě a s vážností vstoupí do pokoje na levo.)

Výstup 8.

Eugenije (vystoupí z pokoje na pravo). Hned na to Kněhopásek.

Eug. Ty můj milý bože! Zase někdo! Dnes to snad půjde pořád tak! Jenom kdyby se to děvče rozhodlo! (Pohlíží do pokoje na levo.) Ah! totě Rejstřík! Tedy profesor už odešel! Ale s jakou?

Kněhop. (prostředkem rychle vstoupí). Ano, odešel, drahá slečno, ale odešel blažený, odešel co nejšťastnější člověk na celém světě! Nemohl jsem vydržeti doma; hnalo mne to k vám... Vím, co děkuju vaší přímluvě!

Eug. Ale prosím vás, řekněte, co se s vámi děje? Já vám nerozumím!...

Kněhop. Což ještě nevíte?

Eug. Nevím, ačkoli vaše...

Kněhop. Tedy poslyšte! Ó já bych se zbláznil samou radostí! Poslyšte, poslyšte, ona mne miluje, ona... Lucije, ona mne miluje!...

Eug. Kdo? Lucije? Víte to jistě? Kdo vám to řekl? (Stranou.) Nešťastná náhoda! Ona ho miluje!

Kněhop. Kdo mi to řekl? Ona mně to řekla! Sama Lucije. Oh! Já vím, vy jste se přimluvila, vy, a teď se stavíte, jakobyste o ničem nevěděla! Ó šlechetná duše! Ctihodná slečno!

Eug. (*při posledních* slovech se obrátí, stranou). Co to *za nápad, ctihodná!...*

Kněhop. Ó přijměte nejvroucnější mé díky; dejž bůh, abych se vám mohl něčím odsloužit! Zatím s bohem! Teď je mi volněji! (Políbí jí ruku.) Mocné díky! díky! díky! (Odejde prostředkem.)

Eug. (dívá se za ním a pak sklesne na sedadlo). Ona ho miluje! Jej, jenž by se byl právě pro mne tak dobře hodil! (Vstane.) Ale dobře na mne, proč jsem pořád do ní mluvila, proč neustále jej vychvalovala! Oh tento neočekávaný obrat mně vjel do nohou; já se celá třesu, já sotva dechu popadám, musím ven do zahrady, musím žal svůj svěřiti přírodě! Ó moje naděje, moje poslední naděje! (Odejde v rozčilení prostředkem.)

Výstup 9.

Rejstřík (sám).

Rejst. (rozčilen vystoupí z pokoje na levo a utírá si čelo). Ach! Konklusum tedy je, že mohu míti naději... že mne miluje! No, ostatně nevypadám tak jako liniál! (Hladí si vousy a vlasy.) Ano, a můj obličej přec také není žádný zkažený koncept! K tomu koncept mých řečí, svůdnosť mého ústního slohu a mocnosť mého jazykového péra — to ji okouzlilo!... Teď jen s chutí do toho! Když to všecko povážím, jeť ona hezké děvče, má také hezké věno. Ano, kontrakt lásky musí se brzy zpečetit oddavky, a pak se podíváme do extraktu manželství a... a... krásného majetku paní Merlinské.... (Odejde rychle prostředkem.)

Zahrada se záhony.

Výstup 10.

Lucije a **Alfons** (se procházejíce přijdou na scénu).

Alfons (elegantně, manýrně). Já ale pravím, *chère demoiselle*...

Luc. (zchytra). Ó což o to! Vy jste sběhlý ve všem, o čemkoli s vámi kdo promluví. Jak pak byste neměl znáti lásku!

Alfons. Comme je vous dis, ma très chère. Sám Voltaire praví, že v lásce spočívá blaho člověčenstva. *Le plus grand bonheur*...

Luc. (stranou). Již zase Voltaire. (Nahlas.) Prosím, pane z Vostruhova, nemluvte na mne francouzsky a teprvé o Voltairu, já se z toho nevyznám!

Alfons (stranou). *Quelle naïveté!* (Dívá se na ni sklíčkem.) *Ah, ma chère, ma très chère,* kdybyste věděla, jaký plamen jste roznítila *dans mon coeur,* v mém srdci?!

Luc. (jako dříve). Myslíte?

Alfons (stranou). *Quelle bonhomie!* To děvče je přece *comme on dit, sehr dumm,* ano hloupé! (Nahlas.) Oh, jak vám to jen říci, abyste porozuměla všem citům, které... které... (Vázne.)

Luc. Oh! Já neporozuměti citům! To mne skoro urážíte, pane z Vostruhova. Tak vzdělaný muž, známý *a sběhlý v umění* a ve všem, nač se jen pomyslí, nevěděl by dáti slov svým citům, svým vznešeným citům!?

Pokládala bych se věru za šťastnou, kdyby mi bylo dopřáno, abych těch vašich citů byla hodna!

Alfons (pyšně se, stranou). Co čerta! Ona mluví jako filosof! (Nahlas.) Ó slečno, vy si mne představujete ve své roztomilé *comme on dit naïveté*, za příliš neobyčejného člověka, já však jsem člověk docela obyčejný.

Luc. (stranou). To věru, docela obyčejný.

Alfons. Nepotřebujete se tedy tak přílišně upejpati, drahoušku! (Béře ji s dělanou elegancí za ruku, stranou). *Parbleu!* Je to přece jen děvče, jaké bych si přál!...

Luc. (s lehkou ironií). Kdož by mohl odporovati tolik ušlechtilé dvornosti! Mně ubohé dívce, nic nezbývá, než abych se vám obdivovala!

Alfons. Ó nikoli obdivovati! Sám Voltaire...

Luc. Oh ano, já tomu věřím, co Voltaire o tom povídá, a tím více se obdivuji, že tolik učenosti...

Alfons. Co je mi všecka učenosť platna!... Já chci více než obdiv, *ma mignone*, já si žádám, ano *je désire seulement l'amour*, chci jedině lásku! (Chce ji obejmout.)

Luc. (ustoupí). Oh! Vám sotva člověk může věřit!

Alfons. Mně věřte, *mademoiselle! Moi, je jure*, že neznám leč lásku k vám...

Luc. Ó ustaňte, pane z Vostruhova! Vaše řeč je tak sladká, tak milostná, tak plna výrazu, tak lahodící, že mne zavádí, abych se vám...

Alfons. Nuže, co chcete říci, řekněte... Sám Voltaire ve svém Mohametu podobný poměr...

Luc. (s dělanými rozpaky). Já vám to řeknu bez Mohameta, pane z Vostruhova, ano, musím vám to říci... že vás miluji!

Alfons (na nejvýš překvapen). *Mon Dieu!* Je-li možná, *vy mne milujete?* (Pojme ji za ruku.)

Luc. Ano, ano, z celé duše své! Ale pusťte mne, pane, pusťte mne, teď musím pryč — sice zahynu zde studem! (Zakryje pravou rukou tvář a směje se.)

Alfons (drží ji za druhou ruku, kterouž líbá). Oh ano, pochopuji to, avšak dovolte, bych vám políbil ruku... (Líbá jí ruku.) A nyní... nyní půjdu k vaší matince... za několik neděl bude vše v pořádku!

Luc. Ano, ano! (Odchází, stranou.) To se mi podařilo nad očekávání; bála jsem se hrozně tohoto výstupu! (Nahlas.) S bohem, s bohem! (Odejde v levo, posílajíc mu hubičku.)

Výstup 11.

Alfons z Vostruhova (sám).

Alfons. Adieu! Adieu! Au revoir, ma chère fille! (Směje se.) Hahaha! Ona mne miluje! *C'est un original!* Ostatně jsem to věděl napřed, když se jí ukáži se svou učeností, že ji ohromím! Vždyť já vím, *ce que nous sommes.* Ona mne miluje! A svěří mi to *sans gêne*, tak docela bez okolků... Hm! teď mám svatbu na krku! Bude to sice veliká mésallianci! Ale co na plat! Moje záležitosti se mají tak bídně, že si vlastně jinak nemohu pomoci. Arci Merlinská má znamenité vlastnosti!... To je pravda; ona má něco, co já nemám, a to je jmění; a ona zas něco nemá, co já mám, a to je jméno; když se pak moje jméno spojí s jejím jměním, bude z toho jmenovité jmění! *Parole d'honneur!* (směje se) *mon esprit*, ano, můj vtip je ještě pořád tak svěží, jako býval, a to je v skutku nejlepším důkazem genialnosti. Sám Voltaire povídá, que... que... que... No, morbleu, co povídá

Voltaire? Což to nevím? . . . (Obrací se.) Štěstí, že tu nikdo není a že mne nikdo neslyšel! Člověk nesmí nikdy pozbýti váhu moudrosti u jiných, sic by se hned osvědčil býti hloupým! Jen tak je možná imponovati! Ostatek, (směje se) *quant à ces coquins*, co se týče těchto hlupců... člověk jim může pověsit hezký uzel na ucho! . . . Ah! *C'est donc à mourir*, když si vzpomenu na tu Luciji . . . Ona mne miluje! Upřímně řečeno, to děvče je bohaté, ale zároveň je, *comme on dit*, hloupá husička! To však v manželství nic nevadí, jen když je náležité věno! Musíme se podívati k staré Merlinské! (Odejde se smíchem.)

Výstup 12.

Sudík (rychle vystoupí s pravé strany).

Sudík. Tady musí být! Tam na té cestě jsem se s ní minul! (Zastaví se.) Ah, já nevím, co to děvče na mne tak působí! V městě všecky ty krásotinky chodily okolo mne, aniž mnou pohnuly. A tady ten venkovský motýlek . . . Ah, tu je! . . .

Výstup 13.

Lucije (rychle vystoupí s levé strany). Sudík.

Luc. (spatří Sudíka). Ah! To jsem se ulekla!

Sudík. Odpusťte, drahá dámo, že jsem toho příčina.

Luc. (pomatena vzhlédne k Sudíkovi). Oh! vy nejste! A . . . a . . . anebo vlastně naopak . . .

Sudík. Odpusťte, prosím ještě jednou, že jsem se cizinec odvážil, vyrušovati vás ve vaší procházce! . . . Kdybych však neměl dosáhnouti vašeho odpuštění, ztrestám se za svou vinu a půjdu.

Luc. (rozmile pomatena). Oh! dovolte! to právě nemusíte... Ano, vaše vina není vlastně tak veliká, aby...

Sudík. Jsem vám ještě cizincem a nedovedu odměřovati kroků svých... Avšak budoucně vše napravím.

Luc. Pán je zde cizincem?

Sudík. Teprvé tento týden přišel jsem na své místo sem!

Luc. Proto jsem vás také dosud u nás v městě neviděla!

Sudík. Šel jsem právě na procházku. Cesta mne vodí obyčejně zde okolo té krásné zahrady...

Luc. Ta patří k našemu domu.

Sudík. Oh, je vidět, že se zahradě dostává starostlivého ošetřování... Tu jsem, slečno, uzřel vás, a musím se vyznati, že se noha moje schvalně zastavila, a že jsem vás chtěl blíže... Náhoda byla mi příznivа, a...

Luc. (s úsměvem). A vy mne tu vidíte, je-li pravda? Nu a co říkáte, líbím se vám?

Sudík. S odpovědí na tak milou otázku přišel bych pozdě.

Luc. To vás lituji, měl jste si přispíšit a udělati mi spíše poklonu, než jsem to učinila sama! Tak jste pouze z galanterie přisvědčil. A tu jsme oba k politování. Je-li pravda?

Sudík (stranou). Totě zašitý čertík! (Nahlas.) Nechtějte, abych vám odporoval, jinak bychom nebyli oba k politování a tedy šťastni!

Luc. (dovádivě). Ano, ano, k mému štěstí mi dosud nikdo nescházel, než vy! Budu-li bez vás nešťastna, tu vás poprosím, abyste mne oblažil svou přítomností. Zatím toho nemám potřebí! A tak s bohem, milý pane cizinče! S bohem! (Odběhne do zahrady.)

Výstup 11.

Sudík (sám. Hned na to) Kněhopásek (s notami v ruce).

Sudík (dívá se za Lucijí). I totě roztomilý diblíček! Vida, ta si vtipkovala tak rozkošně, že bych ji byl málem s chutí obejmul!

Kněhop. (vystoupí a zaslechne poslední slova). Jen se opovažte, vy... vy... *Terque quaterque ira Acherontis*, celé hromobití pekla na vás!...

Sudík (udiven). Co to znamená? Pozbyl jste, pane, rozum?

Kněhop. Ano, rozum bych skoro pozbyl, kdyby mne ještě Horác nedržel dohromady! A jak bych ho neměl pozbýti, když vy se opovažujete...

Sudík. Pane, co chcete?

Kněhop. Vy se ještě ptáte?... Jak se můžete opovážit míti na vůli... Jak můžete mluviti o tom, že byste obejmul dívku, která s vámi mluvila?

Sudík. Co je vám do toho, vy nešetrný vyzvědači?

Kněhop. Co je mi do toho?... Mně je do toho! Mně je tuze mnoho do toho! Jestli by se člověk nezbláznil? On se mne ještě ptá, co je mi do toho! Štěstí, že jsem přišel v pravý čas! Vězte, že mi mnoho do toho, že jsem já této dívky...

Sudík. Vy jste, pane, pomaten!

Kněhop. Já pomaten? Taková urážka! Víte vy, kdo já jsem? Já jsem profesor Kněhopásek!

Sudík. Ať jste kdokoli, pane, tolik vám mohu říci, že jste mně nepřišel vhod! A proto se vám poroučím! (Odejde.)

Kněhop. (volá za ním). To vám neodpustím ani do poslední doby svého života, vy nevázaný jazyku, jenž nemáte úctu k ctihodnému stáří!... (Vzpamatuje se.) Ah, stáří!... Neslyšela mne Lucije?... Ten člověk mne přivedl tak z konceptu, že nevím, co mluvím... Ó Lucije! (Hledí se upokojiti.) *Aequam memento in rebus arduis servare mentem!*... Jen tichou, tichou mysl v tak strašlivé situaci!... Vždyť ona mne miluje! Tato upomínka působí na mne tak blaze, že se domnívám býti v Olympu! Ano, teď, teď mne obchází nadšení, teď honem domů, složím velikou symfoniji: „Souhlas dvou milujících srdcí“ a budu ji věnovat své budoucí paní! To je dobré znamení, budeť naše dlouhé manželství hotová symfonije až do smrti. (Odchází vážně rukama šermuje a prozpěvuje.)

(Opona slítne.)

Jednání druhé.

Salon u Alfonse z Vostruhova s vyhlídkou do zahrady, v zadu a po stranách dvéře. V levo k divákům prostřený stůl, na němž všeliká studená jídla a láhvice s vínem. V pravo almara s knihami, se zeměkoulí a t. p. V popředí stolek, na němž spisy.

Výstup 1.

Václav (otevře a pustí Knèhopáska, pak odejde). **Kněhopásek** (vystoupí a nesměle se ohlíží).

Kněhop. (sám). To je pravda, můj nos má přece převeliké vlastnosti! Viděl jsem v duchu nosem ty lahvičky už z ulice! (Mne si ruce.) Těším se srdečně! To člověka rozjaří! Pak, pak se mi ta moje symfonije z hlavy jen vyloupne, když ji vínem budu zalívati. Má sem přijít také Rejstřík! Nejsem jeho přítelem, ale k vůli těmto labutičkám (ukazuje na lahvice) zapomenu na dlouholeté nepřátelství. Aha! Já o vlku, a vlk za humny! Již se hrne po schodech! Začne-li zase o svých fascíklech...

Výstup 2.

Rejstřík. Kněhopásek.

Rejst. (vejde a spatří Kněhopáska, stranou). Ten tu scházel; všady, kam se podívám, na toho člověka vrazím a všady mně vadí!

Kněhop. (k Rejstříkovi s úsměvem). I vítáme; domácí pán tu ještě není. Sluha jeho mne sem uvedl! Vítám vás tedy já!

Rejst. Děkuji, děkuji. (Procházejí se po pokoji sem tam se pozastavujíce.) Jak se máte, pane Kněhopásku?

Kněhop. Dobře, zvláště když mně tuhle kyne olympický požitek, kterýmž by sama rodina Zevsova neopovrhla. Pán z Vostruhova to zná!

Rejst. (nevrle). Kde jen vězí ten učený pán? Tady nás sezve, a nechá na sebe čekat.

Kněhop. Nu, jsem žádostiv, o čem bude dnes filosofovat.

Rejst. Je-li filosofije bláhovství, tu on zajisté jest největší filosof naší doby. On se považuje za velikého učence, za mudrce, za hudebníka, za malíře, za všecko na světě. Ontě universální genius, odlesk našeho věku! Kéž by se dostal někam k úřadu, tam by šeredně tu svou učenosť otrkal!

Kněhop. (na rozpacích). Prosím vás, pane Rejstříku, nemluvte tak nahlas, kdyby vás, pane Rejstříku...

Rejst. Nemůžete říci rado? Moje jmeno mně někdy vadí...

Kněhop. Tedy pane rado, nemluvte tak, sice si rozhněváte pana z Vostruhova; kdyby vás slyšel... on by... (Dívá se na stůl.)

Rejst. On si to musí dát líbit, když si nás pozval! Nu, konečně, konečně! Tam se kulí, jako kdyby mu celý svět říkal: pane předsedo!

Výstup 8.

Alfons (vystoupí s levé strany s knihou v ruce, s velikou vážností přijda do předu nonchalantně se ukláni). **Předešlí.**

Alfons. Vítám, vítám, pánové! Odpusťte mi, přátelé, že jste musili čekat. Zabral jsem se tak do čtení, že sem se strachem přicházím, abyste se nehněvali. Kochal jsem se ve svém nesmrtelném Voltairu!

Kněhop. (dívá se na stůl). Ach, ve Voltairu? Jako obyčejně! Ale to víno má znamenitý zápach a bude asi hezky řízné.

Alfons. Vy chcete říci, že má *bouquet! Oh! mon Dieu!* Moje vína jsou vyležená! Za to vám ručím!

Rejst. Prosím, pánové, otevřme raději sezení beze všech dlouhých příprav! Já se vám ponavrhuju za předsedu! Mám, jak se říká, myslivecký hlad!

Alfons. A přece nejste myslivec! Voltaire ve svém Mahometu, a pak Dante, jejž právě čtu v pěkném překladu německém z anglického, praví, že je duševní práce tolik co honba, a duševní namáhání že způsobuje takový hlad, jako honba skutečná. A tak to bývá asi i u vás, pane rado! (Přisedají.)

Rejst. Podlé vaší definice byste ale jen vy měl míti myslivecký hlad, poněvadž neustále duševně pracujete.

Alfons (za rozmluvy jí). Ano, to je pravda, já jsem vždy při dobré chuti! Dal jsem se nyní jenom *pour le plaisir*, totiž k vyražení do básnictví! Ano, a tu se ne-

srovnávám s všeličímž. Schillerův Faust na příklad, *parbleu*, toť holé bláznovství! A nemohu se dost vynadivit, že Goethe napsal takovou hloupost, jako jsou Loupežníci.

Rejst. Je-li možná? (Stranou.) Ten člověk zasluhuje, aby ho dal do starého fasciklu.

Alfons. Také jsem se chtěl podívati na tu českou literaturu. *O mon Dieu*, to je mizerije! To není nic pro nás noble lidi! Ale přece studoval jsem vám ten Rukopis Kralodvorský, o němž tu nedávno nadělali tolik křiku; a divím se věru, jak mohl Tannhäuser něco takového napsat. Vždyť to nemá pražádnou barvitosť!

Rejst. Tomu já vůbec nerozumím! Vy jako malíř musíte o barvitosti líp rozsoudit.

Alfons. No víte, já také prodělal hodný kus času malířstvím. *Parbleu!* pánové, jednou jsem se hádal s jedním Vlachem, že se Rafael nevyrovná Brandlovi; Rafael nikdy nepřivedl to ve vyobrazení zvířat tak daleko! Když na příklad Rafael maluje kobylu, není v tom žádná symetrije, žádná harmonije!

Rejst. Pane z Vostruhova, i o harmoniji *při koních* můžete rozsouditi vy líp než já, já nejsem žádný takový muzikant.

Alfons. Ó, kde jsou ty doby, kde jsem zpíval motivy od slavného francouzkého hudebníka Bendy! (Vysloví Bandy po francouzku.) Leč, *mon Dieu, mon Dieu*, tomu je už dlouho! *Tout est passé!* (Pije.)

Kněhop. (jenž pilně zatím jedl a si připíjel, stranou). To bůh sám ví, kde ten Vostruhov nabeře do sebe tolik hloupé učenosti. (Nahlas.) Já se vám obdivuji!

Alfons. Ale pijte, pánové, a jezte! Nemohu vám pomoci, musíme nyní k Šampaňskému! Voltaire praví, že *révy tohoto* samorostlého vína příliš rozpalují! Já tomu

nevěřím! Já bilínskou vodou z pramenů uherských vše vždy ukrotím.

Kněhop. (podnapilý). V tomto případu bych myslil, že nemá Voltaire pravdu! Mne to víno nerozpaluje!

Alfons. O tom se nechci hádat, velectěný pane profesore! Chcete-li se ale o tom hodně přesvědčit, tedy pijte, pánové, pijte! Nemohu vám arci líp posloužiti! Ale to víte, jako mládenec...! Voltaire praví, jaký krám, takový pán! A má pravdu! Nu, však se to co nevidět změní, až se ožením!

Kněhop. Ah, vy se chcete oženit?

Rejst. Totě krásná novina! (Všickni vstanou.)

Alfons. Ano, chci se oženit! A proto jsem vás vlastně pozval, abychom se na to mé manželství rozveselili.

Kněhop. (poněkud vrávorá). A co tomu říkáte, pane z Vostruhova, že já se chci také oženit?

Rejst. A co tomu říkáte, pánové, že já se zajisté co nevidět ožením?

Alfons	(zároveň jeden k druhému).	Vy?
Kněhop.		Vy?
Rejst.		Vy?

Alfons	(jako dříve).	Ano!
Kněhop.		Ano!
Rejst.		Ano!

Kněhop. (napilý). Dejte se obejmout, drazí bratři a přátelé! (Objímá Alfonse a Rejstříka.) Víte co, ujednejme si to tak, abychom všickni měli svatbu najednou!

Alfons. Dobře, budiž; při tom zůstane! Ale vy zpropadení staří hoši, kde máte nevěsty? A jak jste to tak chytře navlíkli, že se o vašich známostech nikdo nedověděl! *C'est superbe, ça,* toť věru moudrý kousek!

Kněhop. (k Alfonsovi). A jak pak vy jste si to tak navlíknul? *O Venus, regina Gnidi,* Venuše, ty děláš věru samé divy!

Alfons. Jak pozoruji, chtěli jsme jeden druhého překvapiti.

Rejst. Nu a co máte za nevěstu, pane z Vostruhova?

Alfons. Je to hezké, k tomu mladé děvče, a má krásné jmění.

Rejst. Moje nevěsta taky!

Kněhop. A moje taky!

Alfons. Moje nevěsta je mladá Merlinská!

Kněhop. (roztržitě). A moje nevěsta je taky mladá Merlinská!

Rejst. (ku Kněhopáskovi udiven). Vaše nevěsta že je mladá Merlinská?

Alfons (ku Kněhopáskovi). Co to? Vaše nevěsta?

Rejst. Vždyť je to moje nevěsta!

Kněhop. (k Rejstříkovi). Cože? Vaše nevěsta? Což blázníte?

Rejst. (ku Kněhopáskovi). Anebo vám pomátlo víno rozum!

Alfons. Co to má být? Děláte si, pánové, ze mne dobrý den?

Kněhop. Anebo vy z nás?

Alfons. Nemluvte tak neopatrně!

Kněhop. A vy též! Mně dala slovo, že mne miluje.

Alfons a *Rejst.* A mně též! (Všickni se překvapeni na sebe dívají.)

Kněhop. To je lež! (Rozjitřený.) Kdo se opovažuje utrhati na cti mé nevěstě, ten je špatný chlap!

Alfons (vášnivě). *Ventre St. Gris!* Co je to za řeč v mém domě? Buďto vezmete toho špatného chlapa na

sebe, anebo vás jednoduše vyhodím! *Parole d'honneur! Par la porte, par cette porte*, těmito dveřmi vás vyhodím! Sám Voltaire...

Kněhop. Jděte mi ke všem ďasům s tím svým Walterem; to si ale zapovídám, aby leckterý člověk utrhal mé nevěstě na cti, a třeba to byl šlechtic z Vostruhova!

Alfons (rozzloben s aristokratickým přepychem). Hé! Václave! (Václav otevře dvéře.) Vezmi toho člověka a vystrč ho ven!

Rejst. (jenž jevě rozpaky byl zatím přistoupil k Alfonsovi). Prosím, pane z Vostruhova...!

Alfons. Nechte mne! (Chopí Kněhopáska a pomocí sluhy dostane ho ke dveřím.) *Allons! Allons!* Zde v mém domě nadati mně špatných chlapů!

Kněhop. (vyvalen ke dveřím). Voltaire!... Ano, Voltairea na mou nevěstu!? Utrhat jí na cti!? Sám je *allons!* Sám! Sám! (Zmizí.)

Výstup 4.

Alfons. Rejstřík. (Rozjitřeni rychle pobíhají po komnatě.)

Alfons (zastaví se u Rejstříka a uhodí se v čelo). Pane Rejstříku! Řekněte mi upřímně, dala vám Merlinská slovo, že si vás vezme?

Rejst. Dala a přiřkla mi sňatek!

Alfons. Rejstříku, pane rado! Mně něco napadá!

Rejst. Nuže co, pro boha vás prosím? Já jsem v největším rozpaku! Já si na to konto, že si mne Merlinská vezme, objednal docela v tichosti pěkné nové nářadí z ořechového dříví pro tři pokoje a na závdavek vypůjčil jsem si peníze...

Alfons. To je hezké! A já si objednal kočár a anglické koně! *Au diable* s tou proklatou Merlinskou! Já jsem vám chtěl říci, že si snad udělalo to nestydaté děvče z nás blázny! Snad Kněhopáskovi řekla totéž, co mně!

Rejst. Já bych také myslil! Ale můj vypůjčený závdavek!

Alfons. Ten, možná, je pryč! Ale zde se jedná o to, abychom se pomstili, strašlivě pomstili na tom nestoudném děvčeti!

Rejst. Ano, to jsem při tom; ať zaplatí všecky naše výlohy!

Alfons. To by bylo arci nejlíp, ale nejde to, jak sám váš radní rozum nahlídne! Já bych myslil... Tak... teď mi něco napadlo! Ah! to bude velmi dobré! Pane rado! Rozneseme to po celém městě a máme satisfakci. Pojďte do mého pokoje, tam se o všem uradíme. Pomstu! Pomstu! Já se na to krvožíznivě těším! (Odvádí Rejstříka.)

Rejst. (ztrápený). Ano, pomstu, pomstu! Ale můj závdavek na ořechové nářadí je přece ten tam! (Odejdou.)

Zahradní síň. V prostřed otevřená okna a dvéře do zahrady. Po obou stranách stoly a židle.

Výstup 5.

Lucije (sama).

Luc. (dívá se jako po někom ze dveří do zahrady; z domu slyšet hlas paní Merlinské: Lucije! Lucije!). Ale bože! Vždyť už jdu, matinko, už jdu!... Kde jen je? Obyčejně přichází v tuto dobu, a já mu jen tak v žertu pravila, že

se s ním tady sejdu! (Volání se opakuje, Lucije v největších rozpacích.) Ale ano... vždyť už jdu!... (Volání přestane.) Můj bože! kde jen vězí? Ostatně věru nevím, jak mi je! Všem těm roztomilým ženichům řekla jsem, (směje se) že je miluju... ale Sudíkovi, ano, tomu to nemohu říci... (Zamyslí se.) Eh! co na tom!... Já bych jenom ráda věděla, co si ti bláhoví ženichové počnou? Povstane-li z toho souboj? To bude pěkné vyražení! Tu by mohl pak pan z Vostruhova bojovati Voltairem, pan Kněhopásek nějakou symfonijí a pan Rejstřík liniálem!... (Směje se.)

Výstup 6.

Lucije. Sudík (přichází ze zadu, položí Luciji ruku na rameno).

Luc. (vzkřikne uleknuta). Ah!

Sudík. Nelekejte se, drahá slečno!

Luc. (poodstoupí). Pane Sudíku, jak tak nešetrně.., kdyby nás někdo viděl... Vy jste mne nad míru urazil! Já vás ode dneška nechci ani vidět! (Chce odejít.)

Sudík (zdržuje ji). Lucije, odpusťte, jestliže jsem vás urazil. Nemohl jsem se přemoci... Slyšte... slyšte... slečno, vy mne tak nemilosrdně trýzníte! Jednou mi dáváte naději a podruhé ji odjímáte, a když se vám chci přiznati, že jedině vy...

Luc. I bože! Začínáte také tak smutně zpívati? Prosím vás, když chcete něco deklamovat, to jen daleko ode mne; já ty deklamace nerada poslouchám.

Sudík. A já přece neustanu — nemohu ustati! Vaše rozmilá ústka mne tou svou čtveračivou řečí tak poutají, váš rozmar tak blaze působí na mé srdce, že vám je vzdávám co dar, jejž jste si sama bez vůle vydobyla!

Luc. A já vám za ten dar děkuji!

Sudík. Lucije, netrapte mne déle a odpovězte mi na tuto poslední otázku!

Luc. Já nejsem učena; nemohu tedy napřed říci, mohu-li vám na tu otázku odpovědít. Ostatně — že vím, nač jste se chtěl ptáti? Vy jste chtěl říci: (S extásí.) „Drahá slečno! Řekněte mi, zdaliž mohu doufati!“ (Směje se.) Takové fráze my známe už dávno nazpaměť!

Sudík (stranou, hněvivě). Ona si věru se mnou tropí jenom žerty! (Nahlas.) Vy jste... dovolte, slečno... vy jste nešetrna!

Luc. (pozarazí se.) A vy... vy, pane... vy jste nezdvořilý!

Sudík. Kdybych vás chtěl pochválit, musil bych říci, že jsem se tomu naučil teprvé zde!

Luc. Takovou chválu ponechte sobě!

Sudík (hněvivě). Učiním po vaší vůli! Avšak odpusťte! (Odcházeje.) Já vás příliš dlouho zdržel! Vy máte rozkošný rozmar, bavte jím zase někoho jiného! (Odejde.)

Výstup 7.

Lucije (sama).

Luc. Pane Sudíku!... On je pryč! Já ho urazila!... On je tak... tak... já nevím vlastně... On se mi přece jen líbí... Ubohý!... Teď bych skoro plakala... To ví bůh, co to ve mně vězí, že ty mužské musím škádlit? On toho nezasluhuje! Jsem jenom přece zlá, jak tetka říká... Ano, jiným bych se vysmála... a mně je teď, když on odešel, jako do pláče! (Slyšet volání: Lucije, Lucije!)

Ah! matinka opět volá! Bojím se před ni vstoupit tak rozčilena! (Utírá si šátkem oči.) Aby jen nezpozorovala.... Už jdu! (Odejde v levo.)

Výstup 8.

Eugenije, za ní Kněhopásek (skoro bez dechu).

Eug. Ty můj milý bože! Ó to nezdárné děcko!... To je hrůza! Ale jsme vlastně tím sami vini! Proč pořád do ní mluvíme! To je neprozřetelnosť!

Kněhop. Ano, to je velmi nepředložený kousek! Kompromitovati mne! Považte jen, panno Merlinská, co o tom bude mluviti celé město! Já toho skutečně nezasluhoval, já, tak starý domácí přítel, který se pamatuje na svatbu vaší paní švakrové jako dnes! A je tomu skoro dvacet let! Co já jsem jí obětoval času, pomyslete, kolik nesmrtelných skladeb bych byl sepsal za všecky ty hodiny, které jsem věnoval slečně Luciji! Tak starý domácí přítel, a taková veřejná urážka, takové veřejné zlehčení! Vmyslete se jen v můj stav! Vždyť ti zpropadení hoši ze škol budou na mne dělat písničky! Ó, čehož mně bylo dočkati se v tomto domě!

Eug. Pro boha vás prosím, můj drahý, hněvejte se třeba na celý svět, jenom na mne ne! Já tím nejsem vina!

Kněhop. Ó drahá duše, *doloris mei amica*, vy cítíte, jak hluboko krvácí srdce moje! A moje krásná budoucnosť! Já bych byl omladnul, ano cítím, že bych se byl proměnil v labuť, abych vzlétl v říše nesmrtelných blaženosti!

Eug. (pláče). Ó ta krásná, spanilá, básnická mysl jeho zasluhuje věru více šetrnosti! (Ku Kněhopáskovi.) Soucitná

duše vám schází, která by pochopila vzlet vašich myšlének a citův!

Kněhop. Ó já ji nenaleznu více! Ano, vaši neť, slečnu Luciji, nechci nikdy více spatřiti. Vidím, vidím, že mi nekyne *dulcis fortuna amoris*, sladká hodinka lásky! Já musím k svým knihám, tam je léthe za všecky boly na světě! (Odejde celý sklíčený.)

Výstup 9.

Eugenije, (hned na to) Lucije.

Eug. Pane profesore! Drahý Virgile! On mne neslyší!... A také mi nerozumí! Potřeboval by jen říci: „Vy jste pro mne stvořena!“ A já bych zasvětila všecek svůj soucit políbením lásky v jeho poetickou, významnou tvář!

Luc. (přiběhne prostředkem). To je pěkné, to je krásné! (Směje se.) Toť to všecko vypadlo mnohem líp, než jsem myslila!... Matinka mne ovšem plísnila. Ale pomyslete si, tetičko, co se nestalo u pana z Vostruhova!... Včera tam...

Eug. Ustaň, dítě, ty's původ všeho neštěstí!

Luc. Ale prosím vás, není to k smíchu? Včera byla prý hostina u pana z Vostruhova, a k vůli nevěstě stala se skoro pračka a profesor byl prý vyhozen! A k tomu ještě lidé povídají, že má Kněhopásek poraněné dlouhé ucho, Rejstřík prý ztratil jeden ze svých středověkých šosů a pan z Vostruhova má prý roztrhaného Voltaira! A to všecko k vůli čemu? K vůli jedné nevěstě tří ženichů, k vůli mně, protože jsem prý jim řekla, že je miluju! (Dovádí.)

Eug. Ty bezbožné děcko! Což nerozvážila's, že škodíš svoji pověsti? Že tě vykřičí za lehkomyslné děvče?

Luc. (zarazí se). Tetičko!

Eug. Arci, arci! Ó kdyby to viděl tvůj nebožtík otec, on by hořem podruhé umřel!... (Dívá se ven.) Můj bože! Co to? Profesor opět přichází v největším spěchu! Celý je rozčilen!... Co se zase přihodilo?

Výstup 10.

Kněhopásek. Předešlé.

Kněhop. To ještě scházelo! *O horror, qui percutit pectus!* Hrůza mi prorývá prsa!... (Běhá jako šílený.) Moje mládenecká pověsť!... A ten hanebník, ten zaprášený, vyzáblý fascikl, ten pokaňhaný liniál! Ten polinirovaný Rejstřík! (Sklesne na sedadlo.)

Eug. (celá udivená). Pro všecky světice, co se stalo?

Kněhop. Co se stalo?! Ó kde vezmu slov, abych vám vypravil, jak mi utrháno na cti! Pomyslete si, (vede Eugeniji v pravo) v celém městě koluje pověsť, že si slečnu Luciji musím vzíti, ano že musím... že prý... Oh! já to nemohu vyslovit. Ano, mně i slečně Luciji utrhají nejšerednějším způsobem na cti!

Eug. (omdlívá). Držte mne, držte mne, profesore, padám do mdlob... Pro všecky světice! To je neslýchané! Kdo vám to řekl?

Kněhop. Kdo to řekl?... Kéž ho mohu dostati do rukou, toho hubeného zbabělce!... Pomyslete si, já přijdu k doktorovic. Rozmlouváme. Všickni se tak divně usmívají, než ta strašlivá zpráva z nich vyleze! Že prý

to slyšeli u purkmistrovic, purkmistrovic že to mají od soudcovic, soudcovic že to slyšeli u radovic, a radovic že to povídala paní důchodňová... Bože všemohoucí, já ani nevím, kde se o mně v městě všady mluvilo! Že prý to řekl Rejstřík a pan z Vostruhova!

Eug. Ó to bude hanebná pomsta! Vidíš, Lucije! (Obrátí se k Luciji.) Tu to máš! Něco podobného v našem domě! Ó nezdárné dítě!

Luc. (jež byla chodila po síni v největších rozpacích). Ale tetičko! Pro boha vás prosím, pomozte mi! Já se teď k matince bojím!

Eug. Jak ti mám pomoci? Teď pomoci! Já sama nevím, kde mi hlava stojí! (Vzkřikne.) Ach, můj bože! Tam, tam jde Rejstřík!... Moje křeče!

Kněhop. (se zalekne). Kam se utéci?

Eug. Já ho nemohu ani vidět! Pryč odtud, pryč! Lucije, pojď se mnou, ať se s tím jedovatým jazykem nesetkám.

Luc. Ráda půjdu s vámi, tetičko! Jenom mi poraďte, co mám dělat?

Eug. Uvážíme to doma. Drahý Kněhopásku, pomstěte čest našeho domu! (Odejdou.)

Výstup 11.

Kněhopásek. (Hned na to) Rejstřík.

Kněhop. Ano, za ten hanebný žert! Ó teď je konec. Já odtrhuji své srdce od vaší nevděčné rodiny!

Rejst. (vystoupí). Ah, nalezám tu přítele, drahého přítele!

Kněhop. Pryč ode mne! *Odi profanum vulgus et arceo!* Nemám s takovými sprosťáky nic co dělat...

Rejst. Což pak máte, pane profesore? Zasluhuju podobných slov?

Kněhop. Vy dobře víte, proč; obdivuji se vaší drzosti, že se stavíte tak do očí!

Rejst. Já nevím o ničem, čím bych se byl proti vám prohřešil.

Kněhop. Což ta hanebná povídka o slečně Merlinské?

Rejst. O té staré panně?

Kněhop. Pane Rejstříku a desetkrát Rejstříku, nechtějte utrhati slečně Merlinské starší na cti. *Est modus in rebus*, to jest, nerozumíte-li latinsky...

Rejst. Ano, to jest, že je už *z mody takový rebus*, jako je slečna Merlinská starší! S takovými rebusy mi dejte pokoj!

Kněhop. To žádám od vás! Já vás nehledal!

Rejst. A já vás také ne! Ale přece... přece; chtěl jsem složit gratulaci k svatbě a pak jsem se vás chtěl zeptati, jak jste se po tom víně vyspal?

Kněhop. (zlostně). Kdyby mne nedržel Horác, *terque quaterque* byste dostal za ty nestydaté vaše řeči. (Venku hluk.) Vy jste zbaven navždy mého přátelství. A nedej bůh, abych se vám dostal někdy za to vaše zaprášené péro za uchem!

Rejst. Vy jste, s dovolením, nezdvořilý!

Kněhop. A já bez vašeho dovolení vím, co jsem! Rozumíte?! (Ze zadu křik.)

Výstup 12.

Alfons a Sudík (rychle vystoupí). Předešli.

Alfons. Mon Dieu! mon Dieu! je vous dis, moi, já vám povídám, pane, že to byl pouhý žert.

Sudík (rozhorlen). Ale dovolte, pane, velmi špatný žert!

Rejst. Kdo to?

Kněhop. (stranou). Toť zase nějaká hádka! A jak se zdá, že to míří proti Vostruhovi! Jen do něho!

Alfons. Mais ... monsieur ...!

Sudík. Žádná výmluva! Vy jste urazil slečnu Merlinskou, vy mi dáte slavné zadostučinění! A ne-li ...

Alfons. Ale jak, prosím vás, pane! *Ce n'est pas possible,* vždyť to není možná!

Sudík. Tedy ještě jednou pravím, že jste zbabělec!

Alfons. Třeba desetkrát, *monsieur!* My jsme už dávno z těch dob, kdy podobný predikát pohnul k vášnivému kroku! Vaše vyzvání ...

Sudík. To budeme vidět! Já vám udělám takové vyražení, že vás to bude mrzet po celý život!

Alfons. Mais c'est tout egal! Udělejte si, co chcete! Vyzvání snad na zbraň!? Kdo to u nás jakživ viděl? *C'est ridicule!* Toť věru k smíchu! Ostatně tím nejsem vinen! *C'est monsieur* Rejstřík, který mne ...

Rejst. (rychle přistoupí). Já? Vy zapomínáte, pane z Vostruhova ...

Alfons. Či nebyl jste to vy? Nu, tak to byl *au reste* někdo jiný?!

Sudík. A kdo to byl? Já neustanu, až bude pohnán před soud!

Alfons. Je ne sais pas, to nevím, pane! A jste vy oprávněn, zastávati se věcí cizích osob?

Sudík. Na to se teprvé neptejte, jinak bych to neučinil!

Alfons (s ironickým přízvukem). Ah! *je comprends,* rozumím, pane!

Sudík. Jak? Vy si dovolujete úštěpky? (S rozčilením.) Při sám bůh, pane, nedohánějte mne k tomu nejhoršímu!

Knèhop. (přistoupí blíže, stranou). To jsem rád! Ten nový pan aktuar je člověk, jak náleží. Rád mu odpustím, že mne velmi hrubým způsobem při našem prvním setkání urazil!

Alfons. Mais... monsieur, mějte pak *des regards,* totiž ohledu! Já tu jsem docela na výsměch! (Stranou.) Jak bych se mu jen dostal z klepet? (Chce odejít.)

Sudík (zadrží ho). Vy mi neuklouznete, až se s vámi vyrovnám. Vy nejprvé odprosíte celou rodinu Merlinských a pak...

Alfons. Que pensez-vous!? Já prosit za odpuštění! *C'est contre mes principes,* toť odporuje mým zásadám!

Sudík. Vy to musíte!...

Alfons. Že musím? (Rozhorlen.) *C'est ce que nous verrons!* To budeme vidět! (Ustupujou za živé rozmluvy na zad.)

Výstup 18.

Paní **Merlinská** (vystoupí celá rozhorlená, za ní s pláčky) **Lucije.** Předešlí.

Merl. (spěchá ku předu, nepozorujíc ve svém rozhorlení přítomné). To mi ještě scházelo!

Luc. (běží za ní). Ale matinko, odpusťte, což já věděla, že ten můj žert bude míti takových následků!

Merl. Ó ty nezdárné děcko! Tolik starostí máme my matky s těmi dětmi, dokud jsou malé, a když dorostou, tu nastane teprvé pravý očistec!

Luc. Ale matinko, já to vše napravím!

Merl. Že to napravíš? To bych ráda viděla, jak by's to mohla napraviti, když to sama nevím!

Luc. Ano, napravím to, a když chcete, já... já... já si je vezmu třeba všecky tři!

Merl. Všecky tři!! Ty můj milý bože, co to žvatláš? Děcko, ty jsi pozbylo rozum. (Zatím pojdou Sudík a Alfons v popředí.)

Sudík (rozhorlen). Já ale povídám, pane z Vostruhova, že nejste poctivý člověk!

Alfons (rozčilen). *Ventre St. Gris!* Já? *Quoi?* Já že nejsem poctivý člověk? *Vous êtes un fou!* Vy jste blázen! Václave! Václave! Zde s tím člověkem ven!

Sudík. Oho, pane z Vostruhova! Zde nejste doma, zde nemáte k podobným rozkazům žádného práva!

Merl. (poděšená). Světice boží! Co se to děje v mé zahradě? Takový neslýchaný hluk, taková váda! Můj bože, co si jen lidé pomyslí?

Luc. (spatří Sudíka). Ah! toť on!

Sudík (postoupí k paní Merlinské, ukloniv se Luciji). Vy odpustíte, drahá paní! Nejsem tím já vinen, nýbrž tento člověk, jenž vaší rodině tak sprostým způsobem ublížil, roznášeje špatné řeči po městě! Měl se mi z toho zodpovídati!

Rejst. (od té doby stále v rozpacích ohlíží se na vše strany).

Merl. Pan z Vostruhova? Také on? Je to možná?

Sudík. Ano, paní Merlinská! On sám mně vše povídal, mně, a nemůže to tedy upříti! Já se ujal slečny, a následkem toho strhla se mezi náma hádka!

Merl. Můj bože! Já to nepřečkám! (K Luciji.) Co's to jen svedla na můj dům! Lehkomyslné dítě!

Výstup 14.

Eugenije. Předešlí.

Eug. (přichází prostředkem sotva dechu popadajíc). Ach! to je hrůza! To je strašlivé! (Uzří prítomné.) A co se to tady děje? Ah, pan z Vostruhova!... A ten hubený Rejstřík!... Já jsem bez sebe!... (Sedne si.)

Merl. Ale Eugenije, co se ti stalo?

Eug. Jsem zničena! Pomysli si, byla jsem v městě! Oh! mne probíhá mráz, když si na to vzpomenu! Já nepůjdu více do města!

Merl. Ale co pak se stalo?

Eug. Co se stalo? Pomysli si! Přijdu na náměstí, potkám známé! Každý se na mne díval, každý se tak nestydatě usmíval, každý se za mnou obracel... Ach!... A ty řeči!... Já více nepůjdu do města!... Já to nepřečkám... Moje křeče!

Merl. Ale vzpamatuj se!

Luc. (ouzkostlivě). Tetičko! tetičko!

Merl. To nešťastné děvče!

Luc. (na rozpacích). Tetičko, tetičko, pro boha vás prosím, buďte zdráva, buďte zdráva, tetičko! Je vám líp? (Líbá ji ve tvář.)

Eug. No, ano, ano; je mi už líp,... je... Jsem ale tak spletena, že nevím co dělám! (K paní Merlinské.) Ano, pamatuji se, že jsem ti přinesla psaní z pošty! Tu máš... (Podá paní Merlinské psaní.) Ach!... Konečně je mi lehčeji!

Merl. (hledí na psaní). Kdo mi to asi píše? Toť docela cizí ruka. (Otevře psaní, čte.) „Mnohovážená paní! Odpusťte, že Vám píšu! Pan z Vostruhova (Alfons sebou trhne)

mne požádal o zapůjčení znamenité sumy peněz! Poněvadž jsou však jeho záležitosti ve velmi špatném pořádku, žádám Vás, abyste vlastnoručně tuto směnku podepsala, kterouž se uvoluje zapraviti pan dlužník hned po svatbě z věna své nevěsty. K Vašim službám..." (Všeobecné překvapení, Eugenije omdlívá, paní Merlinské vypadne z ruky list.)

Rejst. (jeví veliké rozpaky, stranou). U čerta, to je krásné nadělení... Nedej bůh...!

Alfnos. Ventre St. Gris! Je suis perdu! Já jsem ztracen! Moje pověsť!

Sudík. Jde vám tu o pevěsť? Nahlížíte, vy šlechetný pane, celou hanebnosť svého podlého jednání?

Kněhop. (mne si ruce). *Deorum ira percutit sontem!* Ano, pomsta bohů tě rozdrtí, zlopověstníku!

Sudík. Já mám také něco zde pro toho pána! (Ukazuje na Rejstříka.)

Rejst. (se obrací od Sudíka).

Sudík. Dnes se mne tázal truhlářský mistr, má-li se čeho před soudem obávati, kdyby nevrátil mnohováženému panu Rejstříkovi jistý závdavek. Pan Rejstřík dal mu závdavek tento na zhotovení ořechového nářadí do třech pokojů, bezpochyby na útraty své budoucí manželky, slečny Lucije Merlinské. (Nové překvapení, Rejstřík v největších nesnázích.)

Rejst. Proklatý jazyku! (Stranou.) Kéž tu mám nějaký fascikl, abych se do něho celý schoval!

Merl. Také ten můj domácí přítel? Oh! to je příliš!

Alfons (přistoupí k Rejstříkovi). *Mon cher, nous sommes perdus*, my jsme, jak se říká, zničeni!

Kněhop. O dii, Olympi reges! Vždyť já to věděl, že tyto světské duše nemají žádného podechu o lásce! *Ta se jen* ujímá v čistě básnickém srdci! Ti světáci touží

jenom po jmění svých nevěst a neznají krásného života v tiché chaloupce u šumivého potoka za pění slavíků...

Alfons. Il faut aussi manger... člověk musí také v té chalupě jísti, můj drahý!

Výstup 15.

Václav. Předešlí.

Václav. Aha, tu bude můj pán!... Je tady milostpán?

Alfons. Co chceš, *garçon?*

Václav. Prosím, milostpane, právě přišel ten nový vůz a ty koně z města, a odsilatel čeká na zaplacení!

Alfons. Tais-toi! Mlč, chlape!

Kněhop. (dá se do smíchu). Hahaha! To je bezpochyby také už na konto toho nového manželství!

Eug. To je neslýchané! Ó ti mužští, ti mužští! Cokoli činí, všecko jen ze zisku, bez srdce.

Kněhop. Já, já nejsem sobě žádné viny vědom, drahá slečno! Mne musíte vyjmouti z té hromady podobných soběckých lidí!

Rejst. (stranou). To je strašlivá situace! Já tu déle nevydržím... Tehdy jsem se svým referátem propadl dočista... (Nahlas v rozpaku.) Odpusťte, pánové, blíží se večer, já musím ještě do kanceláře! (Stranou.) Ó já věděl, že mně to moje jméno všecko zkazí.

Sudík. Šťastnou cestu, pane Rejstříku! Zapište si to všecko do protokolu!

Kněhop. A nezapomeňte na truhláře!

Alfons. Mon Dieu, mon Dieu! Que faire maintenant! Co teď?... Pane Rejstříku, počkejte, já půjdu s vámi!

Kněhop. (za Alfonsem). Svezte se na tom novém kočáru!

Sudík. (taktéž). A naše pře, pane z Vostruhova?

Merl. Nechte ho, pane Sudíku, ať raději odejde; mně je v společnosti těchto lidí ouzko!

Alfons (odcházeje obrátí se k Sudíkovi). Vy jste... *Mon Dieu!* Co povídá Voltaire v podobné situaci? Praví, *que... que... que...*

Luc. Šťastnou cestu, pane kekeke! (Alfons a Rejstřík odejdou za velikého smíchu ostatních.)

Výstup 16.

Předešlí (bez Alfonse a Rejstříka).

Luc. Krásní ženichové! Teď to vidíte! Co to bylo domlouvání, co plísnění!... To by se mně bylo dostalo něco krásného do manželství!

Sudík. Obdivuji se, slečno, vašemu geniálnímu kousku!

Merl. a *Eug.* Totě hanebné!

Kněhop. (stranou). To děvče je v skutku k zlíbání. Jen ten žert semnou jí neodpustím.

Eug. A k tomu všemu ta strašlivá pověsť o našem domu! Jak to jen napravit? Ó pane Sudíku, vy jste se nás neznámý tak ujal... povězte...

Sudík. O to se postarám, slečno; já vyvrátím všecky...

Luc. Já bych věděla, tetinko...

Eug. To bude asi rada! Nuže mluv! Vždyť nebudu moci vyjíti na ulici!

Merl. Neprozřetelná dívko! Tolik zmatků jsi způsobila! Ano, teď ti přísluší, aby's udělala opět pořádek!

Luc. Nuže dobře! Všecko napravím! Ale tamhle profesor nám musí pomoci!

Kněhop. Slečno, odpusťte! Vy jste si dovolila se mnou takový žert... A tam pan Sudík mne tak urazil... (Stranou, vzpamatovav se.) Aj! co mně to napadá!... Snad chce učiniti konec klepům... Snad mne přece jen miluje?... Snad, aby se sprostila všech mých rivalů, navlíkla to tak a zkoušela mne jen?... Oh! teď, teď ji všecko učiním k vůli! Ano, Kněhopásku, teď, nebo nikdy... *Audaces fortuna juvat!*

Luc. Rozmyslel jste se?... Prosím vás za odpuštění.

Sudík. A já také, drahocenný pane! Lituji velice, že pouhé nedorozumění nás tak pobouřilo...

Kněhop. (stranou). Ona mne prosí za odpuštění! (Nahlas.) Oh! kdož by vám neodpustil, drahá slečno... A vy, pane Sudíku, vy jste se tak statečně ujímal cti tohoto domu, že nemám příčiny...

Luc. Nuže tedy, vy nám musíte pomoci ze všeho... Vy jste náš domácí přítel; už nebožtík otec...

Kněhop. Oh ano, ano, žádejte ode mne, cokoli chcete, já všecko učiním!

Luc. Tedy vaši ruku na to... Zde mám svědky!

Kněhop. Dobře, dobře, před celým světem! (Podává jí ruku.)

Luc. (pojme ho za ruku). Já tedy žádám, abyste se... oženil!

Kněhop. (s radostí stranou). Vždyť já to přece věděl, že ona mne miluje! (Nahlas.) Svoluji, slečno, svoluji!

Luc. My učiníme všem řečem konec a budeme míti svatbu.

Kněhop. (rozčilen). Ano, ano! (Stranou.) *Sperno gratias tibi, Zeus!* Díky, mocné díky, nebešťane!

Luc. Vy si vezmete, abychom dokázali, že nám pranic nezáleží na tom, co lidé mluví, a abychom je pomýlili...

Kněhop. (s nedočkavostí). Ano, ano, ano, já si vezmu...

Luc. Vy si vezmete... vy jste mi dal na to slovo před svědky...

Kněhop. (s největší netrpělivostí). Ano, ano, ano!...

Luc. Nuže tedy... vy si vezmete... mou tetu Eugeniji, a já...

Kněhop. (jako zkamenělý). Ó Eumenidy! Čím jsem vás rozhněval?

Eug. (s největší radostí). Oh! oh! Moje drahá, drahá Lucinko! Kde's pak jen nabrala tolik moudrosti?

Merl. (stranou se smíchem). To děvče je přece chytřejší, než jsem myslila.

Luc. Nuže, profesore...?

Kněhop. (stranou k Luciji). Lucije! *Gracilis regina doloris*, vy krásná bohyně mého neštěstí, kam to myslíte?

Luc. Vy jste mi dal na to přede svědky ruku!

Eug. (upejpavě). Lucije! Nesmíš tak rychle... Taková věc... To nejde najednou...

Luc. A já, pane Kněhopásku, já... já zůstanu starou pannou! (Pohlíží s úsměvkem k Sudíkovi.)

Sudík. Proti tomu slavně budu protestovat! (K paní Merlinské.) Paní Merlinská, žádám za ruku slečny Lucije!

Merl. Drahý pane, vy mne překvapujete... Nevím, jestliže Lucije... Nejste nám dosud dosti znám...

Luc. Oh! matinko, my se známe, my se známe! A matinko, nahlížím, že to musí být, abychom se celému městu vysmáli... A pak... pak... vždyť jste mně neustále domlouvaly...

Merl. Ajaj! Tedy se to ujalo?

Luc. Totiž, matinko, když mne pan Sudík chce, a já profesora více nedostanu...

Kněhop. (do něhož Eugenije neustále mluví, honem se obrátí k Luciji.) Oh, slečno, chcete-li mne míti, tu hned...

Luc. To nejde, to nejde více, (s dělaným plačkem) já musím zůstati zde při tom. (Podá čtveračivě ruku Sudíkovi.)

Sudík (pojme ruku Lucije s jedné strany, s druhé ruku paní Merlinské). Oh! Já jsem ten nejnešťastnější člověk na světě, že se mi dostal takový čertík!

Eug. (obrátí se ke Kněhopáskovi, s výrazem). Virgile, já tě miluji!

Kněhop. (s melancholickým přízvukem). A já ten nejšťastnějští! (Ukáže na Eugeniji.) Neboť ona mne miluje!...

(Opona slítne.)

DELLA ROSA.

TRUCHLOHRA VE ČTYRECH JEDNÁNÍCH.

(1861.)

Osoby.

Petr Vok, pán z Růže.
Václav Kinský z Vchynic, císařský rada.
Mladší pán ze Švamberku.
Don César, levoboček císaře Rudolfa II.
Filip Lang, komoří — na dvoře císařském.
Andrea Mosto, kapelník — na dvoře císařském.
Giovanni da Monte, sochař — na dvoře císařském.
Della Rosa, italský malíř.
Bořita pod jmenem **Giacomo**, jeho pěstoun.
Vojtěch, jeho sluha.
Jiří, komorník — u Petra Voka.
Sluha — u Petra Voka.
Polixena, dcera Petra Voka.
Ovdovělá hraběnka **Belgiojosová**.
Její sluha.
Johanka, komorná Polixenina.
Kavalíři. Dámy. Hosté. Sluhové.

Děj v Praze. Čas 1611.

Jednání první.

Skvostný pavillon v zahradě Rožmberků na Hradčanech. Přední a zadní síň. V přední síni v levo a v pravo stůl aksamitem pokrytý a židle. Zadní síň otevřena s vyhlídkou na město. V zadu nízká estráda se zábradlím, jehož střed je otevřen. Při vyhrnutí opony je slyšet s daleka hudbu. Všecko skvěle osvětleno.

Výstup 1.

(S levé strany vejde) Jiří. Giacomo (stojí v zadní síni u zábradlí, o něž se opírá, a dívá se zamyšlen do zahrady).

Jiří. Ten Vlach je tu jako učarován. (K Giacomovi.) Nuž, signore, vám se tu velice líbí?

Giac. Krásný palác to! Všady královský přepych a okázalosť velikého bohatství! (Sejde ku předu.) Ve Vlaších samých málo nalezneš podobného. Je často v zahradách tak veselo?

Jiří. Ne tak za časů posledních. Dříve však nepředčil radovánkami náš dům žádný jiný v celém království.

Giac. Ty pravíš: dříve?

Jiří. Věk jeho milosti Petra Voka se chýlí, a Rožmberkové jím vymrou po meči.

Giac. On miluje svou dceru?

Jiří. Ó víc než sebe; její smrť by byla smrtí jeho. Až bude slaven sňatek urozené panny Polixeny: tu Praha spatří královský lesk a větší slávu, než viděl starý Krumlov, když se slavily hody nebožtíka Viléma pána z Růže s princeznou Badenskou.

Giac. Kdy se bude ta slavnosť odbývat?

Jiří. Pozejtří, signore. Však nyní odpustíte. Služba mne volá!

Giac. Popojdu do zahrady. Ta hudba mne vábí! (Odcházeje v myšlénkách zastaví se a ohlíží se po síni; stranou.) Tedy pozejtří! (Odejde v pravo.)

Výstup 2.

Jiří (sám).

Jiří (dívá se za Giacomem). Divný to člověk! Němý jako hrob, když jsem se jeho tázal po něčem; ale ve vyptávání nebyl věru líný. (Obrátí se v levo.) Ah! přichází sem panstvo. (Odejde v pravo.)

Výstup 3.

Švamberk (vystoupí s levé strany).

Švamb. Konečně tedy svolil k prosbám mým ten zasmušilý Vok! Odvážil jsem se ku hře veliké. Já směle po královských statcích Rožmberků sáh', ruka se vrací plna bohatství!... Jeť nectné to jednání mé! Avšak jednou stržen v krásnou myšlénku na královské ty jejich poklady, a už žízním přemocně po sladkém myšlénky té ovoci!... Darmo jsem měřil tajné úmysly své vzdechy lásky...

lásky jsem nezískal, však získal jsem ruku, a ta mi lásky celou náhradou!... Jen s odvahou se štěstí uchopit, a štěstí nezklame!... Teď za nevěstou! (Odejde v pravo.)

(Slyšet opět přestávkami hudbu.)

Výstup 4.

V zadní síni objeví se u zábradlí přicházejíce ze zahrady hraběnka **Belgiojosová, Don César, da Monte.**

Don César. Corpo di Baccho! To si dám líbit, hraběnko! Dnes alespoň se žíly rozhřívají a radosť v nich divokými tančí koly.

(Všickni sestupují ku předu.)

Belg. Jeť veselý to rej! Všady bujnosť, všady svěžesť! Tak si toho i já přeju! Vždyť upomíná mne to na mou vlasť! Ó, da Monte, dnes opět žiji, dnes dýchám vzduch rozpustilých Benátek, dnes rozkoše se rozproudily toky... cítím se volnou jako ve Vlaších.

Da Monte. A přece není takových zábav malý výběr; vždyť Praha se právě za to nestydí, že nevlezla do hábitu jeptišky.

Don César. Tak's dobře pravil, mistře sochaři. Vaneť v zlaté Praze nyní zdravé povětří; zavání půvabně vší nekázní, čpí čertem nemravů, a když někdy nastane i přítiší, tu krvavé rvačky hochů, jako my, jím otřesou. Ó hraběnko! je veselý to život přisám bůh! Jsem šťasten ve víru tom jako havran, když čichá mrtvol dusné zápachy.

Belg. Ó, při vší nevázanosti jste přece mudrcem, Don Césare! Vyť prorockého máte ducha?

Don César. Mně při tom jest, jak stíhnutému záchvatem! On cítí, že to dlouho trvat nebude..

Da Monte. Nuž nechme tedy marných řečí všech! Užívejme radostných těch chvil a nedbejme, že visí na nitce. (Odchází do zadu a postaviv se k zábradlí dívá se do zahrady.)

Belg. A zvláště v síních těchto, kam se po dlouhém čase opět vloudily. Aj, Rožmberk se vrátil k životu.

Don César. A měl by nejsvrchovanější čas, by dal se na pokání. Jest nevázaný Don César ohyzdným pozvyskem všech nezbedů... však tento starý hříšník víc má na svědomí kousků zlých, než moje kazajka má knoflíků a prýmků! Ale Švamberk mu přišel na kobylku.

Belg. Tak dnes se ohlásil u Rožmberka o ruku slíčné Polixeny?

Don César. To nové kynou nám zas radovánky; nebudou divoké, jakých je Švamberk přítelem, však nejlepší k nim bude začátek. Švamberk je dítě naší doby a rozumí svému řemeslu co celý muž. Jsem pevně přesvědčen, že předčí později hostinami pověstné radovánky svého tchána na Krumlově. A přisám bůh, já mu v tom pomohu!

Belg. Avšak Polixena nezáří tou rozkoší, s jakouž on točí se jí po boku.

Don César. Ah, hraběnko, vyť jistě nečinila jste jinak, když starý Belgiojoso za vámi klopýtal.

Belg. Můj statečný Don Césare, nevtipkujte na mého nebožtíka muže, vždyť nevíte, zda nebudete sám za paní ještě pokulhávat.

(Da Monte se vrací ku předu.)

Don César. Vyť jste velmi laskava, hraběnko, a jazyk váš je vzorem ženské moudrosti.

Da Monte. Vy ještě mudrujete? A čas utíká!

Don César. Zde hraběnka dnes věru svůdna jest. Neznám ti větší touhy, než abych něčím jen se jí mohl zavděčit, by ona mně tu službu odměnila na vzájem!

Belg. (s koketerijí). Aj, Don Césare, vy smělejší dnes vedete ke mně řeč, než kdy jsem od vás slyšela!

Don César. Má láska k vám mne činí smělým tak!

Belg. (s úsměvem). Vaše láska? Známe plamen její ze sta jiných příkladů!... Leč nechte toho, Don Césare, jinak bych nevěděla, zda z lásky své si trpké žerty tropíte, či ze mne, jako z každé jiné milenky!

Don César. Chcete, bych přísahal?

Belg. Ó nikoli! Vždyť víte, jak bych dala na tu přísahu!

(Hudba opět zavzní.)

Don César. Žádejte důkazů!

Belg. Nuž, teď vás mám! Až příležitosť se mi naskytne, pak slovo vyměníte za skutek. A zatím, dvorný rytíři... Musíme do síní, hudba opět začíná... Nuž pojďte! (Obrátí se k odchodu, uzří z dáli Della Rosu, jenž se objeví u zábradlí v zahradě; stranou.) Della Rosa zde! (Nahlas.) Tam se plíží milý krajan náš! Chci s ním promluvit!

Don César (zlomyslně). Nuž šťastnou zábavu! Nezapomeňte na svůj slib! (Odejde v pravo.)

Da Monte. My vás očekáváme, krásná paní! (Odejde za Don Césarem.)

Výstup 5.

Hraběnka Belgiojosová (sama).

Belg. (dívá se za Don Césarem). Ty toužíš po mé náruči, Don Césare? To naděj tvá, že v ní kdy spočineš, tě jistě oklame. Mně jiných loktů kyne objetí!

Výstup 6.

Della Rosa (zamyšlený vystoupí ze zahrady do zadní síně. Je černě oděn, po boku má malou dýku). **Hraběnka Belgiojosová** (jde jakoby náhodou naproti Della Rosovi).

Della Rosa (vzhlídne, uzří hraběnku, zastaví se a uctivě pozdraví).

Belg. Aj, milý krajane, dobrý večer! Což sám a sám, kde každý hledá duši příbuznou?

Della Rosa. Kdo potkal vás, ten bez hledání nalezl, milosti!

Belg. (s úsměvem). Viděti věru, signore, že máte školu v sladkých pozdravech!

Della Rosa. A vy, milosti, v sladším odvětu! Avšak divno mi, že kavalíři jsou tak neostražiti! Jak mohla jim ujíti královna, by navštívila samotu?

Belg. Pochlebným řečem každá žena sluchu nabízí. Vy znáte ženy, signore, ač teprv věku jitro na tvářích vám květe v bujaří!

Della Rosa. Ó že předčí žena v tom stáří muže bystrým rozumem a sladkých zkušeností milou zásobou!

Belg. Život je krátký; půvab jeho mizí, když sotva žena do světa nahlídne; tu nebe se nás trošku ujalo a milostí svou k rychlejšímu vede nás vývinu! Aj což vy! Vy mlád zůstanete svým uměním; čímž pak já, když zajde slunce jara? Tu vynahradit musím rychle, dokud mne půvab plnou září osvítá!... Však o jiném! Vy obraz můj nechcete dokončit?

Della Rosa. Neschází mnoho!

Belg. A když vám řeknu, že mně milá jest chvíle ona, kdy v rozmluvě se s vámi setkávám; že skoro přeju

si, by delší byla naše zábava, že nespěchám tak na obraz, jak čekám na mistra: zdaž přijdete? Aj, krajane, vyznám se přímě, vy dražší jste mi proto společník a umělec, že spřízněni jsme jednou vlastí oba a jednou řečí... Nuž, přijdete?

Della Rosa. Na zítřek už!

Belg. (podá mu ruku). Budu vás očekávat, Della Roso!

Della Rosa. (políbí jí ruku, ukloní se a doprovází ji).

Belg. (pohlednuvši naň milostivě). Buďte s bohem! (Odejde v pravo.)

Výstup 7.

Della Rosa (sám).

Della Rosa (dívá se za hraběnkou). Jaký to pohled plný milosti! Či klam to byl, jenž omámil mé smysly?... Pryč, pryč obraze svůdný, touhy mé jinam mne unášejí! (Přistoupí pomalu k oknu a otevře je.) Všady dnes veselo, jen v srdci mém tak smutno, truchlivo až k zoufání! Prokletá veselosti, jaký budíš odpor, když nemůže se mysl v tebe potopit! Každé to světlo v síních zářící mne svými paprsky jak mečem projímá a vyhání mne z radovánek kruhu! (Je slyšet smích.) Ó výskejte a smějte se! Hahaha! Já se též směju, a v srdci přece není volněji!... Můj otec mrtev... matka umrlá... a já tu stojím v cizím světě jak zapomenutý v daleké poušti pomník! (Giacomo se objeví v zadní síni.) A v poušti té jak svůdná bludice mě ohněm žíravým ta touha mámí k ní, k té dívce vznešené!... A ona? Ó že slyšet musil jsem tu dnešní věsť!... Jen ještě zbývá den! Pozejtří již má zasnoubena být!... Ne, ne, nikoliv! Celý svůj život za to v sázku dám, byda

překazil ten svazek nenáviděný!... (Je slyšet hovor.) Však ticho, srdce mé! Zde přicházejí lidé, v nichž života světější proud se nepramení víc. (Popojde na pravo, v tom objeví se u zábradlí Petr Vok s družinou. Hudba na chvíli přestane.)

Výstup 8.

Vystoupí ze zahrady **Petr Vok, Don César, Václav Kinský, Filip Lang, Andrea Mosto, Da Monte** a jiní kavalíři, **Giacomo**, jenž popojde k Della Rosovi na pravou stranu, kde oba zůstanou po celý tento výstup. Někteří z kavalírů usedají.

Vok (směje se). Toť ovšem kousek veselých kavalírů, věru, toť povedený je kousek!

Don César. Vše, co jsem vypravoval, pravda skutečná!

Vok (uzří Della Rosu a Giacoma). Ah! Signor Della Rosa utek' se v tuto síň?

Della Rosa. Chtěl jsem se zotavit, milosti! Zde k tomu příhodné jest místo! (Všickni se pozdravují.)

Vok. Nuž, to můžete poslechnout veselou povídku! Don César vypravuje.

Don César. Ovšem, ovšem; chci skončit, pánové! My shodili pojednou své masky, odhodili rozladěné mandolíny přes zahradní zeď, dali koně sluhům opodál stojícím a pustili se jinou ulicí! Tu dostali naši sluhové nadělení, které bylo uchystáno nám! Mnohý z nich přišel s modřinami domů, a všickni proklínali avanturu a z lásky k nám též všecky pány své.

Kinský. Škoda, že náš *poeta laureatus* Lomnický *nebyl také* při tom, on by zajisté složil novou o tom *mravokárnou písničku*, v níž by Don César měl první *místečko!*

Don César. Však za tu avanturu budu míti velmi špatný den u Jeho císařské milosti! O to jistě postará se můj rozmilý dozorce, drahý pan Lang.

Vok. Tehdy se přimlouvám za Don Césara, pane komoří! V galantních příhodách jsem míval radost velikou a milerád veselý kousek odpustím.

Lang. Jeho milost Don César zapomíná, že vše činím z rozkazu vznešeného otce!

Kinský. Přál bych, aby ta celá historka skončila toliko nějakou domluvou. Jinak ovšem veselý Francouz Bassompière a rozpustilý maršálek Russwurm pochodili s celou společností svou, když před šesti léty v městech Pražských byli přistiženi při rozpustilé avantuře. Pamatuji se, jak si stěžoval můj strýc Kinský a jeho soudruzi Valdštýn, Harrach, Černín a Mansfeld, že městská stráž ran nešetřila, a zvláště Russwurm utržil více modřin, než bylo strážníků na celém staroměstském náměští. Už tenkrát panoval v Praze bujný život; ovšem žádný netušil, jak císařský maršálek Russwurm skončí. Nešťastné zavraždění hraběte Belgiojosa na veřejné ulici dopravilo Russwurma na popraviště. A praví se, že Russwurm byl nevinen!

Don César. Tak se praví; avšak také se praví, že statečný můj dozorce, všemohoucí pan komoří Lang, poháněl milost císařskou k rychlému odsouzení, poněvadž od bratra zavražděného hraběte podán byl zlatý argument, a ten vážil víc, než nevinnost Russwurmova. Nehněvejte se, pane komoří, tak lidé praví.

Lang. Vaše milost si dovoluje takých urážek, že nemožno jich déle snášeti tváří v tvář těchto kavalírů! *Odpusťte, pánové!* (Stranou, odcházeje.) To ti nezapomenu! *(Odejde.)*

Výstup 9.

Předešlí (bez Langa).

Vok (za Langem). Aj, pane komoří!... On neslyší! Don Césare, vyť příliš ostře naň dorážíte!

Don César. Corpo di Bacco! Jsem rád, že odešel! Tak nejspíš se ho sprostím na několik dní! Tomu-li Russwurm propadl, tu ovšem nebylo pomoci.

Kinský. Že maršálek císařský nevinen byl, tomu nasvědčují výpovědi sluhy Belgiojosova, a ten byl poctivec. Však hrabě Belgiojoso byl pustý kumpán, úkladník a...

Don César (se smíchem). Prosím, pane z Vchynic, neubližujte tak Belgiojosům!

Kinský. Nuž ovšem, ovšem, vdova po Barbianu Belgiojosovi je nevšedně krásná dáma! A není celé Prahy tajno, že Don César uchází se nedávno o její přízeň.

Don César. Však dosud se mi nepodařilo, abych tu hrdou dámu sobě naklonil; musím se z toho k vlastní své hanbě vyznati. Nuž, nakloním se za to já v milosti její komorné. (Všickni se smějí.)

Mosto. Toť ovšem nejlepší prostředek, zapomenouti na paní.

Don César. Myslíš, kapelníku, že líp vzít terci nežli kvintu?

Da Monte. Když se zamilujeme do Gracije, tu snadno může žárlit Venuše, a to pak dobré znamení.

Don César. Dobře, dobře, náš Michele Angele! Já však v tom hledám jiné příčiny! Snad to ani nevíte, že hraběnka Belgiojosová miluje krásné malby mladého *mistra* Della Rosy?

Della Rosa (jenž stál u okna v myšlénkách, probudí se a pozorně k posledním slovům naslouchaje popojde ku předu.) Vaše milosť hledá příčiny neštěstí ve své lásce příliš daleko! Zdá se tak, že žertuje! Takový žert však chová dvojostří.

Don César (zlomyslně). Ó, malby švarných umělců jsou vůbec nebezpečny krásné pleti! A věru, pane Voku, nesvěřil bych nikdy na vašem místě svou dceru malíři, čím více dostihuje samého Rafaela Sanzia! A zvláště kdyby byla k tomu moje dcera tak krásná, jako panna Polixena!

Della Rosa (v nepokoji). Vaše milosť...

Vok (poněkud zaražen). Jste příliš starostliv, Don Césare!

Don César. Je-li malíř tak umělý, jak signor Della Rosa, tu vidím všady dvojí nebezpečí.

Della Rosa. Vaše milosť je dnes ke mně neobyčejně laskava; vyznamenává mne způsobem, že mne uvádí u vzácné této společnosti v světlo podivné!

Don César (směje se). Hahaha! Vy jste nějak hořce nakvašen, signore; skoro bych myslil, že slova má uhodila na pravé místo a vydávají ozvěnu. Znamenám, že jsem bezděky mluvil pravdu!

Della Rosa. Kde se pravda tak hledaným způsobem dovozuje, přestává býti pravdou a je lží!

Don César (zražen). *Santa Maria!* Signore, to hned odvoláte!

(Všickni postupují ku předu.)

Della Rosa (ostře). Odvolání za odvolání! Až vaše milosť se mi ctí svou zaručí, že nechtěla uraziti chudého umělce, jemuž česť tak drahá jest, jako kavalíru!

Don César. Kdybyste vládnul mečem, jak vládnete štětcem, splatil bych vám ostřím meče vaši drzosť!

Della Rosa (vášnivě). *Corpo di Cristo!* Tato urážka... Drzý-li jsem, jsem to jen vámi, pane; však drzosť má se liší od vaší, že původ má v mé nezkalené cti!

Don César. Ó bídný poběhlíku! Za toto smýšlení...

Della Rosa. Mé smýšlení vždy vyšší jest co poběhlíka, než smýšlení nízkého člověka, třebať se honosil vznešeným bastardstvím!

Don César (vztrhne se divoce, tasí meč a jede po Della Rosovi). *Morte di Bacco!* Já tě zabiju, jak bídného psa!

Della Rosa. Ó to nesnesu! (Vytasí dýku a vrhne se na Don Césara.)

(Všickni obhrnou Don Césara a Della Rosu.)

Vok (k Don Césarovi, jemuž drží ruku s mečem). Upokojte se, milosti, upokojte se!

Giacomo (jenž se zimniční netrpělivostí sledoval tento výstup, k Della Rosovi). Co počínáš? Vzpamatuj se!

Vok. Neblahá hádka to! Vaše milosť poněkud se rozehřála Madejrským. Račtež vyjíti do zahrady na čerstvý, vonný vzduch! Zde dusno jest!

Don César (zarazí meč). Ba věru Madejrské! Hahaha! Tasiti meč k vůli tomu kavalíru zde! Toť bláhovství! (S opovržením k Della Rosovi.) Moji sluhové ti to nezapomenou, signore malíři! Však my se shledáme! Pak namalujem ti rozkošný obrázek na tvou tvář, že nikdy žádnou dámu neokouzlíš víc!... Teď do zahrady! Hahaha! Toť nová na včerejšek avantura! (Se smíchem odchází prostředkem, za ním všickni až na Voka, Della Rosu a Giacoma.)

Výstup 10.

Vok. Della Rosa. Giacomo.

Vok (dívá se upřeně na Giacoma). Ten výstup nemile se mne dotknul, signoři! Vše musí se zas vyrovnat. A doufám, že signor Della Rosa první k tomu podá ruku!

Giacomo. Jste příliš milostiv, velmožný pane! Však vina není naše!

Vok (odchází prostředkem). Nevinný první podá ruku k smíření! Buďte s bohem! (Ohlíží se po Giacomovi a odejde.)

Výstup 11.

Della Rosa. Giacomo.

Della Rosa (jenž byl stál jako zničený). Co to pravil? Já první ruku podat? Nikdy, nikdy! *Corpo di Cristo!* Živ-li jsem a dýchám! A nevrazil jsem dýku v jeho prsa!... Takové snížení před tváří těchto lidí! Ó blesky boží, vložte se v mé ruce, bych vás mohl vehnat v jeho pustých prsou mrzký klín!

Giacomo (přistoupí rychle k Della Rosovi). Della Roso!

Della Rosa (kvapně se obrátí). Pryč ode mne, ty trapný stíne mého života, jenž mne k záhubě sleduje nocí a dnem!

Giacomo (ohlíží se). Ty's moudře nejednal!

Della Rosa. Nuž buď si tak! A jednou přece jednal jsem. A jednat chci i dál.

Giacomo. Co to znamená?

Della Rosa. Že dnešním dnem jsem přestal býti děckem tvým bez vůle, bez činů, že přestal jsem být loutkou v rukou tvých!

Giacomo (vážně). Ty na mé slovo dáti máš a čekati, až já pokynu!

Della Rosa (trpce se směje). Hahaha! Na tvé slovo?! Čekat, čekat a neustále čekat! Až mne ušlapou jak bídného červa? A já čekat, čekat nechci víc! Já v spolku s tebou nic víc nevyčkám!

Giacomo (vášnivě). Ty pomsty dočkáš se nad tvým vrahem, slyš! nad celou touto společností, synu! Ohlíď jsi se, viděl's je všecky tyto obludy, jak vysíleny v hnusném opojení co bachanti se proudem života potácejí? Síly jejich jsou podervány mrzkého rozkošnictví požitkem; divoký vichr na ně, a vše se v nivec obrátí! Nuž, synu, v jich středu ukrývá se onen licoměrník, nad jehož hlavou ostří naší pomsty zhoubyplně visí. My chcem' být vichřicí tou, jež ho schvátí, by dával účty z činů svých!

Della Rosa (ostře). Trpkosladkým tímto pokrmem sytil's mne dlouhá léta, a srdce mého divoké vášně se nekrotí! Chci zbaviti se konečně pocitu, jenž otravuje duši mou mé vlastní bídy nicotou! Nevím, kdo jsem, ty klíč máš k mému životu; chci poznat toho klíče záhadu. Jen ještě jedno takové pohanění, jako dnes, a dýka tato splatí tobě smrtí za to dík, a sám víc nežiju!

Giacomo (chvíli přemýšlí, pak se vzpamatuje). Posečkej ještě tuto noc!

Della Rosa. Do zítřka věčnost bezměžná.

Giacomo. Zde není místa, chvíle není k tomu, co tobě musím sděliti.

Della Rosa (s přemáháním). Buďsi! Avšak, Giacomo, jediné zítra slovo, jež by mne chtělo uchlácholit, a bůh je můj spravedlivý svědek, to druhé nesnesu. (V levo kvapně odejde.)

Giacomo. Tak jsem tě míti chtěl, nuž zítra stane se! *(Odejde prostředkem.)*

Výstup 18.

Vystoupí s pravé strany Polixena v skvostném obleku, za ní Vok.

Pol. Co žádáš, drahý otče?

Vok. Aj dcero! Hlas tvůj praví: drahý otče, a oko klopí se, by říci tak nemuselo!

Pol. A jakž by mohlo, otče? Neupírám toho!

Vok. To dobrý výklad tvého chování! Tvé štěstí na srdce mi přirostlo. Věz, že časy naše jsou tak nejisty. Všady to vře, všady se strojí výbuch násilný, a velké události tajou ve vzniku. Já v jitření věčném sestárnul a zvetšel už a starat se musím o poklad, jenž po vlasti mi zůstal nejdražší, o tebe, dcero má.

Pol. Ó otče! proč tak pospícháš?

Vok. Což ještě odmlouvání?

Pol. (s třesoucím se hlasem). Ty kážeš mi, co zbývá po rozkazu mně?

Vok. Oj, slzy, dcero? To věští neštěstí! Polixeno, co znamená tvé po celý dnešní večer divné chování? Ty poutáš zvláštní k sobě hostí pozornost! Dbej vyhnouti se tomu!

Pol. Jak šťastna mohu být, když neštěstí se zrcadlí v celém mém vůkolí?

Vok. V tvém vůkolí? Ó nikoli! Vždyť radost dnes již slavila narození své. Tvé zasnoubení však královským se bude odbývati způsobem, jakž na rod Rožmberků sluší, jimž Polská koruna se nabízela!

Pol. Můj otec o lesku sní zevnějším a zapomněl nahlídnouti v srdce dceřino!

Vok. Ta výtka nesluší mé Polixeně!

Pol. Odpusťte, otče můj! Nesmíte říci, že kdy jsem v úpor vůli vaší jednala! A tak vám na vzájem poslušnosti své jedinou prosbu kladu na srdce. Odložte zasnoubení to!

Vok. Polixeno!

Pol. Dnes jste zprávou o tom ohromil mne tak, že nevěděla jsem, co mluvit mám.

Vok. Však nyní k úžasu si počínáš!

Pol. Že celý večer po minutách žal jsem svůj měřila! Můj otec, jenž mne nejbohatší láskou zahrnoval, co rozumu se chápala hlava má; můj otec, jenž nechal umřít každou prosbu na mých rtech, vyplniv ji, než k slovu dospěla: můj otec žádá ode mne, bych cíl života svého z koleje dosavadní vyrvala a jinam postavila! Můj otec přijda ke mně, praví: Uprav se! zítra se zasnoubíš! A ten můj otec (s pohnutím) neptal se, zda toho miluji, jenž spoutá život můj svatým prstenem na věčné doby k svému životu!

Vok. Polixeno, ty se rozmýšlíš?

Pol. Ano, otče! Vždyť nevěřím, že otec můj mne v záhubu chce uvrhnout! Můj otec myslil, že mi štěstí připraví, a zatím žádá v oběť srdce mé!

Vok. Tedy jsem se klamal, Polixeno, že Švamberk šťastnou tebe učiní?

Pol. Klamal jste se, otče!

Vok. A můj sen, že Švamberkové s Rožmberky jeden budou tvořit rod?

Pol. Za cenu štěstí mého bude vyplněn!

Vok. Za cenu štěstí tvého!? Polixeno, ty osten smrti vrážíš v srdce mé!

Pol. Ó dlouho bojovala jsem, než k těmto slovům jsem se rozhodla. Však myšlénka, že utrápí tě vědomí,

když po sňatku mne budeš vidět hynoucí, ta odvahy mi dává nezvyklé, ta k tobě nohu vede váhavou a vyzývá mé slovo k vřelé prosbě. Ó zapřísahám tě, otče!

Vok (v pohnutí). Zadrž, zadrž, Polixeno!

Pol. (vrhne se k Vokovi). Ó nikoli! Chci prosby své co srdce svého ozvěnu k tvému srdci řídit, by vzbudila tam staré památky.

Vok. Nechci víc poslouchat!

Pol. Ó otče můj, ty památky z dob rozkošných, kdy samo srdce tvé se chvělo lásky pocitem, když's matce mé svou lásku přísahal!

Vok (zasmušen). Já nemohu víc...!

Pol. Ty neslyšíš? Nuž dobře, otče, rozhodni! Já Švamberka nemiluju, milovat ho nemohu... Bez lásky trávit budu život svůj, jejž tobě děkuji; však živá výčitka ti budu na očích, až smrti milosrdný dech neštěstí mému konec učiní!

Vok. Nejtrpčí to slova jsou, jež kdy jsem uslyšel! A slova ta má dcera pronesla, dcera, za niž jsem denně prosil nebesa, by blaha míru vrchovatou na ni rozlila! To od Polixeny! Od Polixeny!

Pol. (s přemáháním). To mi srdcem projelo, jak smrti chladná ocel!... Chci se... podvolit... otče... jenom strpení... jen dopřej času...

Vok. Ty podvolit, bez lásky podvolit!... (Kvapně.) A nezná srdce tvé dosud, co láska jest?

Pol. (v úžasu). Pro bůh, můj otče! Kam vedeš myšlénky?

Vok (náhle rozjitřen). Dcera má, pýcha moje, pýcha rodu našeho, se snad zapomněla v lásky tajné žádostech a proto strojí odpor vůli otcově?

Pol. (klesne na kolena). Milosrdenství, otče!

Vok (s hněvem). Snad bez příčiny Don César o tobě si nevtipkoval? Kdyby důkazů se mi dostalo, že dcera má...

Pol. Zadržte, otče, vizte mne tu na kolenou před sebou!

Vok. Ó pryč mi jdi, pohled na tebe mně vyčítá, že oko tebe zří.

Pol. (ponenáhlu se vzpamatuje a vstane). To pravil otec můj?... Ó otec nikoli!... Já na kolenou prosila jsem o milosrdenství, však otec můj mne odmrštil!... Já jdu!...

Vok (v největším rozčilení). Bez odmluv připravíš se ku sňatku! Když mrzká ústa Don Césara směla vtipkovati o tobě, tu musí vidět svět, že dům můj toho vtipu nesnese! A nyní vrať se k hostům! Zítra pak ku sňatku se uchystej!

(Polixena chce se vrhnout přemožena pohnutím k Vokovi, Vok se odvrátí, Polixena vrávorá ku vchodu na zad a odejde. Je slyšet opět hudbu až na konec.)

Výstup 18.

Vok (sám).

Vok (chodí po komnatě). Což pravda byla by, co Don César v hrubém žertu sobě dovolil? Snad Polixena slovem, pohybem...? Onť dobrodruh, jakých tu v Praze na sta, jenž hrají odvážnou hru třeba o sázku vznešenou!... Zítra všemu bude konec! Polixena stane se manželkou Švamberkovou, a jej, tu hříčku rozdrážděné obraznosti její, odstraním. A ten starý jeho průvodčí?... Ta jeho tvář... to oko pichlavé a ten jeho hlas!... To jak bych vše byl viděl, slyšel už! Snad z časů cest mých na podobě, jež náležela zcela jinému, utkvěla na okamžik paměť má... Tak zajisté! Však zatím Jiřík pozor na ně měj!... (*Kvapně* odejde.)

Skvostná síň u hraběnky Belgiojosové. V levo k divákům stolek se skvostnými drobnůstkami, vedlé stolku elegantní pohovka a židle. Na pravo malířský podstavek a obraz.

Výstup 14.

Della Rosa (otevře rychle dvéře a vstoupí, za ním **sluha** domácí a **Vojtěch**, jenž nese skřínku s malířským náčiním).

Della Rosa (k sluhovi). Ohlas mne milostivé paní! (Sluha odejde v levo.)

Vojtěch (chystá na stole na pravo vše k malování.)

Della Rosa (odhodí biret a chodí rychle po komnatě). Ne, nemohu to snést! Jak moře divokou vichřicí vzbouřené se to vzdýmá v srdce hlubinách, a ve vlnách odporů hrozím se zalknouti!... Já musím mluvit s ní ještě dnes, musím jí říci, zapřísahat ji... Ne, to nemožno!... Snad ani netuší, co v srdci mém se ozývá! A přec tak musím učinit!... Jen ještě den!... A když ho miluje? Pryč myšlénko, pryč!... Chci se pokusit... Přijde-li či dá-li aspoň odpověď? (Obrátí se.) Vojtěchu!

Vojtěch (přistoupí). Co ráčíte?

Della Rosa. Já kdysi na tě moh' se spolehnout!

Vojtěch. Neméně dnes, můj drahý pane!

Della Rosa (vytáhne z poprsí knížku, vyndá z ní pergamenový lístek a napíše tužkou naň několik slov; pak uschová opět knížku). S tím lístkem půjdeš k panně Polixeně z Rožmberků a dodáš jej pod záminkou, že dotaz to stran ukončení obrazu!

Vojtěch. Vše splním, signore. (Vezme pergamenový lístek *a odejde.)*

Výstup 15.

V tom vystoupí s levé strany **sluha**, hned za ním **hraběnka Belgiojosová**; na pravé straně stojí **Della Rosa**.

Sluha (oznamuje). Milostivá paní! (Přejde komnatu a odejde prostředkem.)

Belg. (ve velmi elegantní toiletě). Vítáme, signore! (Kyne Della Rosovi rukou.)

Della Rosa. Přicházím, milosti, bych na žádosť vaši dokončil dílo své!

Belg. (usedá na pohovku svůdným způsobem). A počal opět nové, signore! Chci se dát od vás v kroji orientálském malovat!

Della Rosa. Nová to pro mne česť!

Belg. Však dnes jsem dlouho na vás čekala.

Della Rosa. Odpusťte, tisíckráte prosím!

Belg. Skoro bych neměla! Vás opozdění samo potrestá! Nemám dnes více chuti k sedění. Dokončení obrazu necháme na zítřek... či na pozítřek... Zítra slavnosť velká u Rožmberků, a čas nám uplyne za příprav... Slyšel jste?

Della Rosa (v nesnázích). Slyšel, milostivá paní!

Belg. Tak raděj s vámi chci dnes trošku pohovořit. (Ukazuje na židli podle pohovky.) Sedněte, signore!

Della Rosa (s úklonou usedá). Tak zaháleti mám? Čas nevrátí se zas!

Belg. Věnuji umělci jej, když ne umění. Dnes umělec mi nad vše důležitější, neb je-li pravda, že včera večer po odchodu dám se strhla hádka mezi kavalíry: tu dvojnásobně musím naléhat, by práce odložena ustoupila rozmluvě.

Della Rosa. Včerejší výstup ten dosud poutá mysl Pražanů. Je mi velkou úlevou, že mínění veřejné kloní se k mému prospěchu!

Belg. Kdo by vám mohl účasť odepřít? Ten pustý Don César každým dnem se stává smělejším, a brzy nebude osoby v celé Praze, již on neurazil! Della Roso! V nebezpečí svým celým vlivem chci vás chrániti. (Podá mu ruku.)

Della Rosa (uchopí se ruky a políbí ji). Jsem za to zavázán díkami a uznávám velkomyslnosť této oběti, neboť není tajemstvím, že Don César po půvabech vaší milosti...

Belg. (přeruší jeho řeč). Tím protivnější je Don César mně! Však upokojte se, milý příteli. Dnes o záletech Don Césara za krásnou Belgiojosovou město hovoří, zítra jiné novince ustoupí včerejší, a tak se střídá jedna po druhé. Po zítřku bude celá Praha mluvit toliko o slavnosti v paláci Rožmberků.

Della Rosa (s patrným přemáháním). Tak jistě bude.

Belg. (dívá se na Della Rosu). Můj Bože, co je vám dnes? Della Roso! vy dal jste výmluvnosti své dnes výpověď a zapíráte svého slova zvyk!

Della Rosa. Odpusťte, milostivá paní!... Mé myšlénky mně neustále předvádějí ono příkoří...

Belg. (přisedne blíž). Aj, co bych dala za to, signore, kdybych toho břemena velkou půli mohla vám odejmout! Vás věc tak mocně dojímá, že, zdá se, churav jste!

Della Rosa. Snad v skutku tak, ač rád bych zapřel.

Belg. (položí ruku svou na ruku jeho). Ó rcete přec, jak bych vám podala já úlevy? Upřímně smýšlím s blahem vaším; kažte mi, a vše, co tužba vaše, dojde splnění! Vidíte, *Della Roso,* sama nevím proč, však chovám tolik *k vám já důvěry,* že zasluhuji, byste důvěřoval také vy!

Della Rosa (v nesnázích dívá se na Belgiojosovou). Jsem vskutku nehoden tolik milosti!

Belg. Aj, odložte tu skromnosť loudavou! Vám sluší smělosť s okem plamenným! Tak vždy přede mnou stojíte, jak uzřel vás můj zrak, když ponejprv vkročil jste sem v tuto síň! Byl jste mi tehdy vítán dvojnásob. Neb vyprávěl jste tehdy o vlasti a štětcem ducha svého maloval jste život, jak bují v dáli v krásných Benátkách! Tenkráte byl jste smělý, veselosti proud vás unášel v každém slovu, a zrak váš mému zraku se nevyhýbal sklopený!

Della Rosa (bezděky). Oh! tenkrát květly moje naděje!

Belg. (kvapně). Což nyní bujný květ s nich opršel? To k víře nepodobno! Vy mlád jste, plný života, vám celý svět se otvírá, vám pučí lásky květina, vám rozkoš její kyne v každý krok! Vaše sláva rozlítla se po vlastech a silným křídlem roste každým dnem! Tak vaše pověsť i mne přiměla, bych seznala vznešené vaše umění a zřela ve tvář toho, jehož se dotknul pravý genius. Však moji touhu ztrestal cit...

Della Rosa (v rostoucích nesnázích). Milostivá paní, zadržte! Vy opijíte chorou mysl mou!

Belg. To dobré pro mne znamení! Já jsem vás poznala... Teď víte už, proč častěj ruka vaše odpočívala, když v sladké zábavě jsem nalezla, po čem jsem toužila! Však draze svou jsem rozkoš zaplatila. Se svým obrazem, jejž vaše ruka umělá na plátně v sladkém úkradku si kouzlila, jsem na vás prohrála i... srdce své!

Della Rosa (pomaten vstane). Paní hraběnko...!

Belg. (vstane a přistoupí k Della Rosovi). Teď vyzradila jsem, čím snové hejčkali mé toužení. (*Vloží ruku na rameno jeho.*) *Vy mnou* nepohrdnete? Že pravdu dím?... *Jak? vy mlčíte?*... Ó Della Roso! já vás miluji juž

dlouhý čas, nadarmo dusím požár srdce svého, celý svět ohně žírá nitro mé, jež ve vašem jen pohledu má úlevy!... Vy mlčíte?... Myslíte, že to pouhý žert, lehká kratochvil, když vyzná se vám žena z vášně své? Ó, chci tě upoutat tím svazkem sladce ukrytým své lásky horoucí, až v ni uvěříš!

Della Rosa (vyvine se jí z náručí). Můj velký bože! je to klamný sen?

Belg. Nikoli sen, můj Della Roso! Ta láska má tak jest pravdiva, tak hluboka, že zachvátit musí tě plamenem, až v srdci tvém žár na výměnu vzejme se! Ano, Della Roso, chci tě míti zcela, chci šťastna býti v plném vlastnictví! Před celým světem, před všemi lidmi tě chci za milence mít! A když mně vadí mrav, dát ruku ti, tu nahradit ti bohatstvím chci svým; chci všecko tobě dát, i pověsť svou, však za to chci tě v celém požitku! (Skloní se k němu.)

Della Rosa (v největším rozčilení hněvivě). Hraběnko, vzpamatujte se!

Belg. (vztrhne se). To tvá je odpověď?

Della Rosa. Vy v osobě jste se snad zmýlila?

Belg. (s úžasem). Co to znamená?

Della Rosa. Hraběnko, vaše slova mne oloupila o všecky myšlénky, o všecku rozvahu! Jak prudký liják na mne sršela, že sotva zachoval jsem rozumu! Hraběnko Belgiojosová! Zodpovězte mi tu otázku! Čím zavdal jsem vám práva, že takový jste směla návrh učiniti mně? Což jsem k vám vysílal ze skrytu chlípným vzdechem touhy žár? Což milkoval o tajnou vaši přízeň, že smíte tak

mne ponížit, až stydím se, tu stoje před vámi? Čím zasloužil jsem si to, hraběnko, že sprostého mne milce chcete koupit bohatstvím? Myslíte, že já, chudý malíř, svou lásku prodat chci, abyste před celým mne světem hanby stavět mohla na pranýř? To řemeslo já vašim sluhům ponechávám rád; já, přisám bůh, já nechci v mrzkém otroctví nohama šlapat svatou muže důstojnosť!... To-li mravem v té Praze pověstné, tu přál bych sobě mít anděla meč plamenný, bych vyhubil takové hlízy jed a rozkošnictví strom vzbujelý až do oblak obrátil v černý popel!

Belg. (z počátku zničena, přichází k sobě). Co to pravil? On zamítá mou lásku?... Pravil tak?

Della Rosa. Mezi mnou a vámi, hraběnko, není svazku víc!... Mé jméno poctivé mně brání...

Belg. (rozčilena). Ó zadrž, chlubný jazyku! Vím, že zde hraješ špatnou úlohu pokrytce, jenž pohrdá mnou, že jinde miluje!

Della Rosa. Hraběnko Belgiojosová!...

Belg. Ó že jsem na otevřenou ránu sáhla?... Ty mlčíš?... To tvoje mlčení mi dává rychlou odpověď!... Dřív nepustím tě z této komnaty, až vyzradíš, kdo ukradl ti tvé srdce! Nebo věz, chci tebe zničit a svou sokyni!

Della Rosa. Divokou vášní ženy šílené se nedám zastrašit!

Belg. Ty's řekl tím, že miluješ!... Ah! jaká to myšlénka? Don César vypravoval milou povídku o Della Rosovi! On pravdu má, on cvičené má oko! Oh, já bych výskala za tuto myšlénku! (Divoce se směje.) Hahaha! Vítej mi sladký lásky jeho obraze!... Já tě chci zničit, ty má sokyně!

Della Rosa (jenž v největším rozechvění sleduje poslední slova Belgiojosové). Don César pravý soudruh váš, hraběnko! Však přisám bůh, kdybyste mrzké měla úmysly...

Belg. Z toho se netajím! Ty miluješ... a koho, znám! Nuž, boj ti vypovídám na život a na smrť! Buď já neb ty a ona!

Della Rosa (unešen). Hraběnko Belgiojosová! Ty's podávala mně své mrzké lásky rozkoš závratnou; já jsem ji odmítnul, že zničila mou muže důstojnosť! Ano, ta láska tvá je chlípný plášť, na němž se růže slasti houpají, však pod ním hnije hnus a záhuba! Avšak chtěla-li by's otrávit tím jedem ten kruh, kde trůní v čistotě andělský tvor: tu pomsty hrot proti sobě zostříš, a proti láskydyšným prsoum tvým jej postavím, by ranil smrtelně! Věz, že celému světu hlásat budu pak tu dnešní hanbu tvou! (Rychle odkvapí.)

Výstup 16.

Hraběnka Belgiojosová (sama).

Belg. (žasne a klesne podle pohovky; divoce zírá za Della Rosou, pak se pomalu sbírá). Jak to bylo? Celému světu hlásat bude hanbu mou?... Ah, ten proklatec! Ten samého pekla had! To předejdu, jako že Belgiojosová jsem! Toto snížení a ještě hanbu veřejnou? Oh, já to nesnesu!... Jen rozvahu! Jen chladnou mysl! Což nejsem ještě sama sebou? Či zapřela se ve mně vlastní příroda? Ó ne, ne, tisíckráte ne! Mám ještě zlato k podplacení nedůtklivého svědomí, mám dýku ještě, mám snad *ještě jed!... Má* padnout ona čili on? On, on padnout *musí; jeho smrtí* usmrtím i ji! Zde, zde, pomsto, stůj!

Výstup 17.

Vystoupí sluha. Hraběnka Belgiojosová.

Sluha (ohlašuje). Jeho milosť, Don César!

Belg. (jako blesk se vzchopí a vzkřikne radostně). Don César! Toť sama nebesa mně jej posílají. Vyřiď, že přijdu do zahrady hned!

Výstup 18.

Hraběnka Belgiojosová (sama).

Della Roso! Don César mé pomsty bude andělem! (Odkvapí na levo.)

(Opona slítne.)

Jednání druhé.

Skvostná síň sloupová s otevřenou na zad vyhlídkou do zahrady. V levo stůl pokrytý aksamitem, v pravo malířský podstavek, na němž nedokončený obraz. Je k večeru.

Výstup 1.

Vystoupí **Vojtěch** s levé strany a míří na pravo.

Vojt. Konečně mohu odejít. Můj pán se mne sotva dočká. Musil jsem dlouho čekat, než dala mi tento list. (Vytáhne lístek ze zaňadří a opět jej zastrčí.) Tak, list ještě mám! Přikazovala mně, bych neztratil jej ... Nu, pospíším! (Chce odejít, v tom vystoupí s pravé strany Jiří.)

Výstup 2.

Vojtěch. Jiří.

Jiří. He, příteli, jen nespěchej!

Vojt. Odpusťte, musím! (Chce odejít.)

Jiří (zadrží ho). Tenkrát mně neuklouzneš, příteli! *To tvoje vyhýbání* není v čas. Tvůj pán, ten snadno *může čekati!*

Vojt. Můj pán nemůže čekat, jako váš.

Jiří. Aj, jdi mi! Jak pak jej mému pánu můžeš rovnati? Neznáte český mrav?

Vojt. Snad líp než vy! Však odpusťte, já musím pryč!

Jiří. Kde tě naleznu, bychom jednou sklenku vypili?

Vojt. „U zlaté podkovy“ jsem večer dnes. (Odejde.)

Výstup 3.

Jiří (sám).

Musím tam jít. Musím se dopídit, kdo starý je ten Vlach. (Odejde.)

Výstup 4.

Vystoupí ze zahrady **Don César** a hraběnka **Belgiojosová.**

Don César. Sem tedy Švamberk dostaví se k nám?

Belg. Zde naň počkáme. Vy myslíte, že váš plán dá se snadno provésti?

Don César. Přísahal bych na své spasení!

Belg. Vy na jisto tvrdíte, že ona Della Rosu miluje?

Don César. Proč neměla by rozmaru všech vznešených dam? Vždyť dobrým mravem, míti milence!

Belg. (stranou). Ó, ten pokrytec! (Nahlas.) Lepší to přec, než míti najednou několik milenek, jako vy!

Don César. Vyť vesela jste dnes, krásná Venuše!

Belg. Jak nemám být, když srdce se mi radostí div nerozlítne. Chci pomstu mít, a vy mi k ní dopomůžete.

Don César. Na mou pomoc se pěkně spolehněte! Mám v takých službách cvičený vkus! Nesměl bych požívati

té pověsti, jíž budoucí mne bude zdobit dějepis. A když si právě na to vzpomenu, tu mi něco vleze do mozku, že moh' bych slávu míti místo pověsti. A věru neupírám, že obejdou mne pak velmi hloupé pocity. Však právě když se dávám na pokání, v tom potkám bláhovce vám manžela s překrásnou ženou, jíž on nestřeží, a která chlípí po sladkém tajemství. Pak vidím v noci zlaté číše našich velmožů a kostky pak a celé hejno svůdných Venuší, jež čekají, až sladce pokyne jim ruka má; pak na to vidím meče v divokém tančení, jak rány padají a lítají, a pak i krev, jak z rány se pramení, a rozohněné oči: a všecko krásné předsevzetí rozplyne se jako suchopárný dým, v němž se chorá mysl kalila!

Belg. A dnes se zbožné myšlénky ty o vás pokoušejí?

Don César. Corpo di Bacco, ne! Vždyť královna všech krásek stojí přede mnou a svými vnadami mi blázní krev! A pak mne samé časy naše odvracují od toho! Všady jen vášně hrubá síla vítězí! Za zlato prodá dívka svoji česť, za skvostný náramek manžela i děti manželka! Kdo mravů dbá, stává se smutným terčem posměchu; kdo vraždou souboje nemůž' se pochlubit, je bídný chlap, jejž každý vyhýralec odkopne! Kdo denně neprohrává v kostkách statky své, je chuďas pes, jemužto neodštěkne ani fena víc! A z venčí všady sloní pozlátko bohatství, skvost a drahá úprava! Fuj! na ten svět a na tu naši dobu, jež na místo slavného vojevůdce nebo státníka, či ještě víc, ze mne učinila pověstného Césara! Ta doba nemá v sobě síly víc, a lidé jí víc nemají; květ našeho života je vyžilý, tak jako já; a věřte, až přijde na tento náš svět plný hanby, nevěry, vraždy, smilstva, potupy doba *s divokou vichřicí* krvavých převratů: tu jedním rázem *všecko zahyne*, a v Praze z krve vzejde mrtvo hrobové!

Ba v tomto světě hráti nyní úlohu ctnostného chlapa, je hanba veliká!

Belg. Jste převýborný mravokárce, Don Césare!

Don César. Na malou chvilku, svůdná paní má! Jsemť zoufalý, že láskou jste se mně již nenaklonila! To přejde zas! Neb chci na dále tím být, čím jsem dosud byl! (Upadne v myšlénky a popojde po síni.)

Belg. (stranou). Ó hnusný to člověk!... Až vykoná mi službu svou, odvrhnu jej, jak nahnilé jablko! (Nahlas.) Však nyní o jiném, milostný Don Césare! Co zamýšlíte se Švamberkem?

Don César (se zastaví). Aj, o jiném, ovšem, o jiném!... V Švamberku musíme obavy vzbudit osten, že ruky Polixeniny spíš pozbude, než ji byl dosáhnul! On stát se musí naším spojencem, by pokynul nám tím jistěji zdar!

Belg. (dívá se do zahrady). Tam přichází! Nuž, tedy začneme, Don Césare!

Výstup 5.

Předešlí. **Švamberk** (přijde ze zahrady).

Don César. Vy dlouho nejdete! A my čekáme, bychom vám podali důležitou novinu.

Švamb. Co se sběhlo, Don Césare? (Pozdravuje Don Césara a hraběnku Belgiojosovou.)

Don César. Řekl bych: zázrak, milý Švamberku, kdyby se za našich dnův ještě děly zázraky. Poslechni, zde paní hraběnka, vždy pečlivá, hájiti česť dam, když o dobrou se jejich pověsť jedná: paní hraběnka se dověděla právě, která je příčina chladnosti krásné Polixeny *k tobě!*

Švamb. Nuže tedy, jsem velmi netrpěliv.

Don César. Malíř Della Rosa je tvým sokem!

Švamb. Malíř Della Rosa? To není možná!

Belg. A přec tak jest! Dnes ráno za rozmluvy s láskou touto Della Rosa se mně vyzradil.

Don César. To špatný vtíp na tebe, Švamberku. To do mladého manželství je nejpodivnější dárek! Či Polixena s tebou si to ještě rozmyslí, a po královském věnu veta pak!

Švamb. To nesmí se státi, přisám bůh!

Don César. Když si pomyslím, že by se to mohlo státi, tu je mi líto všech těch radovánek, na které jsem se darmo těšil již. To bude smutné manželství.

Švamb. (chodí v rozčilení po komnatě). Della Rosa musí z Prahy!

Don César. Toť ovšem pro malíře by byl trest dost citelný. On by se musel rozloučiti se svou holubinkou a s nevěstou tvou!

Belg. Ó nikoli, můj sladký Párise! Tak málo znáte uraženou ženu? Myslíte, že s takým trestem jsem já spokojena, již na smrť urazil? Za drzosť svou, že mně, hraběnce Belgiojosové, směl činiti tajné lásky návrhy, že nestydatým lásky vyznáním se odvážil můj ženský uraziti cit, že zároveň mi vyzradiv náklonnosť panny Polixeny z Rožmberků činil tak, jakoby přednosť dával mně v lásce své: za tuto drzosť...

Švamb. (přeruší její řeč). Hraběnko, pro bůh, vše to pravda jest...?

Belg. Vše pravda jest! A proto, Della Rosa nesmí z Prahy živ!

Don César
Švamb. } (zároveň). Nesmí z Prahy živ?

Belg. Má pomsta za mne a za Polixenu musí býti úplna. Dřív ve prach pokořen, jak jsem jej pokořila, se smrtí v srdci, že opovržením jsem lásku jeho splatila, on musí pomsty naší vypít kalich až na samé dno, on musí padnouti! Don Césare! spanilý můj milenče, přejete si splnění horoucích svých tužeb?

Don César. Víc nežli spasení své ctnostné duše!

Belg. Nuž, Don Césare, Della Rosa musí umřít vaší ranou!

Don César. A vaše náruč...?

Belg. Se vám otevře!... A Švamberk zajisté přispěje pomocí.

Švamb. Chci, by byl odstraněn, jakož se Švamberk jmenuji!

Belg. A jakou cestou chcete dojít cíle?

Don César (přemýšlí). Máť u mne malíř na vroubku, slíbil jsem mu včera, že moji sluhové...

Belg. Aj, což sluhové!... My jistou jíti cestou musíme! Což není noci? Není chvíle příhodné? Což není bezpečného místa, kde dýky bodnutí vše vyrovná? Tak musíte!... Ba není třeba tasit meče podlé pravidel a život v nebezpečí uvrhat! A aby vaše rána byla jista už, tu vonná tato tekutina z vlastí italských (vyndá ze zaňadří lahvičku) v tom snadno pomůže! Namočte hrot v ni břitké dýky, a slabé škrábnutí způsobí smrť!

Don César (vezme rychle lahvičku). Aj, ta medicína vítána mi nad míru! Vy, sladká Venuše, jste mistryně v svém ctnostném řemesle,- vyť, přisám bůh, předčíte samého Don Césara!

Belg. (*podává* Don Césarovi ruku). Okážete-li se mistrem také vy, pak...

Don César (líbá jí ruku). Nechci být žákem víc, jakož že v lásku svou k vám věřím nezvratně!

Švamb. I já podávám ruky k ráně té! Della Rosa je mým sokem, na tom dost!

Don César. Kde jelen náš má brloh svůj?

Švamb. U kapucínů!

Don César (s úsměškem). To svaté místo ručí zdarem nám!

Švamb. Několik pomocníků budete mít po ruce?

Don César. Mám výborně k tomu hochy cvičené a zkušené!

Švamb. Vzkažte mi v pravý čas!

Belg. A vy mně, Don Césare, hned zprávu o výsledku dáte?

Don César (s úsměškem). Oznámím čas vám naší výpravy, byste za nás mohla se modliti.

Belg. Nuž, budiž tak! A nyní vaše rámě!

Don César (podá jí své rámě). Jsemť velikým po boku vašem... Má láska nad vámi konečně vítězí.

(Všickni odejdou v levo.)

Výstup 6.

Malá přestávka. Della Rosa (rychle vystoupí ze zadu, ohlíží se).

Zde v odlehlém tom pavilonu mám ji očekávat! V tu hodinu!... Mám radovat se z toho?... Já cítím v srdce svého úkrytu, s jakým to bojem list ten drahý psán! *Mně* list ten, *mně*, jehožto celý svět smí urážet, jenž stojím v *také* neváżnosti v světě tom, že i *vilná žena hanby vidí znak* na čele mém a zvolí si mne za

mrškou hříčku chlípných chtíčů svých! Ó ceno člověka, jak prázdna jsi, když jeho důstojnosť smí pokalit ten nejbídnější tvor! Ó proč chlácholili Don Césara, by nevrazil mi meč v to bídné srdce mé? Proč nezničil ten život můj, když slepě šlapán jest a odvrhován jako smeť? Celé moře píle, obětí, snah a trýzní jsem proplavil, a odměna?... Dokud jsem nepocítil pohany, tu vážil jsem si svého umění, a jím život smutný pučel mi v nadějích! Já jsem se přecenil, domnívaje se býti člověkem! A nejsem ničím, než... ah! vyřkněte to, ústa nesmělá... než bídným psem, jejž bastard odkopnul, jejž v nejhanebnější chtěla najmout službu žena bez studu!... Ó hanba! hanba! (Zakryje si tvář, přestávka.) Však nikoli! (Vytáhne list ze zaňadří.) Tento drahý list, ten odměnil mne za všechny útrapy! Ten drahý list ctí ve mně člověka a jeho důstojnosť! Ó Polixeno! Ty svatá hvězdo všech mých nadějí, ty's dala opět víru v život mně, jímž bych já pohrdl, jak hnusným břemenem! Čím bych byl nyní bez myšlénky na tebe? Vyvrácený strom lítými bouřemi, rozbitý koráb mořskými vlnami, zbořený svět zklamání ranami! Však ty, ty's jediná má touha v této bídné zemi, a dokud v myšlénce na tebe probíhá duší mou toužení, nabývám síly opět k životu!... Ta drahá její slova! (Čte.) „Omluvte smělosť mou a čtěte list, až večera stín můj růměnec zacloní, by nespatřil jste studu mého znak! Chci s vámi mluvit, mluvit naposled!“ (Opakuje.) Se mnou mluvit naposled!... Ó nikoli! Tím listem jejím skleslá síla roste, svět se mi otvírá, vstupuji opět na dráhu čestných závodů! (Popojde k oknu.) Tam stín se míhá, ona přichází, *vznáší se* jak na lehké větru peruti! Vítej mi, ty slunce *mé, den můj teprvé* počíná!

Výstup 7.

Předešlý. Polixena (vystoupí s pravé strany, vedena od Johanky).

Pol. (k Johance). Poodstup a na mne počkej zde!
(Johanka ukloní se a zajde ku východu do zahrady.)

Della Rosa (spěchá v ústrety Polixeně). Hvězdo mého života! (Poklekne a trvá se zrakem sklopeným chvíli v mlčení.)

Pol. (v nesnázích). Vstaňte, vstaňte, signore, a odvraťte svůj zrak, bych já jej nemusila odvrátit!

Della Rosa. Kde slunce dobroty se ke mně sklání, tam i v kruhu jeho cítím účinek a nemusím v jeho lesku oko potápět!

Pol. (s pohnutím). Nuž, vstaňte pak a vyslovte mi odpuštění, že list jsem psala vám!

Della Rosa (vstane). Vám díky vyslovit, tak srdce káže! Vy zachránila jste mi život můj!

Pol. Chtěla jsem potěšit vás za včerejší výstupek.

Della Rosa. K vůli vám bych pohanu svou zapomněl! Vždyť za vás chtěl bych více dát nežli život svůj! Však hroznější mne zasáhla již včera věsť, že mám na vždycky zahrabat květ svých nejtajnějších nadějí!

Pol. Nesmíme víc se spatřiti.

Della Rosa. Ó, že tak hlubokého smutku šat útěcha ta na se vzíti musila! Že nedávno jinak bylo! Zde v síni této ponejprv jsem uzřel vás, zde rozloučit se mám, bych s vámi nikdy neshledal se víc!

Pol. Tak káže mrav, když otec o mé ruce rozhodl!

Della Rosa. Že tak rozhodl! Tím hvězda moje s nebe spadla a uhasíná v moři věčné žalosti!

Pol. Vzpamatujte se, signore!

Della Rosa. Bylť krásný sen to... teď jsem procitnul! Ó Polixeno, slyšte, Polixeno! Vy duší jste mých byla myšlének! Vy v pustině mého života jste se vznášela, jak světice, k níž jen své modlitby jsem vysílal! S chvěním bázně blížil jsem se povždy k vám, a všecky mé city braly na se podobu tak čisté úcty, jaká nesnoubí dvé duší na zemi! Bylať prosta vší vášně, všeho soběctví a vrcholila toliko v tom vřelém přání, by štěstí věnce své vám vpletlo na hlavu!

Pol. Della Roso, nemluvte dál! Každým tím slovem vrážíte dýky s tisícerým ostřím v srdce mé!

Della Rosa (hledí se utišit). Odpusťte, Polixeno, byl to výlev jen, bez něhož by srdce mé se bylo rozpuklo! Já v nitru svém jsem choval štěstí vaše, jak matka na prsou své milované dítě! Ó já bláhovec! Já vaše štěstí pěstit v prsou svých!...

Pol. Vzmužte se, signore! Tím, že stojím v tuto hodinu před vámi, jsem dokázala vám, jak drahé jsou mně důkazy všech vašich soucitů!

Della Rosa. Díky, díky! Za vás se modlit, Polixeno, neustanu nikdy! Zradil bych sebe, zradil bych boha svého, jenž vložil v srdce mé ten svatý cit, v němž trůní vaše bytosť v zlatém úsvitu!

Pol. A přece rozejít se musíme! Česť káže tak.

Della Rosa. Česť ovšem káže tak. Vímť já, co česť; kdo pohaněn, ten váží si cti jiných tím víc! Však když samo slunce ode mne se odvrací, co počnu květina, jenž žil jsem v slunci svém?

Pol. Jinak nemohu, ač sama cítím, že to nepřečkám! *Zítřejší ten den*... v srdci předtucha mi praví tak... *je můj poslední!*

Della Rosa. Bez lásky podat ruku ženichovi! Ó Polixeno, dívko neblahá!

Pol. (s úžasem). Nemluv dál!... Až tam klečet budu před otcem, až podám ruku tomu, v jehož náruči mé srdce přestane bít tlukotem života... Já nemohu...!

Della Rosa. Ty ušetřit mne chceš nevýslovné toho pohledu žalosti?

Pol. Nesmím pomyslit, že svědkem toho žalu moh' by's být! Skloň se raději zoufalý nad mou černou rakví pojednou, než aby's viděl živou mne tu mřít a stále zoufat sobě, že jsem na živu!

Della Rosa. Polixeno!

Pol. Čehož se odvážím, než života?

Della Rosa. Tak pravdu díš!... Nesmíš však umříti!

Pol. V náruči Švamberkově smrť mi bude vítána! Ó dříve hrozná mi, že v pohledu jejím jsem trnula, teď mi drahá bude! Spanilá smrti v loktech nelásky! Neštěstí z tebe tvoří anděla, ty otevřeš mi říši blaženosti!

Della Rosa. Polixeno, ty nikdy ruky Švamberkovi nepodáš, a byť to kázal tvůj otec sám!

Pol. Ty pravíš: otec můj? Ach, otec můj! Chceš-li, by s kletbou vražednou nade mnou šílel, plakal, bílé vlasy sobě rval a zoufal si; chceš-li, aby za mnou vrhl výčitku, že já ho zabila, když sám už skláněl starou šíj ve smrti klín; chceš-li, abych urychlila k hrobu matný jeho krok: to-li chceš, pak kaž mi... já vše učiním!

Della Rosa. Tvůj otec strojí tobě záhubu! Ty Švamberka nemiluješ; proč nutí otec tebe k sňatku tomuto?... Jest otec to, jenž zabijí dítě své? Jest otec to, jenž vraždě blaho *tvé* bezvolnou z tebe tvoří hříčku si a chladným *rozmyslem* svou vůli staví na tvou poslušnosť?...

Takový otec, jenž ruší zákony vlastního srdce, jenž proti boha vůli staví tvrdošíjnosť svou: tenť prohrál nároky na lásku dětí svých... Ať hněvem svým na nás trest boží vyvolá, on bude oslyšen!

Pol. Světice na nebesích! Co to díš?

Della Rosa. Což tebe, perlu, svět má ztratit dřív, než nosil tě kdo na srdci? Já jsem hotov k nejprudčímu odporu! A v nebezpečí, jež ti nastává, jsi světější mi, nežli's bývala! Já s otcem tvým se v zápas postavím a vyzývám tě k boji společnému!

Pol. Pamatujme, že on je otcem mým!

Della Rosa. On jím být přestal, neuznav tě dítětem! Když ruší zákony on přírody, tu cítím já, tvůj ochránce, dost v sobě síly, bych v pravou kolej zrušený ten zákon uvedl. Jak poznal jsem já vlasti vaší nynější dějiny, tu vidím, že vše řády života zvráceny jsou v základech. Nuž, s tebou počnu, bych z hloubí pokalených vod na čistou hladinu tě, drahý obraze, vynesl co nejskvostnější démant. Kol tebe nasázet chci drahokamů lesk, a třeba slzí svých tě zdobit budu perlami! Ty zářit máš co nebes zjev v tom neřestí všech pelechu a za útěchu sloužit nešťastným!... Však odepříti musíš otci poslušnosť!

Pol. (v záchvatu). Della Roso! Já sotva chápu slov tvých hrozných smysl odvážný! Ty závratnou mocí táhneš k sobě celou bytosť mou, a smysly mé napadá záchvat již! Učiň však, co ti bůh sám vkládá na srdce!

Della Rosa. Zítra před tvým zasnoubením vážné slovo s otcem tvým už promluvím, a ty jsi svobodna! A po tu dobu trvej v modlitbách! A nyní buď s bohem, Polixeno!

Pol. Tak sňatek doufáš zamezit?

Della Rosa. Tak doufám pevně, jakož mi bůh pomůže!

Pol. Přijmi k tomu kroku moje požehnání! Buď s bohem!

Della Rosa (doprovází Polixenu). Na shledanou! (Polixena se rychle obrátí, pozdraví a odkvapí v levo.)

Výstup 8.

Della Rosa (v myšlénkách dívá se za Polixenou). **Giacomo** (vystoupí rychle ze zadu).

Giacomo (ohlíží se plaše a spatří Della Rosu). Zde jest! (Jde rychle k němu a položí mu ruku na rameno.) Hledám tě celý den!

Della Rosa (hledě ukrýti své pohnutí, ostře). Že hledáš mne? A víš, že já tě nehledám!

Giacomo (s pohnutím). Že to slyšet musím od tebe, pro něhož život svůj jsem nejedinkrát nasadil!

Della Rosa. Ty's pečeť tajemství mi vtiskl v každý dech a odcizil's mne sobě samému a světu celému! Čí vina to?

Giacomo. Chci říci ti vše, jež tajemstvím ti bylo a jež zjevené by's rád zas uschoval co tajemství. (Ohlíží se.) Je ticho zde! Vůkol není živé duše! Vše hodí se k našim úmluvám! Jsi také připraven? Sneseš novinu, jež, ti sdělena, rozčílí v plamen tobě krev neb umrazí ji v tuhý led? Bojím se, že část jen toho, co ti objevím, zhrozí mysl tvou! A tak jen část — tu menší — poslyš!

Della Rosa. Chci slyšet vše!

Giacomo. Jsi jako dítě, nebezpečí nezvyklé! Dřív ohrozit se musíš, než schopen budeš snésti ránu poslední!... Nuž slyš!... (Pokyne Della Rosovi, aby usedl; *sám tak učiní též.)* Ty's sirotek! Tvá matka ubohá tě

zůstavila mně, bych se tě ujal, nešťastného děcka! A já tě pojal ve svou ochranu a vychoval tě daleko od vlasti!

Della Rosa (udivený). Co pravíš, starče? Nejsem rodem Vlach?

Giacomo. Ty's narodil se v krajích této země!

Della Rosa (užasnut). To není možná! Já té vlasti syn?

Giacomo. Tím jsi! A Della Roso, že se's narodil, to největším tvým zločinem! Prchnout jsem musil s tebou do širého světa a bloudit dlouho, než nový nalezl jsem domov zas! Ve Vlaších rozbili jsme stánek svůj. Zde seznámil jsem tě s našimi krajany, učil tě jazyku, jímž matka tvá tě v spánek konejšila! Když ptával se's, proč cizí řeči tě učím, tu vyprávěl jsem o tom císaři, jenž v Praze, v hlavním městě slavného království, vládne a ctí vše umění!... Žili jsme ve Florenci. Záhy's jevil vlohy k malířství tak veliké, že brzy štětec tvůj nás oba sprostil bídy neskonalé a nahradil mi majetek, jejž prodati jsem musil, bych životy naše hladu uchránil! Ze všeho, co prodal jsem, toliko jediný zachoval já skvost, jejž tisícími skropil jsem slzami, jejž tisíckráte polibky svými jsem posvětil, jenž má být kouzelným klíčem k rodu tvému. (Vyndá z ňader medaillon a podá jej Della Rosovi.) Zde viz, to roditelka tvá!

Della Rosa (vstane, uchopí se zimničně medaillonu a dívá se chvíli na obraz, s pohnutím.) To matka má? Konečně ji poznávám! Ó dej se líbati, ty svatý obraze, (líbá obraz) tisíckrát najednou, bych vynahradil vše, co po celý jsem život zanedbal! Ó toto oko plné dobroty, to krásné čelo plné vznešenosti, ta milá ústa plná úsměvů! A mrtva, *mrtva matka má, mrtva*, aniž jsem poznal sladkých jejích *polibků!*

Giacomo. Není ještě vrchovata míra tvého žalu! Slyš! tvá matka nezemřela smrtí přirozenou!

Della Rosa. Co pravíš? Chceš mne zbavit rozumu?

Giacomo (vstane, s děsným výrazem). Mezi matku tvou a otce tvého vstoupil zlý duch, jenž srdce jeho odvrátil od srdce jejího, by nikdy srdce jejich víc se nesešla! (Dušeným hlasem.) A v tu strastiplnou dobu, kdy tento zlý duch oba rozdělil z řevnivosti, jakoby matka tvá jen z lásky po bohatství lásku k otci tvému chovala, v tu dobu umřel tobě otec na vždy! A matka tvá, hanbou a hořem sklíčena, jedem životu svému konec učinila.

Della Rosa (se stále rostoucím rozčilením). A kdo byl otec můj?

Giacomo. Bohatý velmož!

Della Rosa. A on svou choť, mou matku, zavrhl?

Giacomo. On před zákonem upřel ti otcovství, co zatím žalem matka sklonila se v hrob!

Della Rosa (v největším úžasu). On upřel mi otcovství?... Což tedy bastard jsem?... Můj bože, stav se sirotkem měl skvrnu hříchu jsem už na čele?... Ó hanba ta!... Jsem tedy sám tím, čehož jsem Don Césaru tak zpupně vytýkal? (S největší trpkostí.) On pravým názviskem mne obdařil, když bídným poběhlíkem spílal mně! Ó kletý osude! To těžkou ranou se mne dotýkáš!... Giacomo, mluv, sic násilně to z tebe vymučím, mluv, kdo byl ten zlý duch, jenž v ráj se matky mé, a mezi ni a otce vloudil?

Giacomo. Ten zlý duch kdo byl? (Plaše se ohlíží.) Viz kolem sebe! Hle! Jak zlatem skví se vše, jak královským všecko se září přepychem, kde oko stane! V tak oslepném lesku bohatými vrah ten kráčí komnatami, a

v síních, kde by's byl sám moh' blahé dětinství své prožíti, v hojnosti a v štěstí vzkvítati a kolem sebe blažit dobročinem celý svět: ten zlý duch přebývá... On, ten velmož bohatý, ten vrah tvé matky, jenž tě zhanobil, že's bastardem, že's vyvržen ze svatého lůna zákonů, ten vrah, jenž tě vyhnal z vlasti v cizí kraj a mládí tvé v bídu zoufalou, ten vrah, jenž vyštval nás ku pomstě krvavé...

Della Rosa (v úžasné netrpělivosti). Ó nebesa! Chci dýku svou tisíckrát potopit v mrzké krvi jeho! Kdo jest, chci na něm pomstu strašlivou!

Giacomo. I pomsta má se s tvojí zasnoubí! Neb celý život můj mé oko pilně nad ním bdělo! A když se blížil zaslíbený čas, tu šel jsem s tebou do Prahy. Zde mnohý měsíc čekáme už na zvěř schytralou, jež v sítě naše se nyní slepě vkrádá!... Slyš! Na vychladlá ústa matky tvé jsem složil slib: kdyby její vrah s jinou se ženou zasnoubil a z jeho boku syn neb dcera jemu vykvětli, jimž by před světem a před bohem on zákonem dal jméno poctivé; kdyby pak slaviti chtěl kdy jejich zasnoubení dle řádu církve a lidských zákonů: tu že před něho vstoupím s tebou, když bůh nám k tomu života a síly dopřeje, a že zničíme jej a dítě jeho zároveň. A bůh vyslyšel mou strašnou přísahu! Della Roso! on dopřál vrahu tvé matky dcery spanilé, vrah matky tvé chce její zasnoubení slaviti. Přišla hodina, kde svaté pomsty obřad vykonáme! Až on žehnat bude chtět své dceři: tu vystoupíme před jeho tvář, ty od něho budeš žádat matku svou a jméno poctivé, a já mu zařvu ve sluch zděšený, by dal mi mou... ach... dal mi... (Zadrží, pak rychle.) *Chceš tu pomstu* vykonat?

Della Rosa. Jakož bůh mi pomůže!

Giacomo. Zde v ruce držíš obraz matky své; připomeň sobě její smrt v bídě a v zoufalství a na ten obraz matčin učiň slib, že nic nezvrátí víc tvůj úmysl!

Della Rosa (s unešením). Tak činím! Činím tak!

Giacomo (po přestávce, dušeným hlasem). Amen! (Pak rychle se vztrhne, uchopí křečovitě Della Rosu za ruku.) Víš, kdo je vrah tvé matky? Ohlídni se, ty's v jeho brlohu, jeť to Petr Vok Rožmberk.

Dolla Rosa (zachvácen úžasem, pak jako u vytržení křečovitě se směje, až divokým jásotem vzkřikne.) Petr Vok Rožmberk?... Ó světové nebeští! Vy šťastně kroky jste mé vedli sem! Petr Rožmberk!... V žilách mých to tančí, v mozku mém jak blesky myšlénky se křižují! Teď vše mi jasno, vše pochopitelno, vše přede mnou v té pravé podobě! (Rychle přebíhá síň.) Ó Rožmberku, spatříme se tváří v tvář! Já k strašlivému soudu tě povolám! Svět bych objímal v nejdivočejší rozkoši, že na něm, na Rožmberku, já mám pomstu vykonat!

Giacomo (zasmušile). Tak rád tě vidím, Della Roso!... Tvůj teď je čas a můj!... Ty víš, že Petr Vok Rožmberk zítra slavit bude zasnoubení dcery své...

Della Rosa (náhle jakoby ohromen vzkřikne). Věčná nebesa!

Giacomo. Při zasnoubení Polixeny zdrtíme před celým světem Rožmberka!

Della Rosa (v ukrutném boji). Při zasnoubení... Polixeny... zdrtíme Rožmberka... (Vrávorá.)

Giacomo. Jsi spokojen?

Della Rosa (zmírajícím hlasem). Zdrtíme Rožmberka! (Stranou.) Nebesa! Jen pokoj, pokoj! Srdce, drž, ať stěny *tvoje nepuknou!*... Nemohu domyslit... (Nahlas vyrazí.) *To není možná*... Rožmberka!...

Giacomo. Ano, Rožmberka! Čas odplaty nastal!... Několik hodin... a černý cíl, za nímž jsem po dvacet let toužil, rázem před námi se objeví! Della Roso, nyní k činu spěj! (Odejde prostředkem.)

Della Rosa (vyjevený se dívá za Giacomem, chce za ním, vrávorá, chopí se rukama hlavy, pracuje v největším pohnutí, a pak vzkřikna hlasem zoufalým, klesne k zemi). Polixeno! Polixeno!

(Opona slítne.)

Jednání třetí.

Síň z předešlého jednání.

Výstup 1.

Della Rosa (sám).

Della Rosa (v myšlénkách zabrán, rychle přichází sloupovím z pozadí). Ne, ne... to není možná!... Pomalu, pomalu, myšlénky, nerozutíkejte se, jako plachá zvěř!... (Ohlíží se zmatený.) Kde to jsem? Co přivádí mne sem? Což sním? Kde moje noha bloudila? Kdo se mnou naposledy hovořil?... Ah! tento tlak zde! Mně jest, jakoby všecka krev mi byla z mozku ustoupila a vlila se mi do srdce, a duch můj přestal mysleti! (Se zachvěním.) Můj věčný bože! zachovej mně rozum, bych neupadl v šílenství!... (Přestávka.) Ne, nechci se podati! Já šílet nesmím, ne, ne, ne!... (Přestávka, pak mírněji.) On v síť mne zaplet' hrozný stařec ten, z níž nemohu se vybavit!... Co pravil mně? Zítra že při zasnoubení Polixeny?... Stůj, myšlénko, stůj! Neprchej dál, sic prchne s tebou rozum můj!... (S pohnutím.) Já ji zničit!... Ó že to myslit *smím* a *nezhynu*!... A musím tak?... Kdo váže *vůli mou?*... Ten Giacomo!... V své hrozné pomstě

jest on velikán; však z vůle své! Já nesměl míti nikdy vůli svou, byl jsem toliko jeho vůle strojem a mám jím i zítra být!?... Ó nikoli! Já však přísahal... Což platí přísaha, kde Polixeně hrozí smrť? A Giacomo?... Já nenávidím jej z celé duše své! On strašně důmyslnou lstí mne oklamať! On upustit musí od svého přehrozného úmyslu, jinak bych... násilím ho... Ó pryč, hrozných myšlének roji divoký, jenž rozpaluje moji krev! Mně je dusno zde; ven, ven do města, do hlučných ulic, do lidí kotoučů, ať přehluší dunící ryk a šumot ty bouře duše mé! Ó pryč z těch míst, kam noha má nikdy nevrátí se víc! (Rychle odkvapí v pravo.)

Výstup 2.

Vystoupí s levé strany Vok, za ním Jiří s rozžatými svícemi.

Vok (popojde do popředí v myšlénkách, pak se obrátí). Ty's mluvil s tím starcem?

Jiří. Sledoval jsem jej. Opustiv včera síně vaše, upadnul v hluboké zamyšlení, že nevěděl, kde jest, když došel k bráně palácu. Teprvé vyšed ven pohlédnul vzhůru a upřeně díval se do oken, a tu zašlehly mu blesky ve zraku; on proklínal tento dům!

Vok (přistoupí k Jiříkovi, polohlasem). Kdyby's s něho oka nespustil, byl bych ti povděčen!

Jiří. A já to učinil!

Vok (překvapen). Co díš?

Jiří. Mám něco na srdci!

Vok (*s rostoucím* napnutím). Nuž rychle, mluv!

Jiří. Já při víně jsem jeho sluhovi otevřel ústa, sotva tomu chvíle!

Vok (netrpělivě). A zvěděl's něco?

Jiří. Giacomo nosí vlašské jmeno jen, rodem je Čech!

Vok (s úžasem). Co pravíš?

Jiří. Jakési tajné záměry jej přivedly sem ku dvoru císařovu!

Vok (s rostoucí netrpělivostí). Tajné záměry?... Co více víš?

Jiří. Za rozmluv s Della Rosou strhne se prý často pře, a Giacomo domlouvá důtklivě malíři, by vytrval jen; v pravý čas že tajemství mu velké odhalí!

Vok (chodí rychle po komnatě). A pravé jméno jeho?

Jiří. Neznámo! Sluha mi dále vyprávěl, že často v pláči přistihnul prý Giacoma, kdy býval samoten, a tu že malý obraz v slzách zulíbal!

Vok. Ten zasmušilý stařec? Ve slzách? A koho představuje obraz ten?

Jiří. Jakousi vznešenou, překrásnou paní! Potajmu prý sluha obraz vyslídil.

Vok (s třesoucím se hlasem, u největším napnutí). A mladý malíř, Della Rosa, kde ten narozen?

Jiří. Della Rosa Vlach je z Florence!

Vok (oddechne si). Ó bohu díky!... Dost již, dost! Nechci více slyšet, Jiříku!

Jiří. Má povídka milosť vaši znepokojuje!... Jsem u konce!

Vok (povstane a přemýšlí). Jsi u konce!... Dobře, Jiříku!... Zítra po slavnosti mne na tuto chvíli připomeň! Chci ti být odměnou rád povděčen! Však nyní ihned zajdi ke komořímu Langovi a požádej ho, by k dnešní navštívil mne večeři, že musím nutně mluvit s ním. Již jdi!

Jiří. Pan komoří se prochází vedlé v zahradách!
Vok. Tím líp, tím líp! Pospěš sobě s poselstvím!
Jiří. Jak ráčí milosť vaše! (Odejde v pravo.)

Výstup 3.

Vok (sám).

Vok (v rozčilení chodí po komnatě). On ohlížel se do oken a kletbu vrhal na můj dům?... Ó, nadarmo mne ten jeho obraz nesleduje v zápětí!... On tedy není Vlach? Je rodem Čech? A tajné záměry jej vedly do Prahy?... To domnění již vhání všecku krev mi do žil uvadlých!... Ten Giacomo!... Nadarmo nešálí mne obraznosť! Ta jeho podoba! To oko pichlavé! Nespatřil jsem já ho v Čechách už?... Ne, ne... to není možná!... A zdá se mi, že mluvil jsem s ním... kde jen, kde?... Na Krumlově?!... Ah! tam mnohé srdce poranila moje hýřivosť! Ne, tam to nebylo!... A přec obraz jeho roste neustále v mojí paměti... a hrozí mně!... Já tuším, že mi visí břitký nad hlavou mou meč a nevím, odkud padne rána nějaká!... A proto pryč musí oba!... Jeden z nich hrozí dceři, druhý mně! Víc ani dnešní noc nesmí je Praha pohostit!

Výstup 4.

Jiří vystoupí; hned na to **Lang**, za ním dva sluhové s pochodněmi, kteří zůstanou v zadu.

Jiří (volá do předu). Komoří Jeho císařské milosti, *pan Lang!*

Lang (pozdravuje). Dobrý večer!

Vok (jde v ústrety Langovi). Odpusťte, pane Langu, že vyprosil jsem sobě vaši návštěvu!

Lang. Rád přicházím, když přání vaše je mi novým důkazem, že Rožmberk mi stále přítelem. Za našich dnů si přátel hledět musíme!

Vok. Ba pravdu díte, pane komoří! I já chci službu od vašeho přátelství a nabízím své služby opět v záměnu!

Lang. Co ráčíte?

Vok. Aj sedněme, vás chůze unavila! (Oba usednou.) Vy víte, pane, jak nemile se včera výstupek, jenž porušil všeobecnou veselosť, mne hostitele dotknul!

Lang. Bylť opět nezbedný to kousek Don Césara!

Vok. Lituji velice, že mojí dcery česť při tom záhadnou hraje úlohu; a proto chci vás žádati, abyste v úmyslech mých dal mi podporu! Nemám já moci k tomu, zač vás žádat chci, a vy moc máte, mějte také vůli.

Lang. Nuž, co zamyšlíte?

Vok. Della Rosa nebude chtět trpěti, by pohanění na něm utkvělo! Při prvním setkání-se s Césarem obživne zpomínka na hádku a na její příčinu, a setkání to bude krvavé. Tu opět česť mé dcery stane se předmětem obecné zábavy, a já opět nejvíc utrpím! Že nemůžeme Don Césara naprosto neškodným v té věci učinit: tu nezbývá, leč učinit tak s jeho odpůrcem!

Lang. Aj pravdu máte, pane Rožmberku! Rád se podvolím vašemu návrhu.

Vok. Myslím, abyste dal rozkazy, by Della Rosa a jeho průvodčí pro urážku Don Césara opustili Prahu. Však tomu přívěšek! Ten, kdo znění rozkazu jim přinést má, ať *jej hned zároveň* už vykoná. Pod ochranou *branných oděnců ať oba* se vyhostí z Prahy a z vlasti naší!

Lang. Váš plán je dobrý, já jej schvaluji!

Vok. Však viděl rád bych žádosť splněnou ještě dnes!

Lang. Když chcete, hned! Dám rozkaz, aby obstoupili jejich obydlí a přinutili je, by vydali se na cestu!

Vok. Nejlíp snad bude, když hned písemně svůj rozkaz dáte. Jiříku, přines pergamen! (Jiří odejde do druhé síně, vrátí se a nese pergamen a péro.) Mně velmi mnoho na tom záleží!

Lang (vezme pergamen a napíše několik řádků). Zde rozkaz! Chci, kdyby třeba bylo, za něj zodpovědít se Jeho císařské milosti! Čiňte s tím dle libosti!

Vok. Jiříku, dones pergamen k zámeckému hejtmanu! Mé díky, pane! (Jiří vezme pergamen a odejde.) Vy mi dovolíte, bych zítra poslal vám na památku tak přátelské mi služby malý dárek! Benátští kupci donesli mi skvostů výběr, abych Polixeně svatební šperk vyvolil. Nesmíte zlatým povrhnouti řetězem, jejž z přátelství ke mně musíte nositi!

Lang (s patrnou zálibou). Oh, Vok Petr Rožmberk hned přebohatě odmění každou službu. Nuž, přijímám, že památka to od vás jest! Nechci odmítnutím uraziti vás, ant nabídnutím nechtěl jste vy uraziti mne! A nyní půjdeme! (Vstane.)

Vok (vstane). Ó nikoli! Vám libo-li, tu prosím, na dnešek budete už mým hostem! Vy svolujete, milý příteli?

Lang. Přijímám k vůli vám!

Vok. Nuž tedy půjdem! Připíjem na dobrý zdar té dnešní výpravy! (Postane, stranou.) Giacomo, neznámý stíne minulosti mé, my neshledáme se více! A Della Roso, šťastnou cestu měj! (Oba odejdou.)

Otevřená jednoduchá síň. V zadu zahrada, do níž v prostředku z ulice malá dvířka. V síni v levo dvéře do jiné komnaty. V pravo stůl, na němž malířské náčiní. Vedle židle. Na levo stůl, na němž knihy a malý kahanec. Sem tam obrazy a sochy.
Je noc. Venku bouře.

Výstup 5.

Giacomo (sám).

Giacomo (vyjde z komnaty na levo a pomalu se ubírá ku předu). **On ještě nejde!... (Bije deset hodin.) Čas utíká! Desátá odbila! A sluha za ním vyslaný též nepřichází!... Je dusno zde, že dech mi to zasazuje! Cítím to v prsou svých, že přetěžký úkol přenesl jsem na bedra jeho! A bojím se, že pod břemenem tak velikým on poklesne. A já přec jinak nemohl! Vždyť na mrtvolu dcery své jsem přísahal, že syna jejího na svůdce mstitele vychovám, a přísahu tu zrušit nemohu! Mé srdce puká, že on z mé krve jest, že syn mé dcery! A Rožmberk?... Přestalť mu býti otcem on, když ji zavrhnul! A Polixena?... Čím ona se provinila, že osud otcův má ji zastihnout?... Ó pryč, pryč sladké jihnutí utýraných citův mých! Staniž se, co se státi má! Až vykonáme svoji úlohu, pak cesta daleká nás povede, kde svatý Jordan žene proudy své...** (V rostoucí netrpělivosti.) **On ještě nejde! Neutišil dosud ten nepokoj, jejž hrozná povídka má v prsou jeho vzbudila. Jen dopracuj se klidu žádoucího; k řemeslu, jež zítra prováděti hodláme, je nutno míti chladné krve tak, až všecek cit se v ní v led tuhý umrazí. Kdybych byl vše mu** *objevil, on by byl* **poklesl, neb snésti nemohl' by to** *přes tu noc, co léta* **dlouhá s přemáháním sotva snáším**

já! (Je slyšet šumot z ulice.) Co to? Někdo přichází! To není jeho krok!... (Pohlíží na zad.) Bylo mi přec, jakobych slyšel rozhovor. (Naslouchá.) To cizí hlasy jsou! (Šumot se venku zmáhá; ponenáhlu slyšet křik a lomoz zbraní.) Co to znamená?... (Volá do zadu.) Kdo to?

Vojt. (z venčí za scenou). Giacomo, otevřte!... Zpátky, padouchové! (Lomoz zbraní se opakuje.)

Giacomo. To hlas Vojtěchův! (Chvátá do zahrady ku dvířkám a rychle otevře.)

Výstup 6.

Giacomo, Vojtěch, hned za ním vrávorá **Della Rosa** bez biretu, s oděvem na prsou rozervaným, meč v pravé ruce).

Giacomo (ustrnut). Světice boží! Co se sběhlo?

Vojt. (vede Della Rosu). Divoký tanec, při němž tekla krev! Nic horšího! (Dovede Della Rosu na pravo k židli.)

Giacomo (k Della Rosovi, jenž odloží meč). Ty's celý utrmácen! Vojtěchu, mluv, co se stalo?

Vojt. Až ducha popadnu, jsem jako vymačkaný měch! Když na váš rozkaz vydal jsem se signorovi v ústrety, tu dojda ku zámeckým sotva schodům, potkám jej v dumání ponořeného. Jdu za ním, vida, že cesta vede bezděky jej domů. Však sotva zajdeme sem v ulici, tu několik zakuklenců si tropí z mého pána smích a jeden z nich — známť dobře jeho hlas — se ptal ho s úsměškem, zdaž nepřichází tak pozdě z náručí hraběnky Belgiojosové! Byl to hlas Don Césarův! V tom přidružím se k signorovi, bych mu byl po boku. Zbraně jsme neměli, tož vší hádce vyhnout jsme se hleděli, neodpovídajíce na urážku tu! Však ti lotři zastoupili nám cestu a novými

úsměšky dráždili nám krev. Tu napřáh' signor náhle pravici, a pěstí prvního nenadále k zemi povalil a vytrh' meč mu z pochvy. S tím druhým já tak učinil! V tu chvíli několik mečův obnažených se objevilo a nastal krutý, nerovný to boj! V tom s druhé strany nám v zápětí žene se jiná tlupa zákeřníků! Myslil jsem, že už veta po nás jest. Však lotři ti, mezi nimiž Don César byl, myslíce, že dostáváme od svých posilu, vrhli se zároveň na příchozí, a v okamžení kleslot několik jich k zemi. I signor můj od jednoho z klesajících stržen byl té chvíle, když Don César pádnou ranou hnal se na signora s výkřikem: „Toť od hraběnky Belgiojosové a ode mne je památka!“ a vyzval družinu hned k odstupu. Těch později přišedších částť se pustila za prchajícími, druzí pak se dali protější stranou na útěk.

Giacomo. Ó, ten zákeřník!

Vojt. Já sám jsem myslel, že signor mrtev jest. Však uchvácení toliko jej přemohlo. Jak vidíte, je úplně zdráv!

Giacomo. Je dobře, Vojtěchu, měj za to vše vřelé díky mé! (Podá mu ruku.) Jdi na odpočinek, jsi unaven!

Vojt. A signor Della Rosa?

Giacomo. Ponech mně starosť o něho; jdi spat!

Vojt. Dobrou noc! (Odejde.)

Výstup 7.

Giacomo. Della Rosa (jenž se byl zotavil, probudí se z dumání a ohlíží se s výrazem zděšení).

Giacomo (*rychle* přistoupí k Della Rosovi). *Ty's celý rozedrán! Kde* medaillon tvůj?

Della Rosa (ulekne se a ohledává ňadra). Medaillon? Zde schován pod mým srdcem spočívá!... Však ah!... Kde je...?

Giacomo. Co se ulekáš?

Della Rosa. Nic, nic! (Stranou.) List Polixenin pryč! Viděl jsem, jak jeden z prchajících zvedl papír se země!... Ó hraběnko Belgiojosová! Ty kvapným činem na mne dorážíš!

Giacomo. Tak vyhrůžku svou Don César už vyplnil! Bůh pomsty však tě zachránil!

Della Rosa. Ano, bůh pomsty, bych vykonal, co zraje v duši mé! (S děsným výrazem.) Ó nevyzývej déle moc boha živého, by nedotknul se tebe!

Giacomo (s úžasem). Co to bylo?

Della Rosa (s temným hlasem). Vol cestu smíření a součtuj činy své před soudcem na nebesích!

Giacomo (vzkřikne). Della Roso! Ty nyní v hodinu činu dlouhá léta připravovaného se kolísáš a tratíš mysl? Ty zapomínáš na svou minulosť? Ty v křehké slabosti odvrháš zbraň, jež na nepřítele je napřažena k ráně už?

Della Rosa. Tím věčným pomstě učením jsi zvrátil celou bytosť mou a vyčítáš mi slabosť ještě ty?

Giacomo. Kam's to pobloudil, že tak mluvíš ke mně?

Della Rosa. Což matka má jen tímto činem dojde pokoje?

Giacomo. Tak jsem jí přísahal na rty vychladlé a musím dostát této přísaze! Až vykonáme dílo své, pak teprv sklonit smím bílou hlavu svou do hrobu!

Della Rosa. A vždy jen ty, a vždy jen ty! A já? Což já pak počít mám? Ty's život můj vyvrhl z dráhy bezpečné, kde umění svou palmu sklánělo mně na hlavu! *Ty's v černou noc* strašlivé minulosti pohrobil všecky mé *nejskvělejší naděje!* Ty's ze mne učinil otroka, jemuž

ukládají o poslední zbytek mrzké svobody, o bídný život! Ty's do Prahy mne přivlékl, v ten pelech nemravů, kde počestnosť umírá zkažeností zhýralou, kde v nejhrubším opovržení mně každý válku s lidskou důstojností vypovídá, kde míň mne cení, než bídného psa! Ty's mne odcizil mé vlasti, a nyní mám co pomsty příšera v cizí mně vlasti té hráti strašnou úlohu odplatitele? Ty's nejsmutnější, ty's nejnešťastnější upravil mi los! Ty's vlastní bytosť mou zavraždil, a z vraždy té jsi vychoval obludu, jež sobě samé jesti ústrachem! V měkké ty's srdce mé již z mládí s pekelnou jizlivostí vsázel černý zhouby letorost; ty's vyučil mne zášti, kde láska mívá oltář svůj; ty's jej shroutil, že v dýmu oběti lásky mé se i všecek lidskosti cit mi pokalil, a zpotvořil's mne v hluchý, bezvolný a mrzký stroj, jenž každý pohyb řídil podlé otráveného tluku srdce tvého!

Giacomo (jenž byl s největším úžasem poslouchal). Ó smilování, otče na nebi! Teď, když u cíle jsem svého života, jenž stepí byl, kde trn a býlí pučelo, kde věčné odříkání bylo stravou mou, kde slz proudy mojí závlahou... teď vše je marné, marné! Teď, když jsem se dočkal vytoužené chvíle, kde vraha vidět jsem chtěl pádem zdrceného, kde měřiti jsem chtěl na zoufalství jeho zoufalství matky tvé a své vlastní zoufalství: tu její syn opouští žalem zhrbeného starce a chce mi bránit, bych úlohu svou svatou vykonal! Ó, ty's to, synu, necítil, co v srdci rozruchem bolným bouřilo, když studenou tvář jsem líbal umrlé, když v její prsa vedychoval jsem svého života dech, a ona přece mrtva zůstala! A nyní?... (Sebrav se.) Však nikoli! Pryč, slzo, pryč! Nevdírej se v oko krvavé!... A *ty stará lebko, zmítaná* sterými bouřemi, nedej se nyní, *byť on se ode mne* odvracel! Jen nyní vytrvej!... (Opět

k Della Rosovi.) Ty's křivopřísežník, ty nejsi hoden víc, by's účasť měl díla posvátného. Jdi, já se tebe odříkám, já vykonám vše i bez tebe, jakož mně bůh na nebi pomůže! (Poslední slova pronášeje s patrným uchvácením, odejde ke dveřím na levo.) Zítra ráno Rožmberk a Polixena, jeho spanilá dcera, na místo k sňatku v šaty sváteční... se v závoj truchlých florů... zahalí... a Rožmberk padne i bez tvé pomoci... (Vstoupí do komnaty na levo, Della Rosa zděšený dívá se za Giacomem.)

Výstup 8.

Della Rosa (sám).

Della Rosa (jakoby přicházel k sobě, úzkostlivě). A Polixena, jeho dcera spanilá, se v závoj truchlých florů zahalí?... (Ohlíží se, rozhodně.) Ó nikoli!... Jiný v mém duchu tajný taje úmysl!... Ji musím zachránit, byť bych naděje pozbyt měl v své spasení! V své divoké pomstě odstrašuje mne od sebe ten hrozný stařec! (Popojde ku dveřím na levo a dívá se do komnaty.) Tam odpočívá; zdá se, jakoby ten plamen jeho zášti celého jej na okamžik byl utrávil! A já?... Myšlénka bystrá, jako blesku svit, mně v bludišti tom zasvitla a cestu ukázala mi byť strašlivou, však jistou! Zášť k lidstvu, v pomsty černé kaluži vyrostlá, obtočila mé nitro jako břečťan divoký, a tak vkořenila se v srdce hloubku závratnou, že srdce svadne, když v něm pomsta pučet přestane! Nuž, svadni srdce, v němž světější cit s černou tou záští vede nebezpečné zápoly!... Ó matko nešťastná, žádáš ty ode mne oběť *takovou?... Přísahu*-li splním, zavraždím nebe své čisté *lásky! Ne, to* nemohu! To nemůže matky, jež v lásce

zemřela, být odkazem! Což může Polixena za vinu otcovu, že hrozný trest má stihnout drahou její hlavu? Ne... ne... Než dopustil bych, aby v zoufalství se vrhla v náruč mou, připomínajíc mně v slzách ten slib můj, že štěstím ji zahrnu; než bych ji viděl před sebou s puklým srdcem umírající: chci raděj strašného se činu odvážit! (Ohlíží se.) Já ústa starci uzamknu a sejmu vinu sám na sebe! Polixeno, má ty světice, buď s bohem na věky! Bych tebe zachránil, vrhám se v náruč smrti sám! (Jde pomalu ku dveřím na levo, otevře zvolna, tasí dýku a dívá se do vnitř.) Noha váhá... ruka pozbývá své pevné síly... Jediný krok, a dokonáno jest... Přisám bůh věčný, jinak nemohu!... (Odejde v levo. Přestávka. Je slyšet dvakrát vzkřiknutí, po chvíli vběhne Della Rosa vyděšen z komnaty, krvavou dýku v ruce.) Co to šeptal, než mu sklížila už jazyk smrť?... Mluvil to on, či sluch můj šálil pekla úsměšek? Zdálo se mi, jakoby byl šeptal v zápasu smrti: „Co's to učinil? Ty's zavraždil otce vlastní matky své!“ (Zoufalým hlasem.) Otce matky své!... (Uleknut.) Jak to bylo? Otce matky své? Hahaha!... (Ohlíží se.) Nesměj se!... To je lež! To je hrubá lež! (Dívá se upřeně na dýku.) A zde ta dýka krví zbrocená?... (Vzkřikne.) Ah!... (Uleknut.) Kdo to vzkřikl? To jak ten vzkřik, jejž on vyrazil, když v zoufalství jsem zvolal, že pomstu na Rožmberku chci zamezit, poněvadž vzývám Polixenu co svou světici! (S úžasem.) Vidím, jak v nejdivočejší vzpjal se bolesti a vzlíkal, vzlíkal, až s rykem srdcelomným svůj život dokonal. Chtěl jsem uzamknout jeho ústa smrti pečetí, by nesvědčila proti Polixeně, a vlastního jsem děda za to zavraždil... Jak pravil? Bořitu? Ah! Bořitu, svého děda!... A kdo vším toho *neštěstím* původcem?... On... on... otec její! *Ó nyní pryč, ty* měkká nemužnosti! Kde tolik křivdy

spáchal on, tu láska moje musí umlknout! Ze srdce ji vypleju, jak jedovatý koukol a utratím ji, co černou žertvu na oltáři odplaty!... (Obrátí se ku dveřím na levo, jež zůstaly otevřeny.) Ó děde můj! Já chtěl se nevěrným stát přísaze, jež na matčin jsem obraz složil v ruce tvé... Nuž, odpusť, matko, odpusť ty hlavo bílá, (pozvedne dýku rukovětí nahoru a padne u dveří na kolena) na tvou krev přísáhám, že očistím se před vámi!

(Opona slítne.)

Jednání čtvrté.

Zahradní taras s vyhlídkou na město. V pravo a v levo květiny. K levé straně v popředí sedátko. Je noc. Hraběnka Belgiojosová v bohatých večerních šatech vystoupí s levé strany.

Výstup 1.

Belg. (ohlíží se a popojdouc naslouchá, zajde k zábradlí a dívá se netrpělivě dolů do zahrady, pak vrátí se do předu). Už pozdě k půlnoci, a dosud žádné zprávy!... Padl-li Della Rosa? Nuž, v chladném hrobě může pykati, že drzým přepychem poranil mých citů žár!... V chladném hrobě!... (Zachvěje se.) Ah! studený mráz probíhá mi všecky žíly, jest chladná noc!... Ó nikoli! myšlénkou na jeho smrt stydá mi krev! Že obraz jeho tím mocněji vtírá se mi na paměť, čím více odvracím se od něho! To štěstí nevýslovné, kdyby byl spočíval mi v náruči, a já kdybych lásky rozkoší závratnou v rukou se jeho svíjela, na jeho mužnou šíj se věšela a v sladkém palu jeho polibků nejvyšším blahem se opíjela! Kdo pochopí vášeň mou, v níž k němu jsem já hárala? Ten jeho pohled budil ve mně žárné toužení, ten jeho slova sladký zvuk zachvíval *všemi mého* srdce strunami, tam ohlas budě, jenž *v srdci jeho nedal* odvěty!... To vše rozpadlo se v nivec...

Štěstí divoké lásky mé uvadlo, a na květu mrazem opovržení spáleném upnula se černá smrti nákaza, jež užásá mne hrozným obrazem! Oj! pryč, vy pekla stínové!... Chtěla jsem jeho smrť; když přišla, nesmím se jí bát!... A Don César?... Já zhýralce toho tak nenávidím, jak vášnivě jsem Della Rosu milovala!... On dosud nejde, ten věštec hrozný hroznějšího činu!... Mně úzko zde, na těchto místech mrtvé osamělosti nadchází tušení mne strašné!... Já nemohu zde déle vydržet... (Slyšet šustot.) Chci pryč! (Naslouchá.) Oj, někdo se blíží, snad to on! (Chvátá na zad k zábradlí a dívá se do zahrady.) On to jest! (Jde ku předu.) V mých žilách šílí divoká zimnice! Ticho, ticho, ty hrdé srdce! Don César tě má naleznouti ledové!

Výstup 2.

Hraběnka Belgiojosová. Don César (vystoupí s pravé strany na taras).

Belg. (obrátí se). Kdo to?

Don César. Nezná mne více vaše spanilosť?

Belg. Nuže, co mi přinášíte?

Don César (rychle spěje ku předu). Hraběnka Belgiojosová je pomstěna!

Belg. On nežije?

Don César. Přináším jeho smrť.

Belg. Můj dík! (Podává mu ruku.)

Don César (uchopí vášnivě hraběnčinu ruku a líbá ji). *Toť malý dílek* toho díku jest, jenž k činu takému mne *pobádal!*

Belg. *A jak* padl?

Don César. Já věru narodil jsem se na šťastné planetě. Já Della Rosovi sfouk' lampu života ostřím damascenky. Dýky nebylo mi potřebí.

Belg. Tedy mrtev jest?

Don César. Tak mrtev on, jak já teď u vašich jsem nohou! (Poklekne.)

Belg. Ó vstaňte, Don Césare, já z vašich úst jsem sladkou slyšet chtěla novinu, teď slyšela jsem...

Don César. A já chci odměnu!

Belg. (netrpělivě). Ó, vstaňte, prosím, je pozdní čas.

Don César. Před vámi na kolenou neznám ani zákonů času víc! Mně u vašich nohou je v tento čas, jak bych byl vkročil ráje ve věčnosť!

Belg. Vy věru sladkým slovům jste se naučil, že nezvyklý mně jímá údiv sluch! Nuž, cvičte plamen lásky pokorné i v trpělivosti, a tak mne získáte! Však nyní rozloučit se s vámi chci!

Don César. Rozloučit se se mnou v nejsladší to čas? Ó nikoli! Když nezhrozil jsem se, dáti život svůj v nebezpeč na vašich slov pokyn milostný, tu za to žádám celý vaší lásky život pro sebe!

Belg. (s hrdostí). Don Césare! (Chce ustoupit, Don César ji uchopí za ruku a rychle vstane.)

Don César. Spanilá hraběnko, myslíte, z bláhovství že odvažuje se kdo života? Kdo tolik v sázku dává, chce vyhrát vše! Mně štěstí přálo, chci vás celou mít!

Belg. (s úsměškem). Aj, Don César dává svému životu cenu tak velikou, že mne co díků dárkyni užásá svými nároky!

Don César. Největší cenu kladu na váš dík! Mé všecko za všecko vaše! Dáte-li mně vše, pak rád v tom moři štěstí chci býti ničím.

Belg. O tom všem podruhé, Don Césare!

Don César. O tom všem nikdy víc, když dnes ne, v tento čas!

Belg. Vy třeštíte!

Don César. Ó nikoli! Vy stojíte zde přede mnou, a já to jsem živý sám, jenž žádá od vás, co jste slíbila! Vás vidím před sebou tak svůdnou, jak lásky samou bohyni, když z mořských pěn na svět k útěše vystoupila! A přec i pravdu máte, hraběnko! Bůh je můj svědek, že miluji vás, až bych z toho sešílil. Vy v úpal nesnesitelný mé čarujete sny; vy bláznite mi oko vděky svými vždy, když na vás ulpí v tužbě horoucí. A ramen těchto sladkovřelý kruh mně v řetěz poutá špetku rozumu, že v žádost palnou mění chladnou rozvahu! Hraběnko, svůdná kráso ty, já tebe chci za odměnu! (Vrhne se k ní.)

Belg. (ustoupí). Ustaňte, Don Césare! Vy více žádáte, než mohu dát!

Don César. Vy dát víc nechcete, že žádám já! Však neustoupím se svou žádostí!

Belg. (v úžasu). Vy šílíte!

Don César. Ano, šílím, vždyť pravím, z lásky k vám! Chci vás mít celou, se všemi půvaby, jež ve smrť vehnaly mého soupeře!

Belg. Ó, z hrobu nebuďte ten krvavý jeho stín!

Don César (s úsměškem). Snad útrpnosť brání vám, byste s hněvem vzpomínala naň? Vy jste jím pohrdla... však, přisám bůh, se mnou tak učiniti nesmíte!

Belg. (opovržlivě se od něho odvrátí). Kdo vám právo dává k řeči takové?

Don César. Vy sama dala jste je, budíc ve mně žá*dosti travný žár!* Ó neodvracejte se opovržlivě ode mne! *Pohrdnutí mnou já* líp předejdu, než milec malý Della

Rosa!... Slyšte, hraběnko Belgiojosová, vy musíte mně náležet, a kdyby celý svět se tomu protivil! Nemohu snésti myšlénku, že by někdo mimo mne vás chovat směl ve vřelé náruči; že by z vašich žhavých úst směl pít vaší lásky slasť mámivou... V těch prstencích bohatých vlasů nesmí nikdo více zahrávat, než já; na důlky vašich tváří květoucích nesmí nikdo svá žádostivá ústa tisknout víc, než já. Já tě mít musím celou jediný!

Belg. Ó nebesa, chraňte mne před tímto netvorem!

Don César. Ó nevolej o pomoc, ty's propadla mé moci! Tak švarný nejsem, jako hladký Vlach, jehožto's otrávila srdce ty! Stín jeho vznáší se teď nad námi, já cítím, že jeho mstivý duch mne k žádosti horoucí pobádá, jak ty's mne dříve pobádala k zločinu!... (On ji obejme, ona se mu hledí vymknouti.) Ó neuchyluj tu svou čarosvůdnou hlavu! Já ji přec zulíbám, a byť se mezi tebou a mezi mnou rozevřelo moře světové!

Belg. (vymkne se s namáháním). Tebe ještě já se uchráním!

Don César. Neuchráníš se víc! Vidím, že's jenom pohrávala sobě s tygrem a myslila's, že's ochotila jej; ty's ukolíbala jej na chvilku a vyhejčkala's tak jen jeho utajenou divokosť, a když mu zuby ceníš, tu uchopuje se ho síla přírody, a on se poznává v svém vzteku sám.

Belg. A tobě v náruč přece neklesnu, spíš pozrhla bych svého těla krásou tak, že před sebou bych studem zhynula!

Don César (s úsměškem). V nepravý čas uspalá mluví z tebe rázem ctnosť! Posměchem ti splácím za ni já! (Hledí ji uchvátit.)

Belg. *Od tebe* posměch ten?... Pryč ode mne! Já *chrlím na tebe* vší zášti otravu!

Don César (vášnivě). Ty mne nenávidíš? Ty's tedy za sprostou hříčku si vyvolila mne, sobě a jiným k zábavě? Mne za hříčku, když jiný z poháru rozkoše s tebou popijí, a Césarovi platí smích? Přisám bůh! to nesnesu! A než bych dopustil si myšlénku, že ještě jednou mohla by's tak učinit, tu tímto zámkem všecek úštipek já na vždy uzavru a dopřeju jinému... mrtvolu! (Rychle tasí dýku a žene se po Belgiojosové; tato vyrazí mu dýku, při tom se o ni poraníc.)

Belg. Ó bídný zbabělče, jenž s bezbrannou ženou vyvoláváš zápasy!... Styď se za ránu, jež na ruce mne pálí! (Chce odejít.)

Don César (zastaví jí cestu). Ta rána pálí! Ano, spanilá hraběnko Belgiojosová, spočítej chvíle svého života, tu ránu upravila's Della Rosovi, hrot dýky namočen ve smrtící jed!

Belg. Světice nebeské! Pomoc!... Pomoc!

Don César. Nadarmo všecko o pomoc volání! Ty's smrti propadla... Zhyneš vlastním jedem svým!

Belg. (v zoufalství). Já nesmím umříti!... Ach! Mne jímá závrať! Ne, ne, já neumru! Život je tak krásný, plný rozkoší! Já umřít nesmím! Ne, a tobě na vzdor, strašný netvore, neumru já! Ta závrať pomine!... (Vrávorá k sedátku.) Nemysli, že to jed, jenž v žilách mých teď proudí!... A ta rána... (ovinuje ruku raněnou závojem a krajkami) ta rána pálit nemá! Ne... Ne! Teď dohořet by měl plamen života, když v největším stál žáru vášní úchvatných?... Ó Della Roso! Což's mi to učinil!... Proklat buď příchod tvůj, proklata chvíle, kdy poprvé jsem pozřela v to oko tvé! Proklata tvé ruky umělosť, jenž vlákala mé srdce v tvoje osidla! Ty's vinen touto mou záhubou!

Don César. Aj, paní spanilá, tak vlašský malíř ve vašem srdci svůj obraz vyvěsil? A vaše zášť?... Hahaha! On odmrštil vás, přisám bůh, toť veselý je kousek! On vás odmrštil!

Belg. (omdlévajíc usedá na sedátko). On odmrštil mne, jak já nyní odmršťuji tebe! Ó ano, nyní vidím, že svrchované právo k tomu měl! Bylať jsem nehodna jeho lásky, poranila jsem jeho city... Zaslepena vášní svou, strhla jsem jeho duše čistotu v nejhlubší snížení... Ó Della Roso! (Sklesne v sebe, po chvíli se vztrhne.) Pryč, pryč z těchto míst!... Mně zde úzko jest... Ten vzduch mi zasazuje dech... (Zachvěje se bolestí.) A ta bolesť, ježto v žilách mojích šílí! Oh! Na ten úpal tento smrti mráz!... Mé smysly minou... tmu mám před sebou! Světlo, světlo, a čerstvý vzduch... (Vzchopí se a chce jít, sklesne však u sedátka na zem.) Já nechci umřít... Della Roso, žij pro mne, neumírej mi v náruči, chci srdce tvoje... svému naklonit... Odpusť mi vášeň mou... Ah! (Umře.)

Don César (dívá se na mrtvolu hraběnčinu). Ty's Della Rosu milovala a mne co nástroje své pomsty použila?... Kdo je ten cizinec, jenž osudem svým zasahuje v naše osudy? On vyzval ruku mou dnes k dvojí tak strašné ráně, k jaké jsem dosud ruky nepozved'! Já jej nenáviděl, sotva že setkal jsem se s ním... a v nenávisti ode mne se k vůli němu odvrátila ona, již jsem miloval! Belgiojosová neblahá, že vděky tvé ode mne službu žádaly!... Zde leží bezduchá! I v smrti krásná, jako bohyně! I v smrti kypra jest, jak kypící byla v rozkoších života! V jiného's náruči neměla spočívati víc, než v mé!... Buď s bohem!... Pryč odtud, mně samému *je úzko zde*... Pryč! Noc dnešní prohýřím až k ránu *já, a vzpomínka*-li na tebe mne neopustí, tož noci tři

a tři dni v radovánkách neustanu; já umořit musím ten svůj pro tě žel, že's mi dražší byla, než všecky ostatní! Nuž s bohem buď! (Rychle zajde k zábradlí a spustí se dolů do zahrady.)

Skvostná, sloupovím nešená síň se širokým v zadu koridorem; na levo v popředí skvostný stůl s aksamitovým povlakem, na němž listiny. Podlé stolu několik křesel.

Výstup 3.

Vystoupí rychle Vok, za ním Jiří.

Vok (kvapně). Že přijde, pravíš?

Jiří. Tak mi řekl, milosti, a připojil, že vše dá přísně vyšetřit.

Výstup 4.

Předešlí. Vystoupí sluha.

Sluha (oznamuje. Jeho milosti císařské komoří, pan Lang.

Vok (pokyne a sluha odejde).

Výstup 5.

Vystoupí Lang s dvěma sluhami, kteří zůstanou v pozadí. Vok. Jiří (v pozadí).

Vok (jde Langovi v ústrety).

Lang. Bych slovo držel, přicházím. Jsouť zprávy mé přepodivného obsahu, a pohánělo mne to rychle k vám!

Nad výpravou včerejší neblahý vládnul výsledek. Della Rosa zmizel...

Vok. To jisto jest?

Lang. Však nikoli, jakým jsem způsobem chtěl já! Nemohu uvésti v soulad, jak vše se sběhlo. Della Rosa zmizel... a starý Vlach nalezen v krvi mrtev v obydlí...

Vok (vzkřikne). Giacomo... mrtev... nalezen?!

Lang. Dosud neznámo, zda-li sám se zavraždil, aneb-li zločin spáchán od jiného!

Vok (pro sebe). Giacomo mrtev!

Lang. Zdá se však, že vražda hrála při všem mocnou úlohu! Nelze pomyslit, že by oděnci nebyli rozuměli mému rozkazu! Pravilo se mi, že Della Rosa padl k zemi smrtelnou ranou postižen! A přece po něm nikde stopy! Jedinou nesu po něm památku, zde tento list! (Vyndá z poprsí list.)

Vok (vezme list a otevře jej). To známá ruka! Ach! To ruka dcery mé! Můj Bože! (Čte list.) To že mi učinila Polixena v podvečer svého zasnoubení, to přivádí mne v zoufalosť! (V úzkosti.) Obsah toho listu není znám nikomu, jenž hanbou mou by bavil obecnou zvědavosť?

Lang. Ten, kdo mi list doručil, nezná písma tajného smyslu!

Vok. Vy kámen mi svalujete se srdce! Tak tušení mé barvu béře skutečnosti na sebe! Proto se vzpírá zasnoubení se Švamberkem!

Lang. Zadržte uzdu svému žalu již! Chci, libo-li, další průběh noční výpravy dopovědít!

Vok. Ó, že nejste u konce! Co slyšet mám...?

Lang. Přepodivnou zvěsť! Ten starý Vlach, jenž za pěstouna Della Rosy se vydával, je rodem Čech, a jak mi zatknutý sluha jejich vyzradil, jmenuje se...

Vok (náhle pozorný). Jmenuje se...

Lang. Bořita!

Vok (užasnut). Bořita?! (Hledě se vzpamatovat.) Ó, mluvte, pane Langu, jak to sluha vyzradil?

Lang. Když ohledávala stráž mrtvolu, tu ze záhlaví lože vypadlo malé pouzdro formy kulaté. Sluha je uchvátil a schovat chtěl! Na pouzdru stála slova: „Bořitův to drahý majetek.“ Tu sluha dosvědčil, že pouzdro náleželo starci, a že je uschovával, jako velký poklad! V tom pouzdru choval prý malý obrázek!

Vok (v zimničné rozjitřenosti). A kde obraz ten?

Lang. Nemohli jej nalézti. Však odpusťte mi, musím odejít. Jinam mne ještě vede cesta dnes! Hraběnka Belgiojosová prý mrtva jest.

Vok. Můj bože! Toť strašné zprávy jsou právě v dnešní den!

Lang. Tak praví se, a pověsť divných hledá toho příčin. Chci sám se přesvědčit, co pravda jest. Nalezena prý dýka, která, jak praví lidé domácí, podobna k bohatě vykládané dýce Don Césara... Chci nabyt jistoty! A té-li nabudu, pak věru dobře postarám se o něho! V hodinu slavnosti se dostavím! Na shledanou! (Odejde, za ním jeho sluhové.)

Vok (doprovází Langa). Buďte zatím s bohem! (Obrátí se k Jiříkovi.) Chci mluvit s Polixenou! (Jiří se ukloní a odejde.)

Výstup 6.

Vok (sám).

Vok (*ohlíží se nesměle a klesne v sedadlo*). Giacomo *mrtev!... To* snadno se řekne; však že ten Giacomo

yl Bořita, to zbavuje mne smyslů!... Bořita! Ten temný braz, jenž na jméno to se věsí a jenž honil se v upoínkách mých jak plachý stín, teď jasně předstupuje přede ine a ukazuje známou mi tvář!... Ó běda, běda! Na řeboni, na Krumlově viděl jsem to oko plamenné!... n otec Zuzany!... Nešťastné, opuštěné, zavržené mé ilenky, po níž, jako po jejím dítěti není žádné památky! oto tajemství mé drtí na mém srdci, a otravuje štěstí šech, kdo na blízku mně dlí!... On mohl svědčit proti mě... A on tak chtěl; to jsou ty tajné jeho záměry, kterých můj sluha vyprávěl! Však smrť mu uzamknula sta! Dobrý to osud nade mnou zavládnul v okamžik, dyž záhuba na mou se hlavu chýlila!... Avšak že panul on?... Neurychlil jsem já slabý jeho k hrobu rok?... Tak já jsem nechtěl, bůh to ví!... A Della osa?... Zmizel! Kéž zmizel, by se neobjevil víc!... ella Rosa! Že to jméno slyším vlastníma vysloveno stama, a pojím jméno Polixeny k tomu!... Oh ta dcera á!... Sám před ní skrývám vinu velikou, a žádám od duše čistotu a poslušnosť! Jinak však nemohu, ač pod emenem vlastním poklesám!

Výstup 7.

Vok. Polixena (přijde s levé strany).

Pol. (v bílých šatech slavnostních, ověnčena; s ledovým razem). Můj otec žádal se mnou promluvit.

Vok. To, dcero, příkrý pozdrav v tento den!

Pol. Jak příkrý otec můj! A já jsem z krve jeho!

Vok. *Polixeno*, kde tvá pokora?

Pol. *Otče*, kde tvá je láska bývalá?

Vok. Můj věčný bože! Kde této řeči naučila se ústa tvá?

Pol. U mého otce! Tvrdosť jeho srdce měkkosť mého rozdrtila naprosto!

Vok. Ó znám já původ tvého odporu! (Vezme list se stolu.) Znáš tento list?

Pol. (couvne užasnuta). Můj bože! Jak tento list v ruku tvou přichází?

Vok. Co dědictví, jež svědčí proti tobě!

Pol. Co dědictví?... Ta pověsť strašná pravdu děla přec?... (V zoufalství.) Tak tedy mrtev on!... A mrtev rukou vaší?

Vok. Polixeno!

Pol. Jak by přišel list ten v ruce tvé!?... Dej mi odpověď!... Ty mlčíš?... Ty se přiznáváš?...

Vok (popuzen). Nemluv dál, dcero, sic otcem nesmíš nazývati mne!

Pol. Ty ztratil's, otče, ve mně dceru svou!

Vok. Zapomínáš, že svazkem krve jsi mi poddána?

Pol. Jsem, otče, dosud poslušna! Zde v slavnostní jsem oblékla se v šat, svou hlavu ověnčila jsem kvítím bujarým... Jsem nevěstou!... Chystám se podat ženichovi ruku svou!... Avšak viděl's ty mé slzy?... Vítr zavál je!... Slyšel's ty mé prosby?... Ty's je oslyšel!... Ty's prodal štěstí mé svým čestným slovem! Co můj by odpor pomohl?... Buď zasnoubit se mám, jak chceš, či nebýt posledního dcera Rožmberka! Chci býti tobě, otče, po vůli. Na vlastních kolenou chci donésti štěstí své tam do hrobu, kdy ruka kněze darmo žehnat bude mně! Buď s bohem, štěstí mé! Ty's zašlo mi, když mrtev on! A poslušenství na oltář se podám za oběť, kdy otec mi tak poroučí!

Vok. Polixeno! kdo klade na jazyk tvůj slova ta?

Pol. Má zoufalosť! Já vidím propasť před sebou, vidím, jak jednou nohou jižjiž sstoupám v ni a smrti jistota mé obrnila srdce! A tak tu stojím ticha, odhodlána, neb se životem jsem uzavřela účet svůj! Víc slzy nekanou mi z očí mých, ty vyschly naprosto, když ránu přečkala jsem největší! Ty znáš mou lásku neblahou, já s ní se navždy rozžehnala už, a od té chvíle vzešel poklid v nitru mém, však poklid to, jenž předcházívá smrť!

Vok (hluboce pohnut). Polixeno, dítě mé, ty užásáš mne tímto poklidem! Polixeno, já odpouštím ti tvoje zbloudění... však za to odpusť všecku příkrosť také mně! Odpusť mně, dcero, jenž jinak nemohu! Když neblahý ten krádce tvého srdce zmizel, ó zapomeň naň! Já nenáviděl jej, že odvrátil mé dcery srdce ode mne. A tak-li lásky ještě jiskerka se ku životu hlásí v prsou tvých: tu podstup oběť velikou a splníž vůli mou! Jinak mne spatříš zhynoucího před sebou! (Kloní se k Polixeně.)

Pol. (rychle uchopí ruce Vokovy). Můj otče!

Vok. Poslední k tobě vznáším prosbu tu, poslední a největší! Chceš splnit vůli mou? Chceš zahájiti česť rodu našeho?

Pol. (po dlouhém boji). Otče, pro tebe tak učiniti chci!

Vok (s pláčem objímá Polixenu). Ó díky tobě, Polixeno! Buď zmužila, za oběť svou již přijmi moje požehnání! (Rozestře svou náruč; Polixena se uchopí jeho rukou a líbá je; Vok políbí ji v čelo a rychle odkvapí.)

Výstup 8.

Polixena (sama).

Pol. (sklesne do židle). Ó věčný bože! Jak to snésti mám? (Pláče.) Dodej mi odvahy, Marije panno, sic pukne srdce mé žalem bezmezným! Ty příliš mnoho na ubohou sesíláš a slabé její síly neměříš! ... Buď věčně s bohem, Della Roso! Památka tvá ze srdce mého ustoupiž, a přijde-li kdy sladkou návštěvou, bude to památka jen na mého přítele, na mého bratra! ... Ó marně vede srdce dítěte boj nerovný s city k otci; ony vítězí a příroda svůj slaví zákon zas! ... Tak chci teď žít! ... A ty lahvičko, (ohlíží se nesměle a vyndá ze zaňadří lahvičku) ty nesmíš více vykonati úlohu! Tvůj obsah svěřil mně s obavou dnes stařec, jenž z květin šťávu smrtonosnou ukrádá! Marný budiž jeho strach! Pryč z rukou mých! (Chce vyhodit lahvičku oknem, v tom Della Rosa ze zadu vystoupí.)

Výstup 9.

Della Rosa (ohlíží se). Polixena.

Della Rosa (má meč po boku). Polixeno!

Pol. (celá užasnuta uschová lahvičku, obrátí se a spatří Della Rosu). Jaký přízrak to! Mocnosti nebeské, chraňte mne!

Della Rosa (chladný, dušeným hlasem). Kde tvůj je otec?

Pol. Pro bůh! Jsi ty to, Della Roso? Či je to děsný tvůj stín? Ty nejsi mrtev? Nejsi pohřben už?

Della Rosa. Kde otec tvůj?

Pol. (*úzkostlivě*). Už pozdě jest! Vše marné, marné vše! Pro věčného boha, upusť od svého záměru!

Della Rosa. Co díš?

Pol. Jsemť odhodlána ke všemu!

Della Rosa. Ty's odhodlána?

Pol. Před chvílí dala jsem své svolení! Já domnívala se, že mrtev jsi...

Della Rosa (stále dušeným hlasem a jakoby ve snách). Že mrtev jsem? Ó kéž se smrť nade mnou ustrne!

Pol. Pro bůh tě prosím, žádné výčitky! Vzdej se vší naděje a obrň prsa pevnou odvahou! Zapřísahám tě při památce matky tvé!

Della Rosa (uleknut náhle se vztrhne). Matky mé?... Nemluv dál! (Ohlíží se.) Ty netušíš, jak hrozný význam mají slova ta!

Pol. Já učinit tak musila, bych zachovala rodu česť!

Della Rosa (se stále rostoucím úchvatem). Ty jako beránek vykrášlený, ověnčený, ty kladeš na oltář cti otce svůj život za oběť!... (S pohnutím.) Ó matko, ty žádáš příliš mnoho ode mne!... On k sňatku nutí ji, on slepě žene se v svou záhubu a vraždí při tom vlastní dítě své!

Pol. Ty chceš mou záhubu?

Della Rosa. Polixeno, na sta kusů trháš slovy těmito srdce mé!

Pol. Nuž tedy, odejdi z těchto míst! Já se zoufalou odvahou k zasnoubení svůj klesající ponesu krok! Hle, tamto síní otec můj už přichází, po boku jeho kráčí Švamberk mu, za nimi hosté vedou kroky sem... Della Roso, naposledy žádám...

Della Rosa. Polixeno! Já tebe zapřísahám, by's ustoupila! Ó jdi! ó jdi! (Chce ji donutit, aby odešla.) Opusť, pro vše spasení, tuto síň!

Pol. Nemohu!

Della Rosa. Tak chceš, bych zavraždil tě svojí povídkou?

Pol. Co pravíš?

Della Rosa. Polixeno, odejdi! Zde loučím s tebou se už na věky! Buď s bohem! S bohem buď! A přečkáš-li mne, modli se za mou duši ubohou! Já přestal být pro tebe na světě! Odejdi! Odejdi! (Ustoupí v pozadí.)

Pol. Už pozdě jest, tu otec přichází!

Della Rosa. Já jinak nemohu!

Výstup 10.

Della Rosa (v pozadí). Polixena. Vok. Švamberk.

Švamb. (vystoupí první). Zde nalézti mám svou nevěstu? (Stranou.) On nemá tušení, že účastnil jsem se včerejší výpravy!

Vok. Zde opustil jsem ji! (Vzhlídne.) Tu Polixena jest!

Pol. (s největším namáháním dojde ku stolu v levo). Vítám vás, ženichu!

Švamb. (popojde k ní). Aj, nevěsto! Vy se chvějete! Bledosť smrti si vám ustlala na růžových lících! Můj bože! Vy jste churava!

Pol. (podpírá se o stůl). To přejde zas, to přejde! Tam hosté přicházejí už!

Švamb. (obrátí se, a spatřiv Della Rosu ulekne se). Co vidím? Je to jeho duch?

Vok. Co pravíte?

Švamb. Tam pohleďte!

Vok (obrátí se a spatří Della Rosu; v největším úžasu.) *Della Rosa! Jak* se odvažuješ v tyto síně!

Della Rosa (postupuje pomalu v největším rozechvění ku předu). Nech takých řečí, velmocný Rožmberku! (Zatím přicházejí se všech stran hosté.) Mne všecka světa moc odtud nevypraví! S tebou má první bude potyčka, pak přijde důstojný všech vás soudruh, Don César se Švamberkem, již mne co zákeřníci přepadli!

Pol. Otče, otče, smím v to uvěřit?

Vok (ustrnutý). Co vše slyšet musím! Švamberku!... (Jakoby se vzpamatoval.) Polixeno, odstup pryč! (Stranou.) Ó přenešťastná tato náhoda!

Pol. Chci vytrvat!

Della Rosa. Voku z Rožmberků, zde v domě tvém chci slovo s tebou promluvit, že nad tím ustrnout má celý svět!

Vok (vzchopí se). Odveďte jej, on šílí!

Della Rosa (jejž všickni obklopí). Já radím každému, by se neodvážil ruky své vztáhnouti na mne, sic, přisám bůh, můj meč jej naučí, že znám se hájit! (Venku hluk.)

Výstup 11.

Rychle v zadu vystoupí komoří **Lang** a rada císařský **Václav Kinský**. **Polixena** v popředí u stolu. **Vok. Della Rosa. Švamberk.** Hosté.

Kinský a *Lang* (zároveň). Co se zde děje? Co to znamená? Don César není zde?

Vok. Šílený vetřelec uráží drzostí můj dům!

Della Rosa. Šílený vetřelec vás vítá, pánové! Ó pojďte, přistupte blíž! Co já zde mluvit mám s Vokem Rožmberkem, *to musí* slyšet celý svět!... Vy, jak tu jste, *tvoříte toho* světa ozdobu, vy hvězdy první na jeho jste

obloze! A když se ohlídnu a patřím na ten lesk, jímž ve výsluní vy se záříte: tu cítím se já svobodným, jak alpský orel na vysoké skále, jejížto ledy v slunci hoří, jak orel, když chystá za obdivu diváků zobák svůj k uchvácení kořisti.

Vok, Lang a *Hosté* (najednou). Co to znamená?

Pol. (v smrtelné úzkosti). Můj bože, co zamýšlí?

Della Rosa. Ó divte se, však údiv váš vzroste v úžas mrazivý! Já nepřišel, bych koho před soud poháněl, že o život ukládal mně a mému soudruhu! Vím já předobře, že lidské zákony zde více neplatí, že spravedlnosť obecnou je děvkou, jež uplacená tam se nakloní, kde se víc podává!... Má žaloba zní jinak, Rožmberku! Ona se vznáší k zákonu přírody, již lidé potvoří, že i její zákon zlotřilý v závoj mrzkosti se ukrývá!... Však strhnout chci tu roušku nákazy a postavit se k zneuctěnému tomu zákonu a žádat od přírody spravedlnosť, jíž odepřít mi nesmí! Rožmberku, ty doby své obraze daleko se skvoucí, jemuž se koří celé vůkolí, jenž v radě nejvyšších ty prvním jsi, jenž ctěn a vážen pro slávu velmocného rodu svého: já žádám od tebe, já chudý žebrák, jenž za chůvu měl nouzi a hlad za průvodce svého života, já žádám od tebe zde matku svou!

Vok. Nebesa!

Pol. Jej rozum opouští! Ó běda mně!

Della Rosa. Ty divíš se, že žádám od tebe, co jsi zahubil! Já žádám matku svou, já žádám od tebe své jméno poctivé; já od tebe žádám své matky otce, jehož *jsem zavraždil,* by pomsta jeho nezasáhla ranou morovou *tvou dceru jedinou!*

(V zadu se objeví náhle Don César.)

Pol. (u vytržení). On vraždil? On zavraždí mého otce též!

Della Rosa. Nadarmo zamknout chtěl jsem jemu ústa! Posledním jeho slovem, že můj je děd, tobě osud nadešel! Já přicházím i co zástupce zavražděného svého děda. A tak se nyní ptám na tvé svědomí: (vyndá rychle ze zaňadří medailon) Znáš matku mou? A když ji poznáš, tu přísahej zde před celým světem, před všemohoucím bohem, že's ubohou zavraždil mukou jizlivou, že's mého otce ode mne odvrátil, a tak že's mne poškvrnil ty bastardstvím! Zde, zde obraz její!!... Sem nazři, ať upomínek žhavé představy ve srdce tvého pálí hlubinách a roztají tam ten mrtvý led, za nímž jsi skrýval čin svůj před světem! Sem nazři, ať všecky obrazy neštěstí a zoufalství zavrženého srdce před tebou se objeví, by's poznal, co je život bídy! (Drží mu medailon před oči.) Sem nazři! Ten milý úsměv tisícero pro tebe chová dýk; ty růže na lících, to jsou skvrny krve, jimiž já potřísnil čisté ruce své, bych dítě tvoje zachránil! A těch očí sladký úsvit bleskem jest, za nímž rachotí hrom tvé záhuby! Zde zři!

Vok (nazří v obrázek a vzkřikne). Veliký bože! Mámí mne strašný přelud? Ó hlavo má, drž, drž pevně, ať rozum neroztrhne meze své! Toť ona, ona, jak utkvěla mně v nezhubné mé paměti! Zuzano!

Della Rosa. Ty ji poznáváš?

Vok. Já poznal ji!... Já tebe poznávám! (Sklesne do křesla.) Della Roso, synu můj! (Všeobecné pohnutí.)

Pol. (jež v úžasu byla sledovala předešlý výstup, popošla celá pomatena k Della Rosovi, když ukazoval medailon). Co... pravil... otec? „Synu můj!“ pravil? (K Della Rosovi.) Ty strašlivá příšero pomsty, odpřísahej celou žalobu, že je *nepravá! (K* Vokovi.) Ó otče! odvolej, rci, že to není *pravda, že není* on tvůj syn!

Vok (v zoufalství). Ó že pravda vše!

Pol. (s největší úzkostí). Že pravda vše? (Pozírá jako šílená s Voka na Della Rosu, pak poklesá a v zoufalství vzkřikne.) Ó svatá... panno... na nebesích, odpusť nám... naše hříchy! (Odchází, několik dam jí pomáhá a doprovodí ji do vedlejší komnaty v levo.)

Výstup 12.

Předešlí (bez Polixeny).

Della Rosa (jenž na poslední slova Vokova jako omráčen byl stál, přichází k sobě). A ty strašlivá příšero pomsty, odpřísahej celou žalobu, že je neprava! (V zoufalství se směje.) Hahaha! Toť ďábelský je kousek, osude! (K Vokovi.) Já jsem tvůj syn? Ty's tedy v jedné osobě vražedníkem mé ubohé matky a otcem mým, jenž zavrhnuv mne umřel mi na věky? Ó věčný bože! Že to poznávám! Nuž, dobře tak! Tvou ruku, děde nešťastný, nyní blahoslavím, že ze mne učinila mstitele té lidské zvrhlosti! Ano, to nejstrašnější ukryl's mně, bych nezděsil se tak přeohromné úlohy!... Ty's vehnat chtěl v soud nikdy nevídaný syna proti otci! A já tak hrozným stal jsem se tu žalobníkem, že sám se lekám, jaký bude rozsudek!... Já (opět k Vokovi) vraždil pro tebe; sem pozři na mne, v němž sama se obelhala příroda tebou zneuctěná a krev tvou, jenž v žilách mých se proudí, zhanobila tak, že sama sebe utrácí v zoufalství!... A Polixena?... Stůj, myšlénko, stůj! Nic dál, zde zírá sráz, že v myšlénce rozumu se závrať zmocňuje... A to tvůj je čin, Rožmberku, jenž mne zoveš synem!

Vok. Milosrdenství, synu, milosrdenství!

Della Rosa. Fi na ten název, nechci ho od tebe, já odvrhuju tebe od sebe, že's na mne spáchal zločin takový. (Ohlíží se.) A vy, kdo tu jste, vy suďte nyní mne! (Všeobecné ustrnutí.) Vy mlčíte? Vy znáte vinu mou!... Vyzývám vás, vyzývám dobu vaši na soud můj! Odsuďte mne, když *vy* mne odsouditi můžete!... Vy ještě mlčíte? Což nikdo z vás mne odsouditi nemůže?

Výstup 18.

Předešlí. Don César (vystoupí).

Don César. Della Roso! Mámť já v tom soudu první slovo s tebou! (Všichni se obrátí.)

Della Rosa (vztrhne se). Jaký to hlas? Don César! Ó díky, nebesa! (Rychle se obrátí, kvapně.) V pravý to právě přicházíte čas!

Don César. Corpo di Bacco! Byl jsem němým svědkem veselého výstupu! Zdá se, že tuhý život máš, jako já! Či narodil se's rychle ještě jednou, by's Rožmberka potěšil? Však za to's nyní celý muž!

Della Rosa. Nuž, Don Césare, nechci déle býti vaším dlužníkem! A chcete-li, taste svůj meč, pravím, taste svůj meč!

Všickni. Upokojte se!

Lang. Meč nesmí více rozhodovat!

Kinský. Rozveďte je!

Don César. Dnes ti mohu býti po vůli! (Oba tasí meče a rozcházejí se.) Ať mne čert vezme, když netěším se, že máš takový křestní list, jakýž mně do vínku dal vznešený otec můj! Bastard proti bastardu! Hahaha! Krásná to hra těch našich osudů! Jsme věku svého prav-

hrdinové! Nuž ať ten věk v sobě rozerve se tak, jak my rozryjem' těmito meči prsa svá. (Začnou šermovat.)

Vok, Lang, Kinský (zároveň). Ustaňte!

Della Rosa (k Don Césaru, jenž ho poranil). To neplatí! Meč váš se smekl! Stavte parádu!

Don César. Vy chcete tak, ač z ruky krvácíte!

Della Rosa. Jen rychle! Rychle! (Šermují; Della Rosa v šermu meč svůj odhodí, Don César probodne ho.) Jsem pomstěn, Don Césare! (Klesne k zemi.)

Don César (odhodí meč). Ty's sám tak chtěl! Rozumím ti, bratře bastarde!

Vok (vrhne se k Della Rosovi). Co's to učinil!?

Výstup 14.

Předešlí. Jiří a dámy přicházejí uděšeni z vedlejší komnaty.

Kinský. Co se stalo?

Jiří. Strašné neštěstí! Ó běda mně! Toť přeneblahý den!

Kinský. Mluv, jaké neštěstí?

Jiří. Panna Polixena v zoufalosti jedem skončila svůj život!

Vok (k smrti užasnut). Polixena? Ó věčný bože!

Della Rosa (umíraje). Polixeno... za tebou duch můj spěje... ty duše čistá, andělská! I já zde déle žíti nemohl, kde zvrátila se celá bytosť má!...

Vok (klekne u Della Rosy). Ó synu můj! Odpusť mně!

Della Rosa. Ty nazýváš mne přece ještě synem?... Pak vyrovnáni jsme! Buď s bohem, otče neblahý, já jdu, bych tobě cestu klestil trnovou... na níž... víc... květ života nepokvěte! My přišli jsme... na rozkaz přírody,

jež tvoří lidem svaté zákony!... Ty's, otče, zákon tento porušil, jak já... nuž, skloňme... hlavu... (Umře.)

Don César (jenž byl stál v hlubokém mlčení, popojde k Della Rosovi, poklekne a dotkne se jeho čela). Teď vášním konec, bratře bastarde!... Smrť tvá smiřuje i mne! Ten shnilé naší doby proud nás uchvátil! My první buňky na vrch vystoupivší se srazili, pod námi vše se připravuje k rozboru! (Vstane.) Buď s bohem, bratře! Poznav tě dřív, jak znám tě teď... a Don César byl by velikán!... Tvůj osud pohnul kamenným mým srdcem!... (Obrátí se ku Kinskému.) Císařský rado Kinský, já a Švamberk, soudruh mých činů chcem' vás sledovat! I my chcem' učiniti zadosť zákonům! (Odchází se Švamberkem.)

Kinský. Smutný to obraz, přisám věčný bůh! Sudiž jeho pravda!

Lang. Chci zpravit o všem Jeho milosť císařskou!

Vok (jenž byl klečel až dosud u mrtvoly Della Rosy, vstane, chce do komnaty, kam Polixena odešla; klesá však a volá) Polixeno!... Polixeno!

(Lang, Kinský a jiní přistoupí a podporují Voka.)

(Opona rychle slítne.)

BOLESLAV RYŠAVÝ.

TRUCHLOHRA V PĚTI JEDNÁNÍCH.

(1861.)

Osoby.

Boleslav III., s příjmím Ryšavý.

Všebor, **Vlaslav**, **Chotimír**, **Jiní** — vládykové.

Kochan, **Dobromil**, **Tista**, **Jiní** — Vršovci.

Thidagg, biskup Pražský.

Lešek, vyslanec Polský.

Diviš, důvěrník Boleslava III.

Božetěch, **Jan**, jeho syn, **Roubal**, **Krotil**, **Šplíchal**, **Jiní** — měšťané.

Vůdce polský.

První, **Druhý** — polský voják.

Měšťan.

Žalářník.

Hospodský.

Chlap.

Kněžna Emma, matka Boleslava III.

Juta, dcera Boleslava III., choť Vršovce Dobromila.

Pánové a paní v průvodu knížete a kněžny. Vládykové, panošové, měšťané, čeští a polští vojáci, lid obojího pohlaví.

Děj v Praze. Čas 1003.

Jednání první.

Ulice v Praze.

Výstup 1.

Božetěch a Jan; za nimi Roubal, Krotil, měšťané a lid obojího pohlaví. Za prvních slov Božetěchových rozstoupí se lid na pravé straně jeviště a dívá se na levo do ulice nesměle, ač s napnutím. Zavzní hlahol trub a bubnů za scenou.

Božet. Už tedy slavnosť chýlí se ku konci. Jak ty trouby zní, jakoby v Praze neměla býti ode dneška než radosť a veselosť! (Dívá se ven; hlahol trub a bubnů opět zavzní.) Patřte tam, teď přísahají, teď podávají sobě ruce na smířenou.

Roubal. Kéž bych mohl to smíření pevně skout, aby drželo, jako ty svory na vyšehradských branách!

Krotil. Nevím, nevím, ty přísahy těch pánů mívají tuze tenkou niť.

(Opět hlahol trub a bubnů.)

Božet. (dívaje se ven). Teď zasnubuje velebný biskup *Jutu, dceru knížete,* Vršovci Dobromilu! Dej bůh, aby *z toho svazku* vykvětlo něco dobrého!

Roubal. Amen! Nemám ale k tomu žádné víry! Rod velmožů těch není knížatům nakloněn! Zdá se mi to, jakoby se mračno s vichřicí snoubilo. Mně se to nelíbí!

Jan (s trpkostí). Tak tedy kníže Jaromír je vypuzen ze země a Boleslav u Prahy!

Božet. Z těch věčných změn nám sotva vzejde nějaké štěstí, ačkoli před branami odbývají slavnosť smíření. Věčné rozbroje, věčné hubení země! Kníže Boleslav nezůstavil blahých památek, když opustit musil vlasť naši před rokem... a nyní cizí pomocí vrací se do Prahy... národ ho nemiluje...

Roubal. Zle je, zle! Avšak pouhé řeči, bohužel! nám nepomohou!

Krotil. Tak soudím také, (k lidu) je-li pravda, měšťané?

(Lid mlčí.)

Jan (rozhořčen). Ó! styďte se, vy bojácní krtkové! Teď se krčíte, a není tomu dávno, tu jste jásáním uvítali knížete Jaromíra! (Lid krčí ramenama.) Však já se nebojím, i kdybych desíti Boleslavům hleděl v tvář!

Krotil. Pro milosrdenství boží, takovou řečí uvrhneš nás v záhubu!

Božet. Dobře tak, chlapče! Kdyby každý takové byl mysli, panoval by v naší vlasti řád. (Z venku hluk se blíží.) Však nyní pozor! Kníže přichází v čele cizího vojska! Cizí vojsko v zemi! Jaké to budou časy! Avšak ať nemyslí kníže, že nadělá z nás mrzkých otroků! Buďte mužni! Až půjde okolo nás, tu z mlčení našeho ať pozná, jak si váží Praha knížete, jenž násilím se trůnu domohl! (*Dívá* se ven.) Brána se plní jeho komonstvem! *Bůh nám buď milostiv!* (Smekne beranici, za ním všickni *ostatní.)*

Výstup 2.

Vystoupí řada polských vojáků, za nimi **Boleslav Ryšavý; Lešek**, polský vyslanec, **Všebor**, **Vlaslav**, **Chotimír**, **Diviš**, **Kochan**, **Tista**, **Dobromil**, jenž vede **Jutu**; komonstvo a vojsko.

Bolesl. (zamračen pomalu kráčí ku předu, pak rychle se obrátí k lidu.)
Co to?
Zde rozevřel svůj jícen tichý hrob?
Co znamená to? Zkamenél vám jazyk
Za doby mého v dálce zajetí?

(Lid se tlačí s šepotem do zadu; v předu zůstane toliko Božetěch.)

Křič: Sláva! luzo,
Sic vlíti dám ti ve chřtán žhavý kov,
By zavzněl rázem jako zvonů zvuk!
Proč nejásá mně dnes to zrádné hnízdo
Té Prahy liknavé? Volejte: Sláva!
Krotil. Ať žije kníže!
Bolesl. Ha! Haha!
Toť krásný jásot, jako krkavce!
Nemá zde nikdo více hrdla z vás?
Tak na kolena před svým knížetem,
A pro své vzdory proste za milosť!

(Lid v strachu padá na kolena, jen Božetěch a Jan stojí.)

Již na kolena, chlape nestoudný!
Božet. Jen před bohem já skláním kolena,
Bůh vyšším pánem, nežli, kníže, ty's!
Bolesl. (vrhne se vášnivě k Božetěchovi).
Tu drzosť splatíš hlavou šedivou!

Odveďte ho! A na nejbližších hradbách
Ať kat své černé dílo vykoná!

(Všady veliké pohnutí.)

Teď pryč s tím chlapem!

Jan (vrhne se na kolena ku knížeti).
Nejjasnější kníže!
Smiluj se nad tím starcem, otcem mým,
Smiluj se nad tou hlavou šedivou
A zabij mne, jen jemu život dej!

Bolesl. (prudce). Pryč, pravím!

(Kyne, z komonstva vystoupí dva vojáci a odvádějí Božetěcha; Boleslav pokročí ku předu.)

Božet. Ó vlasti nešťastná, bůh tobě žehnej!
Já kladu rád svou hlavu na špalek,
Však za to měj mne v živé památce!

(Odejde s vojáky.)

Výstup 3.

Předešlí (bez Božetěcha).

Jan (zoufale). Můj otče! Pro bůh! (Vstane.)
Kníže neslyší! (Stranou.)
Tak provodím jej k smrti, v srdce však,
Tam vryju strašné pomsty žahadlo,
Ji vlastní krví budu napájet,
Až vyrůste co ještěr jedovatý,
By (ukazuje na Boleslava) tomu upravila záhubu!

(Odkvapí; lid sklíčený za řeči Janovy se rozejde.)

Výstup 4.

Předešlí (bez Jana a lidu).

Bolesl. (v popředí).
Můj příchod odpor vzbudil u nich všech!
Mně výjev tento dává výstrahu
A klestí budoucí mé cesty cíl!
Těch hrdých velmožů urputná sběř,
Ba sama luza nenávidí mne
A s paměti můj obraz setřela,
Co polský Vladivoj a Jaromír
Mně na přestolu místo zasedli.
A tak mne přivítá jen všady mráz
Pokrytné nedůvěry v každý krok.
A pod tím ledem nedůvěry zlé
Se plazí strach, jejž úkor vylíhnul.
Mou pomstu jejich tuší svědomí!...
Nuž, pomsta budiž černým žezlem mým!
Teď, nebo nikdy... tak a jinak ne!
Já chci-li pevně stát na trůnu kluzkém,
Tu strachem musím jen jim vévodit
A hrůzou nad nimi dál panovat.
Tam drtit musí mocně násilí,
Kde síla se tře s mocí o vládu!
Lid přede mnou se třese, ten mám jist;
Teď opnout musím svižnou sítí lsti
Těch vysokých hlav, panstva úmysly,
By vypučel i zde mně zdaru květ!

(Obrátí se k Divišovi.)

Diviš (postoupí).
Co ráčí tvoje milost knížecí?

Bolesl. Ty zostři vtip a místo jednoho
Teď oka tisíc měj! A přede vším
Mi nepusť se zřetele svého lid!
Ten sprostý lid...
Diviš. Již více viděl jsem,
Než vidět třeba, abych viděl dosť.
Ba viděl jsem, jak hladová ta luza
Se tobě šklebila, jak žluče jed
Jí krve tok najednou rozproudil.
Buď na pozoru, milosťkníže můj!
Bolesl. Konej, jak kážu!
Diviš (poodstoupí).
Bolesl. (obrátí se ke komonstvu). Drazí pánové,
Nás bolestně se dotknul výstup ten,
Přisám bůh věčný! Jinak nemůžem',
Sic opět vzpoura stohlavá, jež sotva
Jest potlačena, rychle vzejme se,
A v nový upadne zem nepořádek!
Jak stojí našich věcí výsledky?
Všebor. Je celá země, pane, v moci tvé.
Neb dobyv Prahy, dobyl's celé země!
A kníže Jaromír opustiv trůn
Opouští také meze knížetství,
A cesty jeho, zdá se, měří cíl
Ku králi Jindřichu.
Bolesl. Aj! K Jindřichu?
Ha! Haha! Nuž, ať věrnosť hledá tam,
Kde nevěrnosť plášť nosí věrnosti!
Snad v pohostinství přijme sklepení
Temného žaláře i bratra mého,
Jenž v narovnání se mnou nesvolil!
Co více, Kochane?...

Kochan (jenž byl stál zamyšlen v pozadí, rychle přistoupí).

Tím, co řek' Všebor,
Je řečeno vše, jasný kníže!

Juta (jenž vystoupivši po boku Dobromila přešla, když lid se rozešel, na pravo a sledovala s úzkostlivou napnutostí každé hnutí Boleslava).

Odpusť,
Můj jasný kníže, spolu otče můj,
Že připomínám tebe na paní,
Jež v smutku pohroužena, ve slzách
Na vjezd tvůj čeká s nejistotou zlou!
Tvá matka, kníže, s tebou vejíti
Chce tvého srdce v svatou úmluvu!

Lešek. Jak vzkázala mi, chce se jasná kněžna
Dnes ještě s tebou setkati. Neb vidouc,
Že jasný pán můj, Polský Boleslav,
Chce smířit národ se svým knížetem,
Již průvodu se sřekla Jaromíra,
A chce ti v Čechách býti po boku!

Bolesl. To smutné bude věru setkání!
Nuž, buď si!... Avšak, milí přátelé,
Dostupmež slavně šedověkého
Té země práhu, Vyšehradu, již,
Kde osiřelý na nás čeká trůn!
Ať zvony zní, ať trouba válečná
Vítězství naše hlásá! (Slyšet zvony.) Polské vojsko
Co vítěz štědře budiž uvítáno!
Teď na Vyšehrad!

(Hudba válečná zavzní; Boleslav odchází s vojskem, s komonstvem a se všemi velmoži až na Kochana a Všebora.)

Výstup 5.

Kochan. Všebor.

Kochan (prudce se béře ku předu, uchopí Všebora za ruku).
Tak stalo se! Ó viděl's to? Co dím?
Vždyť smrti bledosť ve tvář vstoupivší
Tě prozradila, že jsi viděl vše!
Ten ubohý lid, jenžto hlavu skláněl,
Jakoby uchystán, by na špalek
Ji dal s tím Božetěchem statečným!
Ó mocná nebesa! Toť neslýchané!
Všebor. To zlý začátek, přisám věčný bůh!
Však moudrosť káže, bychom mírností
Svá rozechvěná prsa obkryli!
Ne prudce tak, můj drahý Kochane!
Jeť to, co zděšeni jsme viděli,
Budoucí doby mocným pokynem...
A pročež obezřele musíme
Svých kroků řídit směr a pilně bdít!
Kochan. Tu spatřili jsme smutné divadlo.
Dnes chudák z luzy, z lidu obecného
Již splatil přímé slovo životem,
A zítra mysl toho Boleslava
Se ve mstě černé výše povznese
A záhubně se dotkne našich hlav
Co prvních národa!
Všebor. Tvá prudká mysl,
Pochvílnou rozčilena hořkostí,
Předvádí obraz oku příšerný,
Jenž nemá života!

Kochan. Však oko přec
Ten obraz zří!
Všebor. Nechť tedy přelud zří!
Kochan. A kdyby přec se pravdou obraz ten
Měl odíti?
Všebor. Vždyť váže přísaha,
Již složil kníže v tváři národa!
Kochan. Však kdyby její moc se viklala?
Všebor. Chci krví vlastní chránit našich práv.
Kochan. To slyšet chtěl jsem!
Všebor. Nyní, Kochane,
Již prozřetelnosť tvou střež prudkou krev,
A rychlý proud tvých děsných myšlének
Veď v tiché řečiště tvůj rozmysl!
Nejbližší čas nám cestu ukáže.
A nyní za knížetem! (Odejdou.)

Veliká síň na Vyšehradě. Na levé straně podstavec s několika stupni červeným suknem potažený, na němž malý trůn. Ve vedlejší síni v levo břinčení číší a hlučné jásání.

Výstup 6.

Vystoupí prostředkem **Juta**, rychle za ní **Vlaslav**.

Juta (v nesnázích).
Pro bůh, ustaňte, Vlaslave!
Vlaslav. Ó paní!
Jen slovo, jenom slovo jediné,
Sic touhou zhyne srdce ubohé!
Juta. Vás činí smělým vaše vášnivosť
A slabosť má! Ó šetřte mne, vždyť svou
Já důstojnosť vám celou zadávám,

Vás slyšíc jen, aniž bych vašich slov
Já smyslu sama chtěla jímati!
Ó že tě oko mé kdy spatřilo,
Že tvůj mne sladký obelhal kdy hlas!
Vlaslav. Což city mé teď musí hříchem být,
Kdy čisty jsou, jak nebes blankyt sám?
Přehrozný osude, proč's připoutal
To krásné poupě k jilmu chladnému,
By uvadlo tam v mrzké záhubě?
Proč krutá úmluva tu ruku tvou
Ach! srdci tvému navždy odňala,
Ant s mým se srdcem tvoje potkalo,
A k sobě vzplála obě v lásce jen?
Ta láska hříšna teď!... Proč hříšna? Že
Víc platí lidí úmluva, než přírody?
Ten zákon lidský cizí srdci mému,
Neb zákon jest, co vložil ve mne bůh!
Juta. Netrýzni mne tou mukou citů svých!
Vroucí-li jest a čista láska tvá,
Tu vyslyš prosbu lásky neblahé,
Jíž urážím svou čest a povinnost,
A kaž svým krokům, by se vyhnuly,
Kde kráčí noha má; kaž zrakům svým,
By jinam zřely hned, když spatří mne,
A udus touhy, ježto ke mně lnou!
Vlaslav. Ó že mi káží přísná slova tvá,
Bych přestal činit, co mým životem!
Což úsměv tvůj, když věstil blaho mně,
Byl jenom hrou, jíž bídným cílem snad
Mé srdce bylo? Oh! já vidím teď,
Že v žáru lásky příliš jsem zabloudil,
Za ludným hnal se darmo obrazem!

Juta (stranou).
Mé srdce puká… musí to však být! (K Vlaslavovi.)
Mně choť byl zasnouben, bych úmluvám
Převážným vespolného smíření
Dodala moci úvazné!… Ctím povinnosť
Tak vznešenou, již vložil na mne bůh,
Bych vlasti naší věčným rozbrojům
Ku konci pomohla. Mé srdce, ano,
To krvácí pod tíží závazku;
Však vytrvat chci, pokud jediná
Mu dává život krve krůpěje!
Radš zahynout má v krutých bolestech,
Než zpronevěřit se své čisté cti.
A když vše rozpadávají se teď
Posvátné smlouvy, chci já slabá žena
Jim dotrvať, byť s nimi zahynu!
Již prosba má budiž ti rozkazem,
A Vlaslav na slovo jej vykoná!

(Rychle v pravo odejde.)

Výstup 7.

Vlaslav (sám).

Ó Juto, smiluj se!… Tak odešla!
Jak vznešený ji půvab ozářil,
Tu trpitelku vřelé lásky mé!
Ó já jí ublížil a okamžik
Tak dlouho sladce vyčkávaný sám
Jsem *pokalil* tím trpkým slovem svým!
Co činit chci?… Mám lásky plameny

Uzavřít srdce svého v hlubinách
A svléci s sebe vlastní bytosť svou?
Nevzdám se lásky své, ni naděje!
Čas náš, pln změn a plný převratů,
Snad zvrátí také její povinnosť
A obsype keř lásky květem nadějí!
(Rychle v levo odkvapí.)

Výstup 8.

Prostředkem vystoupí objeviv se za posledních slov **Diviš a dívá se za Vlaslavem.**

Diviš (sám). Ha! Holoubci se plaší rozlítli
Se nabaživše sladké hodinky?
Nu dobře tak! To mi přichází vhod!
Já z milostného toho setkání
Snad něco vytěžím!
(Z vedlejší síně slyšeti hluk.)
Jen jásejte!
Však vám to všem jde sotva od srdce!
Voláte: Sláva, Sláva knížeti!
A v srdci síláte ho ke všem čertům!
Já mám jen radosť, jak to všecko shlíží,
Jak by se nejlíp vzali do křížku
A meči, dýkami se hladili!
Však ještě větší působí mi radosť,
Jak Boleslav se moří nedůvěrou!
Já na plamen ten loučí přikládám
A stále podezřívám, abych sám
U něho v podezření neupaď.
A tak jen sloužím, kde je důvěra;

Co je mi do toho, ať kníže ten,
Či ten? Já všech si nevážím a sebe
Si vážím nejvíc! Tak jsem nabídnul
Své služby jemu, a on přijal mne,
Že nejvíc jich má potřebí... Tu jest...

Výstup 9.

Diviš. Boleslav.

Bolesl. (vystoupí s levé strany zamyšlený).
Zdá se, že mám jich část přec na své straně!
Mám tomu věřit? Váže přísaha?
Já ovšem stokráte jsem přísahal,
A málo kdy jsem držel! Že jsem v oběť
Dal vlastní dceru sňatkem Vršovcům,
Co jsem tím získal? Nepozdvihnou zas
Jak roku lonského zbraň proti mně,
V proud svého odporu již za sebou
Strhnouce rázem všecky ostatní?
To věru předejdu! Jak jejich vzdor —
Vím v hloubi srdce všechněch ukrytý —
Se jednou zjeví: svedu náhodu,
Bych přinutil je k vzpouře veřejné
A pak je jmu a zlomím jejich moc!
(Uzří Diviše a couvne.)
Kdo to? Kdo vkrádá se v mé myšlénky?
Diviš (přistoupí).
Můj kníže, jsem to já, tvůj věrný sluha!
Bolesl. Slyšel jsi, o čem jsem tu rozjímal?
Diviš (stranou).
Tak na polo! (Nahlas.) Ty's mluvil o vině.

Jež vstouplo hodovníkům do hlavy,
Že tobě: Sláva! z vína křičeli!

Bolesl. A věříš smyslu jejich přípitků?

Diviš. Po tom se ptej, až víno vykouří
Se z jejich hláv! Já slovům nevěřím;
Měř spíše činu rychlé následky...
A čin jsem viděl já!

Bolesl. Jaký to čin?

Diviš. Před chvílí v městě...

Bolesl. Nuž, co stalo se?

Diviš. Já viděl šrůtku hodně krvavou.
Potkal se měšťák s polským vojákem
A nadal jemu sluhů tyrana,
Jenž bídně zhynout musí... Tyran ten
Je milosť tvá...

Bolesl. (hněvivě). Ó bídná luza ta!

Diviš. Polák se s chlapem tím vzal do křížku,
Však měšťák vojáka tak pokousal,
Že voják měšťáka víc nekousne!
Lid hned se sběh' a pomoh' sousedu
A těšil se, že vyváz' z bitky zdráv!
V tom spatří kněžnu s velkým komonstvem,
Jenž k Vyšehradu míří... Za ní hned
Již z daleka se dá a volá: Sláva!

Bolesl. Ó tisíc blesků do těch bídných sket!
A matka kněžna?

Diviš. Děkovala vlídně!
Má povídka však není u konce!

Bolesl. (netrpělivý).
Co víc?

Diviš. Na tomto místě před chvílí
Jsem viděl kněžnu Jutu... teď jen ovšem
Choť Vršovcovu...

Bolesl. (v rozčilení). Dále!

Diviš. V důvěrné
Ji s Vlaslavem jsem viděl rozmluvě!

Bolesl. (vztrhne se).
Mou dceru, pravíš, kněžnu Jutu zde?

Diviš. Choť totiž Vršovce! „Má prosba budiž
Ti rozkazem!“ Tak ona pravila!
On na to, že čas náš pln převratů!
Co myslil tím? Zajisté vládykové
Že kují v taji zas ty převraty.
A proti komu? Proti tobě ovšem!

Bolesl. Má vlastní dcera že by úklady...?
To být nemůže, to nemůže být!
Ó já ji miloval, svět veškerý
Jsem nenáviděl, matku, bratry své,
Jen ji jsem miloval! A ona by...?
Když jsem ji snoubil s Vršovcem, bych smířil
Se s hrdopýchou oněch velmožů,
Tu vyrval jsem s ní srdce poslední
Kus z černé hloubi záštiplných prsou
A hodil jsem jej trůnu za oběť,
To oběť největší, neb zmizel s ní
Ze srdce mého anděl dobroty!
Já promluvím s ní... Postihnu-li viny
Jen slabý stín, pak trestu neujde,
I byť to byla vlastní dcera má!

Výstup 10.

Panoš (vystoupí). Předešlí.

Panoš. Milosti, kněžna Emma přichází!
Bolesl. Ah! Nyní, jiných věcí nával kdy
Mou mysl projímá! Teď matka mi!
(Kněžna Emma vystoupí s paními.)
Bolesl. (k panošovi).
Ať vstoupí komonstvo a naši hosté!
(Panoš odejde na levo.)

Výstup 11.

Boleslav postoupí ku předu a postaví se k trůnu; zatím vystoupí s levé strany **Lešek, Všebor, Vlaslav, Kochan, Dobromil, Tista** a jiní vládykové. Mezi tím ubírá se kněžna **Emma** pomalu ku předu; **Diviš** odstoupí v levo před trůn a paní v průvodu kněžny postaví se v pravo.

Emma (vážně).
Tak musí matka dříve přivítat,
Když syn tak nečiní?
Bolesl. Vítáme vás,
Ač blízká minulosť se pozdravu
Té pravé podstaty dát zpečuje!
Emma. Ó na minulosť svého zřetele
Radš neobracej, synu knížecí!
Snad že by větší výčitka již tebe,
Než mne zasáhla, a všem výčitkám
Chci dnes se vyhnout moudrým rozmyslem.
Vždyť přicházím, bych v stará práva dnes

Já uvázala se na srdce tvé
To vládou příznivou, však přísnou též!
Bolesl. Tak matka k svému synu mluvila,
Nikoli kněžna k nám to knížeti,
Sic bychom byli kněžnu spatřili,
Když celá země holdovala nám!...
Však naše máť nemůže, zdá se tak,
Zapomnít, že před málo chvílemi
Ve spolku s bratrem vládla proti nám!
Emma (s pohnutím).
Ty's tentýž stále! Živé přírody
Rychlejší tlukot probíhá tvé žíly,
A mysl vředne každým slovem hned.
Nuž, nech dřív matku k sobě mluviti,
A pak se ozve ve mně kněžna též!
Nebýval's méně drahý mi, než bratři,
Jimž osud jinam dráhy vykázal,
Ač vedla jsem tě s větší přísností,
Když bujná příroda se přes hráze,
Šlechetné, hubíc, proudem rozlila!
Bolesl. Ó, vím to dobře! Tím jste zkazila,
Co dobrého kdy bylo v dítěti,
Nevčasným vzdorem jitřila jste mysl,
Že mysl v jedno srostla se vzdorem!
Emma. Ó zadrž, synu! To mi srdcem šlo!
Však dobře tak, kde tolik lásky já...
Bolesl. Že tolik lásky?... Klame paměť vás!
Znám jenom lásku, jež mou lásku k vám,
K mým bratřím přerodila v nenávisť,
Anť v lásce všech jsem byl jen pohozen!
Tak *střek'* jsem se též lásky ke všem vám
A nenávisti černožravý jed

Žel! otrávil tak srdce mého tluk,
Že v nenávisti chovám celý svět!
Nemluvte o lásce, kde její plod
Se v opak lásky změnil dobami,
Jež odtrhly nás na vždy od sebe.

Emma (s pohnutím).

Mé srdce bolestně to cítí již,
Že sklamal matku smírný úmysl.
Já zaklepat jsem chtěla na tvé srdce,
Že's přec jen syn můj a já matka tvá!
Však matku svou jsi chladně oslyšel:
Teď mluvím kněžna k tobě knížeti!
Ty postrádal jsi moji přítomnosť,
Když celá tobě holdovala zem;
Já chtěla dříve syna pozdravit
A pak se kořit lesku koruny!
A tak svou ruku nyní povznáším,
Bych přísahou se nebes doložila,
Že uznám tebe, na trůn práva tvá,
Že ustoupím s tvých bratří nároky!
Však staň se ty, k čemuž tě přísaha
Posvátně váže! Všecku odvrhni
Neblahé minulosti podstatu
A zaraž v srdci všech si lásky stan!
Jak počal jsi, tak lásky nezískáš!
Proč sotva vkročiv na posvátný práh
Stověké Prahy, ne co kníže míru,
Co pomsty příšera se neseš k nám?
Proč vraždíš lid, jenž lepších časů květ
Zde viděl pučet krátce měřených,
Když jímala tě v lůně cizina?
Ty's přísahal! Však držíš přísahy,

Jimž spojenec tvůj, Polský Boleslav,
Chtěl před světem dát moci vázavé,
By v zemi smířil stran všech tuhý vzpor?
Ty's v krvi vstoupil na trůn posvátný,
A první, kdo nedržel přísahu,
Jsi ty!

Bolesl. (prudce).

Za tuto řeč, přisám bůh věčný,
Vás chrání matky štít!... Však slyšte mne!
Když opustit mně zrada kázala
Mé vlasti půdu, tu jsem v zaští svém
Uchýlil kroky k Němci Jindřichu!
Ten důvěru též zradou odměnil
A uvrh' mne, jenž hledal ochrany,
V žaláře temné sklepení! A když
Jsem trávil smutné chvíle zajetí:
Tu přísahal jsem pomstu krvavou
Těm zrádným hostitelům svým a *všem*,
Kdož v naší vlasti straní jim! Vy k nim
Jste od mládí mé znala úmysly,
Vy smiřovala jste mne s cizinci,
Když proti nim se ve mně vzpíral muž!
Já uposlech' jsem rady vaší. Však
Své v neštěstí jsem poznal přátely
A vaše též! A když se dvéře mi
Žaláře otevřely, tam jsem spěl,
Kde zjevný nepřítel můj vladařil,
Tož Polský Boleslav! Tu sjednotil
Jsem brzy se s tím statným hrdinou,
A z nepřítele stal se spojenec.
Vy však, jenž s trůnu českého se vždy
K svým pokrevencům, k Němcům, obracíte,

Vy propadla jste nevděčnosti mé!
Co kníže nenávidím bratry své
Teď dvojnásob, že v Němcích proti mně
V zlém osudu svém spásy hledají!...
Já však všech vás chci chyby napravit,
Chci hledat výdatné tam pomoci,
Kde jedny zvyky víží národy!
Já velikou chci opět učinit
Tu naši zem, jež pro tisíceré
Vás vzpoury všech krvácí napořád
A rozbroji jest v zhoubu vržena!
To vůle má, a proudy krve mne
Neodstraší, bych splnil vůli svou!
A pročež v káravém když úmyslu
Sem přijít vznešená ta paní chce,
Ať v cestu postaví se síně práh,
Bych uchránil se mrzkých výčitek!

Emma (s umírajícím hlasem).
Můj věčný bože, slyš mé volání!
Ty hrozně tresceš matku dítětem!
Zde nepučí mně víc květ naděje,
A bez ochrany proti pohaně
Již ustupuji slabá žena já!...

(Skleslá odejde se svými paními.)

Výstup 12.

Předešlí (bez Emmy).

Lešek. Dovol mi, jasný kníže, jedinou
Jen prosbu! Za tou paní vznešenou
Chci popílit, bych smírné slovo jí
Z tvých přines' úst. Rač dovolit, o pane!

Bolesl. (rozhořčen).
Tou radou ty's mi?
Všebor. Kaž, o kníže, přec
Jen svému srdci, nad rozčilením
By pochvilným klid došel nadvlády,
A smiř se s kněžnou!... Nový počátek
Pří domácích hned umoř ve vzniku!
Bolesl. Kdo příkrým slovem takto předpisy
Mým činům ukládá? Vy máte snad
Tak mluvit právo? Třtiny klátivé
Vy slabá stébla, chcete kázat mně,
Já jakou bych měl cestou kráčeti?
Nejsemť váš kníže, a vy poddaní
Mé vůle všickni?
Kochan. Jenom přísahou,
Již's vázán svatě také, kníže, ty!
Tistan. Tak ujednáno mezi stranama!
Dobrom. Sám stvrdil's ji, jak s tebou všickni my!
Bolesl. Vy odvažujete se, na přísahy
Se odvolávat, páni stateční?
Ha! Haha!
Vy, jenžto dnes jste přísahali mně,
By zjitra již jste nedrželi slib?
Předvčírem Vladivoji Polskému
Jste jásali svůj holdu přípitek,
A na to včera jedním rázem zas
Jste přísahali bratru Jaromíru!
A dnes již opět mně? Haha! Co jsou
Ty *vaše* přísahy! Fi na ně, fi!
Přisám bůh, vy jste je už zrušili,
Než ruku pozvedli jste k přísahám!
A vy *mně* hrozíte? Ba za ten mrav

Mi dáte zodpověď! A do té chvíle
Zde Všebor zůstane mi v zástavě
A Tista Vršovec!... Za jejich vazby
Propadne koruně jich majetek!
Všickni (v největším pohnutí).
Můj kníže, to jest proti úmluvám!
Kochan. Toť hrubé nešetření našich práv!
Bolesl. Teď právo já jsem! Rozkaz můj ať hned
Se přísně vykoná!

(Pokyne Divišovi, sestoupí s trůnu a odejde za hlubokého mlčení.)

(Opona slítne.)

Jednání druhé.

Ulice v Praze. V pravo i v levo hospoda; před domy stoly a židle. Na pravo u prvního stolu sedí **Jan**, **Roubal** a jiní; na levé straně **Šplíchal**, **Krotil** a jiní. **Diviš** stojí u předního stolu na levé straně. **Hospodský** sem a tam obsluhuje.

Výstup 1.

Diviš (popojde ku předu).
Mne poslal kníže mezi lid, bych poznal,
Jak chová se v tom novém pořádku!
Však mlčení-li řečí výmluvnou,
Tu vím již víc než dosti!... Leč bych svou
Já úlohu netěžkou dovršil,
Musí to mezi nimi do živa.
(Jde ku stolu.)
Co smutni stále, statní sousedé?
Naplňte číše!... Nu!... Ať žije kníže!
(Všickni mlčí.)
Jářku, páni měšťané, ať žije náš kníže!
Jan. Ať řekne tak, kdo si přeje, aby dlouho žil!

Diviš. Kdo si nepřeje, aby dlouho žil, musí být ovšem spokojen s životem krátkým, neboť kníže neměří ty životy na dlouhé lokte, a fič! sfoukne je jako nic! A protož si važte dlouhého jeho života!

Roubal. A já ti povídám, že si ho tak vážím jako ty. To jest, aby's dobře rozuměl, že si ho vážím jako tebe! (Pije.)

Diviš. Tak dobře, brachu, nyní ti rozumím! Však přál bych ti, aby kníže neměl tak dlouhé uši, jako ty máš otevřenou hubu, a aby neměl tak dobrý sluch, jako ty máš vysmolený chřtán, sic by's mohl chřtán snadně nasadit za hubu.

Roubal. Bude tedy nejlíp, když podrží každý své!

Krotil (s druhé strany). Mně vyvstává na čele pot za takových řečí. Kdo ví, co to je za chlapa!

Šplichal. Ej! Neškodí to, kmotře, když se ty naše klapačky trochu spustí. Je alespoň živo mezi námi! A ten chlap? Ať je to kdo chce, každý víme, jak smýšlíme, je-li pravda, Roubale?

Roubal. Bez všech okolků! A vždy tak, jak nedávno, když se tomu Poláku lilo!

Šplichal. Ó blesky boží na tu luzu!

Diviš (přistoupí). Což pak se přihodilo, přátelé?

Roubal. Co se přihodilo? To si můžeš spočítat na prstech. Tu soused Šplichal má hezkou dceru!

Diviš. Kýho čerta! Chci vsadit tvůj červený nos, příteli, že jedná se tu o nějakou tajnou avanturu! (Směje se.)

Šplichal. Ó, směj se, pekelníku! Že nemáš taky dceru! Tu bych ti přál návštěvy, jakou mne ti lotři poctili!

Diviš. Ty starý blázne, vždyť's měl hodnou pěsť?

Roubal. Však poznal chlap ten, že pěstě naše nejsou od včerejška.

Diviš. Hahaha! To povedený je kousek!

Šplichal (k Diviši). Ty úsměšky tropíš si z mého neštěstí? Jen ještě slovo, a plecháč ten (uchytí plecháč) ti vletí na hlavu!

(Všickni vstanou.)

Roubal. Ticho, ticho, Šplichale! To není podlé řeči Polák! Jářku, kdyby to Polák byl, pak by naše pěstě byly pohotově.

Diviš. Dobře tak! Vy hlupci jste půjčili svůj rozum na špatný úrok! Mohu já za to, že ukradl Polák tvé dceři, co bych jí do smrti nevrátil, kdybych jí to byl ukradl já? Drž se Poláka! Kdybych byl tvojí dcerou, já bych mu vyškrábal oči; kdybych byl tvým synem, já bych mu rozpoltil lebku; kdybych byl tvé dcery otcem, tu bych si podal se sousedy svými ruky a přísahal bych pomstu tomu, jenž ty Poláky do města uhnízdil! To bych učinil, starý blázne. Hahaha!

Jan. Ten člověk má pravdu! (Přistoupí dosud seděv u stolu.) Sousedé! Vy víte, že můj otec hned při vjezdu knížete byl odpraven! Ty's, Šplichale, pozbyl se ctí dcery své i dítě své! Každý z vás vyprávět může o utrpení, jež snášet musí od té doby, co kníže Boleslav se vrátil. A jako hlíza prodírá se cizí vojsko v naše příbytky a odkopává nás, že kníže vynáší je nad lid domácí. Ba kníže, ten nezná tu naši bídu, a kdyby ji znal, neodpomohl by jí! Což máme déle ještě vše to snášeti?

Roubal. Ještě nezdá se našim velmožům ten pravý čas!

Diviš. Nu, tedy snášejte a nechte vlky pást se na vašich stádech, až dojde na vás samy! (Slyšeti křik a zpěv.) Vida! S veselým výskáním přichází celá tlupa jich, a vy tu sedíte a kabonίte čela! Fi! Hanba na vás, že hlavu věšíte a trpíte ten nevázaný jejich život.

Výstup 8.

Několik Poláků vystoupí a bez okolků zasedá ku stolům.

Prv. Pol. Holaho! Dělejte místo, pryč!

Diviš (ustoupí v pravo).
To bude mela! Rozehřál jsem je...
A Poláci jak na zavolanou.
Tu přišli! (Dívá se v levo.) Ještě líp!
Hle, právě kníže
Sem městem přichází, by sám a sám
Se z oddanosti lidu potěšil!
Přisám bůh! Doufám, že to pěkně skončí!

Prv. Pol. (sedá v levo ke stolu). Sem medovinu, medovinu sem! Čí jsou ty číše? Pryč s tím nářadím! Z těch já tu nepiju! (Shodí číše se stolu.)

Hospodský (běží pro jiné číše). Mějte ztrpení!

Druhý Pol. Co ztrpení!? (Přistoupí ku Krotilovi a zasedaje odstrčí ho.) Jdi dál aneb se zvedni! Kde sedím já, nemůžeš sedět, ovčí kůže, ty!

Krotil (v nesnázích). Vždyť rád si odsednu! (Stranou.) Pro milosrdenství boží! Jak se dostat pryč?

Druhý Pol. Nekvákej mi tu, sic tě tou plácačkou tady (ukáže na meč) pohladím, až ti budou v uších zvonit na velkou!

(Zpívá.) Byla jednou dívka hezká,
Dívka hezoučká,
Měla věnec zelený,
Věnec zeleňoučký!

Šplichal (k Janu a k Roubalu). Sousedé, podívejte se! *To je svůdce mé dcery!* Neznáte ho?

Roubal. Což ho čertova vlastní podšívka ještě nevzala? Dorazit ho musíme. Vzhůru! Já ti pomohu!

Jan. Já také! Na něho! (K druhému Poláku.) Ty nám tu nekvákej, ovčí kožichu, sic ti dáme něco na drnkačku!

Diviš. Už to chytá! Vane dobrý vítr!

Druhý Pol. Psa krev ty! (Vstane rychle a tasí meč. V tom všickni vstanou od stolů a hrnou se ku předu.) Tu máš záplatu na nestydatou tvou hubu. (Máchne po Janu.)

Jan (vyhne se ráně a tasí dýku). Jen ne tak zhurta, sprostý podvodníku! Nejsemť já slabá dívka!

Šplichal (přiskočí k Janu a k druhému Poláku a vyrve poslednímu meč). By's na ní dokázal svoje hrdinství! Znáš mne, ty podlý chlape, jenž's mi dceru sved'? Tu máš ode mne na věčnou za to památku! (Žene se s vytaseným mečem po Poláku a probodne ho.)

Roubal (k měšťanům, kteří se drží na pravé straně). Sousedé! rychle židlice a do těch ostatních! Chopte se židlí, když nemáme zbraně! Do nich!

(Měšťané se židlemi ženou se v čele Jana a Roubala po Polácích, kteří se drží v levo a tasí meče. Nastane půtka, lítají plecháče a číše.)

Výstup 3.

Vystoupí ze zadu Boleslav s komonstvem. Předešlí.

Bolesl. (hřímavým hlasem). Co se zde sběhlo?

(Bojující ustoupí, vše rázem utichne.)

Krotil. Teď to vezme ten nejhorší konec.

Bolesl. Ten lid ve vzpouře? (Obrátí se ku komonstvu.) Spoutejte je všecky.

(*Dva vojáci vystoupí z* komonstva a postaví se před měšťany.)

Ať v žaláři se krev jim ochladí!
Zde také mrtvola? To Polák jest!
Kdo usmrtil zde toho Poláka?

Diviš (postoupí ku knížeti).

Již, milosť kníže, dovol, bych vše řek'!
Ten chlap (na mrtvolu) zde zprznil tomu (na Šplichala) dcerušku,
A za to odplatil mu otec pohlavkem,
Že z mozku život vyfouk' rázem tím,
A z toho povstal, jak tu vidíš, ples,
K němužto meče hrály pěkný takt.
Ti měšťané zde pod milostivou
Tvou vládou štěstím tak už vzbujněli,
Že s Poláky si zatančili skočnou,
A jeden z nich si plíce porouchal.
To celý sběh!...

Bolesl. Nestoudná luza! Tak
Zachází s Polany?... S tím chlapem zde
(ukáže na Šplichala)
Na Vyšehrad, tam se skály jej skolte!
A ostatní ať týden při postu
V žaláři ochladí si bujnou krev.

(Odejde s komonstvem; vojáci odvedou Roubala, Jana, Krotila, Šplichala a ostatní.)

Výstup 4.

Diviš (sám).

To pěkně dopadlo! Teď za knížetem!
Dokud v něm bouří hněv, musím mu říci,
Že krvavou lid pomstu přísahá

A vládu jeho hrubě proklíná!
Pak k Vršovcům; snad sluha nějaký
Se ulovit dá zlata muzikou,
A dopídím se vzáctných zpráv i tam.
(Odejde.)

Síň u Vršovců. V levo stůl, na němž pergameny.

Výstup 5.

Vystoupí Dobromil.

Dobr. Již zdá se mi, že chladným okem v tvář
Mou nazřít ona nemá odvahy.
Chci střežit ji! Neb nepřirozený
Nás oba spoutal těžce svazek ten!
Z ní mluvila jen chladná povinnosť,
Pod níž se kryje zášť, že ona kněžna
Vršovci ruku podala! Ó smutný
V manželství naše osud zanešen!
Chci střežit ji, a kdybych podobu
Jen viny shledal, z nenáviděného
Se svazku pojednou chci vyprostit.
Však nyní k věcem jiným!... Přátelé
Se radit přicházejí, jak se příště
V té doby převratech již zachovat!

Výstup 6.

Vystoupí Kochan, Chotimír, biskup Thidagg, Vlaslav, jiní Vršovci a vládykové.

Dobr. Vás vítám, přátelé, a milosť tvou,
Velebný otče biskupe! (Podává příchozím ruce.)
Tak svádí
Nás opět smutná doba v tuto síň,
Kde před rokem se rozhod' osud vlasti!
Že přišli jste, to klade povinnosť
Vám na srdce, by tajno zůstalo,
Že v tato místa váš krok vedl vás!
Chot. Za všecky druhy své rád ručím já!
Thid. A já rád požehnání k tomu dám,
Když církvi to a vlasti prospěje!
Kochan. To za dobrý nám ručí výsledek!
Thid. S trnoucím srdcem na úkoří zřím,
Jež v staré podobě nás týrá zas.
Lid trpí opět, celá trpí zem,
A důstojnosť té církve Kristovy.
Kochan. Krvácet musí srdce synům všem,
Kdo drahou vlastí zovou tuto zem!
Před léty slavná sklesla s cimbuří
Té slávy, jsouc v své moci stísněna,
O Krakov chudší, celou o Halič,
O Moravu, a celé Slovensko,
Co mrzce vlád' dřív tento Ryšavec!
A sotva vzešlo slunce lepších dnův,
Již nová stihla naše hlavy bouř!
Boleslav o moc opřen, násilím
Své kruté vlády zkázu obnovil,

Za žezlo hrůzu sobě vyvoliv.
Však poznejme již pokyn časů zlých
A pevnou, svornou rukou vzbudujme
To nové dílo, jež by násilí,
I jeho moc již v nivec zvrátilo.
Thid. A v jaký skutek dospět úmysl
Má náš, by skutek hoden úmyslu?
Já myslím, bychom nejdřív s knížaty
Se smluvili, již mají největší
Na proslavený přestol nároky.
Tak pojistíme sobě spojenců
A se spojenci nových přátel my;
Vítězství od nás prápor neodvrátí,
Čas nový slávy křídla rozepne,
A země naše vzkvěte mírem zas!
Dobr. Kde takový je spojenec?
Kochan. Jej těžko získat
Thid. Ó, že nás přiměly zlé svízele,
Že hledali jsme pomoc v Polsku dřív!
Domácích knížat posvěcených hlav
Tím dotknuto jest v mrzkém příkoří,
A věkožizný takto zrušen řád!
Neštěstím zovu největším, že Polský
Byl Vladivoj kdys Českým knížetem!
Kochan. Vždyť Jaromír se vrátil z ciziny!
Thid. Však polský vliv již o trůn otočil
Svůj zkázný kruh! Tak Boleslav
Se smířil s Polska hrdým vladařem.
A s tím se spojencem v zem vrátil zas,
By ukrutenstvím zjednal poslušnosť,
Kde lásky zjednat sobě nedoveď'!
A tak já pravím, bychom smluvili

Se s jasnou kněžnou Emmou v přátelství,
S Jindřichem králem v spolek vstoupili
A pod záštitou moci jeho pak
Zas povýšili Jaromíra na trůn!
Chot. Já s návrhem tvým, otče velebný,
Ve všem se srovnati chci milerád,
Tvá moudrá slova v mých myšlének šat
Se oblékla!

(Přestávka.)

Thid. Ty mlčíš, Kochane?
Kochan. Znám všecky následky, jež svržení
Přemyslův na vlasť uvalilo už!
Vám nejsou neznámy. Lid pokořen jest,
A my jsme úmluvami spoutáni,
Jež původce jich sám víc nedrží
A strojí nám všem jimi záhubu!
To vše je pravda! Pravda však též jest,
A jediná to, již *on* vyslovil,
Že vlastní vůlí na trůnu chce stát
A pomoc hledat jen, kde národy
Stejnými zvyky poutá stejný mrav!
A pročež nemluvme víc o Německu!
Thid. Tož zase odpor! Zase nesvornosť!
Kochan. Tam, milosti, nám štěstí nekvěte!
Dobr. Ty's pravil, Kochane, že Boleslav
Při násilí všem pravdu vyslovil,
Že vlastní vůlí na trůnu chce stát!
Nuž, mějme také vlastní vůli my,
Na vlastních sil se opor spolehněm',
Nehledajíce v dáli spojenců...
My sami buďme sobě spojenci,
Své spory doma vyrovnejme si,

Tak dojdem žádaného míru spíš!
Držme se lidu... lid je rozkvašen
K novému vzporu týrán každým dnem!
Kochan. Zas něco nového?
Dobr. To půtka zas
S Poláky, vzavší konec krvavý!
Polan sved' dívku měšťana, a ten
Smyl smrtí zprzněnou svou čest... A za to
Se skály Vyšehradu skolen byl!
Kochan (vášnivě).
Tak pelechem se vraždy stala Praha!?
Kam dospěje čas plný hniloby?
Jsme těleso, jehožto údy jsou
Dob kletbou ochromeny tak, že víc
Nemůže tělo sobě pomoci!
To smutná doba! Její památku,
Žel! nebude ctít pozdní budoucnost!
Tak nastala nám přísná povinnost,
Zhoubnému proudu postaviti hráz,
Sic kletbou potomstvo nám odmění se,
Že zničili jsme jeho dědictví.
A tak má rada zní: Jít ku knížeti
A za svobodu jatých požádat.
Thid. A jest-li žádost nesplní?
Kochan. Pak, otče,
Požádáš knížete, by vládyky
Sem k sněmu svolal, jenž by narovnání
Již mezi ním a námi ujednal
A vytknul meze moci knížecí,
By navždy nastal v zemi svatý řád!
Thid. On k žádosti té nikdy nesvolí!
Kochan. Když to zamítne, jménem Boha pak

Tvá milosť nás již sprostí veřejně
Všech závazků plynoucích z úmluv našich,
A onen trůn, jejž zprznil Boleslav,
Jinému nabídneme vladaři,
Však z volné vůle své. Neb sami chcem'
My hledat pomoc pro něho, leč tak,
By později nikdy nemoh' proti nám
Víc pomoci té užit nátlaku!
Thid. Mne hluboký žal srdce projímá
Pro všecku krev, jež znova poteče:
Však každou krůpěj krve prolité
Za svatou věc já žehnám napřed už!
Chcem' Jaromíru dát své podpory?
Kochan. O všem tom později, otče velebný!
Dřív uprázdnit musíme zprzněný
Trůn, než naň koho opět nastolíme!
Jsou-li vám po vůli mé návrhy,
Jež učinil jsem, tu s milostí tvou
Dnes večer ještě půjdu na Vyšehrad,
A tam všech jménem žádosť přednesem'!
Všickni. Tak věru rádi srozuměni jsme.
Thid. Pro spásu lidu všeho souhlasím.
Kochan. Nuž tedy pojďme, rychle kvapí čas
Dobr. Bůh dopřej zdaru vaší výpravě!
(Odejdou všichni až na Vlaslava.)

Výstup 7.

Vlaslav (sám, ohlíží se za odcházejícími).

Mám nazvat lhářem vlastní ucho své,
Či zapomenout, že jsem slyšel dnes?
Zas tedy vzpoura hrozí výbuchem?

A kněžna Juta, ježto jediná
Víc otce miluje, než život svůj?
Ji musím nebezpečí uchvátit
Pro lásku její ke mně, pro lásku
Svou k ní. Což kdybych... Smím já pro Jutu,
Smím zrušiti před chvílí daný slib?

Výstup 8.

Diviš (vystoupí a obezřele se ohlíží). Předešlý.

Diviš. Zde také nikdo! Ah! Tam někdo přec!
To Vlaslav! Zamyšlen! Nu, dobře tak!
Ten jistě zná těch pánů záměry!
Ty budeš můj! A vyzradíš-li něco,
Uspořím peněz, jež bych sluhům dal! (Nahlas.)
Ach! ponížený sluha! Což tak smuten?
Vlaslav (spatří Diviše).
Ty odprodáš mi sotva veselosť!
Diviš. Oh! rád bych odprodal, ba zdarma dal bych,
Mně kdyby pán chtěl něco odkoupit.
Vlaslav. Co chceš?
Diviš. Já řku, že jistá paní...
Vlaslav. Nuž!
Diviš. Se velmi trápí... tajně naříká...
Vlaslav. Ó mluv, co víš, zde plný měšec dám,
(Dá mu sáček.)
Jen mluv, co víš!
Diviš (vezme a obtěžkává).
Vy dáváte mi víc,
A přece míň, než sobě bych si přál!

Vlaslav. Co ještě chceš?

Diviš. Jen slovo, dech jen, dech,
Jenž zjevil by mně, o čem jednali
Ti vzáctní páni s těmi Vršovci!
Neb roznesla se zpráva v podtaji,
Že Vršovci dnes měli poradu!

Vlaslav. Vršovci, díš? Nebyl jsem přítomen!

Diviš. Nuž, tedy byla v skutku porada?
To líto mi, že krásná paní ta,
Jež pro vás pláče a...

Vlaslav. Jak vše to víš?

Diviš. Jak bych to, vzáctný pane, nevěděl!
Vždyť sama mne sem poslala!

Vlaslav. Co díš?

Diviš. To jest, já porozuměl jen, co sic
Neřekla, co však přece chtěla říc'!

Vlaslav. Nuž tedy spěš a tajně požádej,
Bych přijít směl...

Diviš. Jak omluvit váš příchod?

Vlaslav. Že hrozí nebezpeč...

Diviš. A komu? Jí?
Ta krásná paní, dal bych duši za ni,
Vždy vzdychá pro vás láskou unylá...
Na vašich prsou ráda spočine!

Vlaslav (rychle odchází).
Já musím k ní! Já zachránit ji musím!

(Odejde.)

Výstup 9.

Diviš (sám).

Nu, vím teď víc, než zvědět doufal jsem!
Ten blázen milkem notně střelen jest!...
(Obtěžkává opět měšec.)
On dává víc za pouhou, hrubou lež,
Než kníže, když mu pravdou posloužím!
Nu, mnoho štěstí, pane Diviši,
Drž toho se, ten váží ještě víc,
Než plný měšec, jejž mi podal dnes! (Odejde.)

Vysoká síň na Vyšehradě, již mohútné sloupy dělí na přední a zadní část. V zadní síni dlouhý stůl zlatými číšemi a nádobami pokrytý. Podlé stolu židle. V přední síni na levo malý stůl aksamitem pokrytý a velké křeslo, na stole zlatý pohár s vínem. U sloupu v prostředku stojí panoš, jenž drží tác, na němž zlatý pohár. Je banket. Při vyhrnutí opony připíjí sobě hosté a volají: „Ať žije dlouho kníže! Ať žije kníže!“

Výstup 10.

Boleslav sedí u stolu v přední síni pustý, zamračený. Diviš stojí naproti Boleslavu na pravo. Hosté sedí okolo stolu v zadní síni.

Bolesl. (rozmrzen).
Mé díky, vzáctní hosté, díky mé!
(Kyne Diviši, jenž přistoupí.)
Tak tedy měli tajnou poradu?
Diviš. Co vyzvěděl jsem, to jsem, kníže, řek'l

Bolesl. A Vlaslav, pravíš...?
Diviš. Ten ví ovšem víc!
Bolesl. Jej pozvi ke mně, s ním že mluvit chci!
Diviš. Tak učiním! (Stranou.) Však sotva řekne víc!
Bolesl. (stranou).
O čem se smlouvali?... Snad netuší,
Co zraje v černé hloubi duše mé?
Pryč se starostmi dnes, chci vesel' být!...
(K panoši.)
Hoj! Podej vína mně! Ať starost vši
Najednou spláknu douškem ohnivým!

(Panoš podá mu plnou číši, vezme prázdnou se stolu a odejde; pak vrátí se s číší naplněnou a postaví se opět k sloupu.)

Hosté (ze zadní síně).
Ať žije kníže!
(Hlahol trub a bubnů.)
Bolesl. (popiv). Blesk ať za to dík
Vám podá plamenem, vy bídná sběř!
(Vystoupí panoš a šeptá něco Divišovi.)
Diviš. To ještě dnes! (Jde k Boleslavu.)
Aj, milostikníže,
Tvá jasná matka, kněžna Emma, ptá se,
Již po třetí, kdy mluvit s tebou můž'?
Bolesl. Že vzkazuju, že nemám chvíle dnes,
Ať milostmatka přijde tehdy sem,
Až po pozdravu jejím zatoužím!

(Panoš odejde. Vystoupí jiný panoš a mluví s Divišem.)

Diviš (k Boleslavu).
Je žena onoho tu měšťana,
Jenž potkav tebe nevzdal úcty tobě
A jenž byl do žaláře uvržen!

Bolesl. Chce prosit o milosť? To marné jest!
Úsměšným vzdorem popudil můj hněv,
A úsměšků těch snesu nejmíň já. (Pije z poháru.)
(Panoš odejde, vystoupí jiný panoš a mluví s Divišem.)

Diviš (k Boleslavu).
Velebný biskup Thidagg ve spolku
Vršovce Kochana si přístupu
K tvé žádá milosti.
Bolesl. Ať zahubí
Je blesk! Já slyšet nechci jich!

Výstup 11.

V pravo v zadní síni vystoupí a pozdravuje hosty biskup Thidagg a Kochan; oba pomalu se berou do přední síně.

Diviš. Tu, kníže,
Již jsou!
(Thidagg a Kochan se uklánějí.)
Bolesl. Já nechtěl vidět vás! Zde není
Pro vás ni místa ani času dnes!
Thid. Však důležitosť, jež nás vede sem,
Nás jistě omluví! My přicházíme,
Bychom tě v úctě, kníže, žádali,
By's vazby sprostil Všebora a Tistu,
Jež hněv tvůj uvrh' v temné vězení.
Kochan. Nevíme, jasný pane, viny na nich,
Jež tebe popudila proti nim!
A pročež račiž prosbu vyslyšet!
Bolesl. Že viny ne? Což není nemalá
To vina, když mi vzpourou hrozili?

Já sotva vlády zarazil tu stan,
Již oni podrývají základy,
Na nichž má v zemi vypučeti řád!
A za ty zrádce míru s přímluvou
Vy ke mně přicházíte? Nechci víc
O věci této měnit s vámi slov!
Thid. Přec opětujem', oč jsme žádali!
Náš nezavrhuj hlas! Neb korunu
Přijav slíbil jsi nám, že chceš
Náš slyšet hlas, když toho potřebí!
Ti, za něž prosíme, se hlásili,
A ty's jim odňal právo svobody.
Bolesl. Tak pro vaše já práva svého práva
Se vzdáti mám? To smělá žádosť jest!
Thid. My žádáme, co starý země řád
Všem vládykám vždy zabezpečoval!
Ten starý nechceš-li řád uznati,
Nuž svolej první syny národa
Sem k sněmu! Ti ať v radu vezmou vše,
Ti ať moc tvou a stará práva naše
Stanoví novým, svatým zákonem!
Bolesl. Aj, biskupe, ty důstojnosti své
Užíváš mluvčí proti knížeti?
Jak vidím, mluvíte vy za ony,
Již právem vším se straní tváře mé,
Za podlé vzpůrce, kteří v převratech
Svou moc chtí šířit v prospěch soběcký?
A k prostřednictví takých, Thidaggu,
Jsi podal posvěcené ruky své?
Ó hanba, že ty drážditi chceš lva,
By výbuchem své silné přírody
Vše zachvátil, co úkor drzý strojí!

Ó nejsem slep, bych jasně neviděl,
Že chcete přinutit hněv knížete,
By k činu náhlému se rozhodl,
A tak vši podkopat v něj důvěru!
Než to se stane, tu dřív vyznejte,
Co jednali jste tajně dnes? Nuž ten,
Kdo proti knížeti se neprohřešil,
Ať odpoví mně!... Oj! Vy mlčíte?

Kochan (pevně).

My starých práv se domáháme, jež
Chce milosť tvá svévolně zkracovat;
A o tom porada snad dovolena?
My chcem' být jisti na čas veškerý
Jak statkem, tak i vlastní osobou!

Bolesl. A když vám pravím, že jste zrádcové,
Že práva vaše v moc mou propadla?

Thid. (vážně).

Pak svazek všecken s tebou porušen!

Bolesl. To jest, že přestávám být vladařem?
Že zrádně strhnout chceš mi korunu,
Již sotva posadil's mi na hlavu?
Toť váš je úmysl? Přisám bůh věčný,
To po druhé se Boleslavu nestane!

Thid. Můj kníže, naši žádosť vyslechni,
A vše se vrátí v pravou kolej zas!

Bolesl. Já na výhrůžky vaše odpovídám:
Že s takou tváří, s takou žádostí
Jste k trůnu mému odvážili se:
To káže mně, bych s vámi naložil,
Jak se zrádci samého majestátu!
Před trestem ani posvěcení tvé
Tě neuchrání, biskupe, a protož

Již z tvého sídla, z mého knížetství
Tě vypovídám na čas vlády své.
A tebe, Vršovče, od této chvíle
V svou zvláštní beru nyní ochranu,
By's přísně střežen z Prahy neušel!
Thid. Můj kníže!...
Bolesl. Nemluvte víc! Kážu tak!
Z komonstva mého průvod oběma
Dej, Diviši!

Výstup 12.

V tom v zadu vystoupí kněžna Emma a rychle ubírá se do předu, za ní přicházejí dámy, jež postaví se v pravo podlé kulis.

Emma (při vstoupení).
Což lhal mi sluch tu nejhroznější lež?
(S prudkostí.)
Již pusťte mne, již pusťte mne, já musím
Dnes ještě mluvit s knížetem! Kde jest?
(Vystoupí do přední síně a míří k Boleslavovi.)
Tak ctíš ty kněžnu, matku odvrhnuv?
Mám žebrat snad, bych před milosti tvé
Tu šklebnou tvář já směla předstoupit?
Ó hanba ti, že s kněžnou bezbrannou
Nakládáš, jak se svými otroky!
Ty nemáš tedy touhy po matce,
A zabraňuješ, aby v tuto síň
Svou klesající nohu nenesla?!
Ó, tebe trýzní černé svědomí!
Ty bojíš se, bych v uražené cti
Já svědomí tvé hlasem hromovým

Ze spánku nevyrušila! Ó běda mně,
Že slyšet musila jsem právě teď
Bezpráví nové, anto starých křivd
Jsem hejno celé chtěla smazati
S černého syna svého obrazu!
Bolesl. (prudce).
Co znamená to? Kdo mou důstojnosť
Smí hrubě urážet? Což není pánem
Zde více Boleslav?
Emma. Ó bohužel!
Že pánem zde, kdo neměl by jím být.
Kdo matku zapřel v srdci kamenném,
Kdo sopti pomstu, vraždí bídný lid,
Tou vraždou všecken v zemi vraždí řád;
Kdo lidskostí jak divoch povrhá,
Kdo hnusný pelech hanby, pustoty
Ze trůnu činí, przně celou zem;
Kdo v srdce vráží smrti ústrachy
A učí ústa kletbám šíleným...
Bolesl. Ten zadrž jazyk hrubě rouhavý!
Emma. Dřív vytrhni ho rukou bezbožnou!
Bolesl. Spíš na jazyku Boha svého máš...
Emma. Ty na jazyku ne, ni v srdci svém.
Bolesl. To srdce ty's v svém lůnu zplodila.
Emma. Jen zplodila, bych v něm se otrula.
Bolesl. Však jed ten ztrácí na tobě svou moc.
Emma. Tím větší moci v tobě dobyde.
Bolesl. On ztratil moc, když odřek' jsem se tě!
Emma. Ó že's mne předešel tím odřekem!
Teď odříkám se tebe veřejně,
Zde před lidmi a nebem, před světem,
A moje slova ať se roznesou,

Jak daleký se země nese kruh!
Já přišla podruhé jsem k dítěti,
Bych podruhé nabídla smíření,
Však ty's tak hluboce mne poranil,
Že není mezi náma smíru víc!
Ty's zapřel matku, já tě zapírám;
Ty's matky srdce žalem umučil,
A muka její strhnou hlavu tvou;
Ty's bratry zhanobil, buď zhanoben;
Ty's vraždil nevinné, nuž vražděn buď;
Ty's zprznil trůn po otci zděděný,
Nuž za to s trůnu budiž svržen ty;
Ty's zrušil přísahy, my je zrušíme;
Kolik si slzí z očí vytlačil,
Ať tolikkrát si oči vypláčeš,
Až oslepneš na pomstu obětí;
A když tě v postrach pojme věčná tma,
Pak ať tě souží všecka muka ta,
Jež's kdysi komu chladně upravil.
A jako příšera ať svědomí
Se pověsí na paty prchavé...

Bolesl. Ó hrůzná ženo, pryč, pryč, šílená!
Sic strašně zasáhne tě prudký hněv...

Emma. A tebe, zločince...

Diviš (rychle přejde jeviště, postaví se do prostřed a volá do druhé síně).

Ať řinčí číše!
Ať hlahol přípitků po síni zavzní!
Nuž sláva knížeti, ať žije dlouho!

Hosté (u stolu).
Ať žije kníže náš! Ať žije kníže!

Emma. Však moji kletbu nepřehluší to
Volání divoké! Já proklínám
Ten zkažený plod svého života!
Tak slovo mé na tobě, zlosynu,
Buď na zemi zde učiněno skutkem!

Bolesl. Ať řinčí poháry, ať řinčí číše!

(Řinkot číší a volání: Ať žijė kníže! se opakuje v druhé síni.)

Ať přehluší ta slova rouhavá
Té ženy šílené! (Pádí ze síně v levo.)

(Emma odchází pomalu do zadní síně; u sloupu se zastaví, a vztahujíc ruce své hrozebně za Boleslavem sklesá v kolena. V levo stojí v popředí biskup Thaddig s rozevřenýma rukama, vedlé Kochan, pak paneši; Diviš kyne v pravou stranu, odkud vystoupí několik zbrojnošů. Dámy z průvodu pomáhají kněžně.)

(Opona slítne.)

Jednání třetí.

Ulice v Praze jako při výstupu prvním jednání druhého.

Výstup 1.

Kochan (sám, vystoupí pohroužený v myšlénkách; je zahalen do pláště.).

Víc jisti nejsme my svým životem!
Tam došlo to!... Nuž, osud pokynul,
A tak mu bij, poslední hodino!
Ó čas je choroben!
A hnusný původ moru černého,
Jenž hubí lid, jenž hubí mrav a řád,
Jenž věčným rozbrojem tu sžírá zem:
Je Přemyslův rod trůnu nehodný!
A v Německu své hledá podpory,
Když v krvi brodí se ten jeho vztek,
A zákon praví, že nám u Němců
Nechvalno získat pravdu!... Ba ten rod
Je v sobě přežilý a plesnivý,
A výkvět všeho zla je Boleslav...
Ten černý výkvět sříznouti se musí,
Na zpukřelý kmen vštěpit jinou haluz,

By osvěžil se slávy naší strom.
A haluz ta je... Polský Boleslav.
Že dobyl zemí naší koruny,
Proč neměl by svou celou slávou již
Ozářit spustlý Vyšehradu týn?
Zdaž přijme korunu? Chci zabezpečit
Mu rodu svého celou podporu,
A tak je pevný český jeho trůn!
My zbavíme se všeho vlivu z Němec,
Vše kruté rozbroje se udusí,
A lid zas pozná, co je blahobyt.
A k lidu nyní zřetel obrátím —
Když Prahy hradbami jsem obmezen —
Tam chopím lid, kde tlačí břímě jej,
A roznítím v něm sílu schromenou.

Výstup 2.

Přicházejí **Jan, Roubal, Krotil** a jiní měšťané, za nimi z povzdálí **Diviš**.

Roubal (vrávorá). Medovinu sem, medovinu, hospodský! A upeč najednou celého vola, jejž's měl na jatkách! Světice boží! Ten nás vykuchal.

Hospodský (chvátá z hospody s konvicemi). Nu, chvála bohu, že jste opět zde! Bylo tu, jakoby vymřelo! (Staví konvice na stůl.) Tu pijte honem!

Roubal (pije bez přestání). Tak! Tak! (Utírá si ústa rukávem.) Teď mi lehčeji! (Všickni usedají a pijou. Jan a Krotil v pravo u stolu, Roubal u stolu na levo.) Ať ho čert pozdraví, kdo v tom kalendáři našeho břicha zaznamenal tak dlouhý půst! A masopůst teprvé dochází.

Jednání třetí.

Ulice v Praze jako při výstupu prvním jednání druhého.

Výstup 1.

Kochan (sám, vystoupí pohroužený v myšlénkách; je zahalen do pláště.).

Víc jisti nejsme my svým životem!
Tam došlo to!... Nuž, osud pokynul,
A tak mu bij, poslední hodino!
Ó čas je choroben!
A hnusný původ moru černého,
Jenž hubí lid, jenž hubí mrav a řád,
Jenž věčným rozbrojem tu sžírá zem:
Je Přemyslův rod trůnu nehodný!
A v Německu své hledá podpory,
Když v krvi brodí se ten jeho vztek,
A zákon praví, že nám u Němců
Nechvalno získat pravdu!... Ba ten rod
Je v sobě přežilý a plesnivý,
A výkvět všeho zla je Boleslav...
Ten černý výkvět sříznouti se musí,
*Na zpuk*řelý kmen vštěpit jinou haluz,

By osvěžil se slávy naší strom.
A haluz ta je... Polský Boleslav.
Že dobyl zemí naší koruny,
Proč neměl by svou celou slávou již
Ozářit spustlý Vyšehradu týn?
Zdaž přijme korunu? Chci zabezpečit
Mu rodu svého celou podporu,
A tak je pevný český jeho trůn!
My zbavíme se všeho vlivu z Němec,
Vše kruté rozbroje se udusí,
A lid zas pozná, co je blahobyt.
A k lidu nyní zřetel obrátím —
Když Prahy hradbami jsem obmezen —
Tam chopím lid, kde tlačí břímě jej,
A roznítím v něm sílu schromenou.

Výstup 2.

Přicházejí **Jan**, **Roubal**, **Krotil** a jiní měšťané, za nimi z povzdálí **Diviš**.

Roubal (vrávorá). Medovinu sem, medovinu, hospodský! A upeč najednou celého vola, jejž's měl na jatkách! Světice boží! Ten nás vykuchal.

Hospodský (chvátá z hospody s konvicemi). Nu, chvála bohu, že jste opět zde! Bylo tu, jakoby vymřelo! (Staví konvice na stůl.) Tu pijte honem!

Roubal (pije bez přestání). Tak! Tak! (Utírá si ústa rukávem.) Teď mi lehčeji! (Všickni usedají a pijou. Jan a Krotil v pravo u stolu, Roubal u stolu na levo.) Ať ho čert pozdraví, kdo v tom kalendáři našeho břicha zaznamenal tak dlouhý půst! A masopůst teprvé dochází.

Krotil (pije). Přisám bůh! Ať nedovedu více kazajku spravit, nezabiju-li cihličkou některého z těch chlupáčů, kteří jsou tím naším uvězněním vinni.

Roubal. Ty můj bože! Ten hlad z tebe udělal krejčovského hrdinu! A ať mně žhavé železo do žaludku vjede, nerozpoltím-li najednou desíti chlapům svým kladivem hlavu. Co myslíte, sousedé, dáme si to podruhé líbit?

Všickni. Nedáme, přisám bůh, nedáme!

Jan (vyskočí). Nedáme, jakož je bůh na nebi! Radš na tom místě zhynu, jako pes! ... Když otci mému hlava s hradeb sletěla, já za ní běžel, zvedl jsem tu krvavou, zhanobenou hlavu a ruce své jsem krví pobrotil ... Vidíte tady, tady byla krev a tady též ... a ruce tyto krví zbrocené jsem tehdy zvedl k nebesům a přísahal jsem pomstu! Já hynu k vůli pomstě své a proklínám se, že nemohl jsem již pomstu vykonat. Pomozte mně, pomozte sobě, vždyť každý z nás má pomstít úkoří. Pomozme sobě sami, když nikdo jiný nám pomoci nemůže.

Kochan (rychle vstoupí mezi ně).
A já vám pomohu.

Všickni (se rozstoupí).
Kochan Vršovec!

(Smekají beranice.)

Kochan. Jsem Vršovec, a to, že znáte mne,
O vaší lásce k rodu mému svědčí.
Popřejte sluchu mně, a v slova má
Ať probudí se ve vás důvěra.

Jan. Rač nám jen říci, jak smýšlíš o Boleslavu, velmožný pane! Pak rychle sobě porozumíme!

Kochan. Jak o něm smýšlím? Když vám pomoci
Nabízím, ptáte se, jak smýšlím já?

Co vy trpíte, trpíme my všickni,
Nás tíží břímě, pod nímž vy klesáte,
Neb pod ním klesáme my všickni s vámi.

Roubal. Nuže, rač přijmout ruku mou, velmožný pane,
jsem po tvé vůli!

Jan. Též i já!

Krotil. A já též!

(Podávají si ruce.)

Kochan. To rukou dání v závazek přijímám!
Však přísahejte, že ta úmluva
Co tajemství ve srdcí vašich hrob
Prozatím vložena tam zemře, až
Nás doba k činu pozve příznivá.

Všickni. Tak přísaháme!

Kochan. Nuže, trpte mužně.
A s rozvahou své pomsty búžku hovte,
Až přijde k rozhodnému činu čas!
Teď každý jděte po svém zaměstnání,
Až uslyšíte heslo: Vyšehrad!...
K Polákům nemějte se urputně,
Snad z nepřátel se stanou přátelé,
A přízeň jejich v ceně postoupí!

Jan. Dle tvého rozkazu vše učiníme.

Kochan. Nuž, s bohem buďtež, drazí přátelé.
A v trpělivosti se cvičte dnes,
By zítra již jste netrpěli víc.

(Někteří odcházejí do krčmy, jiní do ulice.)

Výstup 3.

Kochan (sám).

Půl výhry jisté jest! Teď ku kněžně!
Nadarmo tajný posel Kochana
Vršovce nehledal. Nuž, pod záštitou
Té důstojnosti její, knížetem
Přetěžce uražené, za skvělým
Se cílem pustím. Slouže na oko
Jen chvíli jejím zámyslům, chci já
Jich užít k dobrému! Že poslala
K Vršovci ona, na polo se dala,
A na polo ji strhnu za sebou.
Pak k Leškovi! Tam všech mých myšlének
Se sbíhá nyní různotvarý směr,
Mne vyslechne-li, pak i on se dal.
A pak... pak celá výhra naše jest. (Odejde.)

Výstup 4.

Diviš (sám, popojde ku předu).

To dobrý nápad, že jsem sledoval
Na cestě k vládykovi Vlaslavu
Ty vypostěné kmotry sousedy!
Tak tedy v zakuklení Kochánek
S tím lidem počíná se smlouvati?
Též ku kněžně?... To velký pro mne lov...
On ku kněžně... já ku knížeti zas! (Odkvapí.)

Síň u kněžny Emmy. V pravo i v levo stůl a židle.

Výstup 5.

Vystoupí s pravé strany **kněžna Emma**, za ní biskup **Thiddag**.

Thid. On tedy není s tvými návrhy,
Přejasná paní, srozuměn? Ba rád
Přikládám tomu víry! Známoť mi,
Jak o Jindřichu králi smýšlí on!
Emma. On pravil mi, bych prvním velmožům
A věrným synům vlasti, národa
Již ponechala velkou o to starosť,
Jak vše tu vyrovnat! Jich povinností
Prý jest, vzít radu s rozkvašeným lidem,
By vnitřní vzpourou nebyl rušen shod.
Tak žádal mne, bych zavázala se,
Že nepředejdu žádným činem jich,
Až uzná pravý čas a příhodu.
Thid. By naši moc a vliv tak obmezil,
Chtě strhnout na sebe směr podniku?
To nesmí stát se, jasná paní má!
I my zde v zemi vážný máme hlas,
A pročež zůstane vše, jak jsme oba
Před chvílí umluvili. Vyhnanství,
V něž k vlastní záhubě mne Boleslav
Uvrhnul, použiju k úmluvám,
Jež dopomohou Jaromíru na trůn.
Emma. Tak staniž se, mů otče velebný!
A teď bůh zprovázej tě na cestě
Ku blahu obecnému a nás všech!
Thid. A tobě žehnám, knížecí milosti,
de ať se zdaří tvoje úmysly,

Co zatím s Jindřichem a Jaromírem
Se smluvím já. Na pomoc velmožů
Zde nelze spoléhat! Dnes holdují
Nám, zítra proti nám bouř roznítí,
A trůn se viklá! Cizí pomocí
V zem uvedeme opět řád a mír,
A důstojnosť té církve Kristovy,
Jež podkopána, že sám kníže smí
Mou posvěcenou hlavu pohanit
A vyštvat ve vyhnanství! Přátel hleď
Zde sobě, jak zajisté tobě já
Těch nejvěrnějších zjednám celý sbor.
A nyní s bohem! (Dává kněžně požehnání)
Emma (políbí mu ruku).
Bůh tě zprovázej!
(Thidagg odejde.)

Výstup 6.

Emma (sama).

Než slunce letní dráhu nastoupí,
Vše rozhodne se! Nuže, pomocí
Jindřicha krále, když ne domácích,
Ten Boleslav buď svržen na vždycky.
Ó že ten Boleslav je synem mým!
Stud žene krev mi v tváře uvadlé,
Že lůno mé tu stvůru zrodilo!
Však nyní tam, kde dříve matka byla,
Už umři kořen lásky veškeré!
On poranil to srdce matčino
Až do smrti... Nuž, umři srdce to,
A se srdcem ať umře všecek syn! (V pravo odejde.)

Výstup 7.

Juta (vystoupí s levé strany a ohlíží se plaše).

Zde nikdo! Zde mi bude volněji!...
Ó moci žáru, jenž v mých prsou šílí,
Mně dopřej oddechu, sic klesnu, klesnu,
Bych čista já se nepovznesla víc!
Pryč, myšlénko, jenž sladkým zásvitem
Mi kouzlíš obraz jeho v paměť mou!
A srdce, jež mou obelháváš ctnosť,
Se staniž kamenem, sic vyrvat musím
Tě z prsou svých a vsadit kámen tam!
Proč toužím, něustále toužím, by
V mých rukou spočinul ten drahý muž?...
A pak se deře v srdci v popředí
I k nešťastnému otci láska má,
Jejž celý svět pohání k zášti jen!
Zde láska k otci od všech kletému,
Tam láska k muži kleta ode mne!
A matka otce mého?... Oh! Že kdy
Jsem spatřit musila den života!
A k tomu připoutána k choti jsem,
Jehožto láskou je zlá nenávisť,
Jenž klne svazku, kterýž dělil nás,
Než nabyl moci trpce vázavé!

(Vystoupí panoš.)

Panoš. Je vládyka tu, žádá přístupu!
Juta. Co za vládyku?
Panoš. Mladý Vlaslav!
Juta (prudce). Oh!
Že nejsem doma, vyřiď; churava

Že jsem dnes, přidej; rci též, že jsem... ach!...
Kde rozum můj, kde moje rozvaha?
Jsemť sama sebou? Jeho přítomnosť
Si ze mne tvoří hříčku odporů!
Ach, on tu jest! Mně na blízku jest on?
Rci mu, že víc... Ne, říc' to nemohu,
Tím slovem vhnala bych ho v záhubu.
Chci vidět jej dnes ještě... naposled...
Pak nikdy víc...
Panoš. Tu jest! (Odejde.)

Výstup 8.

Vlaslav (prudce vystoupí, žene se k Jutě a klekne).

Vlaslav. Ó paní má!
Zde klečet budu, až mi odpustíš,
Že smělá touha má se v tuto síň,
Nemohouc sladké tísni odolat,
Sem před krásný tvůj obraz vloudila!
Ty nemáš slova, hledu pro mne víc?
Nuž poklečím, až slovem, pohledem
Mne pozvedneš!
Juta. Můj bože! Co tě sem
Tož mého chotě vede v příbytek?
Vlaslav. Ó poslyš jen! To říci tobě chci,
Až vypovím ti, co jsem vytrpěl,
Jak staletími měřil jsem svůj čas,
Jak srdce touhy napájel jsem pláčem
A myšlénky tvým živil obrazem!
Já cítil, myslil tebe; srdce v hloubi
Jsem tebe nosil celou!

Juta. Vlaslave,
Ó jaké hoře já jsem přečkala!
I srdce mé ten churavělo čas...
Já cítím, že se neuzdraví víc,
Až v tichém hrobě dojde pokoje!
Vlaslav. Ó nebesa! Kam pomýšlíš?
Juta.. Co zde
Na tomto světě mohu doufat víc?
Co doufat smím? Ó zdá se mi, že kletba,
Jež na hlavu se otce sřítila,
Už na mně koná část svých účinků!
Zlých odporů se stávám kořistí,
Z nichž spasné cesty cíl mi nekyne!
Vlaslav. Ó doufej přec, snad vše se urovná!
Leč nyní obrň smělostí svůj sluch
A suď, jak tobě velí rozum sám!
Můž' věrnosť tebe k muži poutati,
Jenž nenávidí tebe a rod tvůj?
Já slib jsem složil, že nevyzradí
Můj jazyk, co se osnuje. Však teď
Svých slibů nikdo nedrží; i můj
Tak v lásce k tobě ztrácí svatosť svou!
Strojí se spiknutí, by Boleslav
Byl opět zbaven české koruny!
A Kochan Vršovec a Dobromil,
Tvůj vlastní choť, je v čele vzpůrců těch!
Juta. Můj věčný Bože!
Vlaslav. Chceš ty věrnosti
Slib ještě držet v svaté povinnosti,
Když choť tvůj láme pouta neblahá,
Jež svatebním tě svazkem sevřela?
Buď já či ty nebezpeč vyzradme,

Trest hrozný stihne všecky spiklence,
A za odměnu ruka tvá mi buď!
Juta. Pro věčný bůh! Stav let svých myšlének!
Vlaslav. Tak stane se! Ó Juto, pro tebe
Vše učiním, když úsměv jediný
Mně opoví puk sladké naděje!
Juta. Pro bůh! Již nemluv dál! Tvá odvaha
Mne dotknula se hroznou závratí!
Co činit mám? Mám otce zachovat
A zachováním jeho zničit toho,
Jenž lásce mé smrt věčnou upravil?
Zdaž netrýznilo by mne svědomí,
Že jsem tak jednala, bych svobodna
Pak ruky tomu podala, jenž choti
Svou zradou k smrti pomoh'? Ó kam má
Mne svádí vášeň? Pryč, myšlénky, pryč,
Sic mozek strávíte mi plamenům
Hořečky vášní nezvyklý.
Vlaslav. Nuž, Juto,
Kdo padnout má? Tvůj nepřítel, či snad
Má padnout otec tvůj?... Tak otec tvůj?
Ten kletý otec, od všech opuštěný,
Jenž v dceru složil zbytek víry své,
A dcera ta jej také opouští?
Juta. Ó ustaň, poslední nevrážej hřeb
Do rakve srdce rozervaného.
Jdi! Jdi! A chceš-li, zvěstuj otci vše...
Vlaslav. Mne kníže obeslal, ač nevím proč;
Však že tak učinil v ten právě čas,
To nebes nejlepší je znamení!
On k vůli tobě nemá padnouti!
Juta. Nuž, zachraň jej!

Vlaslav. A ruka tvá?
Juta. Ó zachraň
Jen otce mého!
Vlaslav. Nuže, s bohem buď!
To mocné slovo největšího štěstí
Na výsluní mne rázem povznáší!
Ty's svolila, teď v lůno smrti samé
Pro lásku tvou chci podstoupiti pouť.
(Rychle odejde.)

Výstup 9.

Juta (sama).

Ó spěj ty mého štěstí hrobníku!
Když přes práh knížecího paláců
Opojen vkročíš sladkou nadějí:
Tu lásce naší, ach! již poslední
Pak zvonit budou smutnou hodinku!
Zde slyš to, věčný bože na nebesích,
Jenž stápíš zraky v srdce hlubinách,
Že otce svého vysvobodila
Jsem za cenu své lásky k Vlaslavu!
Zde vznáším k tobě, pane, ruku svou,
Byť osud nad životem rozhodl
Již mého manžela, že zůstanu
Tak čista povždy, jako dosud jsem!
Že těžký krok ten věčném u vdovství,
Svou lásku vložíc slibu svého v hrob,
Ukájet budu pláčem v modlitbách!

Výstup 10.

Dobromil vystoupí prostředkem; jde k Jutě, jež upadla v dumání.

Dobr. (s trpkostí).
Ta návštěva choť zůstavila mou
V myšlénkách?
Juta. Nebesa, to Dobromil!
Dobr. Což pohled můj tak hrozný, že leká
S holubinka má mnou zplašena?
Snad z cukrování jsem ji vyrušil?
Juta. Můj bože!
Dobr. Od panoše zvěděl jsem,
Že žena moje v spolku Vlaslava
Si sladce hoví milou rozmluvou!
Juta. Pro všecky svaté...!
Dobr. Dokládej se jen,
Že zachováváš svatou povinnosť,
Že neskvrníš tu mého domu česť,
Že nechlípíš...
Juta. Ó zadrž, pro vše prosím!
Dobr. Co já svůj život bez radostí trávím,
Bych zachoval ti věrnosť nucenou:
Ve vlastním domě mém ty k schůzkám zveš
A hanu vrháš na mé jméno ty?
Ó zmíje! Proto s chladným úmyslem
Se's vyhýbala mně, že chladnosť ta
Hřích mrzký, černou zradu skrývala?
Juta. Ó zadrž, Dobromile, křivé jsou,
Jež na mne vrháš, tvoje žaloby.
Já neklesla!

Dobr. Ty's neklesla? Haha!
Chceš, bych tě stihl v loži manželském
Galána v náruči? Pak bych ti snad
Zajisté nekřivdil! Že's neklesla?
Ba zprznila's čest domu Vršovců
Již, pomyslíc, rod náš že hanbu snese,
Když hanby této kněžna původem!
Od této chvíle nejsi žena má!
Ty opustíš dnes ještě síně ty,
A vrať se tam, kde sídlí otec tvůj!
Juta (vzpřímí se).
Ó nepřetrhni v hněvu poslední
Kruh okovu, jenž poutá rody naše!
Jak bůh je na nebesích, čista jsem!
Dobr. Ó přísahej! Vždyť z rodu's Přemyslova!
My víme, co vám platí přísahy!
Ty opustíš můj dům! Já postarám se,
By v čas se o tom zpráva roznesla,
Že pěkný dáváš příklad ženám všem,
Co první žena v celém národě.
Po vší ať vlasti cudné dívky již
Na tebe vyřknou kletbu pohany,
A když se na ulicích objevíš,
Ať prstem na tebe lid ukáže
A v tobě zří všech hříchů první hřích!
Juta. Já vznesla k bohu ruku, že jsem čista,
Ty's odmrštil mou přísahu, jak mne!
Nuž, dobře tedy! Ve mně's urazil
Tak nejsvětější ženy každé cit!
Kdybych si byla viny vědoma,
Zde přiznala bych k ní se před tebou...
Neb dobře víš, že lásky k tobě já

Jsem nechovala nikdy pocitů!
Já jdu, však ty jen jdi, ó jdi jen též,
Mou hlásej hanbu světu celému,
Svět ten mne líp zná, nežli zná mne ten,
Jenž z úmluv jen byl mojím manželem.
(Pomalu odchází.)

Výstup 11.

Dobromil (sám).

Tak odchází, jak v lesku světice,
A jak by v srdci byla bez viny!
Nuž odejdi! Ty's dcera Boleslava...
Tak kletby tkví ti pečeť na čele!
Jen odejdi! S Přemyslem Vršovec
Nemůže dlíti jednou pod střechou!
A snoubit sobě rody odporné
Jest snoubit vlka se lvem divokým!
Nuž odejdi! Za tvými kroky má
Tě sledí nenávisť až do hrobu. (Odejde v pravo.)

Síň na Vyšehradě, jako v druhém jednání. Na stole v levo jsou pergameny.

Výstup 12.

Vlaslav (přikvapí s levé strany).

Vlaslav (sám).
Ó srdce mé, nepukni blaženstvím!
Jsem tedy rázem lásky u cíle?
Smím věřit hvězdě spasné naděje?

On smrti neujde! To věstil zrak,
Jenž na okamžik zradiv myšlénky
Se zapálil, když kníže doslyšel!...
Však čím se štěstí toho domáhám?
Ha! Mrzkou zradou! Pryč, myšlénko, pryč!
Teď nekraď se v můj otevřený ráj,
Jejž vykoupil jsem velkou obětí,
Tož obětí své cti! Však v náruči
Té krásy zářivé pro lásku mou
Česť pokalená vstoupí v předpeklí
A z hříchu svého tam se očistí!
Ó noho váhavá, pryč odtud spěš,
Chci sám být věštcem štěstí našeho,
By nikdo jiný rozkoš nedělil! (Odkvapí.)

Výstup 18.

S levé strany vystoupí Boleslav a za ním Diviš.

Bolesl. Spěš za ním rychle, přísný pozor naň
Měj ode dneška; neb on zradil své,
Ať nezradí zas mne! Však příčinu
Té náhlé jeho oddanosti k nám
Jsem nemoh' uhodnout.
Diviš. A já ji znám!
Jeť mladík to, jenž s kněžnou Jutou kdys
Pokorně rozmlouval! Snad z náklonnosti
Ku krásné kněžně...
Bolesl. Tedy ukřivdil
Jsem Jutě!... Tuto křivdu jedinou
Já napravím. Již jdi!
Diviš. Hned vrátím se! (Odejde.)

Výstup 14.

Boleslav (sám).

Tak opět všickni v vzpouře veřejné
Se oprou proti mně! Tak biskup sám
Již napřed k tomu požehnání dal,
Když k jejich žádosti já nesvolím.
A Kochan s lidem tajně smlouvá se,
A kněžnu vnadí lstivou nevštěvou?
A Dobromil, můj vlastní, vlastní zeť,
Se v čelo staví toho spiknutí!...
To o nejkrutší volá o pomstu
A žene rychlej' všecky úmysly
Mé k rozhodnému konci pojednou,
Jak prudký vichr černá mračna v bouř!
Mám strašný čin ten vykonat?

Výstup 15.

Vystoupí Juta a pomalu se béře k Boleslavovi.

Juta (položí Boleslavu ruku na ramena).
Bolesl. (se vztrhne). Kdo to?
Juta. Což změnila jsem za čas krátký tvář,
Že nepoznává ji ni otec sám?
Tak krátký čas to!
Bolel. (vzkřikne).
Dcero, dcero má!
Ty kletby nehrozíš se, přicházíš...
Juta. Bych zůstala!
Bolesl. Těch slov tvých nechápu!

Juta. Chci vše ti říci! Avšak pro vše prosím,
Vzbuď lásku svoji ke mně ze spánku,
A kaž, by obměkčila srdce tvé!
Ty, otče, víš, že z povinnosti jen,
Ne z náklonnosti ruky podala
Jsem Dobromilu v oběť obecnou!
Však v úkrytu mé duše jiný cit
Plál travným plamenem a neuhas',
Když snubný prsten spoutal život můj
S tím, jenž i ke mně lásky nechová.
Tu trudné tajemství mne neblaze
Dnes vyzradilo při setkání s tím,
Jemuž mé srdce dáno bez ruky.
A Dobromil použiv náhody
Mně hrozí veřejnou teď pohanou,
Ač, přisám bůh! jsem čistou svoji česť
Já hříchem žádným neposkvrnila.

Bolesl. Ty sobě viny nejsi vědoma?

Juta. Jakož mi pomoz matka Kristova,
Že nejsem! A tak přišla dcera tvá
Již v dům otcovský, že choť Vršovec
Ji otci posílá co dítě zpět!

Bolesl. (jenž s rostoucím nepokojem poslouchal, s úchvatem).
Ó svaly pevné, držte ocelí,
By kosti mé se nerozpadly v ráz!
A krví, jako roztok bystřiny
Plamenem vzteku náhle vzpěněná,
Pryč z mozku mi, sic praskne lebka má!
Na kletbu matky tato pohana?
Ó srdce, drž! Což v tobě ještě cit,
Že slzy tlačíš v důlky vysychlé?

To slzy vzteku jsou, ne citu snad!
Pryč s očí, pryč! Sic zastyděl by se,
Jemužto bezvolně tam vzkočily!
Tak ještě to! Dám na to odpověď,
Však odpověď, přisám bůh! takovou,
Že zarachotí v zemi celé tak,
Jak kdyby nebes nekonečný kruh
V hrom jeden jediný se proměnil!
Jen ticho... ticho!.... Rovnej, myšlénko,
Se zase k myšlénce a tichá stůj!
Tak... Tak... To učiním... Já v zrádnou síť
Je zapletu... Sem přilákám je všecky —
Chci na oko se s nimi smířiti —
Železnou rukou síť pak zatáhnu
A jistou smrtí všem se odměním!
To strašné pohanění pojednou
Mne mistrovskému kousku naučí!
A co jsem zpečoval se vykonat,
Co odkládal jsem na později vždy,
Buď vykonáno dnes! Ha! Zhynout musí
Teď všickni! Sprostiv se všech vzpůrných hlav,
Jsem pomstěn a dle vůle povládnu!
(Jde ke stolu a píše na pergamen.)

Výstup 16.

Boleslav. Juta. Diviš (přikvapí).

Diviš. Tu jsem! Jak unaven! Není to div,
Neb hrozila mi skoro nebezpeč!
Jeť všady věru masopustní ruch!
Že lidé znají mne z komonstva tvého,

Na mne si prstem ukazovali!
Zde hlavy sestrkují, šilhavým
Tam okem přidají, co z pohybu
Jest nejasné. Pak praví: Hm! a ha!
A krčí rameny; však dělají
Hned pěstě, hrozí, tajně praví: Amen!
Bolesl. Ó tisíc blesků do těch bídných sket!
Slyš, Diviši!
(Jde ke stolu a vytiskne svůj prsten na listinu.)
Diviš. Co ráčí milosť tvá?
Bolesl. (vezme pergamen se stolu).
Zde listinu tu kastelánu dej!
Jí Všebor jest a Tista svoboden!
Tu roznes po vší Praze novinu,
A pozvi oba, a pak Dobromila,
A Chotimíra, zvláště Kochana,
Pak Božepora a vše Vršovce,
Již v Praze meškají.... Že zvu je, díš,
Na dnešní masopustní večer všecky,
Bychom se v radovánkách smířili
A při hostině pili v přátelství.
(Vede Diviše, jenž vzal pergamen, stranou.)
Slyš, Diviši!
(Dívá se naň zostřeným zrakem.)
Diviš. Co ráčí milosť tvá?
Bolesl. Jak se ti líbí župa Dřevičská?
Diviš (stranou).
Teď přijde v rozkazu ten čertův díl. (Nahlas.)
Ó milosťkníže, věru, výborně!
Bolesl. Když v levé síni zde dnes večer ty
Svůj mistrovský kus šťastně vyvedeš —

Těch pozvaných tam bude hostina —
Pak velká župa Dřevičská je tvá!
Diviš (užasnut).
Co pravíš? Má, ta župa bude má?
Bolesl. Kochanu náleží, vždyť rozumíš?
Diviš. Přisám bůh, radosť pomátla mne tak,
Že zapomínám, komu náleží!
Milosti, rozumím, a ať jsem čertův,
Když mistrovský svůj kousek nevyvedu!
Ten nejspolehlivější k tomu lid
Si vyberu, a než se slunce za Petřín
Uchýlí, všecko bude v pořádku!
(Rychle odkvapí.)

Výstup 17.

Boleslav. Juta.

Juta (v úzkosti sledovala výstup, přistoupí blíže).
Tvůj příchodem já porušila klid!
Ó věděla jsem, že tvůj vzbudím hněv,
A lituji, že vědouc to, jsem dnes
Přec přišla!
Bolesl. A e's přišla, Juto, jest
Mi znamením, že ty's mi jediná,
Na celém světě jediná, jenž mne
Přec v zášti nechová! Ó že jsem tím,
Co ze mne učinila lidí zášť!
Bylť všady v lásce jsem já žebrákem,
A boháčem, kde bylo ústrků!
Mně všady spílali jen Ryšavců
A lásku moji žlučí kojili,

Že první rozenec jsem knížecí!
Tak ze mne učinili, čím jsem nebyl,
Že teď jsem tím, čím být bych nikdy neměl;
Já všecky miloval, jak oni mne,
Jen tebe ne, že's ctila otce ve mně,
Nedbajíc hříchů jeho povahy!
Já tebe střežil jako drahý poklad,
By's nedotknuta dechem zášti mé
Své zachovala srdce čisté mně!

Juta. To zachovala jsem! A k tobě já
Kletému od lidí se utíkám,
Bych jediná ti stála po boku!

Bolesl. To z lásky ke mně?

Juta. Ó což nevěříš?
Má láska k tobě pomohla již trůn
Ti vykoupit a českou korunu
Ti, otče, pevněj' vtisknout na hlavu!
Svou rukou nezdráhala jsem se přispět
K svatému dílu všeho smíření!

Bolesl. Nuž ano, dcero má! Ty s radostí
Se's uvolila podat ruky své,
Být nepříteli rodu našeho.

Juta. Ba s radostí! Neb v myšlénce, že tak
Podávám zubožené vlasti mír
A s mírem jeho požehnání vše,
Má prsa svatou pýchou vzdmula se,
A já se mněla smíru andělem!
A tím chci býti tobě, otče můj,
Té chvíle, kdy mne mrzce pohanil
Můj nepřátelský choť...

Bolesl. Ó pozdě již!
Má ruka nesmí tvé se dotknouti,

Lpí na ní krev, jež tekla a jež dál,
Než míru dozraje plod, poteče!

Juta. Když tresceš ty, již vzpouru osnují,
Když ve válce krev lidskou prolíváš,
To Bůh ti odpustí! Však nevraždi,
Kdo nevinen!

Bolesl. (vztrhne se).
Ba vini všickni jsou!
Vím, čeho jsem se dopustil, bych trůn
Těch moci vyrval hrdých velmožů,
Jimž hříčkou jest, jak rozmar káže jim!
A vše, co zamýšlím, jen vykonám,
Bych na skálu já postavil ten trůn,
By více nemohli jej svrhnouti,
Když kníže budí jejich nelibosť!
A až pak pevný, jako skála ta,
Na níž se šedý vzpíná Vyšehrad,
Já na tom trůnu pevně budu stát:
Pak vojsk chci šiky srazit udatné,
Chci vyplenit vše nepřátely v zemi...
A co jsem pozbyl zhoubou rozbrojů,
Domácích pletich a těch velmožů
Věčnými v nepořádku úklady:
Tím rozmnožit chci meze knížetství
A v slávě zůstavit tu korunu
Novému pokolení v dědictví!
Že nevykonal jsem... v tom zdrželo
Mne několik těch hrdopyšných hlav,
A hlavy ty...

Výstup 18.

Diviš (přikvapí). Předešlí.

Diviš. Tu máš mne, kníže pane!
Bolesl. Sezval's je všecky?
Diviš. Ano, pane můj!
Bolesl. (k Jutě).
Teď opusť mne, má dcero! Věci ty,
O nichž tu jednat mám, se nehodí
Pro slabé ženy! Nuž, jdi s bohem, jdi!
Juta. Buď s bohem, otče, po tom shledání!
(Boleslav políbí Jutu v čelo; Juta odejde v levo.)

Výstup 19.

Boleslav. Diviš.

Bolesl. Ty's řek', že smířiti se s nimi chci?
Diviš. Tak řek' jsem. Hahaha! A že to právě
Je na den masopustní! Přijdou ale,
Že důvěřují tobě . . . se zbraní!
Že's propustil však Tistu, Všebora,
To mate přece hloupý mozek jim!
Bá přijdou všickni!
Bolesl. A co dělá kněžna?
Diviš. Než Thidagg biskup odešel, tož u ní
Měl zastaveníčko, a nyní prý
Až od Jindřicha očekává hosti!
Bolesl. Co to? Od krále Jindřicha?
Diviš. By snad
Tu vyčňuchali, jaký pro jisté
As pány věje vítr zde?

Bolesl. Ať bedlivě
Ji střežíš!
Diviš. Ó, to činím beztoho,
Vždyť vám tak milá jest! Však ejhle! už
Se hosté scházejí! (Dívá se oknem.) Aj! v celém sboru!
Ba zdá se, že se všickni smluvili,
Najednou přijít! Ctí vás důvěrou!
Bolesl. Je všecko v pořádku?
Diviš. Vše, jak by sfouk'.
Bolesl. A východy?
Diviš. Tak zřízeny jsou, že,
Kdo bude ven chtít, pohlavek ucítí,
Že zpátky nikdy více nepůjde!

Výstup 20.

Vystoupí prostředkem **Kochan, Dobromil, Chotimír, Všebor, Tista, Vlaslav** a více jiných vládyků a Vršovců a postaví se v polokruhu ku knížeti. **Diviš** odstoupí na pravou stranu.

Kochan. Milosti, na tvůj rozkaz přicházíme!
Bolesl. (postaví se ku stolu na levé straně v předu, pravou ruku podepře o stůl, levou o bok. Přestávka).
Nuž, vítejte mně! V dobrém úmyslu,
Ba věru v dobrém jsem vás obeslal!
Nahlížím, že jsem vám všem ukřivdil,
A zvláště tobě, Všebore a Tisto!
Však napravit chci, přisám věčný bůh!
Čím jsem se provinil! Leč žádám též,
Abyste i vy rozhořčenosť vši
Důvěrou nahradili! (K Dobromilovi.) Zvláště ty,

Můj prchlý zeti, chybu napravíš,
Jíž pohanil jsi knížecí můj dům!
Tak na důkaz já smířlivosti k vám
Jsem Tistu propustil a Všebora,
A tento pergamen zde vrací jim
Vše statky, jež jsem zabavil! A tím
Zde pergamenem přímo vyznávám,
Že lituji vší prchlivosti své,
Již biskupa Thidagga vyzývaje,
By zased' na stolici svatou zas!
A tímto listem obešlu hned zítra
Vše župy, aby země vládyky
Se ku valnému sešli sněmu hned!
To žádosti jsou, ježto kladete...
Nuž kladeny, již vyplněny jsou.

Kochan. Když takto hovíš našim prosbám všem,
Pak splníme i my, co žádáš ty!

Všebor. Bůh žehnejž tobě za ty úmysly,
Můj jasný kníže! Takým činem ty
Pojednou vrátíš zemi celé mír!

Bolesl. Nuž, když jsme šťastně tak se srozuměli,
Tu, prosím, vstupte do síně! Ať počne
Té naší shody na oslavu hned
Kvas veselý, jak nám ho masopustní
Dnes doba dopřává! Nuž, vejděte!...
Já, Dobromile, chci jít pro Jutu,
I zde chci smířit ostré protivy!
Tak vstupte již! Při kvasu o všem víc!

Všebor. Ty's milostiv dnes, kníže! Na zdraví
Tvé první chceme vynést přípitek!

(Všickni se ukloní a odcházejí v pravo.)

Vlaslav (na odchodu stranou).
Co se zde děje? Smím v to věřiti?
Ó, že jsem kdy se k tomu narodil!
(Odejde za ostatními.)

Výstup 21.

Boleslav stojí ještě u stolu; **Diviš** postaví se v napnutí ku vchodu do síně v pravo.

Boleslav. (dívá se s děsným výrazem za odcházejícími, pak se na chvíli zadumá).
Tak staniž se!...
Je těžký čin to, plný následků!
Buď já, či oni! Trůn neb vyhnanství,
Snad více ještě, snad noc žaláře!...
Ať soudí o mně přísná budoucnost:
Buď zatratí mne, aneb omluví!
Buď já, či oni! Mně dal osud moc,
Já moci té užívám k zhoubě jich,
Jak oni mohouce by zahubili mne!

(Z vedlejší síně slyšeti řinčení číší a volání: Ať žije kníže!)

Nuž, (vztrhne se) ať jen žije v plné moci své,
Tak opětuji já ten přípitek,
A vy ať zhynete! (V rozčilení popojde ku předu.)
Čas vráží na mne
Osudným kladivem, a horký krve
Proud zasazuje dech mi... blíží se
Ten strašný okamžik, kde smrti kosa
Ty bujné sklátí životy...

(Opět řinčení číší a volání.)

Nuž dopřej
Jim chvilky, minute, by dořekli
A vlili v sebe vína rudý tok,
By v smrti svou pak vychrlili krev!...
(Zavzní zvony.)
Šumí to ve vzduchu, jak zvonů zvuk...
Sem ráz... tam ráz... a nyní třetí ráz...
To klekání!...
Ty rázy hrozí mozek roztrhnout...
Nuž znějte zvony k slávě smíření!
Haha! (K Diviši.) Dej znamení!
(Diviš dá znamení a zmizí v síni.)
Ať poslední
Ty zvony jim všem zvoní hodinku!
Vše ticho, ticho! (Řinkot mečů a křik.)
Hoj, to první ráz...
To druhý, třetí... Výkřik a zas výkřik!
Aj, dobře pracujete, hrobaři!
(Naslouchá; vedlé pořád křik a řinkot mečů.)
Jen dále, dál, ať vyplníte hrob!
(Vrávorá ku dveřím síně v pravo)
No, pijte, hoši, pijte na zdraví!

Výstup 23.

Předešlý. Juta (vyběhne ze síně na levo).

Juta. Pro věčný bůh, co sběhlo se, můj otče!
Bolesl. Nic, dcero má, vynáším přípitek,
Přisám bůh! veselý to přípitek!
Pojď, dcero má, viz tam ty spiklence,

A řekni mi, že k tomu dohnali
Mne ti, již ukládali o můj trůn!
(Vleče Jutu ku dveřím.)
Hahá! Ba do rána až bych se smál,
Jak tam to pěkné jesti divadlo!
Juta. Můj bože všemohoucí na nebi!
Ó spasiž duši mou a otcovu!
To strašné divadlo mé smysly mate...
Tam Vlaslav zbrocen krve v proudu leží...
Sem oči upřené... Ah! Vlaslave!
Já chci tě životem svým zachránit!
(Pádí do síně v pravo; je slyšeti bolestný výkřik. Juta objeví se raněna a vrávorá k sedadlu.)
Ta rána vjela v prsa hluboko...
V mém srdci tluče smrti kladivo...
Ó zadrž, smrti, zadrž příchod svůj! (Vzkřikne.)
To strašně bodlo zde... zde u srdce!
Můj věčný bože! Smiluj se nad ním...
Nad otcem nešťastným!... Ó Vlaslave! (Umře.)
Bolesl. Ó Juto, vzpamatuj se! Dítě mé,
Proč voláš k tomu jméno Vlaslava?
Ty's milovala jej! Ó osude,
Já krutě zavraždil jsem oba je!
(Sklesne k Jutě.)

Výstup 22.

Přiběhne Diviš. Boleslav (u mrtvoly Jutiny).

Diviš. Můj kníže, vše se zdařilo, jen Kochan...
Bolesl. (vstane).
Co to? Mluv, co se stalo s Kochanem?

Diviš. Ten proklatec, když spatřil nebezpeč,
Dal předčasně se rychlý na útěk...
Bolesl. Oh! tisíc blesků naň a na tebe!
Pryč za Kochanem! Za Kochanem spěš!
(Diviš odkvapí.)

Výstup 24.

Boleslav (sám).

Tak blízko u cíle, a on je živ!
Že tento Kochan živ, to žije s ním
Víc životů, než zde jsem zahubil!

Výstup 25.

Diviš (přiběhne).

Diviš. Můj kníže, Kochan, jako litý lev
Se protlouk' všemi hradu strážemi,
A jediný zdráv chvátá do Prahy!
Bolesl. Ó pekla plamen na tě, bídný pse,
Pryč jdi mi, sic tě rozkopnu, až tvé
Se v světa úhly údy rozlítnou!
Óh, Kochan živ, a dcera mrtva jest!
(Poklesá k mrtvole Jutině.)
Diviš. Ty's odkopnul mne, jak bídného psa?
Dej pozor teď, by nekous' tě ten pes!
(Odkvapí prostředkem.)

(Opona slítne.)

Jednání čtvrté.

V chatrči u Roubala. Na levé straně chudobný stůl a několik židel. Venku bouře.

Výstup 1.

Kochan zahalen do pláště vystoupí s Roubalem.

Roubal. Zde, velmožný pane, jste jist. V tuto chudobnou chatrč nezapáchne noha stihačů. (Zavře za sebou.)

Kochan. Mé díky, příteli! Zde volněj' mi!
Po Praze letí družná o mně věsť,
Že opustil jsem město útěkem!
Nuž, poslal k Polskému jsi vyslanci?
Roubal. Mám odpověď; on sám se dostaví.
Musí tu býti hned. (Klepání.) Kdo to?
Lešek (z venku). Krakov!
Kochan. Otevři rychle, Lešek již to jest,
To naše heslo!

(Roubal otevře.)

Výstup 2.

Vystoupí **Lešek** do pláště zahalený.

Kochan. Vítej, pane můj,
Mé vřelé díky, že sám přicházíš!
Lešek. Teď prostředníků mít je neradno!
Kochan. Máš zprávy, pane? Přísná tvoje tvář
Mi béře naději.
Lešek. Mám dobré zprávy;
Neb právě došli rychlí poslové,
Již ve dne v noci na nejlepších koních
Ku Praze pílili. Boleslav Chrabrý,
Můj jasný kníže, celou dává moc
Mi nad vším vojskem naším. Tuto moc
Mám dát pak tobě, jak čas povelí!
Zde zpraví o všem tebe pergamen.
(Podá Kochanovi pergamen.)

Kochan (vezme pergamen, s radostným pohnutím).
Ó díky tobě, pane na nebi!
Mne tenkrát nesklamala naděje!
(Čte v pergamenu.)
On srozuměn je s mými návrhy,
A potvrzuje napřed listinou
Ton všecka práva země výslovně,
Přijímá z našich rukou český trůn.
Kéž Polský Boleslav již leskem svým
Vše stíny zapudí, v něž Ryšavý
Boleslav slunce vlasti zahalil!
Ó, s jménem jeho budí v paměti
Se hrůza noci té, kdy našeho

Byl rodu bující květ zahuben!
A bůh zachránil mocným zázrakem
Jen hlavu mou, náš abych pomstil rod,
A národ veškerý a celou vlasť!...
Nuž, dopřej, bože, své mi pomoci!
Mou hlavu nadej moudrým rozmyslem
A propůjč jazyku té mocné síly,
Jenž poutá v slovech svazkem čarovným
Každého, k němuž ústa promluví.
Nuž, staň se vůle boží, staň se vůle
Celého národa! Než slunce vzejde,
Boleslav bude vězněm v rukou mých!

Lešek. Co slyšíš o kněžně?

Kochan. Já poslal k ní
Dnes ráno posla důvěrného. Ten
Mi zprávy přines' směru dvojího:
Že kněžna odpoví mi na večer,
Pak biskup Thidagg že — tak důvěrník
Můj od domácích zvěděl — použije
Vyhnanství, by co kněžny poslanec
Jal smlouvati se s králem Jindřichem;
Ten Jaromíra na trůn uvést má,
Co Přemyslovcův velký ochrance...
A kníže německý má v milosti
Své opět spasitelem země být!
Ó budiž tato slabosť proklata,
Že v Němcích ochrany zas hledají.

(Klepání.)

Roubal. Slyš! Někdo klepá! Snad to posel již!

(Otevře.)

Výstup 3.

Vystoupí **Emma**, za ní vidět ozbrojené průvodce.

Emma (ke komonstvu).
Zůstaňte na stráži!
Kochan (stranou). Jaký to div!
Té chvíle sama kněžna přichází?...
Je pevně spoután její osud s mým,
A moci jeho kněžna podléhá! (Nahlas.)
Ty sama, kněžno? Vítám milosť tvou!
Emma (s pohnutím).
Ó Kochane, ty's větev jediná,
Na niž se věsí naděje mé květ!
Pomoz mi mysleti, neb včerejší
Ten příběh strašný tak mi smysly zmát',
Že bez pomoci myslit nemohu!
Kochan. I mne ta hrůza zprvu schvátila,
Však chvíle druhá víc mne povznesla,
Než sám jsem doufal.
Emma. Nuž, co zamýšlíš?
Kochan. Největší volá k činům nebezpeč!
Mně před hodinou posel z Polska dones'
Zvěsť důležitou od Boleslava!
Ten kníže slyšel o řádění zlém,
Jehož se dopouští zde Ryšavec
Nešetře úmluv svatých závazků;
A nabízí mně — nešetřením tím
Se vida závazků svých sproštěna —
Své mocné pro tu dobu pomoci!
Chci uchopit se ruky pomocné!
A zítra ráno, srozuměv se s vojskem

A s rozkvašeným lidem, s přátely,
Jež zachránila slepá náhoda:
Já probudím pak ze snů krvavých
To svědomí mrzkého tyrana,
Již strhnu s trůnu hanby podobu
A vlastní krví v oběť podanou
Tak smyju skvrny po něm zůstalé!...
Nuž, jsi-li srozuměna, milosti,
Tu zítra, když já k Vyšehradu lid,
Bych Boleslava předšel, povedu.
Již přidruž kroky k našim útokům
A dodej liknavým tak odvahy!
Emma. To učiním! Chci zapřít naprosto
Své srdce bolem k smrti umdlené,
Chci sama býti smutnou svědkyní,
Jak s trůnu sřítí se ten proklatec,
By v prachu nicoty své zahynul!
Kochan. Ty znáš, milosti, naše naděje!
Až zítra hluk tě města probudí.
Pak vzpomeň si, že budeš pomstěna.
Nuž připověď spěš splnit svobodnou!
Bůh rač tě vzíti ve svou ochranu!
Emma. Staniž se, přátelé!
(Kochan a Lešek se ukloní a odejdou s Rouhalem v pravo.)

Výstup 4.

Emma (sama).

Ó srdce bídné.
Jež viníš mne, že kleté lůno mé
Tak svrhlý na svět přivodilo plod.

A kletá chvíle mého početí,
Že neuhnilo símě ve vzniku!
Pak sterý zločin ruky krvavé
By v hrozbách nevztahoval k matce již!
Ó srdce, utiš se! Den zítřejší
Dnem bude novým narození tvého!
Neb na opuštěný trůn zasedne
Se synem druhým sladký opět mír,
Jenž vštěpí čerstvou lásky květinu
V ty stěny srdce vetché bolestí!

(Po přestávce.)

Však Kochan? Mohu důvěrou jej ctít?
Smím doufat, že on Jaromírovi
Pomůže k trůnu? Ach! Což kdyby pak
Se probudil v něm celý Vršovec,
A kdyby v pomstě za jich záhubu
Chtěl sám v boj vstoupit proti Přemyslům?
A kdyby knížete snad Polského
Pak na trůn uveď jako Vladivoje?
Vždyť Boleslav mu Polský nabízí
Sám pomoci své celým vojskem svým?
To musím předejít, a ještě dnes
Já pošlu rychlé posly k Jindřichu
A k Jaromírovi. by úprkem
Již vtrhli s vojsky svými do země!...
Tak učiním zde možné záměry
Dost časně neškodnými. Pak se Kochan
K mé straně přidat musí, nemoha
Se opřít více moci mé! Nuž k činu!

(Odejde.)

Ulice v Praze. Ranní soumrak.

Výstup 5.

Vystoupí Kochan s levé, Jan s pravé strany; oba v zakuklení.

Kochan. Kdo to?

Jan. Vyšehrad!

Kochan. Dobře! Přistup blíže! Ty's mladý Božetěch? Budiž mně vítán! Kde máš svůj lid?

Jan. Na blízku v krčmách čeká na tvé rozkazy.

Kochan. Vidím, že je všecko v pořádku. Nuže, pospěš a přiveď je všecky sem!

(Jan odkvapí.)

Výstup 6.

Vystoupí tlupa vojáků Polských s vůdcem a postaví se v pozadí.

Vůdce. Kdo to?

Kochan. Vyšehrad!

Vůdce. To tedy přítel náš! (Přistoupí ku Kochanu.)

Kochan. Tak jest! Dostal jsi včera večer rozkaz od Leška?

Vůdce. Ano.

Kochan. Tak víš, jak jednat máš!

Výstup 7.

Vystoupí Jan s velikým davem měšťanů, mezi nimi Krotil a Roubal; všickni jsou ozbrojeni.

Roubal (s kladivem na rameně). Tu tedy jsme, velmožný pane a vůdce náš, a ozbrojeni, jak každý mohl.

Já myslím, že ten, kdo dostane tímto parátkem do zubů, do smrti více nevstane. Tas i svou jehlu, kmotře Krotile!

Krotil (vytasí starý tenký meč). Často více zabolí, když někoho píchnem', nežli když ho uhodíme; nebudu poslední z těch, kdo píchají!

Kochan. Tak dobře, přátelé! Jen veselou
A mužnou mysl! Jde to na hody,
Jež ukončí se kvasem krvavým!
Však kdo to tam?

(Je slyšet volání: Vyšehrad!)

Nuž, přistup, hochu, blíž!

Výstup 8.

Vystoupí panoš. Kochan. Roubal. Krotil. Lid.

Panoš (ke Kochanu).
Vše, pane, že již připraveno jest,
Tak vzkazují ti věrní přátelé.
A kněžna čeká pod Vyšehradem.

Kochan (k panoši).
Tak na poplach ať zvon již uhodí
Na věži nejbližší, a na znamení
To pak ať všickni hnou se!

(Panoš odejde.)

Výstup 9.

Předešlí (bez panoše).

Kochan (k lidu). Řekli jste,
By s prvním rázem zvonu k Vyšehradu
Se každý bral, kdo miluje svou vlast?

Roubal. My řekli!

A s rozkvašeným lidem, s přátely,
Jež zachránila slepá náhoda:
Já probudím pak ze snů krvavých
To svědomí mrzkého tyrana,
Již strhnu s trůnu hanby podobu
A vlastní krví v oběť podanou
Tak smyju skvrny po něm zůstalé!...
Nuž, jsi-li srozuměna, milosti,
Tu zítra, když já k Vyšehradu lid,
Bych Boleslava předšel, povedu.
Již přidruž kroky k našim útokům
A dodej liknavým tak odvahy!
Emma. To učiním! Chci zapřít naprosto
Své srdce bolem k smrti umdlené,
Chci sama býti smutnou svědkyní,
Jak s trůnu sřítí se ten proklatec,
By v prachu nicoty své zahynul!
Kochan. Ty znáš, milosti, naše naděje!
Až zítra hluk tě města probudí.
Pak vzpomeň si, že budeš pomstěna.
Nuž přípověď spěš splnit svobodnou!
Bůh rač tě vzíti ve svou ochranu!
Emma. Staniž se, přátelé!
(Kochan a Lešek se ukloní a odejdou s Rouhalem v pravo.)

Výstup 4.

Emma (sama).

Ó srdce bídné.
Jež viníš mne, že kleté lůno mé
Tak svrhlý na svět přivodilo plod.

A kletá chvíle mého početí,
Že neuhnilo símě ve vzniku!
Pak sterý zločin ruky krvavé
By v hrozbách nevztahoval k matce již!
Ó srdce, utiš se! Den zítřejší
Dnem bude novým narození tvého!
Neb na opuštěný trůn zasedne
Se synem druhým sladký opět mír,
Jenž vštěpí čerstvou lásky květinu
V ty stěny srdce vetché bolestí!

(Po přestávce.)

Však Kochan? Mohu důvěrou jej ctít?
Smím doufat, že on Jaromírovi
Pomůže k trůnu? Ach! Což kdyby pak
Se probudil v něm celý Vršovec,
A kdyby v pomstě za jich záhubu
Chtěl sám v boj vstoupit proti Přemyslům?
A kdyby knížete snad Polského
Pak na trůn uveď' jako Vladivoje?
Vždyť Boleslav mu Polský nabízí
Sám pomoci své celým vojskem svým?
To musím předejít, a ještě dnes
Já pošlu rychlé posly k Jindřichu
A k Jaromírovi, by úprkem
Již vtrhli s vojsky svými do země!...
Tak učiním zde možné záměry
Dost časně neškodnými. Pak se Kochan
K mé straně přidat musí, nemoha
Se opřít více moci mé! Nuž k činu!

(Odejde.)

A s rozkvašeným lidem, s přátely,
Jež zachránila slepá náhoda:
Já probudím pak ze snů krvavých
To svědomí mrzkého tyrana,
Již strhnu s trůnu hanby podobu
A vlastní krví v oběť podanou
Tak smyju skvrny po něm zůstalé!...
Nuž, jsi-li srozuměna, milosti,
Tu zítra, když já k Vyšehradu lid,
Bych Boleslava předšel, povedu.
Již přidruž kroky k našim útokům
A dodej liknavým tak odvahy!
Emma. To učiním! Chci zapřít naprosto
Své srdce bolem k smrti umdlené,
Chci sama býti smutnou svědkyní,
Jak s trůnu sřítí se ten proklatec,
By v prachu nicoty své zahynul!
Kochan. Ty znáš, milosti, naše naděje!
Až zítra hluk tě města probudí.
Pak vzpomeň si, že budeš pomstěna.
Nuž přípověď spěš splnit svobodnou!
Bůh rač tě vzíti ve svou ochranu!
Emma. Staniž se, přátelé!
(Kochan a Lešek se ukloní a odejdou s Rouhalem v pravo.)

Výstup 4.

Emma (sama).

Ó srdce bídné,
Jež viníš mne, že kleté lůno mé
Tak svrhlý na svět přivodilo plod.

A kletá chvíle mého početí,
Že neuhnilo símě ve vzniku!
Pak sterý zločin ruky krvavé
By v hrozbách nevztahoval k matce již!
Ó srdce, utiš se! Den zítřejší
Dnem bude novým narození tvého!
Neb na opuštěný trůn zasedne
Se synem druhým sladký opět mír,
Jenž vštěpí čerstvou lásky květinu
V ty stěny srdce vetché bolestí!

(Po přestávce.)

Však Kochan? Mohu důvěrou jej ctít?
Smím doufat, že on Jaromírovi
Pomůže k trůnu? Ach! Což kdyby pak
Se probudil v něm celý Vršovec,
A kdyby v pomstě za jich záhubu
Chtěl sám v boj vstoupit proti Přemyslům?
A kdyby knížete snad Polského
Pak na trůn uveď' jako Vladivoje?
Vždyť Boleslav mu Polský nabízí
Sám pomoci své celým vojskem svým?
To musím předejít, a ještě dnes
Já pošlu rychlé posly k Jindřichu
A k Jaromírovi, by úprkem
Již vtrhli s vojsky svými do země!...
Tak učiním zde možné záměry
Dost časně neškodnými. Pak se Kochan
K mé straně přidat musí, nemoha
Se opřít více moci mé! Nuž k činu!

(Odejde.)

Ulice v Praze. Ranní soumrak.

Výstup 5.

Vystoupí Kochan s levé, Jan s pravé strany; oba v zakuklení.

Kochan. Kdo to?
Jan. Vyšehrad!
Kochan. Dobře! Přistup blíže! Ty's mladý Božetěch? Budiž mně vítán! Kde máš svůj lid?
Jan. Na blízku v krčmách čeká na tvé rozkazy.
Kochan. Vidím, že je všecko v pořádku. Nuže, pospěš a přiveď je všecky sem!

(Jan odkvapí.)

Výstup 6.

Vystoupí tlupa vojáků Polských s vůdcem a postaví se v pozadí.

Vůdce. Kdo to?
Kochan. Vyšehrad!
Vůdce. To tedy přítel náš! (Přistoupí ku Kochanu.)
Kochan. Tak jest! Dostal jsi včera večer rozkaz od Leška?
Vůdce. Ano.
Kochan. Tak víš, jak jednat máš!

Výstup 7.

Vystoupí Jan s velikým davem měšťanů, mezi nimi Krotil a Roubal; všickni jsou ozbrojeni.

Roubal (s kladivem na rameně). Tu tedy jsme, velmožný pane a vůdce náš, a ozbrojeni, jak každý mohl.

Já myslím, že ten, kdo dostane tímto parátkem do zubů, do smrti více nevstane. Tas i svou jehlu, kmotře Krotile!

Krotil (vytasí starý tenký meč). Často více zabolí, když někoho píchnem', nežli když ho uhodíme; nebudu poslední z těch, kdo píchají!

Kochan. Tak dobře, přátelé! Jen veselou
A mužnou mysl! Jde to na hody,
Jež ukončí se kvasem krvavým!
Však kdo to tam?

(Je slyšet volání: Vyšehrad!)

Nuž, přistup, hochu, blíž!

Výstup 8.

Vystoupí panoš. Kochan. Roubal. Krotil. Lid.

Panoš (ke Kochanu).
Vše, pane, že již připraveno jest,
Tak vzkazují ti věrní přátelé.
A kněžna čeká pod Vyšehradem.

Kochan (k panoši).
Tak na poplach ať zvon již uhodí
Na věži nejbližší, a na znamení
To pak ať všickni hnou se!

(Panoš odejde.)

Výstup 9.

Předešlí (bez panoše).

Kochan (k lidu). Řekli jste,
By s prvním rázem zvonu k Vyšehradu
Se každý bral, kdo miluje svou vlast?

Roubal. My řekli!

Kochan. Nuž, den svítá... chvíli ještě,
A naše vlasť je volna!

(Smekne; všickni smekajíce pokleknou.)

Věčný bože,
Jenž trůníš na výsostech, pozři sem
A plnou milostí nás obdařiž!
Požehnej zbraním našim! V srdce zři,
Že spravedlivé nám, zač bojujem'!

(Slyšet temné zvuky zvonu na poplach až do konce.)

Pomoz nám, bože! Naše znamení!

Všickni. Pomoz nám, bože! Pomoz nám, bože!

(Všickni vstanou a tasí meče. Se všech stran vzmáhá se hluk.)

Jan. Nuž, sousedé! Teď z pochvy ostrý meč!
Vzpomeňte na vše utrpení své!
Kdo pozbyl otce, pomsti ztrátu svou,
A za bratra svou ostrou tasiž zbraň!
Kdo syna měl a dceru počestnou,
A ztratil oboje, meč vzhůru vznes,
A drahou krev a česť svých pokrevných
Zas krví smyj! Teď vzhůru, bratři, vzhůru!

Kochan. Nuž vzhůru, vzhůru! Zlomte okovy,
Jež do krve nám údy svírají,
A svaté pomstě zasvěťte se dnes!
A tak vás vedu k zlaté svobodě
Na svatý vlasti týn... na Vyšehrad!

Všickni (hrnou se za Kochanem). Na Vyšehrad, na Vyšehrad! Bůh pomoz nám! Na Vyšehrad! (Odejdou.)

Síň na Vyšehradě z prvního jednání.

Výstup 10.

Vystoupí Diviš a chlap.

Diviš. Jsme na místě. A, chlape, teď se drž
A žádej podlé vší své zásluhy!
Já řku, že budeš míti velikou
As pro knížecí milosť úlohu!
Chlap. I vem mne čert, když já ji nesplním!
Diviš. Ty's cvičen, jak se zdá!
Chlap. Čas učí tomu!
Co kluk jsem vystál trest, že okrad' jsem
Vlastního otce. Avšak za to zas
Tím více otec trpěl k vůli mně,
Já jsem ho někde potom zahrabal!
Diviš. Ty's, věru, mistr ve svém řemesle!
A s chladnou myslí strojíš oprátku,
By s vědomím byl's na ni pověšen,
Že's na ni pověsil své svědomí!
Chlap (ukazuje na nůž v pase).
Však bych jim dříve břicho rozpáral!
Diviš. To já jsem proti tobě pouhý troup!

Výstup 11.

Boleslav (vystoupí zamyšlen). Předešlí.

Zde pán tvůj přichází.
Bolesl. On musí zhynout,
Neb dokuď žije on, nežiju já!

I matku v temný žalář uvrhnu,
A pak jsem jist! Všeho se odvážím
A na půl cestě nezastavím krok!
Neb jimi oloupen jsem o vše teď,
I o poslední k světu úvazek...
O dceru svou! Ji zavraždil jsem, že
Jsem vraždil je! Ta jemná duše její
Hře nezvyklá, kde krev se v sázku dává,
Úžasem zemřela!... Ta strašná noc
Mně připadá, jak pustý krve sen,
Kde schází ještě konec! Nuže, já
Ten dosnít musím sen až na konec! (Obrátí se.)
Kdo zde?

Diviš. Tvůj nejvěrnější sluha, pane!
A zde ten pán, to slavný mudrc jest,
Jenž umí řezat krky lidem líp,
Než kuří oka.

Bolesl. (k chlapovi).
Nuž, jsi připraven?

Chlap. Ó, za peníze k všemu!

Bolesl. (podá mu měšec). Zde tvá mzda!

Chlap (váží měšec).
Ó pane, ještě třikrát tolik chci!
Mé svědomí je tuze lehtivé
A zlatem musím já ho šimrati!

Bolesl. Až práci vykonáš, pak přijdi zas!

Chlap. Bych s oprátky se na svět podíval?
To děkuji, to radši s bohem, pane!

Bolesl. (dává mu peníze).
Nuž, tedy na! (Stranou k chlapovi.) Vyslídi Kochana
Vršovce, a pak... ty mi rozumíš!?

Diviš (stranou).
On tajně mluví s ním? Teď odbilo
Mi na hodinách zde! Nuž, zaslech' jsem
Tak něco, jako Vršovec! Ah, Kochan!
Že Kochan včera uprch', myslí on,
Že na mne víc se nemůž' spolehnout.
Chlap. Jen spoléhejte, pane! Jak ho najdu,
F . . . udělám (dělá znamení bodnutí nožem) a život vyfouknu! (Odejde.)

Výstup 12.

Boleslav. Diviš.

Bolesl. Diviši! Jdi a toho chlapa dej
Mi sledovat!
Diviš. Ty nevěříš mně víc,
Můj kníže! Za mnou někdo by snad zas
Jak pes se loudil zvěře po stopách!
Bolesl. Nestoudný chlape, konej službu svou,
Sic ustrojím pochoutku konopí! (Odejde.)

Výstup 13.

Diviš (sám).

To půjdu radši spíš, než v pečeni
Se černých havranův já proměním.
Tak jsem si šibenici vysloužil
A župu ne... Ta tučná výslužka,
Ta fuč, než laskominy polknul jsem,
Jež župa ta mi způsobila! Ba,
Teď vidím, že mé služby za málo
Neb za nic nestály. Však posloužím

Mu nyní líp! Moh' jsem mu říci jen,
Co ráno dnes se děje; slepým být
Bych musil já, to kdybych neviděl!
Však chci mu jinou službu prokázat,
Já pomohu radš jemu k oprátce!
Teď do města! Tam já se neztratím,
Však Kochanovi, dá-li zlata jen,
Tu povím novinku s tím chlapem dnes!
Tam, hochu, můžeš být jak doma pak,
Neb doufám, Kochanu když zavděčím
Se, že tam v milosť budu přijat rád!
Jsou prý to štědří páni! Moh' jsem dřív
Se v službu dáti těmto Vršovcům,
Moh' jsem mít víc, než platí župa ta,
Již ani neviděl jsem. Dobře však,
Já zachráním teď aspoň život mu,
A to je přece malý nálepek
Mé na svědomí trochu široké!
Jak živ jsem věru na to nemyslil,
Že stanu já se ještě dobrým tak,
Že špatný chlap se ve mně zastydí!
Zde slunce zapadá, nu dobrou noc...
Chci jinde probudit se v dobrý den! (Odejde.)

Výstup 14.

Vystoupí s pravé strany Lešek, za ním polští vojáci, již přejdou jeviště, když Lešek ukázal jim rukou v stranu levou.

Lešek (sám).
Již před hodinou dal jsem znamení!
Na rozkaz můj se brány zavřely,
By zprávou nikdo nemoh' nevčasnou

O vzpouře v městě zde dát návěští!
A kníže bez starosti dále spí,
Se na krvavém loži houpaje,
A nemá tušení, že koruna
Mu s hlavy padá!... Divný osud to!
Já, jenž jsem pána svého na rozkaz
Jej vedl trůnu kluzké na stupně,
Ty stupně schůdné činím nyní zas
Pro pána svého! Věčné střídání,
To světa život...

(Slyšeti z povzdálí hluk a zvonění na poplach s věže Vyšehradské.)

Konečně se zvon
Na věži Vyšehradské rozhoupal,
By Boleslava ve snů obrazy
Ten jeho zvuk se vmísil hrozebný,
A probudil ho ke dnu strašnému!...
To znamení, že Vyšehradu hrozí
Tož od nepřátel branných nebezpeč!
Jen chvíli ještě... hradu černé brány
Se otevrou, by spolkly ve tlamy
Tu mocnou zbraň, jež stihne knížete.

(Hluk se blíží)

Výstup 15.

Boleslav rozčilen vystoupí, za ním dva panoši, z nichž jeden nese dýku, druhý meč.

Bolesl. Co znamená ten hluk? Ten zvonu zvuk
Je vyzvánění na poplach! (Uzří Leška.) Zde ty?
Lešek. Mne přived' sem ten neobvyklý ruch,
Jenž předčasně hrad budí ze spánku.

A když tam slzným zrakem pílí
Vod tichých přes stříbrné pěny,
A palác ten mramorobílý
Ve vlnách shledne odrážený:
Tu z ňader bolných litý kvil
V zoufalém zvuku vyronil,
A divokým zrak ohněm plál;
On shroužen v dumách mlčky stál.
Tak mlčky, jak hrob zapomněný,
Když na něm hoří ohně pal
Soucitnou rukou roznícený. [2])
Pak zíral zas v dál sivomživou
A v květné doly s hory vrátké:
Svou mladosť viděl přeprchlivou
A její slasti a sny sladké;
Viděl se hocha v prvním mládí,
Jak ve bujaří roste čilý,
Jak jinoch vojné hry provádí,
Až v opravdu se proměnily.
Pak viděl otce, jak pad' v boji.
Jak drahou matku nesou k hrobu;
Pak v krvavém vlasť války znoji
A zbraní stísněnou v tu dobu;
A vítěze to zhrdlé týmě,
Jenž přitěžuje jásem břímě:
Tu puknouť jeho srdce chtělo,
By puklé ještě hněvem vřelo.

* * *

Tam zíral dolů ku břehům,
Jež keře vzkvětlé vroubily,
*Na pal*ác bílý, otcův dům,

Mně přispějte a ze mne celého
Učiňte ocel ostrou hodů tisícem,
A zrak můj v basiliška jedovatý hled
Proměňte v staré obdobě! (K panošům.)
Sem dejte zbraň!

(První panoš podá mu dýku.)

Pryč s dýkou mi! (Odhodí v hněvu dýku.)
Sem dejte břitký meč!

:uhý panoš mu podá meč. — Boleslav přistoupí opět k oknu.
Panoši odejdou.)

Co to? Vojáci couvají? Což vjel
Třas rázem v jejich mysl otrockou?
Chci dolů sám! Chci postaviti sám
Se proti buřičům těm; krvavou
Chci smrtí znamenať těch bídných sket
Zbabělé řady! Lešku, rozstav zde
Lid nejlepší sem k těmto východům,
A kdo sem vstoupí, synem smrti buď!

(Odkvapí; venku trvá hluk.)

Výstup 16.

Lešek (sám).

Měj ty si rámě, jako Briareus,
Těch sto ruk tobě nepomůže víc...
Kde tisícové proti jednomu
Se staví v boj, tam padne Herkules!

Výstup 17.

Boleslav se vrací, ustupuje a šermuje s **Janem** a pravou ruku maje raněnou. **Lešek.**

Bolesl. Má ruka raněná již umdlévá!
Což sám i ďas tvou ruku ozbrojil?
Jan. Mne pomsty sílí bůh, jí neujdeš!
Bolesl. (vrazí meč do prsou Jana).
Odvážný zbojníku, zde za ránu!...
Jan (klesne na zem; v tom venku slyšet jásot).
Rád umírám!... Aj, jásot hřímavý
Mi na cestu mou věstí vítězství!
Rád umírám! Vždyť otec pomstěn jest,
A pomstěn pádem tvým je všecek lid!...
Bůh... smiloval se... za to... buď mu dík!
(Umře; venku opět jásot.)
Bolesl. (pomalu se béře ku předu).
Tak vše je ztraceno? Což nikdo víc
Už nemá zbraně pro mne? Ruka má,
Vší vlády zbavena, víc rukověť
Nemůže držet meče!
(Volání za scenou: Vítězství!)

Výstup 18.

Vystoupí s pravé strany **Kochan**; za ním lid, jenž odstraní mrtvolu Jana, naposled kněžna **Emma**. **Lešek. Boleslav.**

Bolesl. Dýku sem!
Ni dýky nemám víc? Ó zrado pekla,
Že odvrh' dýku jsem! Vše ztraceno...

I bídná zbraň, bych vzdal se života,
Když trůn můj rozbit s hrozným rachotem
Se boří, by mne pohřbil v ssutinách!

(Vrávorá ke trůnu, kde zničen sklesne.)

Kochan. Ustaňte, přátelé, a spusťte zbraň!
Boleslave!
Tvá strašná vláda tímto skončila!
Boleslav Chrabrý, dřív tvůj spojenec,
Se navždy odřek' tebe! Vojska jeho
Teď mně jsou k rozkazům!

Bolesl. Ó mrzká zrado!

Kochan (k zbrojnošům, již přicházejí s levé strany).
Vy, kdož jste v zbrani pro Boleslava,
Již vzdejte se! Vzdor všecek marný jest,
Celý tu národ vám je v zápětí,
By svrhl s jeho trůnu tyrana.
Můj kníže, vzdej se již, jsi vězněm mým!

Emma (postoupila zatím v pravo, kamž část ozbrojeného lidu se postavila, až naproti Boleslavu).
A vězněm mým!

Bolesl. (vztrhne se).
Tož paní máť zde? Kéž
Mé každé slovo dýkou jedovatou
Na srdce namířeno matčino,
Pak mluvit chtěl bych až na věčný soud!

Kochan. Již zadrž, zuřivče! Odveďte jej!
On přestal býti hlavou posvěcenou,
Co bídný vězeň v temném žaláři
Ať pyká všech svých těžkých zločinů!

Bolesl. V žaláři temném? Spíš mne života
Zde zbavte tisíckrát!

Kochan. Odveďte vězně!
Ten, Lešku, úkol vezmi na sebe!
Až do žaláře vězně dovodíš,
Tu cizí pomocí již ještě dnes
Ten rozkaz vykonej, jenž třesoucí
Jest napsán rukou v této listině!

(Podá mu pergamen. Lešek vezme listinu, pomáhá Boleslavu, jenž v sebe skleslý, umdlený vrávorá, podpíraje se o bok jeho. Přestávka.)

Výstup 19.

Kněžna **Emma** (s pohnutím dívá se za Boleslavem).

Kochan (obrátí se k lidu).
Tak dílo dokonáno! Vraťte se
Do města ke krbům svým, přátelé,
A dnešní den vám velkým svátkem buď!
Však přísně dbejte všeho pořádku
A neposkvrňte šrůtkou svatý den!
Než slunce míru sladce několik
Nám bezestrastných jiter vyklene,
Tu budem' světit svátek nový zas,
Neb nový kníže na trůn zasedne!
Teď s bohem buďte!
Veškeren lid. Zdráv buď, Kochane!

(Kochan kyne lidu, jenž se rozejde.)

Výstup 20.

Kochan. Emma.

Kochan. A nyní, kněžno, tobě pozdrav můj!
Já s veselou tě pozdravuji tváří,
Neb věčný bůh nám dopřál vítězství!
Emma. Ó jaký žal mi srdce prorývá!
Ta chvíle, k níž jsem modlila se, jenž
Mi ukrádala spánek v nedočkání,
Ta nyní zde, a já jsem zničena!
Ten obraz smutný, když zde sklesl on,
Ten dáví paměť mou!
Kochan. Ó nyní jinam
Svůj teskný obrať zrak! Neb úloha
Nám jiná nemenší teď nastává!
Emma. Tak jest, Pryč pošmúrný již obraze!
Chci zase býti sebou!... Ano, půl,
Jen půl je úlohy tak zplněné,
Ta druhá teprv čeká na dokon!
Trůn uprázdněn jest! Národ bez hlavy,
A pravý vladař, jehož úlohou,
By žezlem silným, milostivým však,
Nešťastný národ povznes' ku blahu,
Ten dosud vzdálen drahé vlasti dlí!
Tak připomínám tobě, Kochane,
By's jednal v prospěch trůnu nástupce!
Kochan. Tak učinil jsem, paní vznešená!
Však žel! že's moji radu zavrhla
A samovolně v úkor jednala!
Emma. Tu výčitku chci ráda prominout.

Kochan. Nežádám toho, jasná paní má,
Neb prominutí není u tebe!

Emma. Měj větší úctu ke mně, ku kněžně!

Kochan. Vy, jasná paní, větší upřímnosť!

Emma. Já upřímnosť chci vidět z činů tvých
A žádám, svou by's konal povinnosť!

Kochan. Nuž tedy povinnosť svou vykonám.
Já žádal, aby's ponechala nám,
Tož předním mužům země, národa,
Jak vlasti bychom nejlíp prospěli!
Však nyní smlouvu onu zamítám,
Že's zamítla ji dřív, než s tebou já
Ji stvrdit moh'! Ty's tajně s biskupem
Bez vůle naší jednat uznala
A o přízeň se v Němcích ucházíš!
Tu z obavy, že starý z Němec vliv
Užírat bude život národní,
Usnesli jsme se podlé rady mé,
Že rodu jinému trůn podáme.

Emma (s ustrnutím).
Co díš? Mám věřit těmto slovům tvým?
Ó odvolej, ty's pravil pouhou lež!

Kochan. Je pravda svatá, jak jsem pravil já.

Emma (s rostoucím záchvatem).
Ty jiný rod chceš na trůn povolat?
Ty oloupit chceš o trůn Přemyslovce?
Ó, neukrotitelná nenávisť
Jen vede mrzké směry činů tvých!
Tak proto uvržena tato zem
Do víru věčných, krutých rozbrojů?

Oj, vaše černá k rodu mému zášť,
A vaše pýcha, pánovitosť vaše,
Ta Boleslava k tomu dohnala,
By vámi vládl rukou železnou!
Počínám odpouštět té oběti
Vší vaší zášti, úkladů a lsti!
Co vykonal, vy toho původci,
Vy tak jste urychlili jeho pád
Jen pro rod jeho! Ukrutníka ne,
Vy Přemyslovce v zhoubu svrhli jste!
A já k té zhoubě ruky pomocné
Jsem podala!... Já syna proklela,
Že přepych váš on zlomit obmýšlel!
Však dobře tak! Ty chceš mít nyní boj,
Nuž nevyhnu se boji krutému!
Chci hájit práva rodu knížecího
A postavím se v čelo oněch já,
Jež Jaromíra k trůnu povznesou!

Kochan. Tak přinutíš mne, jasná paní, bych
Tě Vyšehradem vězně obmezil!

Emma. Ó neslýchaná drzosti! To mně?
Tak daleko že vše již dospělo?

Kochan. Já v rukou svých teď všecku chovám moc!
A proto, kněžno, než já tuto moc
V Polského Boleslava ruce vložím,
Tu budiž obmezena svobodou
Zde na Vyšehradě, až nový kníže
Sám rozhodne pak o tvém osudu!

(Odejde.)

Výstup 21.

Emma (sama).

Ó věčný bože! Zachovej mi rozum!
To mrzké schytralosti mistrovský
Je kousek! Ó té zaslepenosti,
Jíž spoutána tak byla mysl má!
To tedy odměna, že matka já
Jsem ku záhubě syna přispěla?
Co syna pravím!? Ano, Boleslav
Byl přec jen synem mým... jím zůstane!
On s ukrutenstvím domoh' trůnu se,
To těžký čin a vina veliká!
Však s ukrutenstvím svržen s trůnu on,
Tím vina ta již vyrovnána jest!
Však že má proň, jenž splatil vinu svou,
Být pozbaven teď trůnu celý rod,
To vina toho, jenž ho s trůnu svrh',
To vina Vršovců, to vina má!
Ó cítím teď, že srdce v prsou mám,
Jež káže mi, bych napravila já,
Čím jsem se provinila velice!
Ó slyšte mne, vy mocná nebesa,
Že s hlavy syna svého snímám zas
Té hrozné kletby zhouby plný hrot
A přenáším jej na rod Vršovců!...
Kéž smířit s tím se mohu, jenž mnou proklet,
A spojit s ním se k pomstě na nich všech!
Já uvězněna! Co mi zbývá teď?
On v žaláři, a v žaláři též já!... (Vztrhne se.)

To dobrý pokyn, svatá nebesa!
Já tajně v žalář jeho vkradu se —
Vždyť získám strážce sotva odpadlé —
A vyrvu syna z lůna vězení.
S ním vrhnu pak se sama mezi lid,
Okáži jemu celou bídu svou
A řeknu, že lid prodán Polsku jest,
Že Přemyslovci z vlasti vyhnáni,
By padla v kořisť polským vojákům!
To lidem pohne . . . lid se opět vzbouří,
By pomstil zradu takto spáchanou,
A Polský kníže bude svržen již,
Než na trůn český zradou dosedne!

(Rychle odkvapí.)

(Opona slítne.)

Jednáni páté.

Na Vyšehradě. Velká tmavá síň. Se sklepení visí lampa. V levo chudobný stůl a vedlé pohovka, na níž leží v rozedraném šatu Boleslav, maje levou ruku zavázanou. Je pošmourno.

Výstup 1.

Boleslav (sám).

Bolesl. (probudí se).
To dlouhý spánek byl! A nepokoj
Mu sloužil za lůžko! Což ještě noc?...
Kéž den je, bych těm spánku obrazům
Tak hrůzyplným ušel pojednou! (Vstane.)
Či ještě noc přec? Jímá moc mne spánku?
Vždyť nespím více, cítím to, že bdím,
Zde ruku mám, sem na druhou ji kladu,
Tak bdím, a svou přec ruku nevidím!
Tu hlava, ne, to není hlava má,
Má hlava nosí zlatou korunu!
Je má to hlava? (Vzkřikne.) Kde je koruna?
Kdo ukradl mi zlatou korunu?
Ha! Vrazi tu!... Hle! jejich ruce zde,
Jež strhly s hlavy mi ten zlatý kruh!

Pryč, vrahové! Pryč! Ještě trůn je můj!
Již spoutejte je, všem připravte smrť!
Oj! jak se válejí již v krvi své!...
Však co to zde? To ženská mrtvola!
Kdo to? (Vzkřikne.) Má dcera! Kdo ji usmrtil?
Já držel ji, když ještě dýchala!...
Aj! okázal's jí hrozné divadlo
A divadlem tím dceru zavraždil's!
Ó běda mně! (Klesne k pohovce, po chvíli.)
Kdy bude den, bych víc,
Co vidím, neviděl? Ó peklo černé!
Ta kletba matčina se splnila,
Víc nemám zraku... Světlo, světlo, světlo!
Dejte mi světla, věčná nebesa!
Ne... nebesa ne... Nemám s nebesy
Již spolku žádného.... Jsem snoubenec
Černého pekla! Peklo, světlo sem
V ty důlky palčivé! Sic zahynu,
Ty děsné přízraky mne umučí!

Výstup 2.

Vystoupí s pravé strany **žalářník**. **Předešlý**.

Žalářník (stranou).
On zase šílí, musím počkati.
Bolesl. (vztrhne se).
Kdo to?... Vše ticho! Ah, přec někdo zde!
Ke mně se s mečem plíhá jakýs stín!
Pryč s mečem!... Čí to meč?... Kdo chce mne vraždit?
(V největší úzkosti.)

Pryč s mečem, pryč! (Vzkřikne.) Ah!
To šlo mi srdcem... Cítím chladnou ocel,
Jak rozpoltila žebro; hloub a hloub
Teď vjela v prsa má! (Slábnoucím hlasem.)
Ach! (Klesne k zemi.)

Žalářník (jde Boleslavu ku pomoci).
Pane můj!

Bolesl. Kdo to? Což není ani po smrti
Víc pokoje? Vás Kochan posílá
A matka s hrozebnýma rukama!
Pryč, matko! Nevraždi mne tisíckrát
Svým pohledem, jak tebe já chtěl vraždit!

Žalářník. Rač jen se vzpamatovat, jsem to já,
Tvůj sluha!

Bolesl. (vstane).
Sluha můj? Jak? Sluha můj?!
Posluž mi tedy, když jsi sluha můj! (Stranou)
Zda dýku má? (Nahlas.) Pojď blíže! Tak!

(Hledá dýku okolo pasu žalářníka a vytrhne mu ji z pochvy.)

Té zbraně
Mám potřebí!

Žalářník. Snad chcete vraždit mne?
Jsem bídný chuďas; s tím mým životem
Mně nevezmete nic!

Bolesl. Mlč, šibale!

(Chopí ho za prsa.)

Ty's sluha můj? Nuž, konej službu svou,
A vyveď ven mne z toho sklepení,
Sic uškrtím tě! Konej službu, pravím,
Ven vyveď mne, a dám ti odměny!
Ven vyveď mne!

Žalářník. Přicházím proto, pane,
Jen pusťte mne!

Bolesl. Že's přišel proto? Lžeš!

Žalářník. Jakož bůh na nebesích, nelhu, pane!
Dal jsem se obloniti prosbami
Nešťastné paní, milostmatky vaší,
Jež čeká na vás; všecko k útěku
Je připraveno!

Bolesl. (schová za ňadra dýku.)
Moje matka, díš?

Výstup 2.

Vystoupí Emma v černém hávu. Předešlí.

Bolesl. Ty's bídným lhářem! Neznám matky víc!
Mne kletbou strhla v lůno zločinů
A mezi námi není svazku víc!

Emma (postoupí).
Ó Boleslave, nešťastný můj synu!

Bolesl. Čí hlas to? Nevidím já podoby!

Emma (vzkřikne).
Ó hrůzo nekonečná! Synu můj,
Ty's oslepen! .... Ó srdce nepukni!
Dřív neslož, smrti, až se smířím s ním!
Ó strašná bído tohoto pohledu,
V němž spoluvinu má to srdce mé!

Bolesl. Co za hlas to? Není tu [illegible] zde.
Jež poslední hodinku [illegible]?

Emma. Jsem nejnešťastnější já z matek všech.
Teď matka tvá!

Bolesl. Já neznám matky více!
Pryč ode mne!

Emma. Přinášim svobodu!
Bolesl. Já svobody víc nechci od tebe!
Emma. Já přinášim ti k pomstě svobodu!
Bolesl. Jak znělo to? Že k pomstě svobodu?
Když k pomstě, k pomstě, pak ji přijímám!
Kde, matko, jsi, bych tobě díky vzdal,
Že k pomstě přinášíš mi svobodu?
(Sahá po Emmě.)
Tak vítána mi buď! Tak zapomenu,
Že kletbou strhla jsi mne v záhubu!
Za příkoří tož lidu činěné
Já dal bych všecko na usmíření.
Však velmožům všem pomstu přísahám!
Dej svobodu, bych už ji vykonal!
Emma. Nuž, pojdiž! Před lid postavím se já
A k němu vznesu hroznou žalobu.
Ten lid, jenž v tobě spatří vtělenou
Vši bídu na světě, již vzplane v hněv;
Neb neštěstí má kouzlo všemohoucí,
A okamžik uvrhne v zapomínku,
Co léta tíží krutou svíralo!
Bolesl. Již tedy veď mne ven, ať čerstvý vzduch
Mé oudy posílí! Kéž jazyk můj
Nalezne pravých srdcetklivých slov,
Jimž ústa moje nikdy nezvykla,
Bych pohnul ty, jichž dřív jsem cedil krev!
Ven! Ven, ven odtud z toho sklepení!
(Všickni rychle odkvapí.)

iroké náměstí v Praze. V předu v pravo hospoda, před níž stoly se židlemi.

Výstup 4.

Diviš vystoupí.

Diviš. Přijal mne laskavě, to pravda jest;
Dal odměnu mně a též chlapovi.
(Obtěžkává měšec.)
Však jinou každému! Ten měšec mně,
A jemu zavěsit dal do znaku
Tak přepodivný druh to řebříků,
Že věčně lézti může do nebe,
A přec tam nepřijde! Tak zasloužil!
Já službu vystřídal jsem, jako když
Vyměním starý střevíc za nový!
Ó, že má jinak bystrá kotrba
Dřív službu tu mi nevyslídila!
Zde více vyzískám za jeden den,
Než při žních dobrých u knížete jsem
Vyzískal za rok! Musím mezi lid,
Bych napravil mu křivé náhledy;
Teď Poláky zas mají rádi mít,
Jak vlci lišku!... I tak dobře jest,
Já budu hledět, abych Polákům
Již získal tolik přátel, co jen možná,
A sám víc Kochan žádat nemůže!
(Postaví se v pravo v popředí.)

Výstup 5.

Přichází **Roubal** a jiní měšťané. **Předešlý.**

Roubal. Mně se to nelíbí; ať každý o tom mluví, jak chce, ale mně, mně se to nelíbí! Ti Poláci se nyní mezi námi ještě více roztahují, a my nesmíme ani ceknout.

Měšťan. Ba, dobře máš!

Roubal (sedá ke stolu). A pak ani nevíme, komu náležíme! Kníže Boleslav — bůh mu račiž odpustit všecky hříchy — je vlády zbaven a pořád ještě nemá nástupce!

(Ostatní měšťané přisvědčují.)

Měšťan. Ano, v tom to vězí! Ale proč pak nemá nástupce?

Roubal. Mně se zdá, že Kochan Vršovec dobře ví, proč dosud Boleslav nemá nástupce. Však my to víme také!

Měšťan. To nevíme!

Roubal. Tak já to vím, a já vám to povím. On je Vršovec... a nástupce Boleslavův má být Přemyslovec! Tak to národní náš zákon žádá!... Teď ale víte, jak se Vršovci s knížaty mají rádi, rozumíte?

Měšťan. Tak trochu bychom tomu rozuměli.

Roubal. Nu, a poněvadž je Kochan nyní všemohoucím pánem, jenž rozdává trůny, jako já pohlavky: tu si myslím, že něco zamýšlí. Rozumíte?

Měšťan. Tomu já nerozumím!

Roubal. Je vidět, že jsi koželuh, tvůj mozek je tvrdý, jako tvoje vydělaná kůže! Ale slyš, já ti to vyložím! Kochan má všecku moc v svých rukou, a drží v zajetí *kněžnu s Bole*slavem na Vyšehradě; my jsme dosud ne-

slyšeli, že poslal ku knížeti Jaromíru posly s vyzváním, aby dosedl na trůn. Za to ale víme, že se přátelí s Poláky, a že očekává Boleslava Polského do Prahy, jak se říká na návštěvu. A mně se zdá, že ten Boleslav Polský se židle víc nevstane, když mu Kochan řekne, aby se posadil! A teď to víte!

Měšťan. Sousedé, to se mi nelíbí!

Roubal. A mně také ne! Já si vážím Vršovců, a ačkoli jejich koňům podkovy nasazuji, to se mi přece nelíbí.

Diviš (přistoupí a vezme číši se stolu). Na vaše zdraví, statní sousedé!

Roubal. Děkujem'! Kýho ďasa! Já myslel, že sedíš s pánem svým tam na Vyšehradě a držíš mu kázání, jak by tě měl v stavu povýšit. (Dělá znamení oběšení.)

Diviš. Hahaha! Ty's veselý chlap! Jsem na svobodě a sloužím Vršovci!

Roubal. Ty máš dobrou kůži, statný slepejši, ty jsi se svlíkl s Boleslava a oblík' jsi se do Vršovce.

Diviš. Jak časů našich káže potřeba. Jsemť nyní s duší s tělem pro Vršovce. Jsou to statní páni, ať mne šibenice mine! A s Poláky se pěkně cukrujou.

Roubal. A to je to, statečný muži, co se nám nelíbí!

Diviš. Slyšel jsem! Nebuďte bláhovci! Vidíš, staré kladivo, když máš tak outlé svědomí stran těch Přemyslovců, to ti radím, aby's mne vyslechnul. Kníže jako kníže... stejné nosí boty ten jako onen, ten spí tak dobře jako ten, ba všecko dělá ten, jako dělá onen. To je dokázáno! Ať tedy sedí na trůnu Přemyslovec nebo Nepřemyslovec. A když chceš jenom někoho, jenž má krev starého Přemysla v sobě, to budiž s návštěvou Boleslava Polského bez starosti! On je vlastně také Přemyslovec, nebo prabába jeho měla za muže strýce, jenž

byl synem po páté sestřenici nebožtíka praotce toho Boleslava, jenž nyní sedí v chládku na hradě. Není tedy Polský kníže Přemyslovec? Není tedy Polský kníže skoro vlastní bratr Jaromírův?

Roubal. Ten výklad tvůj má takové rozumy, že jim ani nerozumím; a čemu nerozumím, to se mi nelíbí, a tak se mi ty rozumy tvé taky nelíbí.

Měšťan. A já na to přisvědčuju.

Diviš. Vidíš tedy, že rozumem svým jsi mně nevyrostl ani pod vousy! A proto pro všecko ti přece připiju. (Pije.)

Roubal. A já řku ještě jednou, co jsem řek': mně se to nelíbí. Když jsme vytloukli toho Ryšavce, tu má po právu přijít Jaromír! A hanba tobě, hadí kůže, že tak smýšlíš o Přemyslovcích, když's jim odjakživa strkal nohy do punčoch!

Diviš. A ty by's nezahodil, kdyby's mohl strkat kopyta koňů Polského knížete do podkov. (Odejde ku předu.)

Roubal. Dejme tomu, že bych nezahodil, přece bych řekl, že se mi to nelíbí.

Výstup 6.

Vystoupí Boleslav v rozedraném šatu, veden od kněžny Emmy. Předešlí.

Bolesl. Můj těžký krok vší pozbyl jistoty,
Že v oku pozbyl svého spojence!
Kde jsme to, matko?
Emma. Na náměstí, jímž
Ku bráně vede blízká ulice.

Bolesl. Pryč odtud, pryč, to cesta ona jest,
Kde příchod můj se prvním zločinem
Ohlásil městu! Veď mne odtud pryč!
Emma. Zde lid je shromážděn...
Bolesl. Jak tehdy byl!
Emma. V svátečním na dnešní den oděvu.
Bolesl. Jak tehdy, jako tehdy, veď mne pryč!
Emma. Zde radím zůstat! K lidu promluvím,
Tvář dobrou má ten tichý lid.
Bolesl. I tehdy
Zde mrtvé ticho mezi lidem bylo!
Emma. To pro nás jistě dobré znamení:
Lid, jak mu praví jeho svůdcové,
Je osvobozen a přec nejásá!
Bolesl. On tehdy též nejásal! Veď mne pryč!
Jen z toho místa pryč!
Emma. Zde zůstaň již!
Kde lid nejásá, tam se klade tíž
Tichého utrpení na srdce
A nespokojeností vraští tvář!
Zde zůstaňme, zde slova našeho
Neštěstí padnou na nejlepší půdu,
Na níž nám vzejde výkon záměrů!
Ó věčný bože, snes se k hříšnici
A skloň se ke mně odpuštění svého
V největší milosti! Ó ty znáš vší
Křehkosti naší první zárodky,
A rád odpouštíš... Skloniž ke mně se
A propůjč chvějícím se slovům mým
Při každém dechu onu velkou moc,
Jíž srdce lidské nemůž' odolat!
Přistupme blíže!

(Postoupí Boleslava vedouc ku předu; k lidu.)

Drazí přátelé!

(Všickni se obrátí.)

Roubal. Pro bůh! To kněžna Emma! Jak sem přichází?

(Všickni smeknou.)

Emma. Tak ještě znáte mne? Tak bolesť má
A žalu černé zuby nevryly
V tvář odcizení velesmutný znak!
To balžám klade v srdce úlevný,
Že znáte mne! Nuž, patřte na mne sem
A vězte, ta že s prosbou přichází,
Jež zvykla byla prosby vyslýchat.
Ó splňte tak mi prosbu nyní vy,
Jak často vaše já jsem splnila!
Hle! vizte na mne! Mám já podobu
K té paní teď, jež dříve bývala?
Svůj stkvostný šat jsem smutku za oděv
Já vyměnila; v srdce svadlý byt,
Kde jindy častěj' se spokojeností
Se radosť v milém spolku snoubila,
Tam hluboce mi černé zapustil
Své kořeny strom bujný zármutku!

(Lid jeví pohnutí.)

Vy nebráníte svému pohnutí,
A znáte všecky jeho příčiny,
Aniž jsem pronesla vám jediné!
Hle! vizte mne! Samotna přicházím,
O všecko schudla jsem já komonstvo,
A odznak moci, vznešenosti mé,
Ten se mne spadnul, jako spadá kůra,

Když dokonává strom! Tak dokonávám,
I já! A v smrti okamžiku tom
Na hlas vy slyšte umírající,
By splněn hlas byl váš, až v jiný svět
I vaše noha cestu nastoupí!

Roubal (s třesoucím se hlasem). Co žádáš od nás, paní vznešená?

Emma. Hle, vizte na mne, jak tu bídna jsem!
Vy nevíte, kdo to mi způsobil?
Kdo svrhnul roušku mrzkou se sebe
Přetvářky zrádné a mne vyštval co
Niobu k útrpnosti lidem všem?
Vy nevíte, kdo v žalář uvrh' mne,
Odkud mne zbytek bývalé věrnosti
Vyprostil ve slzách? Vy nevíte,
Co s vámi zamýšlí, kdo se mnou tak
Nelidsky naložil, že slza mužův
Poráží mužnost lidskou měkkostí?
Ó víte již, aniž jsem jménem ho
Zde vystavila světu na pranýř,
Že Kochan Vršovec tak učinil.

(Obrátí se k Boleslavu, jenž s patrnými známkami vnitřního zápasu poslouchal.)

A patřte sem na tuto bledou tvář,
Jež plna vrásek předčasných, a sem
Na tyto důlky patřte, kde se víc
Ve zřítelnici neodráží to,
Čehož my obraz zříme! Znáte jej?
To z něho učinili! Úklady
Jej zrádně vedly dráhou nepravou
A ukrutnosti vehnaly jej v scestí,
By o lásku jej k vám a o korunu

A o zrak, o život oloupili!
A tak my všickni veleschytralou
Tou podskočností zaslepeni jen
Brojíce proti tělu vlastnímu,
Jsme všickni pracovali k zhoubě své!
Nás ujměte se, zrádně zničených,
Nás ujměte se, zrádně prodaných,
Jak zrádně prodáni jste všickni vy,
Prodáni knížeti, jenž nemá k vám
Nižádných ději posvěcených práv!

(Z podálí hluk.)

Koubal (s pohnutím). Co máme činiti, jasná paní? Bojím se, že všechno již pozdě.

Emma. Jen nerozhodným pozdě! Zbrojte se,
A s zbraní v rukou vlasti za meze
Ty vyžeňte, jenž przní vaše krby,
A chraňte zákonného knížete!

Bolesl. (s největším namáháním, stranou).
Ó srdce, nevzpírej se, pýcho, ustup
Na chvíli a mne k slovu přijít dej!
K té luze často proklínané chci
Já promluvit a slova lichotného
Příjemným zvukem šálit jejich sluch! (Nahlas.)
Tak poslyšte mne, statní sousedé!
Zde přiznávám se, že jsem zaslepen,
Dokud mne těšil světlem plný zrak,
Vám ubližoval v každém případu.
Dal jsem vás vraždit, všelikerých muk
Bolestem vrhal jsem vás na pospas,
Vás kletbám proti sobě učil jsem
Na místo modlitbě, a jaká kdy

Se slza v očích vašich zaleskla,
Ji zoufalosť a žal tam vtlačily.
Nuž odpusť, lide, svému knížeti,
Jenž pozbyv zrak, teď teprv jasně zří,
Že kráčel k činu cestou nepravou!
Mně, přátelé, pomozte napravit,
Čím proti vám jsem kdy se prohřešil!
Sem rámě dejte, zbrojte mužnou páž
A oslepenci přejte ochrany,
A práva ta, v nichž hýří velmoži,
Jsou nerozlučným vaším majetkem!

Diviš (stranou).
Teď slyšel dost jsem... Počíná to být,
Jak být by nemělo. (K měšťanům.) To, měšťané,
Vy nikdy nesvedete!

Bolesl. (s úchvatem).
Ký to hlas?
Blíž ke mně pojď, ty mluvčí statečný,
By poznala má ruka hlavu tvou,
A mozkem by se znamenala zde
Na domů zdích tvá zrada hanebná!

Diviš. Čas na to podruhé... Však, měšťané,
Kam zavádí vás slza ženy té?
Radš jměte je, neb z vazby uprchli!

Výstup 7.

Vystoupí rychle Krotil; za ním se hrne celý dav lidu obojího pohlaví. Předešlí.

Krotil. Hola ho! Hospodský, nalej nám medoviny nejlepší! Dnes chceme světit svátek veliký! Přicházejí poslové, že nový kníže z Polska ku Praze se blíží, a ještě

dnes že velmoži jej na trůn knížecí nastolí! Hej, medovinu sem!

Emma. Ó věčný bože! Teď jsme ztraceni!

Diviš (stranou).

To dobrá pomoc nám všem přispěla! (Nahlas.)
Sem, Krotile! Viz, tamto Boleslav
A matka jeho; bídný chlap ten Roubal,
Lahodným hlasem jejich mámený,
Svou kloní mysl k babské lítosti.

Krotil. Za to, že tekla naše drahá krev, za to, že Jan a mnohý z našich padnul? To abychom mu snad zase na trůn pomohli, aby pak naše lebky s Vyšehradu do lázně posílal? To se nestane.

Diviš. To nesmí být! (K jednomu z měšťanů.)
Ty k bráně spěš a žádej,
By Kochan rychle vedl kroky sem!
Já zadržím zde kněžnu s knížetem!

(Měšťan odejde.)

Emma. Ó, přátelé, neměňte mysl svou!

Bolesl. (postoupí ku předu).

Nuž přijměte vše, co vám podávám...

Diviš. Ať nemluví!

Krotil. Přehlušte jeho hlas!

Bolesl. Tak slyšte mne!

Krotil. Ty's neslyšel taky, když prosil syn zde na tom místě za život otcův! My neslyšíme!

Bolesl. Ó kéž ti jazyk v ústech zkameněl!
Vy, kteří klonili jste mysl svou
Ku prosbám mým... ne, mé to nebyly...
Ku prosbám matčiným...

Krotil. Slyšíte, jak se nám rouhá? Ať dál nemluví!

Bolesl. Já budu mluvit, kdyby celý dav
Tvých stoupenců mi mluvit nedalo.

(Slyšet z daleka bubny a válečný pochod.)

Jen slyšte, drazí přátelé, můj hlas!
Chci napravit vše křivdy, k pomstě jen
Za bídnou zradu zpupných velmožů
Mi dopomozte! Chci vás zahrnout
Štědrostí nezvyklou... Jen pomozte
Mně k pomstě na těch, již mne zradili!
Diviš. Již pozdě jest, můj pane bývalý!

(Slyšet z daleka hudbu a volání; z města zavzní zvony.)

Bolesl. Já křivdil vám, však slyšte, přátelé,
Chci každého z vás zvláště obdařit...
Diviš. Jak župou mne!
Bolesl. Chci zavděčit se vám
A takých práv a výsad nadělím
Vám hojnosti, že vaši potomci
Mi žehnat budou... Rychle pomozte
Mi k pomstě jen!

(Hlahol trub; přichází lid a kývá beranicemi; vojsko s prápory táhne v pozadí náměstím.)

Diviš. Dělejte místo radš!
Bolesl. Co to?
Emma. Vše ztraceno! Boleslav Polský
Vjezd slaví do Prahy.
Bolesl. Ha! Tedy on!

(Lid se béře od stolů k průvodu, jen Roubal a několik měšťanů zůstane.)

Lid. Sláva knížeti! Ať žije kníže Boleslav!

Bolesl. (divoce se směje).
Ha! Ha! Ať žije kníže Boleslav!

Lid. Ať žije Kochan Vršovec!

Bolesl. Ha! Ha! Ať žije Kochan Vršovec!

Roubal. Mně se to nelíbí, ať na mne kladivo spadne!

Diviš (dívá se na levo do ulice). Vidíte toho pána tam na vysoké brůně, jenž právě zahýbá okolo rohu? Podlé něho jede Kochan Vršovec! To je kníže Boleslav Polský! Ta jeho milá tvář! Vidíte, jak vlídně pozdravuje, vidíte, jak se na všecky strany ohlíží a rukou kývá? Ať žije kníže Boleslav!

Bolesl. Že jazyk tobě v ústech neschromí!
Proč nejsem zbaven jako očí svých
Též sluchu svého, bych to neslyšel!...

Diviš. Teď zabočuje Kochan v tuto stranu! Ustupte, ustupte, on skočil s koně, ustupte velmožnému Kochanu Vršovci!

Výstup 9.

Vystoupí **Kochan** s družinou a béře se ku předu. **Předešlí.**

Emma (zahalí svou tvář).
Ó běda, běda nám!

(Lid se obrátí a spěje ku předu. Na levo stojí v popředí Diviš a Kochan; na pravo Boleslav a vedle něho Emma.)

Kochan. Co se zde děje?
V tom všeobecném lidu jásotu
Ten smutku háv? Ó věčná nebesa!
Což klame zrak mne? Kněžna s knížetem?
(Ke komonstvu.)
Obstupte je! Ten útěk, kněžno, výš

Tvou staví vinu, nežli pikle tvé.
A pročež průvod jistý dopraví
Tě přes hranice tam, kam zraků svých
Jsi neustále vedla bludný směr!
Ty's do Němec tak vypovězena!
A Boleslavu budiž vězením
Hrad Krakov v Polsku.

Bolesl. Tak se vyhnul zdar
Těm mého útěku všem záměrům!
Já do Polska mám v nové vězení?
Ha! Haha! Do Polska já, český kníže,
Že do Čech přišel polský kníže zas?
To pěkná výměna... Však podruhé
Mne nespoutáte svými okovy,
A byť jste tisíc na mne vyslali
Ve zbroji strážců, samých Herkulů!
Já nepodám se vám! Já kníže ten
Vršovce zpupný nepřijímám soud
A pevnou rukou krutý žalář svůj
Já rozbořím, bych z něho svoboden
Vám vyšel na postrach...

(Vyrve v ňadrách ukrytou dýku a protkne se.)

Kochan. Zadržte jej!

(Všeobecné pohnutí.)

Emma (uděšená).
Nebesa! Synu, co to počínáš?

Bolesl. Tak dobře jest! Ten nůž, ten jediný
Můj přítel věrný, dobře posloužil!
Ať v srdci spočívá, jež v tvrdou ocel
Ti ukuli, kdo soudiť chtěli mne!
Již odpusť, kněžno, odpusť, matko má! (Umře.)

Emma (sklesne k Boleslavu).
Tak v smrti matka zas a ty můj syn!
Ty's dokonal! Nuž, já chci dále žít,
Bych za tvou minulosť a za svoji
Všech hříchů ukájela plody zlé!
Chci číši naplněnou na pokraj
Vším žalem vypit mužně do kapky,
A v tiché celi klášterní se modlit,
Až cela ta se ve chrám promění,
Kde bůh mi sešle kalich milosti
A odpustí nám!
Kochan (k Divišovi).
Kněžnu doprovoď
A do vlasti víc kroků neveď svých!
Diviš. U čerta, pane, to je špatná hra!
Kochan. Kdo dvěma pánům slouží, nezaslouží
Si odměny z nich žádného! Již jdi!...
(Slyšet opět jásání.)
Tak smutný čas zlých bojů pominul,
A nová doba vlasti nastává;
Dejž bůh, by símě všeho snažení
Nám vypučelo v nejkrásnější květ...
Svou přinášíme k tomu dobrou vůli!
A nyní za knížetem Boleslavem!
(Kochan pomalu odchází; lid smeká a se rozstupuje, z daleka válečný pochod, jásání a zvonů znění.)

(Opona slítne.)

Najednou vlny zašplounaly.
Tu labuť bílá víc a víc
K palácu rozletem se blíží.
A vody mocněji se dují
A modrý tok svůj rozdělují,
Lkajíce pod tou sladkou tíží.
Ta labuť roste vůčihledě.
Ty její křídla plachty jsou,
Jež tiché noci vánky dmou,
S nimižto vlna hovor vede.
Konečně labuť sněhobílá
Se v lehkou loďku proměnila,
V níž junák jarý veslem hýbá
A v rytmu měkkém se kolíbá,
Až u břehu se zastaví.
Pozorným zrakem vůkol zírá
A v temnou houšť krok prchavý,
Jehožto zvěna v písku zmírá,
Již ku palácu řídí letem.
Kolem se jasmín rozprostírá
A vonným balžamuje květem
Tichounký, vlažný noční vzduch.
Tak ticho jest, že ptáka ruch
Šelestem hovor listů zrývá,
Jenž tajnou hudbou ve sluch splývá
Jak duchův píseň kouzedlná,
Divoucích, sladkých tonů plná.

* * *

Již u zdi smělý junák stojí
A vzhůru zrak svůj upíná,

MRAMOROVÝ PALÁC.

(1856.)

No — hapless pair — you've look'd your last;
Your hearts should both have broken then!
The dream is o'er — your doom is cast —
You'll never meet on earth again.

Thomas Moore.

I.

o v smutný čas, když cizí zbraň
Přes milé vlasti hory, pláň
Svůj lavřín vleče krvavý...
Kde bojů hluk se zastaví,
A duní hrom děl v rachocení,
Tam těžkým pádem ve prach boří
Se pyšná města v žárů moři.
V poušť divokou se kraje mění,
A černého se dýmu proudy
Ve mlhách z dědin k nebi kouří,
Skal zvěna hřímá palby v bouři,
A slzou kropí země hroudy
Lid zbitý v srdcelomném štkání
A zmoženou šíj ve jho sklání.
Tak mnohý rek svou starou slávu
V hrob ustýlá a kleslý vojnou
Těch vrahů v smrti klne davu,
Že v tichou vlasť vpad' na výbojnou.
Těch nepřátel vítězné tlupy
Se po úrodných dolech kupí,
A planou v předivokém znoji
Vždy po novém a novém boji,
Jak tehdy — tak dí báje šerá —

Když bojována bitva sterá,
Až Hunův předivoká zbraň
Zlomena padlým Gothů králem,
A bojiště nesmírná pláň
Jen jedním mrtvol byla valem. [1])
Tu v noci s plamennými meči
Těch padlých vetché stínů plémě
Se sneslo k lemům černé země
A zápas vedlo v nové seči.
Tak tisíc bojů bojováno,
A na sta bitev svedeno,
A každé zorou vzešlé ráno
To čerstvou krví zbarveno.
A nezastavným proudem v před
Těch vojsk se valí hrozný střed,
Až ve vlasti již spustošené
Své nové sídlo upevnil
A prápor slávy zkrvácené
Na týmě padlých v pychu vryl!

* * *

A nad krajem, nad nímžto v lkání
Lid zubožený zaplakal,
Teď vítěz Alfons ostrou zbraní
Se hrdým samovládcem stal.
On rodem mocný, velký jest
A mnoho váží svoji čest,
Jsa hrdý tím i vědomím,
Že vyšší přátelí se s ním.
Však příkře celou mocí svojí
Zde proti podmaněným brojí;

A každý, kdo té země synem
A lásku k ní v své chová hrudi,
Nenávisť v jeho srdci budí,
Již znamená on každým činem.
A jeho dcera spanilá,
Svým zjevem sličným angel smavý,
Však jeho pychu odstín pravý,
Ty hněvy ještě žířila.
Zde v cizině že musí žíti
Od milých družek vzdálena,
Jsouc doma čestně vážena,
Ant zde k ní zášť jen každý cítí
A v zlobě k ní zří s povržením,
Že dcerou toho nepřítele,
K němuž se každý blíží s chvěním,
Jež hněv a kletbu jeví směle.

* * *

Však Edvard po zápasu mnohém
Dát musel kraji tomu s bohem,
By prodlev slávu svého jména,
Jež nikdy dosud nezkalena,
Pro niž svůj život nasadil,
Zajetím podlým nezradil,
By radš pad' slavnou smrtí v boji,
Kde ještě válčí voje v znoji.
I jeho otec v bitvě kles'
Za vlasť svou drahou bojovav.
Ó šťasten, že nepřátel ples
A hrdý přepych jejich hlav
Ku svému bolu nepřežil

A skráň svou ve hrob slavný skryl.
Neb prápor jemu důvěřený —
Ač často kleslý, předce ctěný —
Od vojvodovy samé ruky:
Zas vůdci v ruku navrátil,
Když smrti hrot jej uchvátil.
A v boku nedbav palné muky
Drn na krvavý položen,
Tu poslední vzdal vlasti česť,
Jak dlužno bojovníku jest,
Když jeho úkol dovršen.
Pak slabým hlasem k synu svému
Děl před vojínů všechněch tváří,
Z níž vznešený bol v smutku září:
„Můj synu, milý srdci mému,
Že znáš ty mávat břitkou zbraní,
Zde vzývám s nebe požehnání,
By vzkvětlo štěstí na tvé skráni!
Buď vlasti věren neunavně,
Až padneš za ni v boji slavně.
Tak oslavíš i ten můj rod
A svatý popel vetchých dědů,
K nimž matný krok svůj nyní vedu
V hrdinské smrti jim všem vhod!“
A Edvard svatě slov těch dbal
A pro vlasť drahou bojoval...
Však v zápasu dél odolati
Nepřátel moci nelze jest:
Neb ve vítězství již vše chvátí,
Co v odpor staví síla, lesť...
A dědové kde Edvardovi
Obývali dům mramorový:

Tam hrdý Alfons panuje
A v divém plesu hoduje
A hýří s hostmi vítěznými.
A Edvard kdysi vážený
Bohatstvím, statky žehnanými
Opustil domov dražený,
A od krbu a ode střechy
Sám bídný prchnul v cizí zem.
Les jest mu krovem, lůžkem mechy,
Hlad pokrmem, pal nápojem;
On nemá místa, kde by svou
Osudem hlavu stísněnou
Ku odpočinku položil
A vzteku nepřátel se skryl...

* * *

Den vzešel v jitru nachovém.
Tu Edvard s drahým domovem,
S tím krajem, s těmi lesy, luhy
Se loučil dnes ach! naposled!
On vzpomínal si na své druhy,
Na jejich zpěv a přímý hled,
Na honby, kvasy převeselé,
Těch milých na rozkoše dob,
Jež uprchly beze všech stop,
Jak zlaté sny již zapomnělé.

* * *

Po boku šedém modrých hor
Tam v širošírém údole
Se táhne mhavý po obzor
Jezero tiché v půlkole.

A volně vnímal vlhký zrak
Těch zahrad květy porosené
A vodotrysky rozpěněné,
Jež z mramorových kašen svůj
Tok přijímaly v sněžnou sluj,
Pak bílé villy za vodami,
Jež mile kryty křovinami
Svůj ve vlnách krov srážely
A v odlesku se ztápěly.
A k tomu všemu ptactva zpěvy,
Nad lesy zlatomodré pruhy,
Jak kdyby tisíceré duhy
Barevné vykouzlily zjevy;
A nad hlavou ten tichý vzduch,
Tak lahodný a průsvitný,
Tak vlažný, měkký, blankytný,
Že v mocném víru volný duch
Již divosladké ve závrati
K nebesům kmitem blesku chvátí:
Tak jsem tam stál... A v modlitbách
Jsem trval slovem nevýslovných,
A tonul ve zázračných snách,
Nad něž jsem nesnil dosud rovných.
A pověsť o tom o jezeru,
Ta lila krásu tisíceru
Na každý stín, na každý břeh,
Na vlnu sinou, tichošumnou,
Jež v píseň lesů truchlodumnou
Svůj rozkouzlila sladký dech;
A soucitný pak v srdci žal,
Že bezděky jsem zaplakal
Tož nad osudem milých dvou,

Jež pojala smrť v náruč svou;
Za jeden taký okamžik,
Kde rozkoš... láska... bolů vznik
Tož celou duši opanuje,
Zanáší k nebi, k zemi snuje
A pojí všecko v celek stkvělý,
V němž zas vše splývá, vše se dělí:
Za taký krátký slasti sen,
Když ze zemstva pout uvolněn
Duch jednou za čas v nebe chvátí,
Svůj celý život chtěl bych dáti!...

* * *

Oj vodo tichá, modrosivá,
Své sladké vlny kolíbej,
A břehů místa žalostivá
Svým čerem v perlách zulíbej!
Šumáním sladkým, pohnutlivým
Mé duše rozchvěj toužení;
A lkáním svým tak hlubětklivým
K tichému vzbuď ji k nadšení!
A o rozkoši, strasti, bolu,
Ty, siná vlno, vypravuj,
Tož nejmilejším ve šveholu,
Jak pěje slavík jím žal svůj!
A když se luzně k zemi sklání
Pod Lunou mřivou sladká noc:
Tu milostného vzpomínání
Svou písní vzkouzli tajnou moc!
Vypravuj milou, dumnou věstí,
Co chováš v dutých hlubinách;

Ať zpěvy tvoje zašelestí
Jak zefýrů van v květinách!

* * *

Tam na jezero Luna sniva
Své dřímající světlo zlívá...
A vlna modrá, v níž se koupá
Roj vodních lilií věncech v bílých,
Svit Luny lichotivě houpá
S ním laškujíc v hrách rozpustilých.
A modrobílým nad jezerem [3])
Tím svitem Luný ozářen,
Jak z mořské pěny vyčářen
Se palác leskne nočním šerem;
Tož palác stkvostný, mramorový,
Jenž stříbrem, zlatem oplývá,
Kam oko jen se podívá.
Stkví malbami se jeho krovy,
A podlé čalounových stěn
Je pokladů dav nakupen,
Jimž ve milostném zjevení
Svou dává daň i umění.
A sály v sloupech spočívají,
Jak paláců těch křišťálové
Se nesou síně obloukové,
O nichž pověsti povídají, [4])
Že pod vodami hlubokými
Se komnatami stkví zlatými
A čerem mořských stříbropěn,
Jež visí kol průzračných stěn
Jak vzáctných perel lesklé kruhy,

V nichž světlo hrá jak jarní duhy.
A nejisto, že tajné moci
Snad palác ten za modré noci
Sem vykouzlily v svěží břeh,
Jejž vlnek siných líbá spěch.
Jak vzduchu milé objevení,
Jež Arab vídá v udivení
To v horké, pusté stepi v letě
Na koni bujném s větrem letě:
Tak palác bílý oku vítá.[5])
Půl houští rozkvětlou je kryta
A půl se koupá ve vln klíně,
Tak plujíc jejich na hladině.
A bílomramorové schody
K těm vedou modrým proudům vody,
Kde mnohá loďka v kolíbání
Se pěnou houpá sem a tam
A v lahodném tom pohýbání
Vln hloubky nezná zrádný klam.
A střecha nízká, Lunou bílá,
Jež v jezeru se zrcadlila
A vybíhala v plochu rovnou,
Ta umem ve zahrádku skrovnou
Je proměněna květem bujným,
Jejž líbá zefýr vanem dujným.
V ten vzkouzlený sad mile zvoucí
Tě vedou stupně v bělu stkvoucí,
A odtuď k výši belvederu,
Jenž v klenutou se končí báň —
Tam kouzlí výhled v modrou pláň,
Na lehké loďky na jezeru,
Na svěží v květech ostrovy,

Jež vzrůstajíce ze křoví
Tu napolo v tok vybíhají,
Tam polou v houšť se ukrývají;
Pak na hřebeny sivých hor,
Jež věnčí svěže hustý bor:
Toť oku v ráz se objeví,
Že, kam dřív nazřít, již neví,
Až zastavíc se v mživé dáli
Své spěšné hledy náhle stálí,
A drvíc v blankyt obzoru
Zpět musí v sladkém odporu.

* * *

A dnes, když Luna v zenitu
Se dumně nad jezerem houpá,
A ve dřímotném zásvitu
Ty siné vlny hravě koupá:
Tam na výhledu dívka snivá
V dumání sladkém rozejímá.
Hned v před se chýlí, v zad se skrývá,
Jak lilije, když v noci dřímá,
Anť zefýr sladce ji ovívá.
Pak přes mříž dolů nachýlena,
Zdá se, že slúchá vlnek šumu,
A kroutíc hlavou neztišena
Zabloudí opět v snivou dumu.
A přec zas v modrou dálku hledí
A každou vlnu živě sledí,
Již vlažný vánek nese z dáli.
Nadarmo zraky touhou plály,
Co srdce žádá, nejde vstříc!...

Najednou vlny zašplounaly.
Tu labuť bílá víc a víc
K palácu rozletem se blíží.
A vody mocněji se dují
A modrý tok svůj rozdělují,
Lkajíce pod tou sladkou tíží.
Ta labuť roste vůčihledě.
Ty její křídla plachty jsou,
Jež tiché noci vánky dmou,
S nimižto vlna hovor vede.
Konečně labuť sněhobílá
Se v lehkou loďku proměnila,
V níž junák jarý veslem hýbá
A v rytmu měkkém se kolíbá,
Až u břehu se zastaví.
Pozorným zrakem vůkol zírá
A v temnou houšť krok prchavý,
Jehožto zvěna v písku zmírá,
Již ku palácu řídí letem.
Kolem se jasmín rozprostírá
A vonným balžamuje květem
Tichounký, vlažný noční vzduch.
Tak ticho jest, že ptáka ruch
Šelestem hovor listů zrývá,
Jenž tajnou hudbou ve sluch splývá
Jak duchův píseň kouzedlná,
Divoucích, sladkých tonů plná.

* * *

Již u zdi smělý junák stojí
A vzhůru zrak svůj upíná,

A vzhůru stírá náruč svoji,
Kde milostná dlí dívčina.
Neb z rychlé loďky ještě z dáli
Ty zraky jeho po ní plály,
A ona šátkem kývala
A čile k spěchu zývala.
Tu junák táhle zapíská.
A děva s svého hlediska
Jak hvězdy zmizí luzný svit,
Když s nebes báně její třpyt
Za horké noci k zemi letí.
Než zvuk, jenž jak zpěv kosův zněl,
Když touží skrytý v husté snéti,
Ve mživé dáli zvolna zmřel:
Tu dívka v nejmilejší vnadě
Na střechy květné balustradě
V milostném žertu vzejde náhle.
Jsou slavíka to zpěvy táhlé,
Když milencové hovoří?
Či růže jsou to vzdechy vroucí,
Když jara v náručí horoucí
Se zardíc láskou zahoří?...

Evelina.

Jsi ty to, drahý kochánku?

Edvard.

Jsem, slasti má.

Evelina

Kdež, milánku.
Tak dlouho bavíš v noční chvíli?

Edvard.

Mou odpověď jen tehdy zvíš,

Až stokrát dotaz sladkomilý
V souzvuku hravém opětiš,
Ó ptej se opět, milená,
A přidej přijmi, jímž mne zovou
Tvá medná ústka znořená
Ve půvab září purpurovou!
Ó ptej se ještě!

Evelina.

Kde jsi dlel,
Že's na svou milou zapomněl?
Ta v touhách trudných čekala,
Že nejdeš, sobě zoufala!

Edvard.

Ó kéž jsem řeči slavíkově
Se v outlém mládí naučil,
Bych ve zpěvu, nikoli v slově
Tvým písním sladkým odvětil!

Evelina.

Ó mluv jen ty! Tvůj milý hlas
Je sladší láskypěvce písně,
Když roztoužený v jarní čas
Svým vzdechem vroucí vzlíká tísně!

Edvard.

Jak mluvit mám, když labutí
Zvuk milostný tvých se rtů hraje,
Kdy vznáší bílou perutí
Se v skonu v nebes modré kraje?
Nuž jenom ty svým šveholem
V mé srdce blaze roztoužené
Vylívej zvuky láskou zvénné!
Neb ty tím celým vůkolem

Jež vzrůstajíce ze křoví
Tu napolo v tok vybíhají,
Tam polou v houšť se ukrývají;
Pak na hřebeny sivých hor,
Jež věnčí svěže hustý bor:
Toť oku v ráz se objeví,
Že, kam dřív nazřít, již neví,
Až zastavíc se v mživé dáli
Své spěšné hledy náhle stálí,
A drvíc v blankyt obzoru
Zpět musí v sladkém odporu.

* * *

A dnes, když Luna v zenitu
Se dumně nad jezerem houpá,
A ve dřímotném zásvitu
Ty siné vlny hravě koupá:
Tam na výhledu dívka snivá
V dumání sladkém rozejímá.
Hned v před se chýlí, v zad se skrývá,
Jak lilije, když v noci dřímá,
Anť zefýr sladce ji ovívá.
Pak přes mříž dolů nachýlena,
Zdá se, že slúchá vlnek šumu,
A kroutíc hlavou neztišena
Zabloudí opět v snivou dumu.
A přec zas v modrou dálku hledí
A každou vlnu živě sledí,
Již vlažný vánek nese z dáli.
Nadarmo zraky touhou plály,
Co srdce žádá, nejde vstříc!...

Najednou vlny zašplounaly.
Tu labuť bílá víc a víc
K palácu rozletem se blíží.
A vody mocněji se dují
A modrý tok svůj rozdělují,
Lkajíce pod tou sladkou tíží.
Ta labuť roste vůčihledě.
Ty její křídla plachty jsou,
Jež tiché noci vánky dmou,
S nimižto vlna hovor vede.
Konečně labuť sněhobílá
Se v lehkou loďku proměnila,
V níž junák jarý veslem hýbá
A v rytmu měkkém se kolíbá,
Až u břehu se zastaví.
Pozorným zrakem vůkol zírá
A v temnou houšť krok prchavý,
Jehožto zvěna v písku zmírá,
Již ku palácu řídí letem.
Kolem se jasmín rozprostírá
A vonným balžamuje květem
Tichounký, vlažný noční vzduch.
Tak ticho jest, že ptáka ruch
Šelestem hovor listů zrývá,
Jenž tajnou hudbou ve sluch splývá
Jak duchův píseň kouzedlná,
Divoucích, sladkých tonů plná.

* * *

Již u zdi smělý junák stojí
A vzhůru zrak svůj upíná,

A vzhůru stírá náruč svoji,
Kde milostná dlí dívčina.
Neb z rychlé lodky ještě z dáli
Ty zraky jeho po ní pálily,
A ona šátkem kývala
A čile k spěchu zývala.
Tu junák táhle zapíská.
A děva s svého hlediska
Jak hvězdy zmizí luzný svit,
Když s nebes báně její třpyt
Za horké noci k zemi letí.
Než zvuk, jenž jak zpěv kosův zněl,
Když touží skrytý v husté sněti,
Ve mživé dáli zvolna zmřel:
Tu dívka v nejmilejší vnadě
Na střechy květné balustradě
V milostném žertu vzejde náhle.
Jsou slavíka to zpěvy táhlé,
Když milencové hovoří?
Či růže jsou to vzdechy vroucí,
Když jara v náručí horoucí
Se zardíc láskou zahoří?...

Evelina.

Jsi ty to, drahý kochánku?

Edvard.

Jsem, slasti má.

Evelina

Kdež, milánku,
Tak dlouho bavíš v noční chvíli?

Edvard.

Mou odpověď jen tehdy zvíš,

Až stokrát dotaz sladkomilý
V souzvuku hravém opětů.
Ó ptej se opět, milená,
A přidej příjmí, jímž mne zovou
Tvá medná ústka znořená
Ve půvab září purpurovou!
Ó ptej se ještě!

Evelina:

Kde jsi dlel,
Že's na svou milou zapomněl?
Ta v touhách trudných čekala,
Že nejdeš, sobě zoufala!

Edvard:

Ó kéž jsem řeči slavíkově
Se v outlém mládí naučil,
Bych ve zpěvu, nikoli v slově
Tvým písním sladkým odvětil!

Evelina.

Ó mluv jen ty! Tvůj milý hlas
Je sladší láskypěvce písně,
Když roztoužený v jarní čas
Svým vzdechem vroucí vzlíká tísně!

Edvard.

Jak mluvit mám, když labuti
Zvuk milostný tvých se rtů hraje,
Kdy vznáší bílou perutí
Se v skonu v nebes modré kraje?
Nuž jenom ty svým šveholem
V mé srdce blaze roztoužené
Vylívej zvuky láskou zvěnné!
Neb ty tím celým vůkolem

Panuješ tichá královna.
K tobě se sotva blížím směle,
Bych patřil na tvé vaby stkvělé,
Jimž ráje lesk se nerovná!
Ó zjev se všecka v kráse své,
Jež k úctě hluboké mne zve;
Ó zjev se, nebes výdechu,
A schyl v mé srdce útěchu,
Jež tebou stůně, tebou žije,
Jen v tobě dýše, tebou čije,
Jak sluncem vonná bylina,
Již pěstí rosná dolina.

Evelina.

Ó jaký slastiplný klam
Tvou milou v závoj halí duši?
Vždyť já svůj život z tebe mám,
Jenž bez tebe jen skon svůj tuší.
Ty's mojím sluncem, Lunou já;
Ty hřeješ ohněm ňadra má,
A já jen odlesk toho jsem,
Co plane, září v srdci tvém.
Ty's moje zora na východě,
A já jen ranní hvězda tvoje,
Jež příchod slunce ohlašuji.
Když však již slunko vzejde v den,
Tu ráda vzdám se v sladký plen
A v jeho lesk se potopuji
Co hvězda věštná jeho moc.
Tak na sladkou jen čekám noc,
Bych vypůjčeným leskem plála,
Bych ti jej za dne nazpět dala...

Edvard.

Tak vroucně tebe poslouchaje,
Když milá řeč tvá v sluch mi hraje,
Na časův běh a jejich změnu,
Na všecko kolem zapomenu.

Evelina.

Tak draha jsem ti, kochánku?
A proč jen noci v truchlém stínu
Smím tebe vídať, milánku,
Po němž dny celé v touhách hynu?
Proč sladké toto tajemství
Mám v hloubi ňader skrývati?
Proč nemá nikdo poznati,
Že obraz tvůj mi v srdci tkví?

Edvard.

To povím jindy — v zapomnění
Tu myšlénku již ponoři!
Což dražší tvá ti láska není,
Víc rovně ke mně nehoří?

Evelina.

Tvou láskou mé je srdce blaho;
A dražší nad vše, co mi draho,
Ty, drahý muži, to jsi mi!
Však proč jen s stíny nočními,
Když Luna v obzor vyplùje,
Můj milý vezdy obcuje?
Proč k hodům slavným nezavítá,
Když otec rozkoš hostem skýtá,
A v radovánkách stkvělé síně
Při zlatém mocně hluší víně?...
Vždyť skoro dosuď nespočala

Jsem v milostném tvém objetí
A hubinky tvé nepoznala
Slad slastný v plné záněti.
Jen tady milým oukradkem,
Ač v objímání přesladkém,
Když Luna tichá s náma nyje,
Z tvých můj ret vřelou rozkoš pije.
A pak, když prchne sladká noc,
Po tobě plane touhy moc;
A s ruky, již jsi tiskal vroucně
A líbal rtoma horoucíma,
Můj žebravý ret palný snímá
Ty polibky ach! přežádoucně!
Ó, Edvarde, rci...

Edvard.

Nuže, povím,
Proč jsem se střežil před dnem svitným;
Proč se stínem jen tajně skrytným
A s horami a s temným křovím,
Jak divoký pták obcoval.
Však co ten ruch?...

Evelina.

Toť větru let,
To slavík vzduchem vesloval;
To zašelestil růže květ.
Ó nedbej na to, milku, již...

Edvard.

Poslechni tedy; však svůj sluch
Mé lásky zrádcem nehaniž!
Neb pro ni odvyk' můj se duch
Na prchlou myslit minulost.

Však kdyby slova hrubá dosť
Tvou outlou duši ranit měla:
Tu kaž již zrakům, aby vřelá
Se slza v vzniku umařila,
By moje srdce netrýznila...

Evelina.

Té divné řeči nechápám;
Radš ustaň lkáti bolesť svou!
Neb tisícím ach! útrapám
Ve zkázu vrháš duši mou.

Edvard.

Zbroj silou pevnou outlý bok!
Věz, že mně hrozí nebezpečí,
Kde noha zastaví svůj krok.
Jak mnohá skrytá rána svědčí:
Mým řemeslem jest krutý boj,
Hluk války, co zpěv vítavý,
Mou duši jenom otaví;
A srdci mému bitvy znoj
Je líkem proti bolům zlým,
V nichž jak strom vyvrácený tlím.
Tvůj otec... ó že otcem tvým
Jej musím v zášti nazývat...

Evelina.

Tvé řeči trpký, příkrý chvat
Tím výrazem mne děsí svým!
Proč ret tvůj zmlk'?

Edvard.

To hodování
A číší břinkot ozvěuný,
Jejž jarní vítr sem dohání,

To mate řeč mou, plamenný
Bol metá v srdce zoufající...
Však slyš! zvuk rohu v dáli zníci
Zas nových hostí příchod věstí...
Mne s tebou nikdo nemá zřít
A kdyby uzřel na neštěstí,
Tu navždy bych se rozloučit
Již s tebou musil! S bohem budiž!

Evelina.

Tím slovem ústrach ve mně budíš!
Což myslíš, že tak snadný jest
Tvůj odchod srdci ztrápenému?
Ty zůstavíš mne bolu zlému,
Jejž sotva mohu sama nést!

Edvard.

Bůh chraň tě, Evelino má!
Již utiš bouři žalu svého!
Až s unylýma zrakoma
Zas Luna sladká ze šedého
Za noci vzejde pohoří:
Pak uzříš mne — dnes musím jíti...

Evelina.

Tvá ústa s bohem! hovoří,
A jen má ruka pocel cítí.
Kde můj je půvab, kde můj vděk,
Jenž tebe poutal k prodlévání?
Jak chudobna jsem v milování,
Že nedáš ani hubinek!
Můj darmo k tobě práhne ret,
Již v nelítostné dáli hned
Ta závistná noc dělí nás!

Edvard.

Tož, milá, jen na krátký čas.
Již s bohem buď!"
Nadarmo ruka
Jej víže sladce ještě chvíli,
Ant srdce bolem skoro puká.
Nadarmo roztoužená chýlí
Se k němu v celé půvabnosti;
Vší darmo luznou čarovností
Tak milostná a spanilá
Jej zadržet se snažila.
Již tichá ukrývá jej houšť...
A před ní v prázdné vzdálenosti
Se rozprostírá smutná poušť,
V níž jenom mrtvý poklid hostí.
I spěje vzhůru na výhled,
By uzřela jej naposled:
Však i ta těcha zmařena.
Neb tma nad vodou prostřená
Jej skryla v závoj závistivý,
Ant Luna zašla za mrak sivý,
Jenž vystoupal tam nad horami:
Tu ňadra v bolestech se dmou
A dumný zrak jí pod slzami
Ach! jihnul citem žalostným.
To slzy první lásky jsou,
Jež tíží, blaží mokem svým!...

* * *

A na jezeru voda šumá
Žalostnou píseň a přec milou...

A děva ještě v touhách dumá
Se v přešlosť uořic přespanilou.
Najednou temný lomoz, křik
Ji ze snů luzných vyděsí.
To není odvěť na plesy,
Jež zmlkly v síních v okamžik.
V zvědavě nachýlený sluch
Volání bije diký vzruch:
„Toť zrádce... zvědač... skolte jej!
Sem meče!... Sem zbraň nabitou!...“
Tu řeč tak hrůzně přerytou
Opáčí ohlas divočej’.
Strach nevýslovný, smrti zděs
A předtucha již chvátí děvu,
Když divoký k ní křik se vznes’,
K ní zvyklé lásky šeptu, zpěvu.
„Kdo zrádce ten?“ tak se ptá sebe;
„Kdo skolen býť má krutou zbraní?“
A nevědouc pro koho, nebe
Za svaté prosí slitování.
„Snad žeby Edvard?... Nedej bůh!...
Však před chvílí on pravil sám,
Že osudu všem propad’ hrám,
Že nebezpečí jeho druh,
Kam prchavé své kroky schýlí
Jsa žitím jist jen v noční chvíli.
„Kdož jest on?“... Ba toť sama neví...
„Snad nejbližší mi doba zjeví,
Ach! osud jeho neblahý!“
Kéž onen muž jí předrahý,
V němž jenom její život vřel,
Již unik’ zloby nepřátel.

Vždyť všickni jí též jimi jsou,
Kdož u oukladu páži svou
Ku zhoubě jeho zbrojili.
„Či přec snad pravdu pravili,
Že zrádce, podlý zvědač jest?“
Tu myšlénku nemohla snést.
„Vždyť on tak mužný, dobrý byl;
A dnes již sám mi přislíbil,
Že vyjeví, proč na světě
Mladosti v prvním rozkvětě
Tak sám a v nebezpečí stál
A nešťastným se býti zdál.
Či lží by jen tvář jeho byla,
V níž lásky slasť se zrcadlila?
On přišel, by se láskou mstil,
Mne, zničiv srdce, opustil?“
A lítých pochyb v krutém boji
Duch děvy tak se nepokojí,
Až omluví jej v lichocení,
A všecek vzpor zas v lásku změní.

II.

Křik zatím umlk'... v sladký sen
Se klidné ticho ponořilo,
Tak přervané na chvíli jen,
By klidněj' v dol se rozložilo.
Sluch děva na zvěd na vše strany
V ouzkosti chýlí nevýslovné,
Zda uprch' pronásledovaný,
Či kles'-li zbraně neslitovné
Krvavým pádem v smrti klín.
Však ticho všude... jenom stín
Tajemné noci vojevodí.
A zvědavě když zraky vodí
Pak přes jezera modrou pláň:
Tu na okamžik světla svit
Obzoru vzejde na blankyt
A prchá jakby větrem hnán.
Toť od Edvarda znamení,
Jež s Evelinou umluvil,
Když po krátkém se spatření
Na delší čas se rozloučil.
On tedy bezpečen a živ!!...
Jezera proudy přeplaviv
Přec na ni vzpomněl v zmatku divém!

Však ono světlo v plání mřivém
Té dívky budí žalný vzdech!
Dnes vedl loďku rychlou jinam;
A tajnou stezkou ku skalinám
Svých zamířil již kroků spěch,
Jsa ukryt hustých keřů klenem.
Neb jindy pojal druhý břeh
Jej vysokých tam buků kmenem.
On tedy oním zrádcem byl,
Jenž sotva před smrtí se skryl?
To trnouc děva myslila,
A přec jí zůstal milým stejně,
A v citů bouři beznadějně,
Přec vroucně zaň se modlila.
A v slzách dlouho v dálku zřela,
Ant půlnoc dávno vypršela;
A teprv chladný ranní vánek
Přikouzlil v oči milý spánek.

* * *

A byl to Edvard, jenžto zbraní
Těch lítých unik' vrahů dnes?
Což ještě krok svůj v ten kraj nes',
Kam vstoupit nepřítel mu brání?
Snad dávno vzdálen vlasti své
Svůj bídný oplakává osud
A v vzpomínce jen truchlivé
V svůj domov drahý pílil dosud!
Ba těžko loučil se s tou zemí,
Kde první prožil sladký věk,
Kde rodiště drahého lemy
Tisící krásil mládí vděk.

Však nejen domov, kraj ten milý
Krok zadržely v spěchu čilý,
I jiná bytost dražená
A nevýslovně milená
Tak srdce jeho ovládla:
Že k vrahům zášť se vším svým znojem,
Nerovným ztrmácena bojem,
Již láskou skoro uchladla.
Onť dceru toho miloval,
Jenž v jeho domě hodoval,
A s pustých druhů hlučným davem
Ty drahé, svaté prznil síně,
Kde jindy otec v plesu smavém
Při zlatopěnném zářil víně!
A proč ta zášť Alfonse vznímá,
Že Edvardovi smrtí hřímá?
Tož jeho otec pohanil
Prý jej kdys v smrtonosném boji,
Když slavný vítěz podmanil
Jej i s četnými jeho voji.
Neb, když se jednou potkali
Na strašném v půtce bojovisku:
Tu jako vichr, v divém trysku,
Jak výheň, když se rozpálí,
Na sebe hnali v ohni krutém.
A nepřátelé coufali.
Tu Alfons zbrocen pěny rmutem
V zbraň pádí v litém vzteku slepý,
A kropí pusté krví stepy.
V boj marně vede bojovníky,
Nadarmo: K předu! hluší křiky,
Nepřátel chrabré jindy šiky

Se v plný útěk rozlijí,
Jak vln proud mocně rozbíjí
Se v náhlém spádu ouskalí,
Když búry klín se rozvalí.
Edvardův otec slávu jeho
Tím vítězstvím tak pokalil.
Tu Alfons vztek svůj utajil
V skryt nenávisti srdce svého
Co símě pomsty ohavné,
By vzešla v plody otravné,
By vítěze, či syna jeho,
Jenž otci po boku též stál
A slavně v bitvě bojoval,
Zničila dechem jedu svého.

* * *

A změna časů válečných
Statného starce svrhla v hrob.
Alfonsův vzupný, krutý pych
Edvarda zbavil rodu zdob
A vlasti, domova i všeho,
Co kdysi žilo v srdci jeho.
A když se loučil se vším kol,
Div nerozryl mu srdce bol;
A výheň zášti neskrotlivé
Rozžehla duši v síle divé,
Že krvavou mstu přísahal
Tomu, jenž domov, vlasť mu vzal!
Tu uzřel milenky své zjev:
Zapomněl na zlý v srdci hněv,
Na nebezpečí hrozící,
A vzdal se lásce šálící.

Od doby té pak zavítal,
By zlevy svému žáru dal,
Začasto v noci lunosvitné
K milostným smlouvám přes blankytné
A tichomluvné přes jezero.
A sotva dočkal se, kdy šero
V noc pohroužl kraj dřímotný.
Pak blouznil s děvou samotný,
Zapomněv na vše kolem sebe,
Jen v ní svůj vzýval ráj i nebe.
A outlou něhou pěstěné
Té lásky předmět milý, drahý,
Ten cíl horoucí jeho snahy,
Tož v touze vzporem zvýšené,
Tak rozněcoval v srdce skrytu
Ten celý svět planoucích citů,
Že co jen koli v srdci vřelo,
Podobu citů dívky mělo!
A co on myslil ducha pláním,
S tím milým, sladkým rozkocháním,
Ťoť byla ona v zjevu krásy
S tím odznakem nebeské spásy.
A všecek žal, jenž v divě žhoucí
Bolesti srdce jeho týral,
Tou žárnou láskou nyní zmíral,
Když nazřel v její zrak horoucí,
Když z růžných úst se šepot chvěl,
V němž sladké touhy přízvuk zněl.
Tak Edvard na čas mysl změnil —
A život zhoubě propadlý
Jen k vůli lásce drahocenil;
Jí počal dávno uchřadlý

Mu pučet novou krásou zas.
Žel! že chtěl tomu osud krutý,
By k srdci děvy přivinutý
V zlém pádu klesl v lásky čas!

* * *

A brzy vzešla družná věsť,
Že syn tu v blízku reka jest,
Jenž kdysi vláď' co mocný pán
Tím krajem od všech milován.
I to se, avšak v skrytu, praví,
Že cizák Alfons srozuměn
S ním na odiv svou krutosť jen
A ku svých zrádné zhoubě staví.
To Alfons hrdý uslyšev,
Svůj s uzdy pustí lítý hněv
A hrozí smrtí, kdo té věsti
Původcem zlomyslným jesti;
A připovídá tomu zas,
Kdo odstraní Edvarda v čas,
Že může slaviť svatbu svou
Již s Evelinou spanilou,
Nad jejíž krásu v celém kraji
Květ luznější nepučí v máji.

* * *

Věsť o slibu tom dostala
Se k sluchu děvy v zděsu mroucí,
A každým zvukem ztýrala
Ach! její srdce trýzní žhoucí.
A kojná k tomu prostořečně
Již o sňatku hned mluvila,

Jejž slaviť bude spanilá
Nevěsta krásy milovděčné.
Však hrůzou trne Evelina,
Když doví se, že praví věsť,
Ten stihanec že Edvard jest.
Skrytý si život připomíná,
Jejž vodil dosud v slujích hor,
A pochyb posledních mdlý vzpor
Vyrůstá v srdci v jistotu;
A v chvatném jeho tlukotu
Jí nová ouzkosť kalí sen,
Že překvapí ji růžný den,
Aniž, jak květy sladký vánek,
Ji oblažil těšící spánek.
Již kolikráte Luna bílá
Za modré hory ustoupila,
A Edvard se víc nevracel.
Ó jaký rval jí srdce žel,
Když na to sobě vzpomněla,
Že palác ten — dům jeho byl;
Že v spádech skal se za dne kryl,
Že když noc tmy své rozstřela,
Co cizinec pod vlastní střechu
Se musel krást v pozorném spěchu.
Tu přes jasné to bělo čela
Ve chmúrách starosť přeletěla,
A v srdce teskno nevýslovné
Svou tíží zlou se rozložilo,
Uhasnouc naděje svit skrovné,
V níž dřív to srdce blaze žilo.
Tak po dni loudá den se dlouhý,
Nadarmo v trýzních planou touhy.

A v útrapném všem čekání
A v strachu a přec v doufání,
Již mnohý večer děva tráví,
Že ždané světlo v zásvitu
Ze dřívějšího úkrytu
Ji o příchodu milce zpraví.
Ten kýžený a drahý svit,
Předchůdce slastných okamžikův,
Zapomněl na znak starých zvykův
A nevzešel víc na blankyt...

* * *

Noc temná bez hvězd prosvítání
Se na dol smutný náhle sklání.
Tam za horami sivé mraky
Se objevují — bouře znaky.
Je mrtvé ticho... Ptáků zpěv
I umlk' v bouře předtušení.
Ten celý rozkošný kraj mění
Svou lepost milou v divý zjev.
A v pozdní večer Evelina,
Když bouř se vzdýmá vodami,
Na milce zas se rozpomíná
Sladkými nyjíc touhami.
Tu úmysl ji pojme dumný,
Že sama dá mu znamení,
Že čeká naň v roztoužení,
Ač stená krajem vichr šumný.
Teď bezpečen by v rychlém spěchu
K ní mohl plavit přes jezero,
Ant dolem táhne temné šero,
A stráž si hledá krytnou střechu.

A než okamžik uplyne,
Již — znamení to pokynné —
Zableskne zásvit s belvederu,
V dál rozbouřeném po jezeru
Se kmitne v žárném vzplanutí,
By znikl v náhlém shasnutí.
A z temné dálky táhlý vzkřik
Se mísí ve vln dunění.
A sotva mine okamžik:
Tu v plápolavém záření
Již světlo chvatné větrem divým
Na druhém břehu zaplane,
Odpověď milou svitem mživým
Milence dadouc kochané.
A jako spěje v bouři lité,
Ve vášni málo ostražité
Přes Helly proudy milek drahý,
Ach! lásky žárem přeneblahý,
Když v zásvitu věž zářivá
Jej k milosti hrám vyzývá:
Tak Edvard dlouho vzdálený
Pospíchá loďkou lehkou k břehu,
Skud svit mu kynul milený
Osvědčující lásky něhu.
Na stupněch vlnou opěněných,
V té noční bouři opuštěných,
Kde ani stráž víc nebaví:
Svou rychlou loďku zastaví.
A smělým skokem k drahému
Dostoupí místu tajnému,
Kde čeká v sladkých touhách milá.
Ta příchod jeho netušila:

Neb v okamžik, když vichr minul,
Tou písní z srdce bol se vinul.

Vlní se jezero v bouření dívém,
Luna i uhasla ve mraku sivém,
V dáli dlí milek můj ach! v žalu svém!
Zavítej v náruč, ty miloušku drahý,
Jen ke mně na krátký okamžik blahý
Utišit bouři tu ve srdci mém!

Za tebou plavila bych vlnou pěnnou,
S touhou jen po tobě rozplameněnou,
V náruči líbala sladký tvůj ret.
Bez tebe žiju jak umrlá v hrobě,
Bez tebe tichou jen smrť žádám sobě,
S tebou mi rájem ten daleký svět.

Nes ty mu, větře, mou žalostnou píseň,
Zjev ty mu lásku mou, zjev ty mou tíseň:
Že po něm toužím a linu svůj vzdech!
Pojď již! Ó pojdi, sic umru tím žalem;
Sic zahynu ztrávena neskrotným palem:
Urychli ten svůj ach! loudavý spěch!

Tak hluboko se zadumala
Ta děva touhou ve svůj žal,
Že milý švehol nevnímala,
Jímž sladký ret k ní mile lkal.
Když probudil ji lásky zvuk
Z těch zadumání slastných muk:
Očím se věřiť vzpírala,
Že v milence tvář zírala
A sotva že vzkřik pohnutí

V tom potlačila leknutí,
Hned nutkala se k pokoji —
A v tužbyplném opoji
Již k tomu šeptmo šveholila,
Po němž před chvílí sladce nyla,
Zapomníc srdce na boly
A na jich kruté zápoly.
Tu v jeho zrak své noří zraky
Chtíc vlíti celou duši svou
Tím hledem v jeho toužívou.
A slastné tísně slzné znaky,
Ty sestry něhy blouznivé:
Ty Edvard v touze ohnivé
Svým horkým rtem v polibku ssál.
Přesladká slova šepotal,
V nichž vše, co cítil, praveno,
Anť dřív již zrakem zjeveno,
Co ústům říci nelze bylo.
Tak srdce sotva vybouřilo
Ztonulé slasťmi shledání:
Již mřelo v sladkém zondání.
A v šeptu něžném míjel čas;
Každému citu lásky hlas
Již půjčil přízvuk ach! tak milý,
Že vespol sobě slúchali,
I když již mluviť přestali.
I bouře hluk svůj divočilý
Již v lásky hudbu změnila:
I skutečnosť jim nemilá
A celý v nivec splynul svět;
Vždyť vším jen byli sobě sami.
Když ustoupil však onen vznět

Zas klidu s jeho rozvahami,
Tu slasť, ten záchvatu jen plod,
Již v trpký přešla pelyněk!
Milostný její mizí vděk,
Jenž záři vrhá na život
Tak přelibou, tak duhosvitnou,
A milohravou, luznotřpytnou,
Že kdo se shloubí v její čar,
Již věčně trpké změny želí,
Zře, cit že ustal pláti vřelý,
Že záchvatu již schladl žár!...

* * *

„Ty víš teď, kdo tvůj milý jest,
Naň jaký čeká osud zlý:
Že proti němu vražda, lesť
A hněv ni časem uchladlý,
A vše se strojí nebezpečí.
I láska proti mně již svědčí,
Mne zhouby vrhá v strašný plen.
Ó že jsem kdy v tvou tvář tak milou
Svým zvědným okem nazřel jen!
Že tebe ach! tak přespanilou,
Jak za mládí tě vídal sen!
Proč tenkrát, když se's milostně
Tím paní kruhem nesla stkvělým,
Jen krásnější tím bolem vřelým,
S nímž drahou matku lítostně
Jsi sprovázela k temnu hrobu:
Proč směle vstoupil jsem v tu dobu
Již v obor tvého dýchání?
Proč oči v sladkém potkání

Víc pravily, než tehdy měly,
Když pohloubeny v sobě tkvěly?
Tě kochat s všemi tvými vděky,
Bylo tě ztratit na vše věky.
Čím teď mi bude všecek svět?
Kde nejsi ty: tam vadne květ,
Tam slunce zajde v noční mrak,
Mění se Luna na přízrak;
Tam celý svět je převrácen,
Jenž dvojí krásou omájen
Se promění již v stkvělé nebe,
Když vidím jen v něm tebe — tebe!

Evelina.

Ó nežalostni, milý můj,
A k slovům mým sluch nachyl svůj!
Snad přece otec lásku vroucí
Těch našich srdcí nerozdělí;
Snad nedá, krutými bych žely
Svůj život otrula květoucí!

Edvard.

A přec tvou rukou toho zdaří,
Kdo oukladem můj život zmaří.
Při sám bůh! než by takou smrtí
Měl zhanobit mne bídný svět:
Tu spíš mne skála spádem zdrtí,
Již za vodou tam vidíš pnět.
Můj los mne táhne v divé seče,
Tam hodlám padnout ostřím meče,
A odpočívat v slavném lůži,
Jak slušno statečnému muži.
Tak dnes tě vidím naposled!...

Evelina.

Ah! co tvůj praví hrozný ret?!....
Já nemohu bez tebe žít.

Edvard.

To šepce mi můj vlastní cit.
Tvá outlá duše příliš měkká
Se rozloučení na vždy leká.
Přec, než se v noc den zítřní skloní,
Můj krok již musí přes hory
Mne nésti v jiné obzory.

Evelina.

Tvá řeč mně strašná hrana zvoní.
Ach! nekocháš mne vroucně víc;
Ach! jinak mluvil's jindy ke mně
Zapomněv zcela řeči jemné,
Jíž's hovořil, když večer vstříc
Jsem tobě vyšla na balkon,
Když jsem tvé jméno zavolala
A sladkým kochánkem tě zvala
A vroucí něhy lila ston.
Jen po tobě se v touze chvěla
Má duše láskou vzplamenělá;
Já nepoznala bolu, žalu
V tom sladce trávícím mne palu,
Až ona věsť mi přišla k sluchu
A vše sny krásné zvrátila,
A v divém, duši rvoucím ruchu
Můj sladký mír ach! zdávila.
To vše bych ráda nesla v znoji,
Jen kdybych klesnouc v náruč tvoji
Na těch tvých prsou odpočinek

Nalezla vřelém v objímání!
Ach! v bolu mém jen sladké vání
Má těšit mne mdlých upomínek!...
Neb nyní tebou opuštěna,
Tož sama jsem si odcizena,
Ant s sebou vezmeš srdce moje
Nezavdav za ně srdce svoje.
Ó kdo tu bolest vysloví,
Již odchod tvůj mi způsobuje,
Již každý kvítek obnoví,
Jenž na tebe mne pamatuje!...

Edvard.

Ba krutý osud náma vládne,
Že v odporech má síla chřadne!
Rci, jakou cestu volit mám,
By kynula vším štěstím nám?
Mám zůstat, by's snad otce svého
Co vraha ctila v zoufalosti
Milence bídně zvražděného?
Či prchnout mám a přežalosti
Zde tebe samu zůstavit,
A sám tak všeho sprostěn žít,
Co kdysi mojím žitím bylo?
Svůj někdy palác, statky své,
Ba vše, co mimo to mně zbylo.
Vše dal bych pomstě vášnivé,
Jíž vře tvůj otec proti nám:
Jen tebe at si odchovám!
Leč naděj luzná zhasíná,
Jak v mraku hvězda zákynná.
Já rozloučit...

Evelina.

Ó, nemluv dál,
Sic rozšílí mne ten tvůj žal!
Tak opustit mne chceš ty chladně,
Bych zhynula, jak kvítek svadne?

Edvard.

Mám ještě nad svou lásku vzňatou
Já povinnosť neméně svatou.
Můj život vlasti náleží,
A vlasti dám jej na oltář,
Kde mocně lavřín přesvěží
A slávy kyne svitná zář.
Zde nelze dlíť... neb vlasť mne volá;
Tam čin a slavné nebezpečí,
Tam hluk nepřátel v divé seči,
Když boj se horký rozplápolá;
Zde potupa, poroba, trýzeň,
Zde otce zášť a dcery přízeň,
Zde rozkoš v lásce ohnivé
A v tajnu štěstí řevnivé;
Jak již tu voliť rychle mám?...
Jeť krutosť prchnout... zůstat hana,
Neb vlasť mne volá uondaná,
Bych pospěl v slávy padlé chrám.
Zůstat je smrť... a prchnout vražda;
Buď padnu já, buď ona zhyne!...
Tak vyprostění cesta každá,
Když zjeví se, již opět mine!

Evelina.

Vímť já tu cestu, milku drahý,
V níž spočívá náš život blahý;

Ty opustiť chceš domov svůj,
Nuž já jej s tebou opustím.

Edvard.

A otec tvůj? . . .

Evelina.

Ach, otec můj!
Ten samu smrť ti slibem svým
A svojí pomstou vášnivou,
I mně ji chystá smrtí tvou.
Já s tebou prchnu; s tebou žíti
Mi nemůž' nebe zabrániti,
Neb jediné ty's žití moje,
V něž skládám všecko štěstí svoje!

Edvard.

Jak takou lásku odměním?
Tím celé nebe kouzlíš slovem
V mé srdce sladkým šílením
Již tísněné to v palu novém.
Ó kéž tě mohu v ramenou
Tam celým světem k nebi nésti,
Kde láska mocí plamennou
Lahodu milosladkou pěstí;
Kde není vzporu, není hněvu,
Kde něhy povzdech zmírá v zpěvu,
A každý cit jen blaženství
Svým hnutím jeví nejvroucnějším,
A v návalu přec nejmocnějším
Nekalí svého panenství.
Ba teď jsi lásku osvědčila,
Jak duše má ji netušila.

Nuž prchnem' spolu: světu skryti
Ve vroucí lásce budem' žíti,
A na nebe zem proměníme,
Vší bolné strasti těžké břímě
Za sebou navždy zůstavíme!“ ...
Tak háral Edvard. S milkou svojí
Na útěk v úmluvě vše strojí;
A ač čas prchal, dlouho milá
Jich slova ještě v šeptu nyla!

* * *

Samotna v komnatě své dlela
Ve sladkých dumách pohloubena,
A sama děva nevěděla,
Že temná noc v den proměněna.
Tu vzplanul slunce východ právě
A v duhový dešť milohravě
Svou clonu z nachu rozlil v svět
A milých růží první květ
V tvář bledou děvy nasypal,
Že odlesk její zorou plál.
Kdo by v tom sladkém okamžení
Byl nazřel v krásnou onu tvář,
A viděl slastné zanícení
Kouzlící v líce vábnou zář;
Kdo její tahy prochvívané
Milostnou touhou v nyvém hrání;
Kdo vlhké oko rozkochané
Ve hvězdném ráje usmívání:
Jak by se nezachvěl tu celý
Vší rozkoší blahostných citů,

Jež jihnou v srdce chladném skrytu,
By v záchvatu již vzplamenělyl?...
Ten vidí z nitra hlubokého
Vyniklou půli srdce svého,
Tu měkčí, mile jemnější,
A děvy nejmilostnější
V tajemný život přenešenou,
V níž nalezá ji v kráse znova,
Tak sobě sladce odcizenou.
Tu překvapen sám z sebe stojí,
Že tolik něhy v duši chová,
Že žije v nejoutlejším spoji
S milostným údělem své děvy.
Tak Evelina v tváři svojí
Milence bytost celou jeví,
A v nevinnosti sladké neví,
Že jeho život ve svém kojí!...

* * *

Samotna děva v kobě stkvostné
V snách rozkošných se kochala,
A dlouho ještě dumala
V té vznícenosti přeblahostné.
Ten její stkvěl se krásný byt
Jak fantasije milý zámek,
Jejž láska mění v slastí chrámek.
Ze zlaté lampy slabý svit
V to světlo denní vylívaný
A polomřivě kolíbaný
V tu její rozkochanou tvář
Svou bledošerou line zář.

Ta zefýru hry nedbá milé,
Jenž vrývá se v vlas rozpustile
A zakochav se dívčiny
V ty kadeřavé tkaniny,
Tak jemné, měkké jak hedbáví,
Vždy novým k nim se dechem vine
A odchvátiv v nich opět baví,
By počal z nova ty hry kynné.
U okna zadumaná sedí
A mříží břečťanovou hledí
Na vod šumících hladinu
A dále v mživou krajinu,
Nad níž se bílé páry dmou
A lemují báň blankytnou.
V tom oku jejím dumněsnivém,
Tak smělém a tak sladkonyvém,
V němž milosť vdechnuta je hvězd,
Co svatších slastí tajná věsť;
V němž lásky úpal v outlosti
Hned splývá s duše cudností:
V té oka záři temnosvitné
Se jeví stopy tužeb mroucích,
Jež plují v snách milokvětoucích,
Jak barvy hrají v duze třpytné.
Ta rozkošná tvář v bělu vzkvítá
Jak bílá růže za rána,
V níž zory zář je polou kryta
A polou v nachu koupána.
Pak luzné jara usmání
I přes tvář milou přeletá;
Tu mine, tam zas vykvětá
V milostně sladkém střídání.

A ňadra svěží v utajených
A přec tak milo objevených
Se kouzlech v jemném kolíbání,
Jak lilje v zefýrovu vání
Lehounce, vlnovitě dmou;
A jak v snách sladkou něhou svou
Ve mroucím hybu dýchají.
Tak sotva zjeví v podtají,
Co pod pahorky sněžnými
Horoucím žárem v srdci žije,
Jež touhami se vřelými
Prozrazuje a mile kryje.
A když rukama přeoutlýma
V bělu a nachu vzkvítavýma
Těch sladkých ňader tiší ruch
Je na kříž kladouc na ten sníh:
To jakby dvou se jarních duh
Nad sněžným dolem rozlil smích,
Když ztichl zápol bouří zlých.
Tak milostný je děvy zjev,
Jak první lásky slastný směv,
Když celý svět blahostné snění
V ráj dosud netušený mění!...

* * *

Když dívka blouzní, ukochaná
Sny všechněch slastí budoucích:
Tu náplň citů netřímaná
Se pryští v slzách kanoucích.
Neb vzpomíná dob přešlých všech,
Kde zášti hořel její dech,

V níž hrdá ňadra planula
Proti rodákům Edvardovým.
Však ta zášť nyní minula...
Ta nahražena citem novým,
Tož vroucným, sladkým, plným žáru,
Jenž srdce milou mocí tráví
A každý jiný cit v něm dáví
A netratí, ba roste v háru.
Již dřív jí byli nepřátelé,
Ty miluje teď ona vřele,
Že druhové jsou milencovi.
Kéž sladce důtklivými slovy
By všecek divoprudký hněv
Z otcových ňader vypudila:
Jak ráda prolivši svou krev
By v jeho srdci probudila
Jemnějších citů družné chvění
A přiměla jej ku smíření!
Však marna byla její snaha;
Neb otec vidí v podezření,
Jak dcera smýšlení své mění,
Jak nyní za cizího vraha
Pojednou přimlouvá se v pláči
Nevědouc, to, že více značí,
Než sama přímo říc' se zdráhá.
Snad láska příčinou té změny,
Tak myslí otec udivený!
A srdce dívky láskou tknuté
Vědomo sobě viny kruté?
Ba tak! Od oné kleté chvíle,
Když objevil se vyhnanec:
V noc pozdní hoří kahanec

Ve chrámku tichém děvy bdilé.
Snad žeby noci v šerém temně
Ti milenci se vídali?
Při tajných schůzích povzájemně
Své vroucí sliby střídali?
Snad že by ten sám smrti syn
Úkrytný hledal noci stín,
By kochal dceru nepřítele?
Cíl žeby dávné pomsty vřelé
Snad dcera, vlastní jeho dítě,
V své utajené lásce chtěla
Zachránit od záhuby lité,
By otce zášť se otupěla?
Tu radš by dýku břitkou vrazil
V kynoucí ňadra sladké děvy,
Než by plod zralý pomsty zkazil
A smířil neskrotlivé hněvy!...

III.

stoupil modré noci den.
A nad palácem mramorovým
Svá křídla rozstřel tichý sen.
Noc čirá, tichá purpurovým
Tam ku západu zásvitem,
I planoucím hvězd prokmitem
Tak na polo v tmách osvětlena,
V den šerý tála proměněna.
Nad modrou vlnou jezerní
Se rozlil poklid večerní;
A jenom polou dušeně
V tak truchložalné ozvěně
Se táhlo dolem vod šumání,
Jakoby pělo o skonání.
Jak divých, tajemných snů znak
Na nebi sem tam prchal mrak
A stínem hvězdy zakrýval,
Jichž lesk se jako ze závoje
Skrz průhled sivý prorýval
Taje a jevě světlo svoje.
A za pahorky sinavými
M'hou stříbrnou již vroubenými
Dnes ještě Luna unylá

Se hvězdám neobjevila.
Dřímotné její světlo dnes
Nevábí k sladkým slibům milých;
Jen hvězdek zlatých, reječilých
Na nebi odbývá se ples.
I táhlé zpěvy kosů nyvých
Již umlkaly v tonech mřivých,
Poslední změny akordův
Se slastně lily v hymny svaté,
V nichž slavíků i touhy vzňaté
Se kolíbaly v kouzla snův.
I zefýr ustál s vonnou růží
V milostných hrách již laškovati
A v lístků liboval si lůži
Přeluznovabném spočívati.
Tak ticho bylo ... ani ruchu ...
Že skoro hudba kruhů hvězd,
Ta tajná nebes dálných věsť
K přežádoucímu zněla sluchu.
Tak slavný tanul dolem klid,
Tak průzračně plál nebe svit,
Že blankytem již zpitý zrak
Moh' boha trůny viděti,
Jež v jasné noci podletí
Ve výších nese hvězdný mrak! ...

* * *

A dosuď Luny sladké světlo
Na rosné údolí nevzlétlo;
Na nebi hvězd jen plane svit:
Bez ruchu tane krajem klid.

A vlna siná zašplouná-li,
To lehounké jen loďky ruchem,
Jež k paláca spěch řídí z dáli.
Již stanula na břehu suchém,
By v svoje lůno sladké břímě
Lichotně jala v ochranu.
Ty plachty větru v půvanu,
Jenž nad vlnami polo dříme
A napolo se budí v listí,
Se dmou jak sivá křídla káně,
Když vzlétne nad vod siné pláně
A vzduchem modrým zašelistí.
Již loďka k sloupům dorazila;
A průčelím se položila
Na stupně pěnou kolíbané;
A vlny veslem rozčechrané
Utichnou v úmlk dřívější,
V nějž noci klid je konejší.
Tu Edvard — neboť on to byl,
Jenž s loďkou onou přikvapil —
Vystoupil na břeh smělým krokem....
Okamžik postál... Lehkým skokem
Pak přes stupně se vyšinuv
Již za sloupem se bílým skryl.
A hustý plášť pak rozvinuv
Svou skrytou dýku vyložil.
Tak čekal k boji v odhodlání
Na srdce svého pěstenku;
Buď život v oběť dáti za ni,
Buď líbati chtěl milenku,
A žhoucně tisknouť k sobě tělo,
Jež po náruči jeho mřelo.

* * *

Noc těkala... a všecek ruch
Kol palácu kles' v tichý spánek...
Jen kdysi větru bdilý vánek
Zahoural jako noční duch.
Stráž hbitším krokem sladký sen
S svých víček zaháněla jen;
Však u jezera dřímavého
Krok nezabloudí strážce mdlého.
Tam ticho bylo jako v hrobě,
Že Edvard tlouci srdce cítil
Již dvojnásobnou silou v sobě,
Neb neklid duše krev mu nítil.
Tu k palácu svůj vrací zrak,
Jejž vodil po jezera pláni;
A netrpělivosti mrak
Se na vysoké čelo sklání.
Jak dlouho mešká Evelina!
Oh! že již čas, snad zapomíná.
Tu rázem v blízké komnatě
Se slabé světlo ve zlatě
Ven v sloupy mřivým svitem houpá,
A hned se za stín lehký skryje.
Toť její chrámek posvátný je,
Kam její nožka právě vstoupá.
„O pojď již, pojď! ty dívko milá,
V mou vřelou náruč nedočkavou,
By's ji jen s tváří usmívavou
Vždy na shledanou opustila!...“
Tak šeptal Edvard; teplý vánek
Ta slova ukolíbal v spánek,

Že dozní mrtvá bez odvětu.
Tu sloupím Edvard k oknu pílí,
A stane kroku v rychlém letu,
A zírá v síň tak mnohou chvíli.
On zírá v chrámek lásky vroucí,
Kde jeho milá prodlívala,
Kde v dálku naň si vzpomínala
A po něm lkala v touhách mroucí.
Jak tajnou mocí, vše ovíval
Tak milý, luzný pořádek:
Že každé věci sterý vděk
Objeviv přec se všady skrýval.
Ten svěží divan, kde spočívá
Bezzvuká nyní citera,
Z níž v touhách mnohá pohnutlivá
Kdys píseň zněla s večera;
Ten stolek bělomramorový,
Kde kniha otevřena hoví,
V níž mocně vylíčena jest
Ta všecka miloluzná věsť
O Heloise s Abelardem,
S tím jejich citů žhoucím žárem;
A jiné knihy se všemi
Milými rovně písněmi,
Na běle tomto rozložené;
A luzných obrazů pak v změnách
Ty krásné barvy, drahocenné,
Jež na stkvoucích-se zlatem stěnách
Souladně visí uřaděné;
A sošek milé rozstavení,
V němž hluboký se smysl jeví;
Pak cudné lůže sladké děvy,

Jež v stkvoucím liljí rozpučení
Jak sněžný padol zrakům kyne,
Se kryjíc polou v svitném stínu
Hedbávných záclon baldachýnu
A tajná kouzla vůkol line:
To v rozkoši on vidí vše,
A vírnou slastí srdce vře,
Že opustí proň to vše ráda,
Že štěstí své v moc jeho skládá...

* * *

Tu ona, o níž sladce snil,
Najednou obezřele vkročí.
A po komnatě vodí oči,
V nichž hluboký význak smutku byl
A jejich světlo stínem kryl,
Jak hvězdy kmitné hustý mrak,
A po všech drahých upomínkách,
Z nichž přízně, lásky kynul znak,
Po zlatostkvoucích v lesku skřínkách,
Kde sladké, přemilé památky
Od družek, od umrlé matky
V lahodné vůni dřímají
A plachým zrakům kývají.
Ba zdá se, že ji prosí spolu,
By růžných prstků mhavý svit
Již zastih' jejich outlý byt
A temnou schránku s nich sňal dolů.
Však děva v dumném blouznění
Ni knih tajného mluvení
*V tu ch*víli sobě nevšímá...

Neb mysl snivá rozjímá,
A ňadra bouří, bledé líce
Jen planou, aby zbledly více.
A vyplašený nepokoj
V těch změnách jeví divý boj.
Neb děva chví se úchvatem;
Křeč třese tělem v rozňatém
A trapně zrývajícím žáru,
S nímž palněchladný, travný mráz
Se snoubí v neuhaslém háru,
A sotva zniknuv hárá zas.
Tu děva klesne na klekátko,
Kde jindy prosby nevinné
Své tiché duše dětinné
Šeptala k nebi milosladko.
Však modlitba dnes zlevné těchy,
Po níž se její pjaly vzdechy,
V té rozhodné a smutné chvíli
Ve srdce bouřné neuchýlí.
„Jest hřích to, co teď počínám?...
Žas mé rve srdce, když si zpět
Na otce svého vzpomínám,
S nímž jsem se rozžehnala teď.
Kdy k lůži jsem již přistoupila,
Bych naposled jej políbila,
Bych jeho svaté požehnání
Se zlatých snův milého vání
Na svoje smutné spánky sňala,
Budoucně po něm osiřalá:
Ach! jak se jeho úsměv blahý
Hned proměnil v hrozebné tahy!...
Já přece k němu sehnuta

Ta slova sotva dechnutá
‚Buď s bohem!‘ teskně pravila,
Jež na polo jsem zdusila,
By dechu mého hrubší vánek
Nepřerval jeho tichý spánek.
A když jsem políbiti chtěla —
Tím loučením svým rozechvělá
A láskou dětskou zmožená —
Ty podruhé rty stářím svadlé
A oči v důlky pozapadlé:
Tu div že náhle zděšená
Jsem nezalkala divým vzkřikem,
Jenž sotva v hrdle zemřel vzlikem . . .
Neb křečovité drhání
Ten důkaz lásky zabrání,
A srdce vroucí k zoufalosti
Tou týrá bolnou přetrpkostí!
Již ve snách černý mrak se stírá
Nad srdce jeho temným skrytem,
Jak blankytu se záře čirá
Zatmívá v šeru chmúrovitém:
Což až se otec probudí
A uzří dceru jedinou,
Jak za lásky své přiludy
Pohrdnouc láskou dětinnou
Si nepřítele zvolila,
By v hříchu s ním se snoubila? . . .
Ó Edvarde! můj drahý milý,
Svou duši a vše srdce síly
Tvé žhoucí lásce podávám!
Dejž dobrý bůh svou milosť nám,
By růže přeplného štěstí

Nad naším snubem chtěla kvésti!...
Však což to již?... Tak prchá čas,
Že noc se v půli se dnem střídá!
Těch hodin dumnězvučný hlas
Mi věsti tajemné povídá;
Jak z chladné důli temných hrobů
Mne zaznívají v tuto dobu,
Co pohřebního sboru zvuky
Budící ze snů spící muky.
Ah! co ten lesk tam za jezerem,
Jenž prosvítá již sivým šerem?
Snad by to Luny dřímný svit?...
Ó že na útěk zapomnít
Jsem mohla v rozblouznění svém!
Mně osud vypsán v běhu zlém...
Nuž s bohem, otče! I ty chráme,
Nejdražší útulku snům mým,
Hlas vnitřní-li mne neoklame,
Víc nikdy tebe nespatřím.
Ty sladké hudby outlý stroji,
Mých nejvroucnějších tužeb zdroji,
Ty buď již věčně, s bohem buď!
A rozhrej v dumy onu hruď,
Jež v upomínce na mne želí,
Až rozladěný budeš celý,
Jak duše má, jež v tvoje tony
V bolesti kruté lila stony,
A zavzni písní žalostivou,
Jež svojí mírou sladce tklivou
Vše srdce pohne k pláči bolem,
Až pukne v vzdechu s tebou spolem!..."

* * *

I mine ruče okamžik...
Tu vlnek šumných zalká vzlik,
A lehké loďky rychlý běh
Opustí náhle květný břeh.
Tam v žhoucí, měkké u náruči
Na ňadrech plných tísně sladké,
Jež dmou se v znícenosti vrátké,
Jak lilije, když v stínu pučí,
Spočívá Evelina blahá.
A citů náhle vzbouřených,
Tak dlouho v nitru vězněných,
Se plamen v divou vášeň zmáhá.
V pochvilné skoro šílenství
Se změnit hrozí blaženství,
Jímž ohnivé se srdce tráví,
A vše krom lásky v sobě dáví,
Že přepjaté v tom rozechvění
Již tone v žárném zanícení.
„Ó, nech mne na těch ňadrách mřít,
Mých všechněch strastí zapomnít,
Hrozících utlumiti cit,
Jenž v srdci mém plá k tobě, k tobě!...
Ach! ty's mi vše... můj život, sen,
A dech a noc a čirý den,
Jenž září k tvé jen větší zdobě!...“
Při tom jej tiskne k prsoum svým
S tak přilnutí horoucnou silou,
Tím jakby vroucím objetím
Slít chtěla s ním svou bytost znylou.
A líbá rty a líbá tváře

Jí vstříc květoucí v sladkém čaře,
Svůj jakby všecek žití znoj
Jen jemu v nejsladší opoj
Již v ústa, v tváře vžehnouť chtěla
A umrouc v něm zas oživěla...
„Ó dej, ó dej se líbati
Tak dlouho, až se uchvátí
Ten plamen srdce toužebného,
Jenž život béře z žití tvého!
Ó jak je slastné obejmutí
V tom na tvém srdci spočinutí!
Ó kéž bych věčně lásky sen
Sníť mohla na tvých ňadrách jen,
A nikdy z něho probuzená,
Jen k tobě v slasti připojená
Svůj život shroužiť v srdce tvoje,
Tam naleznouc plného skoje!...“

* * *

A Edvard níže k Evelině
Spočívající v jeho klíně
Se v slasti nevýslovné klonil.
A slovům, v nichž ret dívky zvonil,
Svůj zapůjčoval zpitý sluch
A hanil větru hravý ruch,
Že šustem svým tak lichotným
Čaruje vlnám dřímotným,
Že šumajíce ve šplounání
Sladkému brání rozmlouvání.
Když jeho pevné rámě šíji
Bělostnou, formy labutí,

Objímá v lehkém opnutí,
Že srdce obou k sobě bijí:
Tu divá rána bleskem žhavým
Vším rozlítne se krajem mhavým,
Nad nímž se Luna unylá,
Pochodeň lásky, zjevila.
A zrádkyni tu milou ani
Ti milencové neviděli,
Ba, v milostném tom šepotání
Těch lásky věstí neslyšeli
Na břehu stráží volání,
Jež k nim teď větřík dohání.
A v okamžiku celý břeh
Oživnul spěchem hemživým.
Všudy se jeví čilý sběh;
A rána v ránu ohnivým
Se bleskem v huku spojuje
A s ozvěnami bojuje,
Jež z protějších se hrnou skal,
Jak by v dol vichr zahýkal!
Edvard se vzchopí... plavcům kývá,
By síly dodal, jež umdlívá;
Sám pak svým mocným ramenem
Již veslem lunolesklým hýbá,
Že loď se v běhu zrychleném
Na vlnách modrých rozkolíbá.
A Evelina u popředí
Stojíc k palácu v dálku hledí,
Ant její lehké bílé šaty
Jak mhavý vánek poletují,
Když s jitra májového snují
Se v temnou noc již světla chvaty.

„Tvůj otec útěk znamená
Již, Evelino dražená!
On hotuje se, krutou zbrojí
Mně odníť tebe v zlobě svojí...
Mne spíše schvátí smrti hněv,
Než bych teď prolil jeho krev.
Dceř kdyby's toho nebýlá,
Zášť jehož lid můj zhubila:
Nic nesmířilo by mé vzteky;
A oceán by předaleký
Jej mojí pomstě neunesl,
Až jeho sláva též by svadla,
A toho hrdý znak v prach klesl,
Jímž naše stará sláva padla...
Než ty's ten strážný angel jeho,
Jenž tlumíš hněvy srdce mého!"
Ten mládec plný zášti znoje
Nedořek' ještě kletby svoje:
Tu padne rána... tklivý vzkřik...
A bílý šat se v vlny sklonil.
Pak divoký vod zalkal vzlik,
Jak by zvon truchle hrana zvonil!...

* * *

A druhý, tklivý vzkřik se vzňal,
Že stokrát zavzněl v slujích skal,
A zněl a zněl tou modrou dálí,
Až zvuky jeho dokonaly.
To vzkřik Edvardův... hrozná zvěna
Ach! toho posledního zvuku,
Jímž duše děvy odnešena

V posledním k nebi srdce tluku...
V tu samou chvíli siné vody
Edvarda jaly v pěnné brody,
Jež nad hlavou mu v hluku bijí;
A dlouho jej v svém lůně kryjí,
Až konečně se objeví
Bledý jak smrť a bez děvy...
Proud obvyklý krev ztuhlá v led
V té době sbíhať zapomněla;
A žití jiskra na pohled
Se sotva v oku shaslém chvěla,
Když v loď jej bezduchého kladli.
Ty růže v lících rázem svadly;
Na bledé čelo vlhký vlas,
Jak sivý mrak na Luny jas,
V divokém padal nepořádku
Svou pozbyv zdobnosť v tomto zmatku.
Jen rukou diký ruch mu hrál,
Jakoby v snu tom smrti rovném,
Se chvěje v žasu nevýslovném,
Za někým rámě rozstíral...
Za chvíli černý, příkrý břeh
Zastavil rychlé loďky spěch;
A když Edvarda vyložili
A ve sluj skalnou tajně skryli,
Tu k životu se probouzel,
By zoufal, že dál žíti měl!

* * *

A Alfons?... Jak smrť bledý stál
U sloupův bílých na tarasu.

Levicí v hrozném bolu rval
To siné stříbro svojích vlasů.
Pravice polouzkamenělá
Se v křeči drhající chvěla,
Tu smrtonosnou držíc zbraň,
Jež přes jezera sinou pláň
Hrot smrti vrhla krutým pádem
Ach! v ňader sladkých kolíbání.
Ta ňadra, ježto k zulíbání
Tím kynoucím a měkkým skladem
Tak blaze něhou sladkou zvala:
Ta ňadra více nedýchala...
Sám otec vykonal ten čin,
Ač ruka tamto nemířila.
Však kdyby cíl dostihla byla,
Po němž se ruky chýlil kyn:
Dvé srdcí byl by jediný
Ve hněvu ráz ten zločinný
V hrob vlhký v smrti položil;
Neb v milci život děvy žil!
Když stráží ze snů probuzen
Své dcery kobkou vyběh' ven:
Po ní svůj žaslý vrhav hled,
Tu neuzřel, leč zmatku sled,
Jejž útěk její zůstavil,
To útěk s oním milánem —
Tak úžas kojné vypravil —
Jejž stíhal v krutém vzteku svém:
Tu kletbou stížil prchlou děvu
A v nezkroceném chtěl již hněvu,
By jeho smrtí smyla hřích.
A teď, když strašnou náhodou

Zavraždiv vlastní dceru svou,
Tak ukrutný čin vykonal:
Teď šílil... plakal... vlasy rval...
Vše darmo; k novému víc žití
Umrlou nemoh' probuditi...
Tak stár', jak schází vetchý kmen,
Když usadil se na kořen
Červ hlodavý svým zhoubným hryzem,
A cizý byl si v světě cizém.

* * *

Dvakráte jaro z říší zory
Na toho kraje vzešlo hory,
Kde jezerních se modrých toků
Šumící pruhy jeví oku.
Tu Edvard navštívil ten kraj,
Ten nebeský kdys mládí ráj,
Kde všecka rozkoš jeho vznikla,
Kde život jeho zvrácen byl...
Však když svůj krok sem uchýlil:
Tu ňadra jeho strastem zvyklá
A otupělá hryzem bolů,
Ve srdce schladlém, mrtvém dolu
Ni milých, slastných vzpomínek
Víc nepojala milý vděk.
Noc čirá žalu vojevodí
Tam city kdysi plamennými,
V níž málo kdy se úsměvnými
Paprsky slasti zásvit rodí.
To srdce stejně klidné bylo,
I když bol neb žal pocítilo,

Tak nedojemné blaha, hoře,
Vždy bez hnutí, jak Mrtvé moře,
Nad nímž nadarmo v různém máji
Milostné zory duhy hrají.
A když i cit snad k výronu
Skrz oka smutnou záclonu
Si klestil průchod žalostivý:
Tu v toku zmrzlý utkví v oku
A ztaje nazpět v kalném moku
V ten srdce příbyt přetruchlivý.
Tak zášť i láska v nevýslovnou
Se jenom bídu měnívala,
Jež příliv, odliv nepoznala,
Jak počnouc, zůstanouc vždy rovnou...
A když k palácu blíže jel:
Tu k valným síním, k belvederu,
I k místům slastí, ku jezeru
Zrak jeho dumný, spráhlý spěl:
Však tam vše mrtvo... bez hnutí...
Jak v věčném odpočinutí...
Tu sklonil hlavu k prsoum svým,
Ulehčil vzruchu vnitřnímu
To řevem ažaž strašlivým,
Že mané slúchajícímu
By krve tok se srazil v led,
Tak v žilách proudiv naposled!...

* * *

A brzy nastal nový boj.
Zas nesčíslných davů roj
Se rozlil šírých po vlastech.
Tu v onu stranu rychlý spěch

Zamíří Edvard k bitev slávě.
A místo štěstí doufaného,
Jak v snách je vídal mládí svého,
Se zastkvěl na statečné hlavě
Válečný lavřín v lesklém vínku,
Když ... v hrob jej kladli k odpočinku.

* * *

Tak mnohý rok již uplynul,
Co Edvard v boji zahynul.
A palác dosud opuštěný
Jezerních vlnek myjí pěny.
Tu na těch stupněch z mramoru
Já hloubal v dumách k večeru,
A dumal v bolu ponořený
Sluch maje k vlnám nachýlený.
Tak ticho bylo, jak v tu dobu,
Když Edvard spěl svou pro nevěstu,
Že slyšet byl šum tajných zvěstů,
To jakby dchnuly z lásky hrobů ...
Tu zefýr ustal vanouti;
List v úmlk změnil hudbu svou;
A kos a slavík truchlivou
Svou přestal píseň linouti.
Hvězdy se sešly na blankytu,
I Luna ploula v mřivém svitu:
Bylo tak tiché mlčení,
Div že mé srdce v toužení
Nepuklo tklivým zasesknutím,
Jsouc bolným přemoženo hnutím.
Tu zahrál vánek přes vod pěny ...

A sluch můj slyší vytržený
Tak sladkou píseň, pohnutlivou,
Že k slzám notou sladcenyvou
Mne pohnula v svém šveholu,
Jenž zmíral v rosném údolu.
Tu liljí vodních, lunosvitných,
Jež houpaly se na blankytných
Těch vlnách v kouzedlném reji,
Bělostné davy sem tam spějí.
Jak prý je jarní zefýr vanem
Rozčeehrá večer hravým, čilým,
Tu v šepotu již rozkochaném
Zašumí šustem srdci milým,
Tak sladkobolným, truchloznivým,
Jak nejhlubší je strasti vzdech,
Když místo blaha, lásky dech
Jen trýzně věstí lkáním tklivým.
Ty lilje vodní, jež se z hloubi
Ve blankyt jasný vzhůru pnou
A vlny bílým květem vroubí,
Prý Eveliny vzdechy jsou.
Té věsti darmo odporují,
Vždy lidé přec si vypravují,
Když růžné jaro zavítá,
Že na místě, kde siná pěna
Na vlnách v kvítí prosvítá,
Spočívá dívka utopená . . .

I matku v temný žalář uvrhnu,
A pak jsem jist! Všeho se odvážím
A na půl cestě nezastavím krok!
Neb jimi oloupen jsem o vše teď,
I o poslední k světu úvazek...
O dceru svou! Ji zavraždil jsem, že
Jsem vraždil je! Ta jemná duše její
Hře nezvyklá, kde krev se v sázku dává,
Úžasem zemřela!... Ta strašná noc
Mně připadá, jak pustý krve sen,
Kde schází ještě konec! Nuže, já
Ten dosnít musím sen až na konec! (Obrátí se.)
Kdo zde?

Diviš. Tvůj nejvěrnější sluha, pane!
A zde ten pán, to slavný mudrc jest,
Jenž umí řezat krky lidem líp,
Než kuří oka.

Bolesl. (k chlapovi).
Nuž, jsi připraven?

Chlap. Ó, za peníze k všemu!

Bolesl. (podá mu měšec). Zde tvá mzda!

Chlap (váží měšec).
Ó pane, ještě třikrát tolik chci!
Mé svědomí je tuze lehtivé
A zlatem musím já ho šimrati!

Bolesl. Až práci vykonáš, pak přijdi zas!

Chlap. Bych s oprátky se na svět podíval?
To děkuji, to radši s bohem, pane!

Bolesl. (dává mu peníze).
Nuž, tedy na! (Stranou k chlapovi.) Vyslídi Kochana
Vršovce, a pak... ty mi rozumíš!?

POSLEDNÍ VŮLE.

(1854.)

„A už, dědoušku, zasedněte za stůl,
Za stůl bílý z bukového dříví,
A popijte vína Znojemského
A pojezte domácího chleba.
A když schladlá v těle starém síla
Dobrým vínem v bujnosť rozstoupí se,
Povídejte opět milou pověsť,
Jak jich naše přeúrodná Hana
V ústech lidu chová na tisíce!“
Takto mluví mladá hospodyně
Ve prostranné síni umetené,
Dává chléb a nalévá i vína,
Dobrého to vína Znojemského.
A než všickni hbitě upraví se
K pozornému věsti poslouchání:
S úsměvem již začal stařec dobrý
Popiv v zdraví mladé hospodyně.

* * *

Dva jsou vyrostali rodní bratři
Jako doubce na lesnatém vrchu:
Mladý Jirka a jun dobrý Joza.
Oba mladí, oba rozumní se

Milovali vespol z plna srdce.
Neb je drahá matka porodila
Ponedlouhu za hodinu krátkou.
Když jim osmnáctý rok se chýlil,
Matce drahé na skon tudy bylo;
Oba mládce k loži přivolala
A k nim takto vroucně promluvila:
„Mladý Jirko i ty dobrý Jozo,
Cítím věru, že se konec blíží,
Za nedlouho že vypustím duši.
Netruchlete a nermuťte matku!
Vždyť bůh nebeský to sám usoudil;
A poslyšte mou poslední vůli:
Milujte se vezdy z plna srdce
Jsouce sobě věrni, mili stejně!
Obývejte spolu dvůr ten bílý,
Jejž vám poručil váš otec v dědství.
Když pak mladou choť z vás jeden pojmout
Bude míti v mládenecké vůli:
Tu se o dvůr tento bílý dělte!
Každý půli vezmi toho jmění.
A buď losem na to vyrovnáno,
Kdo podrží otecký dvůr bílý,
A kdo z něho s výbytem odejde.
Nebo není, synové, vám radno.
Byste na to spolu žili déle;
Mezi příbuzenci pokrevnými
Nesvár budí často choti příchod.
Pak i tato poslední je vůle —
Neb jste starší vdané sestry svojí —
Byste byli ochránci jí věrni,
Kdyby manžel nenakládal řádně,

Ubližoval nesrdečným slovem
Svojí choti, vaší sestře milé.
Tu-li vyplníte moji vůli,
Žehnej bůh vám požehnáním stále,
Zachovej vám upomínku na mne! ...“
Takto drahá matka pověděla,
V čelo syny vroucně políbila
Klonící se s uvlhlým k ní okem;
Nazpět v bílé lůže těžko klesla,
Jako svída u potoku bystra,
Když jí kořen vlna divá zryje;
Vzlíkla mutně jako povzdech větru,
Vzlíknouc duši milou vypustila.
Zarmúceni stáli oba bratři,
Stáli mlčky jakoby dvě sochy.
Za věrné se měli za pravice,
Jako když by vyplnit slib chtěli.
Když pak slza uvolnila citům,
Ježto v ňadrách mladých zabolely,
Každý vroucně políbil ret matky,
Každý s úctou políbil též čelo,
Na němž chladná smrt se umístila.
Pak z nich každý jedno oko matky,
Jež jak hvězda spadlá zakalené
V sloupu stálo v běle potrhaném,
Jemným prstem ztlačil na čas věčný.
Pak se z plna srdce pomodlili,
Rozsvítili dvě voskové svíce;
Okna ve světnici otevřeli,
Zvonit hrana milé matce dali,
Upravili matcė slavný pohřeb.

* * *

Pak jsou byli truchlili rok celý
Oba bratři rodní z jedné matky.
Když pak na to jaro květobujné
V růžové se roucho oblékalo:
S mladým Jirkou děla se tu změna,
Jak by nemocen byl, počínal si.
Dobrý mládec nemiloval rozmar,
Vyhýbal se milým veselostem
Zadumav se v snivé rozmýšlení.
Miloval jen cestu ušlapanou,
Jež tam vedla za pahory modré,
Kdežto květla rozbujená růže,
Jarní růže, v umájeném sadě,
Krásná děva, srdci milá Fana.
Zadumal se v sladké rozmýšlení
O půvabech luzných mladé děvy,
Po níž vroucně toužil ve dne, v noci.
Za tou mnohý večer čile zajel
Na koníku vraném známou cestou;
Na tu rozpomněl se mnohé jitro,
Na pastvu když bujné koně pouštěl.
Souvěrným však slovem nepromluvil
K bratru svému, k Jozovi dobrému,
O své nové v srdci mladém změně.
Bál se Jirka rozloučení s bratrem,
S bratrem bál se rozdělení dvoru,
Jejž jim otec odporučil v dědství.
Neb se vroucně bratři milovali,
Za jednoho ve důvěře měli,
Nechtěli se nikdy rozloučiti.

Svorně žili, jak dvé jarých doubcův
Na lesnatém vrchu vzrůstajících;
Svorně žili, jako dvé holoubcův
Ve vysokém bílém holubníku.
A tak mladý Jirka velmi truchlil,
Že se rozloučiť má se svým bratrem,
S milovaným bratrem, s dobrým Jozou,
Chce-li pojmout v manželství svou Fanu
Jako růže v sadě vzkvítající,
Jež mnohému mládci udělala
Černým okem a obočím černým,
Bílou šijí, perlovými zuby,
Růžnou lící, malinovými rty.

* * *

Znamenal to dobrý bratr Joza,
Že se pro nevěstu Jirka souží.
Jednoho dne zavedl jej v jistbu,
V čisté jistbě takto k němu pravil:
„Rodný bratře, milovaný Jirko,
Tebe souží láska k milé děvě;
Zpěčuješ se ji nevěstu míti
A pak vzíti sobě za choť drahou.
Neznám děvče, švegruši budoucí,
Ale znáš ji líp ty svoji milou.
Pojmi za choť milovanou děvu,
Má-li dobré ona vychování,
Má-li srdce dobré, mysl čistou...“
Na to pravil mladý bratr Jirka:
„„Milý bratře, rodný z jedné matky,
Jež nás porodila za hodinu,

Děkuju ti za upřímnou radu.
Miluju já krásnou děvu Fanu,
Jež na dvoře za horami bydlí;
Znám já dobré její vychování,
Dobré srdce a i mysl čistou.
Zpěčuju se, s tebou se rozloučiť
A dvůr bílý, daný otcem v dědství,
S tebou, bratře Jozo, rozděliti...
Bylo nám tak volno po čas celý,
Co jsme spolu v bílém dvoře žili,
Nevědouce, co je mé a tvoje.
Bylo nám tak milo po čas celý,
Když jsme svorně spolu v míru žili
Nemyslíce na loučení žádné.
Teď bychom se měli rozloučiti,
Že mé srdce okouzlila Fana?...““
Na to pravil dobrý bratr Joza:
„Milý bratře, rodný z jedné matky,
Vzpomeň přece na poslední vůli,
Již nám matka v srdce uložila
Na smrtelném loži skonávajíc:
Že se o jmění je rozděliti,
A pak losem dáti vyrovnání,
Otecký kdo podrží dvůr bílý
A kdo z něho s výbytem odejde.
Nuže, ty chceš do manželství vstoupit,
Choti milé svěřiť hospodářství;
Já ustoupím podlé vůle matky,
Ty dáš losem zase vyrovnání,
A tak svorně rozejdem' se na to...“
Avšak kvapně mluví bratr Jirka:
„„Nemluv dále, rodný bratře Jozo,

By's mi srdce neporanil více!
Raděj' spustím svojí se nevěsty,
Raděj' nechci hospodyni v dvoře,
Nezulíbám raděj' tváře choti:
Než bych já se spustil bratrā svého.
My jsme spolu žili v lůně matky
Jak dva puky s jara v zemi kypré;
Za hodinu matka porodila
Nás jak země klíčí bylinami;
Ve dvou rukou dva nás nosívala,
Jako růže větev dvé poupátek;
Na její dvou prsou dva jsme pili,
Jak dvě srnky po boku té srny:
A teď, když nám matka ve hrob klesla,
Měli bychom chladně rozejít se?
Buď mi bratrem zůstaň v dvoře bílém,
A já pojmu Fanu za manželku;
Buď odejdi z otcovského dvora,
A já sám tu v sirotě žít budu..."“

* * *

Takto mluvil Jirka s unešením,
Sedl na to na stolici bílou,
Prosebně pohlížel k svému bratru,
Aby svolil ku žádosti jeho.
Ale dobrý Joza v zamýšlení
Tichý stál jak života by neměl,
Jenom oko smutně zasvítalo.
Pak ret bledý tato slova vydal:
„Nuže, Jirko, bratře milý, poslyš!
Poslyš, jak má usnesla se vůle:
Pojmi Fanu, děvu milovanou,

Za manželku pojmi k svému míru.
Zůstanu já s tebou v dvoře bílém,
By's radostí manželství moh' míti.
Avšak poslyš, bratře milovaný,
Tatož druhá pevná vůle moje,
Již mi nářek, ani prosby žádné
Nezvrátí, byť's k tomu slzy ronil.
Nebudu já s vámi přebývati
V jednom patře oteckého dvoru,
Ani přes síň od vás oddělenou,
Odloučen jsa dle poslední vůle,
Jakouž matka splnit přikázala,
Naše matka na smrtelném loži.
A přebývat v novém dvoře budu
Přistaveném podlé oteckého,
Bychom odloučeni blízko žili...“
Domluviltě dobrý mládec Joza,
Podal ruku pravou bratru svému,
Ten svou vložil pravici v ni vřele,
Tiskl k srdci, bratra ve tvář líbal.
„„Bůh ti žehnej, bratře, hojně za to,
Že's tak prosbu vroucí rozmyslil si,
Rozmyslil k takému rozhodnutí,
A ku mému rozhod' spokojení.
Hleď si děvušky též v rodné Hané
S černým okem a s obočím černým,
S bílou šíjí, perlovými zuby,
Růžnou tváří, malinovými rty.
Zasnub se jí rovně jak tvůj bratr,
Pojmi za choť a usaď se v dvoře
Podlé toho dvoru oteckého!
Naše stáda popasou se spolu,

Jedny chlévy budou našim bravům,
Zůstane vše jako dříve bylo;
Budem' bratři z jedné rodné matky,
Naše choti sestry budou náma...."
Objal Jirka bratra po srdecku,
Vyved' z maštale vraníka koně,
Na vraníku jede ku své milé,
K Faně na bílý dvůr za horami.
Což on zatím na námluvách trvá,
Kmenty vozí z dalekého města,
A nevěstu líbá ve rty růžné:
Dobrý bratr Jozef staví dvorec,
Bílý dvůr hned podlé oteckého,
By odloučen moh' být ode bratra
A přec v blízku podlé přání jeho.
Jirka v otecký pak dvorec přived'
Mladou ženu ve bohatém šatě,
Mladou choť a věrnou hospodyni,
Milou švegruši s mnohými hostmi.
I jde vstříc jí Joza přede vrata,
Přivítá ji svou švegruši milou,
Pomáhá jí s vozu sestoupiti,
Vede v dvůr ji bílý bratra svého,
Aby častovala všecky hosti
Ve světnici čisté, kvítím zdobné,
Kde od dneška bude hospodyní.
Celou noc se hosté radovali,
Staří o svatbách svých rozmlouvali,
Druzi neženatí s Jozou pili,
S děvčaty si strašák zatančili,
Ana krásná Fana s mladým chotěm
Ponejprvé spala v jedné jistbě.

Asi třikrát zavítalo jaro,
Bujné jaro na úrodnou Hanu;
Třikrát květy ověnčilo luhy,
Mnoho za ty doby proměnilo...
Svorně žili dosuď bratři rodní,
Jako družné děti z jedné matky,
Jež je porodila za hodinu.
Nežila však ve svornosti Fana
Co choť věrná svému manželovi,
Ve svornosti v skrytu se svým srdcem.
Ale časem mocně zahořela
V lásce hříšné k švakru Jozefovi,
Jenž svůj dvorec dosuď sám obýval
Odloučen jsa v blízku bratra svého.
Neb on neměl ještě v mládenecké
Vůli, pojmout ženu v hospodářství.
Tak načasto navštěvoval Joza
Svého bratra rodna z jedné matky,
Jenž jej povždy vítal po srdecku,
Děkoval mu za návštěvu jeho.
Joza býval na večer též často
U rodného bratra v dvoře bílém,
Když noc vzešla usmívavou Lunou.
Tu hejčkával na kolenou svojích
Děcko milé z boku bratra svého,
Jenž je za výměnu lásky k němu
Jozou nazval při křestění svatém.
Když je líbal vroucně dobrý Joza
V outlé, svěží rtíky malinové,
V líce květné jako s jara růže,

V bílé čelo, jako padlý snížek,
V modrá očka jako temný blankyt,
V černé vlasy jako peruť vraní:
Tu bezvolně Fana zahořela
Náhlým ohněm při tom podívání;
Krev se jala divě v žilách kroužiť
Rozprouděná jako bystrý potok,
Když jej jaro sluncem rozvodňuje.
Skoro by se vrhla v náruč vřelou
Srdečnému k nemluvněti švakru,
V divokém a žárném objímání
Scelovala líce švakra svého.
Však choť bránil svojí přítomností.
Tak žár travný dávila v svém nitru.
Jenž se vzmáhal mocně co den více
Užíraje na kořenu míru
V srdci jindy věrném manželovi.
Tož se děla taká změna s Fanou
Za tři léta, po třech jarech květných...
Líce blednou, jež dřív jako zora,
Když vychází růžně v rose jitra,
Choti mile vstříc vždy zavítaly.
A rty vadnou utajeným ohněm,
Práhnou po horoucím celování
Těch rtů bujněsvěžích švakra Jozy.
Oko plane udušeným žárem,
Vlhkým leskem jsouci naplněno,
V němž se tají žádosť ukrývaná.
Ba i děcku Fana záviděla,
Nevinnému a vlastnímu děcku,
Že vždy loudí švakrovo líbání,
Ant ji Joza nikdy nepolíbí,

Leč-li dlouho bavil v dálném městě.
Nevěděl však o té změně Joza;
Nevěděl, sic uprchl by z Hany,
Opustil by nový dvorec bílý,
A víc k bratru by se nenavrátil...

* * *

Jednou ráno, když se rozednívá,
Tluče někdo na dubová vrata,
Volá, by se vrata otevřela.
Byltě posel od sestry to vdané,
Od sestry to rodné Jirky chotě,
Rodné též dobrého mládce Jozy.
A když vkročil posel ve světnici,
A dal zbožné ranní pozdravení:
Malý, jak sníh bílý list jim dodal,
A v tom listě četl Jirka manžel:
„Moji bratři, rodní z jedné matky,
Pozdravení přináší vám posel,
Byste dlouho šťastně spolu žili!
Já však prosbu k vašim srdcím skládám,
Žádám, byste navštívili sestru,
Provdanou to sestru za Moravou,
Za Moravou bystrou rychlým proudem,
Jankovi to ve Chotěckém dvoře.
Choť můj, bratři, svojí věrné ženě
Ubližuje nelaskavým slovem,
Ubližuje siré vaší sestře,
Rodné z jedné milé s vámi matky.
I své děti nelaskavě chová,
Že jsem dcerky jenom porodila.

Milí bratři! se slzami v oku,
Ježto kalné jak mrak pustý, prosím:
Zjednejte mi choti, milým dítkám,
Laskavého manžela a otce...“
Když byl list ten přečet' bratr Jirka,
Slzu utřel s oka zkaleného;
Zamyslil se dumným rozmýšlením.
A tu pravil dobrý bratr Joza:
„Milý bratře! neopusťme sestru,
Čiňme, jak nám matka přikázala
Před smrtí svou poslední to vůlí:
Bychom byli ochránci jí věrni,
Kdyby manžel ubližoval choti,
Ubližoval nesrdečným slovem.
Vydám já se na dalekou cestu
Ke truchlící sestře, za Moravu
K Jankovi do Chotéckého dvoru,
Zjednat choti a i milým dítkám
Laskavého manžela a otce...“
Domluvil a již se ze světnice
Rychlým krokem ku odchodu chystal,
By osedlal ruče koně svého
A ujížděl za Moravu bystrou.
Ale v cestu vkročila mu Fana
V tváři bledá, na těle se třesouc;
S tajeným pak úmyslem tu zvolá:
„Milý švakře! nedáno ti, aby's
K sestře zajel, uzjednat mír v domě:
Nejsi ženat, jak můj manžel Jirka,
Jemuž sluší spíše usmíření.
Choť můj zjedná švegruši mír v domě,
Ty pak zůstaň u mne v dvoře bílém!“...

Takto mluví Fana k tomu myslíc:
„Zbavím já se nemilovaného,
A pak pojmu za manžela Jozu.
Pak on švakr nebude víc líbať
Růžná ústa děcka bratra svého;
Ale líbať bude rty své choti,
Bude líbať líce proň blednoucí,
Objímati štíhlé tělo Fany...“
Takto Fana hříšně přemýšlela,
Hroznou vůli v hloubi srdce tajíc.
Zatím bratři vespol radili se;
A uznavše radu Fany dobrou,
I hned různo již se porozešli,
Jirka sedlat koně na svou cestu,
Na dalekou cestu za Moravu,
Aby zjednal pokoj milé sestře,
Joza ale osedlat si koně
Na cestu, by doprovodil bratra.
Neb mu pravil Jirka na rozchodu:
„Bratře Jozo! až mne vyprovodíš,
Slovo mírné spolu promluvíme
O mé choti, milované Faně.
Nevhod přišla od sestry ta zpráva,
Abych přijel za Moravu bystrou;
Neb mne souží v hloubi srdce starosť!
Neznamenal's, jak se v rozechvění
Fana třese, jak jí líce blednou?
Bojím já se, že mi Fana stůně.
A teď Fanu mám já opustiti?
Avšak sama takto usoudila.
Milý bratře! jak by se's měl chovať
K moji choti, milované Faně,

Jak by's dítěti měl otcem býti:
O tom na cestě si promluvíme...“
Zatím Fana chystá před odchodem
Snídaní pro svého chotě Jirku.
A když v rozmlouvání posnídáno,
Dala dobrý sýr a bílý chléb mu,
A pak tak se jala domlouvati:
„Milý choti! dlouhou budeš cestu
Konať k siré sestře za Moravu.
A tak jsem ti uchystala ruče
Do kabely sýru a pak chleba,
V nádobu i dobrého ti vína,
V nádobu tu z cínu k posilnění.
Vidíš, choti milý! V tento koflík
Naliť můžeš z nádoby, co libo...“
Zamlčela se pak na to Fana,
A pozbledla jako růžový mrak,
Když se na noc chystá bouře lítá;
Zachvěla se jako svída větrem,
A div náhlá závrať že ji pádem
Na zem v světlé jistbě neuvrhla.
Vzala koflík a nádobu z cínu,
Pověsila na bok choti svému,
Pak jej jako z lásky objímala
Líbajíc jej v snědé jeho líce.
Ale Jirka vroucně choť svou objal,
A nejedno sladké políbení
V její bledé líce vřele vtiskl.
Když se rozžehnal tak se svou chotí,
A zulíbal stokrát svoje děcko,
Jakby více navrátit se neměl,
Sešel volným krokem dolů ve dvůr,

Vyved' koně na dvůr umetený,
Zalichotil na krk vraníkovi,
Jenž jej nosíval dřív ku milence.
A když koník mocným hlasem zaržál,
Dlouhou hřívou vesele si potřás',
A zahrabal rychloletou nohou,
A se vzepjal ve svěží bujnosti:
Vsedl naň choť Jirka jedním skokem,
A odjížděl rozveselen z dvoru.
V útrety mu šel s svým koněm Joza
A na cestu pozdravil jej takto:
„Žehnejž bůh, ó bratře, tvému dílu,
By's mír zjednal naší sestře drahé,
Vdané za Janka tam na Chotěcku!
Dej jí srdečné mé pozdravení,
Že jí štěstí a mír odkazuji.
Avšak dřív, než z bílého ty dvoru
Vyjedeš, to z dvoru oteckého:
Sobě a svým na zdraví popijme,
Na zdraví dle dědů našich zvyku!“
Na to rodný odvětil mu bratr:
„„Pravdu mluvíš, rodný bratře Jozo!
Starých zvykův svato jesti šetřiť,
Když se jedná vespol po přátelsku.
Nuž popijme na zdraví srdečně,
Na zdraví a na zdar mého děcka,
Na lásku mé choti, tebe bratra,
Bych zas všecko, jako dříve bylo,
Při návratu nalez' ve pořádku.
Zde mi dala choť má vína dosti
Do nádoby z cínu k posilnění
Na tu dlouhou cestu k rodné sestře...“ “

Takto mluvil Jirka k svému bratru,
A pak nalil přívětivě vína
Bratru na pokraj až plný koflík,
A upřímnou jemu podal rukou.
Joza vzal ten koflík naplněný,
Když byl bratr jeho Jirka popil,
A vyprázdnil jedním douškem koflík.
Než tu strašný vzkřik byl z dvora slyšen,
Jak když někdo uleknutím strne.
Obrátí se rychle Jirka koněm
Udivený na těle se třesa:
„Bratře!“ zvolá, „toť je hlas mé choti,
Choti mé to vzkřik je ulekaný,
Totě kvil, jak ze smrtné by mdloby!
Snad by choť mou nebyl někdo uřknul,
Z nenávisti uřknul aneb z hněvu?
Či jí, bůh to zachraň! černý havran
V okno zased', nehodu jí věstě,
Že zlekána vzkřikem ulehčila
Ouzkosti své blízkým před neštěstím?
Oj! pospěšme už jí ku pomoci!
Pomoz však mně, bratře rodný, s koně;
Hlava má se začíná mi točiť,
Jak by mozek smrtí poraněn byl.
Přes oči mně mraky přelétají,
Jiskry srší ze tmy proti zoru,
Vše se děje jak by v omdlévání!
Pomoz, bratře, pomoz honem s koně!“...
„„Pro bůh věčný!““ volá dobrý Joza,
„„Ty se chvěješ osykou, můj bratře!
I hned s koně vraného slez dolů
A pohov si na rameně mojím!...““

Jirka těžko skočiv se třemene,
O Jozefa bratra se podpírá.
Ve světnici dvé těch bratrů spěje,
Aby přišli ku pomoci Faně,
Choti drahé a švegruši milé.

* * *

A když vkročiť ve světnici chtějí,
Na zvýšeném práhu postanoutě,
Postanou a zblednou jako smrtí.
Přebolestně Jirka v zděsu zvolá:
„Pro bůh věčný! milá choti moje,
Co tě bolí, že's tak hrozně bleda,
Bleda jako kdyby's umírala!
Proč tu ležíš na manželském loži,
Chvějící se listem mladé lípy?
Avšak... co mně rozpaluje žíly,
Že mi tepou jakby ohněm vzňaté?...
Hlava pálí tisícerým žárem...
Bratře!... bratře!... postůj podlé boku,
Sice těžce klesnouť musím na zem..."
Tu se vzchopí v divém bolu Fana,
Vrávorá pak ku věrnému choti,
Klesnouc před ním na kolena svoje
Zajíkavě takto s pláčem praví:
„Choti věrný, odpusť strašnou vinu,
Již jsem spáchala dnes v rozšílení!
Já jsem tebe vínem otrávila,
Že jsem milovala bratra tvého,
Zahořevši v tajné hloubi srdce
V nevěrnosti hříšnou k němu láskou.

Darmo já jsem v srdci bojovala,
Darmo tutlala ten strašný oheň,
Až můj rozum divoká má vášeň
Výbuchem zlým prosto pokalila.
Bych se švrakru mohla zasnoubiti,
Otrula jsem víno tobě dané,
Aby's upiv zemřel na své cestě.
Avšak spravedlivý v moci svaté
Na nebesích bůh usoudil jinak!
Neb když švakr připil na mé zdraví
Nevěda, že víno otráveno:
Tu se náhle dotknul mne soud boží,
A já stejnou smrť si zalíbila,
Bych svou vinu umenšila něco.
Odpusťte mi pro vše svaté, bratři,
Bych přec lehčí měla umírání!..."
Dořekši pak objala jich nohy,
Prosila za odpuštění s pláčem,
A pak náhle klesla na zem mrtva...
Vedlé ní choť věrný umdlen sklesnul
Odpustiv jí vinu za svou vinu.
Neboť bratr Joza podepřený
O podnoží lože přesmutného,
Posledním byl též promluvil slovem:
„Odpusť bratře! neb to vina naše,
Že jsme vůli matky nekonali,
Poslední to vůli smrtí svatou:
‚Obývejte spolu dvůr ten bílý,
Jejž vám otec odporučil v dědství!
Když pak mladou choť z vás jeden pojmout
Bude míti v vůli mládenecké:
Tu se o dvůr bílý tento dělte.

Každý půli vezmi toho jmění,
A buď losem na to vyrovnáno,
Kdo otecký podrží dvůr bílý
A kdo z něho s výbytem odejde!
Neboť často mezi pokrevenci
Mladé choti příchod budí nesvár.‘
My jsme, bratře, nesplnili vůli,
A tak vina naše, jako její!
Bůh jí odpusť, my jí odpouštíme!...“
Takto v slzách pravil dobrý Joza,
V náruč klesnul bratra svého Jirky,
A s ním duši v téže chvíli pustil.

* * *

Dopověděl stařec svoji pověsť,
Pomodlil se v zbožné upomínce
Za ty duše všech těch nešťastníkův.
Pak si naliv Znojemského vína
Do koflíku leštěného z cínu,
Na zdraví si připil hospodyně
A jejího laskavého chotě.
Ti se oba měli za pravice,
Se slzami v očích děkovali
Na popití rozmluvného starce.
Čeleď seděla tu v zamlčení,
Každý pomodlil se otčenášek!...

Bolesl. Pryč odtud, pryč, to cesta ona jest,
Kde příchod můj se prvním zločinem
Ohlásil městu! Veď mne odtud pryč!
Emma. Zde lid je shromážděn...
Bolesl. Jak tehdy byl!
Emma. V svátečním na dnešní den oděvu.
Bolesl. Jak tehdy, jako tehdy, veď mne pryč!
Emma. Zde radím zůstat! K lidu promluvím,
Tvář dobrou má ten tichý lid.
Bolesl. I tehdy
Zde mrtvé ticho mezi lidem bylo!
Emma. To pro nás jistě dobré znamení:
Lid, jak mu praví jeho svůdcové,
Je osvobozen a přec nejásá!
Bolesl. On tehdy též nejásal! Veď mne pryč!
Jen z toho místa pryč!
Emma. Zde zůstaň již!
Kde lid nejásá, tam se klade tíž
Tichého utrpení na srdce
A nespokojeností vraští tvář!
Zde zůstaňme, zde slova našeho
Neštěstí padnou na nejlepší půdu,
Na níž nám vzejde výkon záměrů!
Ó věčný bože, snes se k hříšnici
A skloň se ke mně odpuštění svého
V největší milosti! Ó ty znáš vší
Křehkosti naší první zárodky,
A rád odpouštíš... Skloniž ke mně se
A propůjč chvějícím se slovům mým
Při každém dechu onu velkou moc,
Jíž srdce lidské nemůž' odolat!
Přistupme blíže!

j! moje varyto, zdroji mých písní,
Zavzni ty zvukem svých stříbrných strun!
Zpívati píseň chci ku slávě rodu,
Jenž na tom hradě zde, v kolébce rekův,
Po dlouhá století v oslavě žije!...
V sluneční záři se dům tento stkví
Na skále pevné v těch doubravinách;
Krásný to pohled naň, s letního jitra
Když v horách zapadá záslona mlh;
Krásnější pohled v něm, neb mě co pěvce
Hostinně pojal v svou vysokou síň!
Oj! hostí pěvce mě statečný Lubor
Srdečným slovem a nápojem sladkým,
K nadšené písni mě vyzývá rek,
Bych mocně ve struny varyta sáh'!
Úsměvem kynula vládyky choť,
Jarní to lilije půvabný květ,
Bych zapěl na hradě dřevěném píseň,
Na hradě omšeném, kde Lubor pánem! *)

*) Herodot znal již v pátém století př. K. velké slovanské město, z dříví stavené, s dřevěnými chrámy a hradbami vysokými. „Stavívali (Slované) sobě chalupy z tesaného dříví, tu po různu, tam hromadně, nejraději v lesích, na nepřístupných místech, u řek, jezer a bažin . . .“
Palackého Dějiny I. 87.

Podala pohár mi z turova rohu,
Zlatými kroužky to vyzdobeného,
Pěnivým nápojem naplněný,
Podala v srdečný přípitek pěvci!
Sláva jí! Sláva těm planoucím očím,
Sláva i jejímu dobrému srdci!
Zapějem' zpěv tedy k povzbuzení
Rekovské síly a šlechetné mysli
O slavném otci Tvém, Lubore chrabrý!
Zapějem' píseň, že Vojmíra krásná
Zapláče slzou a klesne Ti v náruč,
Mně ale podá pak srdečný dík!... *)

Nevznáší se déle noc hvězdami zlatá
Nad jarním tím údolem poroseným:
Ve stkvoucím se hávu však vychází slunce
V den růžový nad vrchy modrými z dáli
A lehounkým zásvitem směje se v dol.
Již hlubokým blankytem koupá se nebe
V té hučivé řece, jež uhání dolem
A mnohými jezdci se za jitra houpá,
Tož hbitými jezdci a ozbrojenými,
Již úprkem přes vodu cválají k hradu,
Kde vládnuli otcové Luborovi,
Kde vládne i teď Lubor, statečný rek!
A plavivše přítoky rozbouřenými,

---

*) Domysliti se dá, že staroslovanští pěvci národní — třeba jedině známý nám Záboj a Lumír — navštěvujíce rajhrady vládyků a kmetů zpívali o bojích a vzporech a podněcovali zpěvem svým slovanské plémě k chrabrosti a k statečným činům. Jediná památka těchto pěvcův jsou „sliepci" *s javorovými* guslemi u Srbů.

A plavivše vlnami rozpěněnými,
Jak vichřice letem již přirazili,
Kde hradu se valy nad pahorky pnou.
Již staví se v šiku tam u pevných vrat,
Tož dubových u vrat a železem tvrdým
Ku mocnému úporu okovaných.

A válečna sboru zde zahlaholí
Ten vůdce tak krásný, jak války by bůh,
Na zlatem a stříbrem prokládaný roh,
Že vzejde zvuk táhlý a rozléhá se
Po květnatém kraji až ku jezeru,
Až k jezeru modrému v zápětí hor.

A vůdce ten krásný je statečný Lubor,
Je otec Tvůj, jejž, synu hodný svých otců,
Již dávno jsi k chladnému provodil hrobu,
Tak zasvětiv Moraně ostatky jeho! . . .
A statečný Lubor zastaví u vrat,
To dubových u vrat a železem krytých,
A zastaviv ku svému obrácen lidu
Tu promluví hlasem jak přívalem bouřným:

„Hoj, vy mládcové slovanské krve,
Vám všem děkuju za vaši službu!
Hojně odplatím vši vaši pomoc,
Jež jste věrnému druhu mi dali.
Tobě, Vojmíre, bujného koně
Dám já v památku nezkalenou!
Tobě, Zdirade, ostrohranný
Zas dám oštip já z dubova dřeva!
Tobě, Slávoji, prokládaný

Třikrát těžký dám v odměnu štít!
Vám všem přilby dám z ocele kalé,
Vám všem nyní dám hostinu slavnou,
Hojnosť nejlepší medoviny,
Hojnosť nápoje, hojnosť i jídla,
Jež vám podá má Ludslava truchlá,
V jejíž zdraví pak popijem' všickni...“

Zahoukli mládcové slovanské krve,
Vzdávali čest všeci Ludslavě lepé,
Ludslavě, ježto se na vranci nesla,
Jak milá hvězda se nad mrakem stkví.
A ona Ludslava, v bohatém šatě,
Lubora chrabrého milená sestra,
Pojela z šiku těch bojovníkův,
Se slzou v oku se uklonila
Bratrovi svému a všem jeho druhům
A brala se pokorně k otcovské síni.

Ji odvážný Horomír unesl bratru,
Luboru bratru, by tajně ji za choť
Pojal a milostné Ladě zasnoubil.

Ráno když Lubor pohřešil sestru,
Chrabré tu druhy z vůkolí sezval,
Ke všem pak takto promluvil vážně:

„Oj, vy rekové, slávo vy země,
Jižto ke mně se přátelsky máte,
Rámě podejte, skýtejte pomoc,
Bych svou sestru zas do hradu přiveď'!...
Lestný Horomír unes' mi sestru,

Jak, že učiní, ondy se chlubil,
Když jsem prchlivou oslyšel prosbu,
Jíž mě požádal o drahou sestru!
Já jej odročil upřímnou radou,
By zas požádal o její ruku,
Až se proslaví statečným činem! *)
S mojí sestrou mé unikl stráže,
Unes' na svůj ji daleký hrad!
Přispějte Luboru, věrnému druhu,
On se vám odmění vděčností věčnou!..."

Dopravil. Rázem tu všichni se shlukli.
A poradivše se upřímnou radou,
Přísahou svatou se zavázali,
Složivše pravice v Lubora ruku,
Že mu zas navrátí draženou sestru.

Tajně se vydali na cestu v noci,
Ráno se vrátili s Ludslavou lepou.
Tu bylo slávy a tu radovánek,
Tu bylo zpěvu a hovoru všady!
Lubor tu nešetřil dobrého krmu,
Nešetřil lahodné medoviny.
A valná síně, ta hostinná síň,
Ta písněmi zněla a řinčením číší
A přípitky vítězných bojovníků!

* * *

Nebarví víc zora východ purpurem.
Nestkví se víc slunce v rose stříbrné:

---

*) Srovnej poznamenání k 72. národní písni prvního svazku „Písní národních v Čechách" od K. J. Erbena.

Plane však jak koule palná na nebi
Leskem v jezeru se, v řece odrážíc...
Lepá Ludislava v síni prostranné,
Z dubového dříví v síni robené,
Sedí truchlá blouznic v tichých myšlénkách.
Neb když podlé vůle, vůle milené,
Podlé vůle svého bratra staršího
Posloužila hostem medovinou všad:
Tu pak opustila síni hodovní,
Slavnou síni otcův z dávna věhlasných,
Vykládanou síni ze stěn dubových.
Zašla ve prostrannou sobě ložnici,
Sklesla na lůže, jak lilje zlomená,
Jako žežhulinka smutná vzdychajíc,
Jako stříbrnými plačíc perlami,
Lomíc v smutku rukama jak zoufalá,
Takto sobě těžko z srdce naříká:

„Ubohá já žena, bohům nevděčná,
Jak as vinu zkojím, vinu převelkou,
Že jsem z křehké vůle slabé srdce své
V náklonnosti nepříteli podala?...
Že jsem pokalila neposkvrněnou
Česť našeho domu věhlasného vždy,
V náruč tajného se milce svěřivši,
Bratra uvrhnuvši v nebezpečenství?
Nehodna jsem cti já domu našeho,
Podavši se z vůle zlému únosu,
V boj uvrhši bratra milovaného!...
Ach! jak smyji vinu, jak si nakloním
Opět drahou lásku bratra milého?...

Horomíre, vřelá k tobě láska má
Zavedla mě, že jsem sebe zradila!...“

Ludislava pláče, z okna pozírá,
Její oko kalné bloudí krajinou;
Z jejích ňader bílých povzdech hluboký
Se tam v dálku zdvihá, v dálku modravou,
A vždy novou slzou zrak se naplní...

A co tak mluví a teskně naříká,
Nastane ve dvoře divoký ruch.
Horomír chrabrý, jenž unesl děvu,
Žene se ku dvoru z modravé dáli,
Provázen zástupem věrných svých druhů.
Jak o tom dověděl statný se Lubor
A jeho veselí hodovníci;
Před hradby řítil se hned jejich šik.
V oudech se medovím rozstoupla síla,
Každý z nich zahořel po slavném boji.

Tu zvolá Lubor hromovým hlasem:
„Hoj! vy mládcové slovanské krve,
Vzhůru teď ke zbrani ve strašnou seč!
Nepřítel domu, jenž pokálil čest mou,
Blíží se ku řece jezera kolem.
Vyzývá k boji nás, k chrabrému vzporu!
Slavné sic nebude vítězství naše;
Neb kdo jen bezbrannou unáší děvu,
Necítí ve srdci svém valnou sílu.
Vzhůru a naproti těm hustým davům,
Bozi nám přispějí ku pravé věci!...“

Dopraví. Cválá nepřátelům vstříce,
Jak bouře slovanští mládcové za ním!

Horomír s statečnou družinou svojí
Dojel již k řece a chystá se k boji.

Přirazí Lubor i s družinou svojí,
Chystá se k slavnému s odpůrci klání.

„Oj ty svůdče děv bezbranných, slabých!“
Provolá Lubor hned vstříc Horomíru;
„Ty znáš se v unášení bezbranných žen,
Dokaž teď sílu svou v čele svých mečův!...“

„„Nehaniž sílu mou, vzpupný ty reku!““
Odvětí Horomír Luborovi.
„„Známa je síla tvá, znám je tvůj věhlas,
Však se té nebojím slavné tvé zbraně,
Dostojím meče i tvého všem pádům!
Nevol však družiny proliti krev;
Vzpor sami mečem my radš vyrovnejme,
Sami ten krutý boj vybojujem'!
Kdo zbraní statečnou vítězen bude,
Tomu se družina bez vzporu vzdá;
Ten bude pánem všech zbrojnošů našich,
Tomu se přiřkne pak Ludslava lepá,
Ten bude vládnouti ku slávě jí!““

Dopravil Horomír, přeplavil řeku,
Sám se již hotuje k strašnému boji.

Luboru nález ten po mužné vůli,
Sám se *též* hotuje k strašnému boji!...

Jako dvé mračen, když hnána jsou vichřem,
Blesky když kříží se na temném nebi:
Tak jedou rekové naproti sobě,
V slunci tak leskne se mohutná zbraň!
Tu vrazí oštěpy v chráněná prsa
Krunýřem složeným z patero koží
A hřeby ze stříbra ozdobeným.

Jako když hrom v duby dva se vyřítí,
V duby dva vyrostlé v doubravině:
Tak se jich oštěpy přemocným rázem
Se strašným třeskotem o zbroj tu oprou,
Jak suchá chvoj se v tom rozdrobí srázu.
Klesnou i hrdinů komoni na zem,
V úchylu sraženi smrtící ranou.

Vzchopí se Horomír, vzchopí se Lubor.
Vytasí kalené z oceli meče,
Počnou tu máchati na sebe znova.
Jako když s nebe se zachmúřeného
V rachotu v kraj valí krupobití:
Tak meče padají zrychleným rázem,
V štíty se ryjí jak v lípový peň!

Tu prorazí Lubor štít Horomírův,
A ostrá se ocel hned v rameno ryje.
A veliký proud krve zabarví písek,
A se štítem levice Horomírova
V bok sklesla jak bleskem sežehnutá snět.
Zajásali plukové Luborovi
A volali vůkolem vítězství slavné
A máchali meči a přímili kopí,
Zbraň nepřátel v plen vzíti chystali se! . . .

Pravicí mocnou však Horomír vrazil
V kovanou přilbici Luborovi;
V čelo svým pádem ho zasáhla rána,
Veliký proud krve zabarvil písek,
A Lubor statečný v kolena sklesl.
Zajásal celý pluk Horomírův,
Volal hned vůkolem vítězství slavné,
Volal hned slávu, neb mysliltě reka
Lubora do smrti poraněného.

* * *

Ludslava zírala s dřevěných hradeb,
Zírala k bojišti v srdci se chvějíc;
Uzřela krev bratra milovaného,
Uzřela krev také milence svého.
A lomíc rukama jak holubice
S dřevěných hradeb hned seběhla dolů,
Vrhla se v nebezpeč mezi dva reky,
Volala se štkáním v zoufalém pláči:
„Pro bohy mocné! Ustaňte v boji,
Již krve v úkoj jim dosti podáno,
Ustaňte v boji a zjednejte mír,
Sic v meče vrhnu se, neblahý život
Vám podám v oběť a zvolím si smrť!“

Ustrnul Horomír, ustrnul Lubor,
Obou se v srdcích umístila lítosť,
V srdcích to chrabrých a statečných stejně.
Vzchopil tu Horomír plačící děvu,
Políbil vřele tu tvář její bledou
A pravil k Luboru smířlivým hlasem:

„Hoj, reku slovanský, plemene pýcho.
Chceš-li, tu ustaňme v krvavém boji,
Zjednejme na vždycky posvátný mír!
Sílu mou poznal's, jak já poznal tvoji,
Suď, zda-li děvu já chrániti mohu!...
Nuž sestru mi krásnou dej za věrnou choť!“

Tichý tu Lubor stál, přemítal v mysli,
Pak podal pravici odpůrci svému,
Upřímným slovem hned promluvil takto:

„Přisám bůh Perun, vládce to blesků!
Ty's osvědčil sílu, jak nikdo dosud.
Ty's dokázal mocně, že chrániti můžeš
Mou sestřici drahou a věrnou svou choť!
Nuž budiž ti dána, hrdino slavný,
A Ladě tak budiž zasnoubena tebou,
By potomkův slavných stala se matkou!...
Vy plukové moji, vy rekové chrabří,
Vy bujaří mládcové slovanské krve,
Vy podejte pravice vespolně sobě,
Jak dávám i já teď příteli svou!...“

I vzplésali plukové hrdinův obou
A krásný teď slavili vespolně smír,
A za dary sobě střídali zbraně
A místo všech mečův k záhubným ranám
Podávali ruce si, pravice silné,
A k hostině zvali se v dřevěný hrad.

Zatím však Ludslava milostnou rukou
Obou svých drahých hned vázala rány,
Chladící vodou jich mírnila zápal!

A oba rekové, družiny obě
Brali se v míru teď v hostinnou síň.
I bylo slávy a hodování,
A bylo zpěvu a hovoru všady!
Lubor tu nešetřil dobrého krmu,
Nešetřil lahodné medoviny.

Tak síň tato valná, ta hostinná síň,
Ta písněmi zněla a řinčením číší;
A radostí smířených bojovníků
Se stkvěl celý stověký, dřevěný hrad!...

* *
*

A já volám: Sláva! Sláva buď domu,
Kde hostinně přijal mě pěvce dnes Lubor,
Kde milostně podala medoviny
Mně chrabrého vládyky líbezná choť!
Sláva buď jemu, sláva buď jí!
Ať statečná družina hrdinných synův
Zde na hradě vykvěte v budoucí věk!
A ty moje varyto, varyto zvučné,
Pak zahlaholíš ještě přemnohou písní
A o krvi slovanské, o statečné,
A o známé její vždy hostinnosti
Já zapěju mohutně z celého srdce!
A zpěvy mé nezhynou, dokavaď plémě
To zpěvu milovné a slávy milovné,
Se statečnou s myslí zasnoubí bojům
A po bojích slavných slavnému míru!

MRAMOROVÝ PALÁC.

(1856.)

Już rycerze bez koni v czervonym poziomie —
Już popiersia vędrują na skrvavionym spodzie —
Już kołpaki — proporce — już znikli jak v vodzie.

A. Malczewski.

už ticho je na horách pnoucích se k výši,
Víc planinou dalekou nehraje ruch...
Jen luna ta pohlíží se mraků říší
A blankytem plouží se jak mrtvých duch.

A k podzimní zemi se hustá m'ha vine,
Ve stříbrný závoj svůj zakrývá dol;
Tu kotouči velkými na lukách plyne,
Tam tvoří si řady zas vířivých kol.

A planinou dalekou, tím nočním šerem,
Viz! žene se jezdců ozbrojený dav!
A přílbice planou v dál v odlesku sterém,
Jak válečným ohněm těch bujarých hlav.

A v předu se na vranci ohnivém houpá
Jich vůdce, tož Vršovců marnivý syn,
A za ním ta družina bujará stoupá...
Les brzo ji pojme v svůj tajemný stín.

„Oj, Oldřichu!“ vůdce tu panoše svého
Teď zavolá, jenž střeží ves jeho zyv;
„Až srazíme s nimi, tu hned z boje zlého
Hleď prchnouti na hrad s ní v zdraví a živ!

A útěk svůj chraň proti nepřátel moci!
Když pojmu pak toužebnou náručí svou
Tu knížecí dceru uloupenou otci,
Tu pojistíš stkvělou si odměnu mou!“ ...

Pán panoši kyne. Dál jezdcové jedou,
Již lesů je pojímá hlubější klín...
Ti jezdcové tajemnou rozmluvu vedou,
A mlha je halí v svůj průsvitný stín!...

* *
*

A ticho je na horách, ticho je v dole,
A mlha se snoubí s tou zelení luk;
A luna se nad dolem vynáší v kole,
A ticho to ruší jen mdlý řeky huk.

Aj mlha ta stříbrná, mlha ta šedá
Se vznáší těch jedoucích nad hlavami;
A brzo se níží a brzo se zvedá
A v kotoučích hraje tak proměnami.

A z mlhy se tvoří, hle! pohybné reje
A skákavé řady to vířivých kol;
A v kole dav podivných postav se chvěje,
Pol živoucích žen a pak umrlých pol.

A dlouhýma rukama k sobě se vinou
A větříkem lehkým se kolíbají,
Hned ve mlhu stříbrnou pozvolna splynou
A hned zase v rejích se pohýbají.

A štíhlounkých postav se kolem v kruh jeden
Zatáčejí šaty tak bílé jak sníh;
A veselý rej ten od vůdkyně veden
Teď zavíří dle zpěvů tajuplných.

A mlha se níží a mlha se zvedá
A v kotoučích hraje tak proměnami...
Jen vůdkyně krásná a vůdkyně bledá
Se vynáší jezdců teď nad hlavami.

A níží se k Vršovci, níží se k němu
A líbá jej v čelo a líbá jej v skráň,
A tiskne ho vášnivě ku ňadru svému
A pohlíží žádoucně, ohnivě naň.

Hoj! jesti to Morana, jsou to zlé Sudby,
Ty družičky bledé a bílé jak sníh:
Zpěv Morany jsou zvuky nebeské hudby,
A každý ten zvuk je jen vábivý smích.

A Morana níže se k Vršovci kloní
A sladce mu šeptá v nachýlený sluch;
Řeč její jak pozvukem nebeským zvoní,
Svůj nad junem rozpřádá kouzelný kruh.

„Oj, Kochane! jeď ty si pro svou nevěstu,
Oj! jeď, milý hochu, si pro Ludiši!
Viz! nebe je plno ti příznivých zvěstů,
Jeď! sic se tvé srdce ti neutiší.

„Nuž? Vidíš, jak rozstírá rámě po tobě?
Jak dává ti krásy své nejkrasší květ?

Jak po tobě mrou ňadra ve sladké mdlobě,
Jak po tvojich práhne ach! ten její ret?

Jen po tobě lká její horoucí píseň;
Jen o tobě hovoří ten její sen;
Jen v vzpomínce na tebe ztápí svou tíseň,
Jen po tobě hyne noc dlouhou a den!

Nuž, statečně ku předu, Kochane milý!
Ha! Vidíš tam přes řeku za mostem lesk?
Teď nevěstu rozkošnou stínové skryli...
Nuž pospěš si ouprkem za ní jak blesk!“

A mlha se níží a mlha se zvedá,
A Kochan tak sladký pociťuje žár;
On darmo tu rozkošnou pěvkyni hledá,
Ve stříbrné mlze svůj ukryla čár.

On nahlídne ku řece, bedlivě zírá,
Pak zahoukne dušeně již jeho hlas;
On zamáchne mečem a m'hu s něho stírá,
A jezdcové vědí, že k boji teď čas!

* * *

Co bleskové bouře teď ku mostu pádí,
A dunění dusí ta měknoucí zem,
Jak vanoucí sbor duchů vichřicí řádí,
Když dvanáctá v zemský jej vypustí lem.

A přes most se tiše a pozorně kradou,
Již přešeltě poslední s panošem kůň...

A za nimi zívá jak tajemnou zradou
V dál hučivé řeky ta hluboká tůň.

Tu Kochana přísné se rozkazy dají:
„Můj Oldřichu věrný, ty po straně stůj;
A Jetřich a Vněslav ať na pravém kraji
Svým vedením statečný drží lid můj!

„A Spitihněv s nejudatnějším ať šikem
Již chrání jak rodina lví levý bok,
A krve ať proudem ve zápasu dikém
Si odprodá každý na bojišti krok!

„Teď ku předu, druzi! Nám nepřítel rodu
Tam naproti jede co zpupnělý pán;
Dnes zaplatí zpupnost svou řeky té v brodu,
Ten most ať mu slouží za úmrtní stan!“

A jak živé hradby se jezdcové valí
Teď k nížině květné, jíž prochvívá sen;
A nad nimi mlha, v níž větrné halí
Se postavy kouzlivých, osudných žen!

* * *

Tam dolinou naproti dav malý jede,
A na brůně v čele se Ludiše stkví...
A statečný Vojen ten dav jezdců vede,
Zrak orlí mu plápolá v udatenství.

Bylť zvolen za průvodce knížecí dcery,
Jež za otcem jede tam v sourodý kraj.

Ji půvabů věnčí a krásy květ sterý,
A ve zracích tane jí nebeský ráj!

Tu vůdce se blahostně ku kněžně klonı́
A šeptá jí tajené milosti puk,
A skrytě jen podpírá ruku svou o ni
A prosí za úkoj svých lahodných muk.

Když v rozmluvě s hrdinou dívka se baví,
Tu přirazí Kochan, jak divoký duch.
„Zastavte a vzdejte v mou milost své hlavy,
Neb obklíčil kolem vás věrný můj kruh!

„A knížecí panno ty, vzdej se mé ruce,
Chci od dneška věčným být ochráncem tvým!
A nedej snad odporem vzniknouti půtce,
Šetř života svého a přej ho i svým!“

„„Ty zbojníku nectný! znám Vršovce v tobě;
Ty's Kochan, a úkladník druhé tvé jmí!
Spíš octnem' se oba zde v krvavém hrobě,
Než ruka tvá panny se dotknouti smí!““

Tak zavolá Vojen, svůj lid v šiky staví,
Vzav knížecí pannu již v nejhlubší střed,
A máchne svým mečem, že bod jeho žhavý
Se zaryl v hruď mohutnou Kochana hned.

A nastala půtka, a nastalo klání,
Že skály se chvěly s všech protějších stran;
Tu volání chrabrých, tam raněných lkání,
A vítr se lekal těch řinčících ran.

V tom zmatku spěl Oldřich za kněžniným koněm
A vraníka svého hned upoutal s ním;
A uchopiv kněžnu, již divokým honem
Pryč ujížděl padolem porosoným.

Však viděl to ochránce knížecí panny
A zavolal k panoši hned jeho hlas:
„Hoj! oběhni bleskem ty v pravo zde lany
A nemaři rozmyslem předrahý čas!

„A vichřice chvatem leť k hučivé řece
A strhni jak bouř přes ni vedoucí most!“
Co blesk panoš zmizí, když vůdce tak vece,
Jejž nyní v boj uvrhá zoufanlivosť.

Když zaslechl Kochan ta poslední slova,
Tu s krvavým bokem se obrátil hned,
A jak by ho projela síla zas nová,
Co bouře se řítí teď ku mostu zpět.

A za ním se valí vše bojovné šiky,
A přítel a nepřítel jeden je proud:
Ba údolí v ozvěně vydává ryky,
Že hrozno je sluchu, jak na Boží soud!

A všecko se ouprkem ku mostu valí,
Kde zatím již panoš vše vykonal v čas,
Anť Oldřich jen rozkazu pánova dbalý
Sám dojíždí na řeky vysokou hráz.

„Oj! zadrž!“ tak v úzkosti knížecí vůdce
Za Oldřichem volá, když statečný meč

Teď podruhé zasáhl Kochana v půtce,
Jenž životem zplatil tu krvavou seč.

Však všecko nadarmo . . . Neb jezdcové drali
Se ouprkem pádivým na blízkou hráz,
Kde Oldřicha s kněžnou mrak pěny již halí,
Kde strašlivý čeká i na jezdce sráz.

Tu hroznými dupoty půda kol duní,
A na zbytek mostu se přivalí lid:
Ryk sleduje vzkřiky . . . a v hlubokou tůni
Vše davy se svalí . . . a nad vlnou klid!

* * *

A mlha se níží a mlha se zvedá
A v kotoučích hraje tak proměnami . . .
Z m'hy prozírá divých žen vůdkyně bledá
A vznáší se řeky teď nad vlnami.

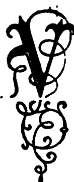
A jesti to Morana, jsou to zlé Sudby,
Ty družičky bledé a bílé jak sníh;
Ha! Morany zpěv je hra nebeské hudby,
A ves její zvuk je jen vábivý smích!

Jež pojala smrť v náruč svou;
Za jeden taký okamžik,
Kde rozkoš... láska... bolů vznik
Tož celou duši opanuje,
Zanáší k nebi, k zemi snuje
A pojí všecko v celek stkvělý,
V němž zas vše splývá, vše se dělí:
Za taký krátký slasti sen,
Když ze zemstva pout uvolněn
Duch jednou za čas v nebe chvátí,
Svůj celý život chtěl bych dáti!...

* * *

Oj vodo tichá, modrosivá,
Své sladké vlny kolíbej,
A břehů místa žalostivá
Svým čerem v perlách zulíbej!
Šumáním sladkým, pohnutlivým
Mé duše rozchvěj toužení;
A lkáním svým tak hlubětklivým
K tichému vzbuď ji k nadšení!
A o rozkoši, strasti, bolu,
Ty, siná vlno, vypravuj,
Tož nejmilejším ve šveholu,
Jak pěje slavík jím žal svůj!
A když se luzně k zemi sklání
Pod Lunou mřivou sladká noc:
Tu milostného vzpomínání
Svou písní vzkouzli tajnou moc!
Vypravuj milou, dumnou věstí,
Co chováš v dutých hlubinách;

Čáslavsku staroslavném pní hradu ssutina,
Kol níž skal nebetyčných se hřeben vypíná:
A když tam dumně pozříš k těm zříceninám výš,
Tu za minulou slávu již slzu vyroníš.

Neb obrazové mhaví na mysl vstupují,
A život bujný v kráse báječné zjevují;
I pověsť kouzlodružná své říše odcloní,
A písní divozvukou v sluch mocně zazvoní.

* * *

Před dávným časem, hlučná když ještě ozvěna
Her válečných a jásů v těch hradbách slyšena:
Tu čarovnadná panna ten obor kouzlila,
Jak hvězda v plném svitu nad mrakem spanilá.

Ve zraku nebes blankyt svůj odstín celuje,
A kadeř zlatá s sluncem v svém lesku bojuje:
Ba v celém jihu není krásnější růže snad
Nad onu, jižto chová Lichtnický pevný hrad.

Pro tuto krásnou děvu zrak mnohý v milosti
A v sladkém žáru nyje a v bolné žalosti:
Neb tu kdo uzří pannu, když hostem vzejde vstříc,
Ten toužit po rtů růžích již neustane víc.

Však v půvabech ač dívka se září takových,
Přec kruté srdce bije jí v ňadrach liljových;
Nadarmo žádá ruky rytířstva celý sbor,
V němž pro ni z lásky žárné již mnohý vznikl vzpor.

A jednou při sedání, když v slavném vítězství
Se leskem krásek všechněch nad spanilostí stkví:
Když za milostný hled by rek slávu každý dal,
Tu její stříbrozvuký hlas takto provolal:

„Mé díky, bohatýři, za vaší úcty jev,
Nuž poslyšte mou vůli, jež kouzlí lásky směv.
Já vřelých citů důkaz si žádám malý jen
A srdcem toho zdařím, kdo vykoná čin ten!

„Hle! jak tam ku západu zeď srázovitá pní!
Jen orla odvážného let ukloní se k ní;
Neb úzký, hladký hřeben tam vede k vrcholu,
Kde hrozí odvážlivci smrt v skalném padolu.

„Než taková-li láska je vaše plamenná,
Svým dokažte mi činem, jak jsem já vážena!
Kdo na tu skálu vjede, třikrát se otočí:
Ten blažen kochat bude se v mojí náruči....“

Tak hrdě dopravila; zmocnil se mnohých zděs,
Ač zahřměl odvážlivců i zoufalý to ples.

Kdo dostoupil však s koněm té skály příkrý val:
Ten v černou propasť stržen tam bídně dokonal.

Již několikrát Vesna se z jihu vrátila,
Ta hrdá panna mysl svou neumírnila.
Tuť mnohý podkovami zlatými koně dal
A stříbrnými kovat, by smrti odolal!

Však nadarmo skon jeho dal hroznou výstrahu,
Přec mnohý ještě vjíždí tam k svému neblahu.
Tak odvážil se panic i láskou trýzněný,
Buď smrtí čili pannou své skojiť plameny.

Ve tváři jeho hraje svit zory omžené,
A oko sokolovo plá ohněm vznícené;
Ze stříbra brnění měl; se zlatou podkovou
Jak hádě hybký komoň zbroj nesl blýskavou.

Za mládcem houpal jeho se brat na koni svém,
Však černá jej zbroj kryla jak v hávu smutkovém.
Ten první z bohatýrů pro krásnou choť si jel,
Ten druhý zasmušilý jej k smrti provázel.

A směle v skálu vjíždí ten mladší z oněch dvou,
Již dvakrát otočil se nad hloubí závratnou;
A odevšad mu chvála z úst směvných zavzněla,
Že odměna mu kyne žádoucná, přestkvělá.

Však nepomohla jemu ni zlatá podkova,
Jej mladince již shltla ta propasť hrobová;
Neb otočiv se koněm na skále po třetí
Již sklouz' a klesl rázem ve smrti objetí.

Však neodstrašen druhý se spustil s koně brat,
A démantovou dal jej podkovou okovat;
Pak bystrý na koně vseď jak větru divý dech . . .
Již v skálu sráznou nese jej hřebce vírný spěch.

Tu blesku plamen z písku se vůkol zajiskřil,
Jak lesknou podkovou kůň v ten tvrdý kamen ryl;
Tak pevně vedla jezdce jej ruka ostřežná,
Že třikrát otočil se jak hvězda oběžná.

A nazpět klusal v jiskrách trčících z démantův,
Jak divotvorný, cizí zjev népokojných snův:
A hlučná chvála nebem a zemí zahřměla,
A panna Lichtnická se milostí zarděla.

Však ač jun živ a zdráv se z té hrozné výpravy
V kruh statných bohatýrů za jásu dostaví:
Přec nezahrál mu v tváři snad úsměv blažící,
Ba zastřel oko slzné on lesknou přílbicí.

A přímo jede k oknu, v němž panna čekala,
By svého vyvolence v milosti přijala.
On ale zasmušilý do okna pozdrav dal,
A podepřev se v oštip, k ní tak se mluvit jal:

„Ty pekla zmije hladká, ty reků svůdnice,
Ty krásou čarodějnou oulestná bludice,
Všem srdce's jala křehké a vzňala k závrati,
Jen mé's nemohla v opoj a v lásku zhárati!

„I bratr můj tam klesl v ten mrzký reků hrob,
A hoden pro hrdinství byl větší slávy zdob!

Objímá v lehkém opnutí,
Že srdce obou k sobě bijí:
Tu divá rána bleskem žhavým
Vším rozlítne se krajem mhavým,
Nad nímž se Luna unylá,
Pochodeň lásky, zjevila.
A zrádkyni tu milou ani
Ti milencové neviděli,
Ba, v milostném tom šepotání
Těch lásky věstí neslyšeli
Na břehu stráží volání,
Jež k nim teď větřík dohání.
A v okamžiku celý břeh
Oživnul spěchem hemživým.
Všudy se jeví čilý sběh;
A rána v ránu ohnivým
Se bleskem v huku spojuje
A s ozvěnami bojuje,
Jež z protějších se hrnou skal,
Jak by v dol vichr zahýkal!
Edvard se vzchopí . . . plavcům kývá,
By síly dodal, jež umdlívá;
Sám pak svým mocným ramenem
Již veslem lunolesklým hýbá,
Že loď se v běhu zrychleném
Na vlnách modrých rozkolíbá.
A Evelina u popředí
Stojíc k palácu v dálku hledí,
Ant její lehké bílé šaty
Jak mhavý vánek poletují,
Když s jitra májového snují
Se v temnou noc již světla chvaty.

VOJVODA.

(1860.)

nes divokých honců oživují plesy
Ten podzimní, pustý a vymřelý luh;
A daleko za Křivoklátskými lesy
Se rozhostil šumot a nevšední ruch.

Dnes vojvoda Břetislav s družinou honí,
Jak vichřice proráží nejhustší keř . . .
A kam se obrátí, tam dusotem koní
Se otřásá půda a uleká zvěř.

A lesnice divokou hudbou kol víří . . .
Jak tajnou by mocí vždy ku předu hnán
On dále a dále v les hluboký míří,
A úprkem letí přes mýtinu, lán.

A lovcové křičí a oštipy chřestí,
A šípů šust hulání ohlušuje;
A rohové zvěři smrť zněním svým věstí,
Jež tratí se, mizí a prodlužuje.

A štěkání psů se v to z daleka míchá,
A stozvuká ozvěna děře se v sluch;
Tak v rejdiště změněna houština tichá,
Kam ponejprv života vnik' divý ruch.

A Břetislav na hřebci v předu vždy jede,
Však rozkoší neplane chmúřený zrak,
A na tváři vojnu stín neklidu vede,
A na čele sídlí jak předtuchy mrak.

On nedbá ni zvěře, on nedbá ni lovu,
Zrak upřený v dálku ten nevidí shon,
On odpoví sotva upřímnému slovu
A pádí vždy dále přes mýtiny sklon.

* * *

Tak studený den se již k večeru chýlí
A vojvoda vrací se na Křivoklát,
A družina umdlena po boku pílí
A ve skalách obchází uměle spád.

Tu podzimní vichr se krajinou vzdýmá,
A vtíná se ve sklady skalnatých hor;
A bouří a hýká a ve stromech hřímá,
Jak nebes kruh kdyby veď se zemí vzpor.

A před vichrem hrnou se přívěje sněhu,
Zatemňují večerní studený vzduch,
A za nimi ženou se v divokém běhu
Jak přívaly deště a sypou se v luh.

A lovecká družina v chumáč se tulí,
A zrychleným tryskem již žene se dál,
A hřebcové pod jezdci mocně se pnuli,
Jak blesky je pádící unášel cvál.

A vojvoda v čele jak vichr uhání...
Tu rázem trh' koněm a zastavil krok:
„Ha!" vzkříknul, „co za zjevy to? Co se sklání
Zde nad lanem se stromů na levý bok?"

„Oj! zadržte, zadržte!" šíleně volá
A ku předu zděšený upírá zrak.
Leč družina nevidí leč sněhu kola
A haluze stromů a příšerný mrak.

Však vojvoda trne a ku předu zírá,
A vidí tu tajemných znamení zjev,
On vidí, jak černý se mrak rozestírá,
A slyší tu smích a pak chraptivý zpěv.

A ze mračen vyzírá v půlkole šedém
Ve dlouhých to hábitech třináct žen,
A úšklebek pohrává na rtu jim bledém,
V tu tvář snědou vrásky jsou vepsány jen.

A na hlavách šátky zavázané mají,
S jichž cípy jim divoká vichřice hrá,
Jsou bezzubé, ošklivé, jak v staré báji,
Ze zapadlých zraků jim zlý oheň plá.

Má na klínu hubeném každá dvě mísky;
Teď vyzáblou rukou je uchopí v ráz,
A již podlé zpěvu, jak vysoký, nízký,
Tu přebírá vodu a nabírá zas. *

* Viz: Kytice z pověstí národních od Karla Jar. Erbena str. 109 a 142.

„Oj! co vy zde chcete, vy proklaté ženy,
Proč stavíte rychlý můj běh darmo jen?
Pryč z cesty, pryč z cesty!“ ... Leč beze vší změny
Dál přelívá vodu těch třinácte žen.

„„Hahá! velký, pyšný ty vojvodo pane,
My měříme mískami ten život tvůj,
Tvé úmrtní lože dle trůnu ti dané
Už čeká — a k tobě my voláme: Stůj!““

„Což rozkazu vašeho všímám si málo;
Pryč odtuď, sic zdrtím vás vším hněvem svým!
„„„Co kníže to mluví, co s ním se to stalo?“““
Teď družina táže se s udivením.

„Sem, druhové, namiřte šípy a praky,
A oštipy vrhněte v hruď ženám těm!“
„„„On šílí!“““ „Kdo šílí? Což nezříte mraky,
A v nich v kole vyzáblých žen celý sněm?“

„„Oj! vojvodo pane, stůj, dáme ti radu!
Po tobě je veta, náš zpěv ti již zněl!
Ty nedojdeš více dnes panského hradu,
Leč živ-li by's na vždycky zůstati chtěl!...

Hahá! my jsme, vojvodo, sudičky tvoje,
My měříme mískami ten život tvůj!
Smrť na tebe číhá, by v lůno tě svoje
Co oběť svou pojala! Vojvodo, stůj!

A kaj se svých hříchů; ty neujdeš smrti!
Viz, života voda ti na mísce schne!

A jak tobě vyschne, tu rána tě zdrtí,
Neb smrť svoji ruku již na tebe pne!

Hahá! pane, naposled dnes domů jedeš,
Ty's náš, na tvé míste vysch' života tok!
Ty naposled honce tam ku hradu vedeš,
Nuž urychli krok svůj, nuž urychli krok!""

Tak Sudice volaly, života vodu
Pak z mísky do mísky zas přelívaly,
A smály se, chechtaly lidskému rodu,
A mizely, větrem se rozplývaly.

* *
*

Tu mráz projel vojvodu, ruka mu sklesla,
Jež vrhnouti chtěla v ty ženy svou zbraň;
On pobodnul koně a rychle ho nesla
Již kvapící jízda tam v divoký lán.

A družina za ním jak bouře se hnala,
Však spěch koně jeho jich bystřejší byl;
Neb vojvoda, jejž úzkosť na srdci rvala,
Ten nejel, on letěl, by v hradě se skryl.

Tu naproti němu se rozstírá záře,
A v ústrety přichází věrný mu lid,
A pochodeň svit vrhá v ubledlé tváře,
Kamž strach se umístil za ztracený klid.

On zatroubí na roh a zvuky se chvějí,
A ukážou cestu, kde knížecí pán;
A k knížeti panoši úprkem spějí,
A volání radostné zní se všech stran!

Však co to tam za muže na koni jede
A přímo ke knížeti vede svůj běh?
Má oštip on v ruce a ve tváři bledé
Se vztek zračí, spěch jemu zaráží dech.

„Oj vojvodo!“ hřímavým hlasem tu zvolá,
„Již dál nejeď, poslyš zde osudnou věsť:
Ty's oloupil Mutinu o život zpola,
Ty o drahý domov a o rod a česť!

Ty's v cizinu vyštval, jenž pánem mým býval,
Ty's oslyšel vlastního svědomí hlas!
Nuž jako ten studený podzimní příval,
Tak nadešel tobě již pomsty mé čas!“

Tu vojvoda vzkřikne a svalí se s koně,
A červený proud krve hrne se z úst;
Vše obklopí knížete v divokém shoně,
A nastane najednou křik, zbraně šust.

„Ha! kníže je raněn!“ „„On oštip má v boku,
Náš kníže je raněn!““ „Kde proklatý vrah?“
„„Jen za vrahem, za ním do rychlého skoku!““
„„Tam ujíždí ke skále přes pustý svah!““

„Tam ujíždí jezdec!“ „„Jen za ním, jen za ním!“‘
A na koně sedají panoši hned;
A ve záři pochodní s divokým ržáním
Je unáší za vrahem komoňů let.

Již přirazí všickni tam k strašnému srázu
Tu ve propasť jezdec ten tajemný spad’!
A divoký vzkřik jeho hlásá již zkázu,
A jeho je hrobem skal hlubokých sklad.

A vojvoda Břetislav zatím umírá,
A život mu přechází ve věčný sen;
Ten zrak jeho ve sloupu zděšeně zírá,
On u lože vidí těch třinácte žen! *

* ... ano v posledních dnech podjímalo prý ho (Břetislava II.) jakési tušení o strašlivé jeho smrti. Když v den sv. Tomáše (21. dec. 1100) pozdě večer z honby v lesech Křivoklátských jezdecky vracel se do Zbečenského dvora, a lidé jeho s pochodněmi vyšli do lesů jemu vstříc, tu jistý Lorek... vraziv mu silnou ranou oštip do břicha, probodl ho naskrze.... pozdě přispěvše věrní jeho vytahovali oštip z něho a zdvihali ho omdlévajícího; jiní křikem a zmatkem hned jako ztřeštění rozbíhali se na vše strany ku postižení vraha. Tento pak utíkaje na koni, padl s ním do rokle, kdežto brzy našli ho probodeného vlastním mečem, ač neví se, zoumysla-li. Šlo vůbec o něm domnění, že byl nastrojen od vyhnaných Vršovců Božeje a Mutiny.

Palackého Dějiny české díl I. str. 365—366.

A už, dědoušku, zasedněte za stůl,
Za stůl bílý z bukového dříví,
A popijte vína Znojemského
A pojezte domácího chleba.
A když schladlá v těle starém síla
Dobrým vínem v bujnosť rozstoupí se,
Povídejte opět milou pověsť,
Jak jich naše přeúrodná Hana
V ústech lidu chová na tisíce!“
Takto mluví mladá hospodyně
Ve prostranné síni umetené,
Dává chléb a nalévá i vína,
Dobrého to vína Znojemského.
A než všickni hbitě upraví se
K pozornému věsti poslouchání:
S úsměvem již začal stařec dobrý
Popiv v zdraví mladé hospodyně.

* * *

Dva jsou vyrostali rodní bratři
Jako doubce na lesnatém vrchu:
Mladý Jirka a jun dobrý Joza.
Oba mladí, oba rozumní se

CHORÁ PANÍ.

(1857.)

a námluvy v dvorec bílý
Jezdí junák mnohou míli.

Jako lilje porozvitá
Mladé děvče junu vítá.

A když vzkvětá růže v máji,
Lásku sobě přísahají.

A než květ té růže svadá,
O ruku již junák žádá.

V komoře tu matka sedí,
V slzách na junáka hledí.

„Nežádej ty moje dítě,
Jiná žena oblaží tě!

Nežádej ty dceru moji,
Jinde se ti srdce zhojí!“

„„Nezhojí se srdce moje,
Životem mým dcera tvoje.

Neupustím od ní věru . . .
Za ženu dej svou mi dceru!

Nedáš-li, tu nechci žíti,
Řeka smrť mou opoví ti!“ “

Matka v slzách k sňatku svolí,
Ať ji srdce těžké bolí.

Víť, že nebude jim štěstí
Ve manželství nikdy kvésti.

* * *

Mnoho v bílý dvorec hostí
Přišlo k hodům, k veselosti.

A výskáno, radováno,
Až po noci vzešlo ráno.

Když nevěstu očepili,
Hosté sobě zatančili.

A co hosté tančí v kolu,
Choť a paní mluví spolu.

Pak odejde mladá paní,
A hned mladý manžel za ní.

V objímání laškujíce
Brali jsou se do ložnice.

Na hodinách pozdě bylo,
K půlnoci se uchýlilo.

Tu hned pojme mladou paní
Jak čarovnou mocí spaní.

A choť vloží paní v lůže,
Kde jak bílá dřímá růže.

V plné záři měsíc bílý
Nad pahorky z lesů pílí.

Jak ten měsíc svoji záři
Vrhá na paninu tváři:

Div divoucí tu je zříti,
Paní počne náhle žíti.

Vstane rychle — usmívá se
Jako k svatbě obléká se.

Pak se k oknu paní blíží,
Jak by živa, jak by svíží,

S okna dolů do zahrady,
Přes záhony, cesty, lady.

Pak se opět domů vrací,
K loži svému se potácí;

A ulehne, jak dřív vstala,
Do svítání pevně spala.

* * *

Běží, běží jako voda
Časů doba, časů shoda.

V dvorci bílém ticho bylo,
Smutno se tam rozložilo;

Rozložilo, neminulo,
Jakby štěstí vyhynulo.

Truchlá je vždy mladá paní
Za večeře, za snídaní.

Vidí, lehnouc a když vstává,
Že jí manžel postonává.

Jeho bujné dříve líce
Blednou, chřadnou čím dál více.

Jeho oko lesknoucí se
V důlky padá, potrácí se.

„Rci mi přec, můj choti milý,
Proč jsme se tak proměnili?

„Veselá pryč mysl tvoje,
A usvadla radosť moje!

„Proč se oči tvoje zmočí,
Když nahlížíš v moje oči?

„Proč ti z oka slzy kanou,
Když mě líbáš milovanou?

„Dříve's líbal každou chvíli,
A teď zřídka, choti milý!

„Pěkné písně zpíval's dříve,
A teď vzdycháš srdcetklivě.

„Ženich jen chtěl's noční dobu,
Teď jí bojíš se jak hrobu!

„Rci mi přec, můj choti milý,
Proč jsme se tak proměnili?“

„„Neptej se mě, milá ženo,
Nemůž' to být pověděno.

„„Nech mě truchlit, milá paní,
A nech všeho vyptávání;

„„Až se bolesť v srdci zhojí,
Vše ti řeknu, paní svojí!...““

* * *

Nad horami mlha šerá
Za jarního za večera.

Jako lampa v pustém hrobě
Plane měsíc v noční době.

Nad horami, nad padoly
Vzešel tajemnými koly.

K dvorci zář se jeho blíží,
A zlá kouzla s ní se plíží.

A když měsíc v jistbu svítí,
V loži počne paní žíti.

Vstane náhle, usmívá se,
Jako k svatbě obléká se.

Šat si béře nejkrásnější
A střevíce nejnovější.

Pak se k oknu paní blíží,
Jak by bdící, jak by svíží,

S okna dolů do zahrady
Přes záhony, cesty, lady.

Trhá kvítí, v klín je dává
A ve věnec urovnává.

Pak se nese v kouzel moci
Na štít dvorce hvězdnou nocí.

Manžel strachem vytržený
V kámen skoro proměněný.

Když ji vidí v udivení
Příkré střechy na temeni:

„Pro vše rány Krista pána,
Ženo moje milovaná,

„Kam se noha tvoje šine?
Vysvoboď ji, Hospodine!

„Ludmilo, ty paní moje,
Vrať se dolů v lože svoje!...“

Sotva slova pověděna,
Vzkřikla žasně chorá žena.

Proctla spaní z kouzelného,
Spadla štítu s vysokého.

Spadla v náruč chotě svého,
Pádem k smrti raněného.

A když ráno zní klekání,
Manželé jsou ve skonání.

A když slunce vyšlo z rána,
Vyzváněli oboum hrana!...

* * *

V dvorci smutno, teskno jesti,
Jak dech dumné, truchlé věsti.

A to štěstí v hrob se chýlí:
Za ním matka dcery kvílí!...

Poznámky k básni „Mramorový palác.“

1. Naráží se tu na pověstnou bitvu u Chalons-u sur Marne mezi Attilou a vůdcem římským Aëtiem a králem Visigothův Theodorichem I., kteráž se strhla 20. září 451 po Kr. a jížto rozdrobena byla moc Hunův na vždycky. Z obou stran bojováno s takovou vzteklostí, že prý padlí v noci opět z mrtvých vstali a co duchové v hrozném boji pokračovali. Theodorich I. padl s tisíci svého lidu. Velkolepá freska od Kaulbacha představující tento strašný boj duchův nachází se v kr. novém museu Berlínském; karton pak v pěkné obrazárně hraběte Raczynského v paláci jeho nedaleko Berlína.
2. Obyčej, rozsvěcovati na den dušiček svíce na hrobech, náleží k nejkrásnějším, a u nás dbá se naň velmi svědomitě.
3. Není rozkošnějšího rozhledu, leč na průsvitnou hladinu tichého jezera, nad jehožto modrými vodami celé davy plnokvětých vodních lilijí se rozkládají.
4. Pověsti toho druhu jsou u všech národův na mořích a řekách bydlících zdomácnělé; i u Slovanův, zvláště u Rusův, jimž matička Volha poskytuje mnoho látky k věstem takýmto. Srovnej Čelakovského nejkrásnější báseň: Ilja Volžanin; národní pohádky od Puškina a m. j.
5. Tak zvaná: „fata morgana“, objevující se nejvíce v Siciliji, v Egyptě a v Arabiji.

Opravy.

Na	str.	84.	řádka	13.	s hora	místo	oni	čti	ony.
„	„	185.	„	6.	z dola	„	povstane	„	postane.
„	„	216.	„	4.	„	„	zírá	„	zívá.
„	„	254.	„	1.	„	„	spory	„	vzpory.
„	„	260.	„	11.	„	„	milostikníže	„	milosť-kníže
„	„	266.	„	8.	s hora	„	A	„	Ať.
„	„	267.	„	12.	„	„	Thaddig	„	Thidagg.
„	„	268.	„	1.	z dola	„	jinou	„	jiná.
„	„	273.	„	5.	„	„	mů	„	můj.
„	„	273.	„	1.	„	„	de	„	zde.
„	„	278.	„	3.	s hora	„	leť	„	let.
„	„	280.	„	8.	„	„	S	„	Se.
„	„	288.	„	9.	z dola	„	e's	„	že's.
„	„	316.	„	11.	s hora	čti na počátku řádky: Kochán Lid.			
„	„	377.	„	7.	„	místo	ke mně	čti	ke mně to.
„	„	428.	„	10.	„	„	v útrety	„	v ústrety.
„	„	478.	„	8.	„	„	Ať	„	Ač.

Obsah.

Spisy dramatické.

Básně výpravné.

Takto mluví Fana k tomu myslíc:
„Zbavím já se nemilovaného,
A pak pojmu za manžela Jozu.
Pak on švakr nebude víc líbať
Růžná ústa děcka bratra svého;
Ale líbať bude rty své choti,
Bude líbať líce proň blednoucí,
Objímati štíhlé tělo Fany...“
Takto Fana hříšně přemýšlela,
Hroznou vůli v hloubi srdce tajíc.
Zatím bratři vespol radili se;
A uznavše radu Fany dobrou,
I hned různo již se porozešli,
Jirka sedlat koně na svou cestu,
Na dalekou cestu za Moravu,
Aby zjednal pokoj milé sestře,
Joza ale osedlat si koně
Na cestu, by doprovodil bratra.
Neb mu pravil Jirka na rozchodu:
„Bratře Jozo! až mne vyprovodíš,
Slovo mírné spolu promluvíme
O mé choti, milované Faně.
Nevhod přišla od sestry ta zpráva,
Abych přijel za Moravu bystrou;
Neb mne souží v hloubi srdce starosť!
Neznamenal's, jak se v rozechvění
Fana třese, jak jí líce blednou?
Bojím já se, že mi Fana stůně.
A teď Fanu mám já opustiti?
Avšak sama takto usoudila.
Milý bratře! jak by se's měl chovať
K moji choti, milované Faně,

Vyved' koně na dvůr umetený,
Zalichotil na krk vraníkovi,
Jenž jej nosíval dřív ku milence.
A když koník mocným hlasem zaržál,
Dlouhou hřívou vesele si potřás',
A zahrabal rychloletou nohou,
A se vzepjal ve svěží bujnosti:
Vsedl naň choť Jirka jedním skokem,
A odjížděl rozveselen z dvoru.
V útrety mu šel s svým koněm Joza
A na cestu pozdravil jej takto:
„Žehnejž bůh, ó bratře, tvému dílu,
By's mír zjednal naší sestře drahé,
Vdané za Janka tam na Chotěcku!
Dej jí srdečné mé pozdravení,
Že jí štěstí a mír odkazuji.
Avšak dřív, než z bílého ty dvoru
Vyjedeš, to z dvoru oteckého:
Sobě a svým na zdraví popijme,
Na zdraví dle dědů našich zvyku!“
Na to rodný odvětil mu bratr:
„„Pravdu mluvíš, rodný bratře Jozo!
Starých zvyků svato jesti šetřit,
Když se jedná vespol po přátelsku.
Nuž popijme na zdraví srdečně,
Na zdraví a na zdar mého děcka,
Na lásku mé choti, tebe bratra,
Bych zas všecko, jako dříve bylo,
Při návratu nalez' ve pořádku.
Zde mi dala choť má vína dosti
Do nádoby z cínu k posilnění
Na tu dlouhou cestu k rodné sestře...““

